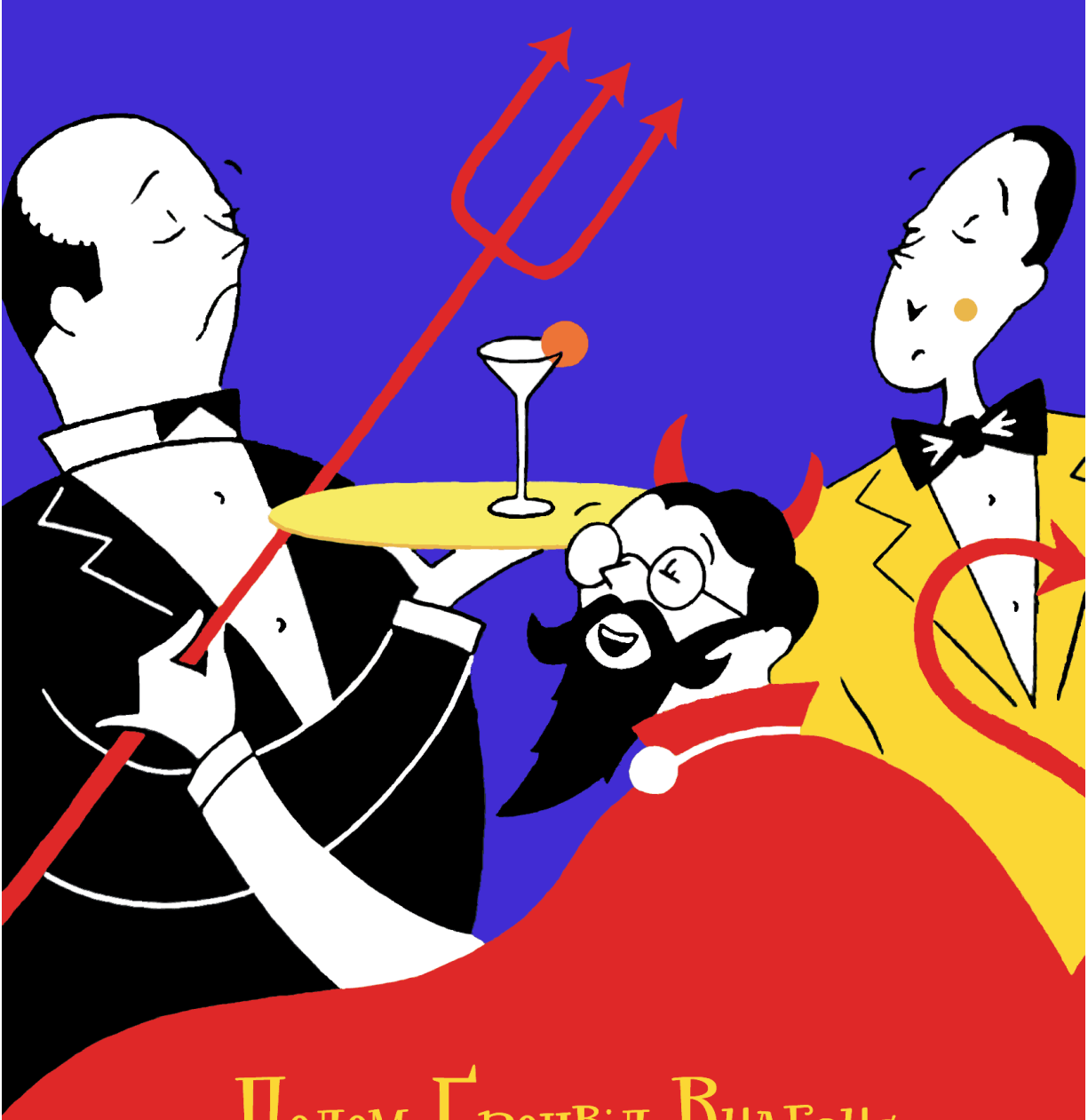

Пелем Гренвіл Вудгаус

Маєток Брінклі

Пелем Гренвіл Вудгаус

Маєток Брінклі

- 1 -

— Дживсе, — сказав я, — можна мені говорити відверто?

— Авжеж, сер.

— Те, що я маю тобі сказати, може тебе образити.

— Не образить, сер.

— Гарзд...

Ні, стоп. Зачекайте хвилиночку. Щось я надто захопився.

Не знаю, чи буває таке з вами, але я кожного разу, коли маю щось розповісти, завжди стикаюся з тією самою проблемою: з чого почати? Краще не помилятися в цьому, бо один хибний крок — і вам кінець. Тобто, якщо ви на початку забагато валяєте дурня, намагаючись, як то кажуть, задати атмосферу та все таке інше, ви не зможете захопити слухачів, і вони вас не слухатимуть.

Але з іншого боку, варто вам стартувати раптово, наче обварена кішка — і ваші слухачі спантеличені. Їхні брови здіймаються, вони не можуть зрозуміти, про що ви їм кажете.

І розпочавши свою розповідь про складні справи Гассі Фінк-Ноттла, Меделін Бассет, моєї кухарки Анджели, моєї тітки Делії, мого дядька Томаса, Таппі Глоссопа та кухаря Анатолія уривком діалогу я, схоже, вскочив у ту другу халепу.

Доведеться мені трохи сповільнитися. І, беручи все до уваги, зважаючи на те та на інше, напевно, можна сказати, що зародження цих подій, якщо події взагалі можуть зароджуватися, відбулося під час мого візиту до Канн. Якби я не поїхав у Канни, я б не познайомився там із Бассет, не купив би той білий піджак, Анджела не зіткнулася б з акулою, а тітка Делія не грала б у бакара^[1].

Так, безперечно, саме Канни були point d'appui^[2].

Отже, починаємо. Дозвольте мені перелічити факти.

Я поїхав у Канни (без Дживса, бо він натякнув, що не хотів би пропустити перегони в Аскоті) десь на початку червня. Зі мною подорожували моя тітка Делія та її донька Анджела. Таппі Глоссоп, наречений Анджели, теж мав поїхати з нами, але останньої миті не

зміг вирватись. Дядько Том, чоловік тітки Делії, залишився вдома, бо не може терпіти Південну Францію ні за яку ціну.

Отже, ви усвідомили картину: тітка Делія, кузина Анджела та я на початку червня поїхали в Канни.

Поки що все досить зрозуміло, так?

Ми пробули в Каннах близько двох місяців і якщо не зважати на те, що тітка Делія мало не програла в бакара останню сорочку, а Анджелу під час катання на водній дошці мало не проковтнула акула, ми всі провели цей час досить приємно.

Двадцять п'ятого липня я — засмаглий і стрункий — супроводжував тітку та її доньку назад до Лондона. О сьомій вечора двадцять шостого липня ми прибули до вокзалу Вікторія. А приблизно о сьомій двадцять ми роз'їхалися, бо всім нам не терпілося: їм — сісти в автомобіль тітки Делії та поїхати до Брінклі Корт, її маєтку у Вустерширі, де через день або два вони мали приймати Таппі; а мені — дістатися до моєї квартири, кинути багаж, трохи вимитися та вдягти вечірній костюм, готуючись відправитися до «Трутнів» і там повечеряти.

І саме коли я був у квартирі та витирався після миття, яке було мені дуже потрібне після подорожі, Дживс під час нашої з ним розмови — надолужування пропущеного — раптом згадав Гассі Фінк-Ноттла.

Якщо я пам'ятаю правильно, діалог наш був приблизно такий:

Я: Ну що, Дживсе, ми знову разом?

Дживс: Так, сер.

Я: Тобто, я знову вдома.

Дживс: Саме так, сер.

Я: Таке враження, ніби з мого від'їзду минула ціла вічність.

Дживс: Так, сер.

Я: Добре було на перегонах?

Дживс: Дуже непогано, сер.

Я: Виграв що-небудь?

Дживс: Так, сер, досить непогану суму, дякую.

Я: Добре. Що ж, Дживсе, які новини на Ріальто?^[3] Поки мене не було, хто-небудь телефонував, приходив, або що?

Дживс: Неодноразово приходив Містер Фінк-Ноттл, сер.

Я витріщив на нього очі. Взагалі-то, не буде великим перебільшенням сказати, що я роззявив рот.

- Містер Фінк-Ноттл?
- Так, сер.
- Ти маєш на увазі містера Фінк-Ноттла?
- Так, сер.
- Але ж містер Фінк-Ноттл живе не в Лондоні.
- Ні, сер.
- Я в шоці.

І я скажу вам, що мене шокувало. Мені було надзвичайно важко сприйняти його заяву як правду. Бо, бачите, цей Фінк-Ноттл був одним з тих диваків, що на них натрапляєш час від часу на своєму життєвому шляху, які ненавидять Лондон. Рік за роком, вкрившись мохом, він жив у віддаленому селищі в Лінкольнширі, ніколи звідти не виїжджаючи, навіть заради матчу між Ітоном і Герроу. А коли я одного разу спитав його, чи не знаходить він, що в нього трохи забагато вільного часу, він відповів, що ні, бо в його саду є ставок, в якому він досліджує життя тритонів.

Я не міг навіть уявити, що могло змусити цього хлопця приїхати до столиці. Я міг би побитися об заклад, що ніщо не зможе витягти його з того селища, якщо тільки не вичерпається запас тритонів.

- Ти впевнений?
- Так, сер.
- Ти не переплутав прізвище? Фінк-Ноттл?
- Так, сер.

— Це ж треба яка дивина! Він уже, либонь, п'ять років до Лондона не приїздив. Він не приховує, що це місто його дратує. Досі він сидів у своєму селищі наче приклеєний до тих тритонів.

— Сер?

— Тритони, Дживсе. У пана Фінк-Ноттла сильний тритоновий комплекс. Ти, напевно, чув про тритонів. Це такі маленькі, схожі на ящірок істоти, що носяться у ставках.

— Так, сер. Водяні члени родини Salamandridae, які входять до роду Molge.

— Саме вони. Гассі завжди був до них небайдужий. Він тримав їх у школі.

— Як я розумію, сер, юні джентльмени часто так роблять.

— Він тримав їх у своїй кімнаті у такій собі скляній споруді; здається, від неї смерділо. Напевно, навіть тоді можна було

передбачити, чим усе це скінчиться, але ж ти знаєш, якими бувають хлопчики. Неуважні, безтурботні, зайняті власними справами; цій дивній рисі характеру Гассі ми майже не приділяли уваги. Можливо, ми коли-не-коли обмінювалися зауваженнями щодо цього, мовляв, якими різними бувають люди, але не більше. Тож можеш вгадати наслідки. Проблема посилилася.

— Невже, сер?

— Точно кажу, Дживсе. Ця пристрасть зростала в ньому. Тритони заволоділи ним. Ставши дорослим, він поїхав у глушину за містом і віддав своє життя цим тупим творінням. Напевно, колись він казав собі, що може займатися ними або не займатися, а потім — вже надто пізно — виявив, що вже не може без них жити.

— Так часто буває, сер.

— Отож-бо, Дживсе. У будь-якому разі, впродовж останніх п'яти років він жив там у себе в Лінкольнширі закоренілим самотником, раз на два дні наливав у акваріуми свіжу воду та відмовлявся будь-кого бачити. Ось чому я так здивувався, коли ти сказав мені, що він раптом сплив на поверхню. Я досі не можу в це повірити. Мені легше повірити, що це якась помилка, і що той, хто сюди приходив — якийсь інший Фінк-Ноттл. Той хлопець, якого я знаю, носить окуляри в роговій оправі, а обличчя в нього наче риб'яче. Це схоже на того, кого бачив ти?

— На тому джентльмені, що приходив до квартири, були окуляри з роговою оправою, сер.

— І він був схожий на рибу?

— Можливо, в його зовнішності було щось риб'яче.

— Тоді, напевно, це має бути Гассі. Але що в біса привело його до Лондона?

— Я маю можливість пояснити, сер. Містер Фінк-Ноттл повідомив мені причини свого візиту до столиці. Він приїхав сюди через дівчину.

— Дівчину?

— Так, сер.

— Хочеш сказати, він закохався?

— Так, сер.

— Отакої! Я приголомшений. Я дуже приголомшений, Дживсе.

І це була щира правда. Тобто, жарти жартами, але ж є межа.

Але потім мої думки звернулися до іншого аспекту цієї дивної справи. Навіть припустивши, що Гассі Фінк-Ноттл усупереч усьому міг закохатися, навіщо йому так настирливо приходити до моєї квартири? Так, звісно, це був один з тих випадків, коли не завадить допомога друга, але я не бачив причин, чому він вибрав саме мене.

Не можна сказати, що ми з ним були дуже близькі. Тобто, впродовж певного часу ми з ним багато бачилися, але протягом останніх двох років я навіть жодної листівки від нього не отримав.

Я поділився цим з Дживсом:

— Дивно, що він прийшов до мене. Втім, якщо прийшов, то прийшов. З цим я не сперечатимусь. Напевно, для цього страждальця було великим розчаруванням дізнатися, що мене немає вдома.

— Ні, сер. Містер Фінк-Ноттл вас не шукав.

— Зберись-но з думками, Дживсе! Ти щойно казав мені, що саме цим він і займався, до того ж неодноразово.

— Він приходив сюди до мене, сер.

— До тебе? Я не знав, що ви з ним знайомі.

— Я не мав задоволення бути з ними знайомим до того, як він прийшов сюди, сер. Але, як виявилось, містер Сіпперлі, з яким містер Фінк-Ноттл навчався в університеті, рекомендував йому довірити мені свої проблеми.

Таємниця розвіялася. Я все зрозумів. Як ви, я сподіваюсь, знаєте, у Дживса серед обізнаних людей уже давно склалася репутація доброго радника, тож перше, що роблять люди з мого невеличкого кола знайомств, потрапивши в якусь халепу — йдуть зі своїми проблемами до нього. А коли він урятував А, А прислав до нього В. А потім, коли він розібрався з В, В прислав С. І так далі, якщо ви мене розумієте, і так далі.

Саме так і зростають консалтингові бізнеси на кшталт Дживсового. Старий Сіппі, як мені відомо, був глибоко вражений зусиллями мого слуги під час його спроб заручитися з Елізабет Мун, тож зовсім не дивно, що він рекомендував Гассі звернутися до Дживса. Це вже, можна сказати, стало звичним.

— То ти йому в чомусь допомагаєш?

— Так, сер.

— Тепер мені ясно. Тепер зрозуміло. І яка саме в Гассі біда?

— Досить дивно, сер, але така сама, яка була в містера Сіпперлі, коли я мав можливість допомогти йому. Ви, звісно, пам'ятаєте, яка була ситуація в містера Сіпперлі. Відчуваючи сильну приязнь до міс Мун, він страждав від хронічної нерішучості, яка не дозволяла йому говорити.

Я кивнув:

— Пам'ятаю. Так, я пригадую справу Сіпперлі. Він не міг зробити останній крок. Типовий випадок раптового страху, так? Пригадую, ти ще казав, що він віддав... як там було?.. віддав щось чомусь. Там нібито ще кіт був?

— «Віддав «хотів би» під контроль «не смію»», сер.

— Саме так. А про кота?

— «Як кіт у тім прислів'ї»^[4].

— Точно. Мене вражає, як ти все це вигадуєш? То з Гассі, кажеш, трапилося те саме?

— Так, сер. Кожного разу, коли він береться зробити пропозицію, його сміливість зраджує йому.

— Але ж якщо він хоче, щоб ця жінка стала його дружиною, він має це сказати, так? Адже інакше буде неввічливо.

— Саме так, сер.

Я замислився.

— Що ж, напевно, цього неможливо було уникнути, Дживсе. Я ніколи не думав, що цей Фінк-Ноттл коли-небудь стане жертвою промислу божого, але якщо це трапилося, то не дивно, що його справи кепські.

— Так, сер.

— Подивись-но лише на те, як він жив.

— Так, сер.

— Він, напевно, вже багато років з дівчатами не розмовляв. Це добрий урок для нас, Дживсе: не зачинятися в заміських будинках, втупивши очі у скляні банки. Як можна бути домінантним чоловіком, якщо таким займаєшся? На цьому світі треба вибирати між двома дорогами. Або зачиняєшся в заміському будинку та витріщаєшся на банки, або маєш попит серед осіб іншої статі. Але не те й інше водночас.

— Так, сер.

Я знову замислився. Як я вже казав, ми з Гассі мало спілкувалися, але я все одно турбувався про це рибиня, як і про всіх своїх приятелів, близьких чи далеких, яким випало наступити на підкинуту життям бананову шкірку. І в мене було враження, що він зараз саме посковзнувся.

Я повернувся подумки до останнього разу, коли бачив його. Це було приблизно два роки тому. Я завітав до його дому під час автомобільної подорожі, і тоді він повністю позбавив мене апетиту, взявши з собою до обіднього столу двох зелених істот з лапками, сюсюкаючи до них, як молода мати, та зрештою впустивши одну з них у салат. Мушу визнати, що цей образ, знову спливаючи перед моїми очима, не залишає мені багато сподівань щодо здатності бідолашного тупиці до залицяння. Особливо якщо дівчина, до якої він такий небайдужий, одна з цих сучасних шибениць — холодних, з помадою на губах, з уїдлигим поглядом — а це було цілком можливо.

— Скажи-но мені, Дживсе, — запитав я, бажаючи знати найгірше, — а яка ця дівчина, про яку йде мова?

— Я ще не знайомий з цією панною, сер. Містер Фінк-Ноттл дуже високої думки про її привабливість.

— То вона йому подобається?

— Так, сер.

— А він не казав, як її звати? Можливо, я її знаю.

— Її звати міс Бассет, пане. Міс Меделін Бассет.

— Що?

— Так, сер.

Мене це надзвичайно заінтригувало.

— Отакої, Дживсе! Це ж треба. Який малий цей світ!

— Ви знайомі з цією молодого леді, сер?

— Я добре її знаю. Ти мене дуже заспокоїв, Дживсе. Тепер ця пропозиція починає здаватися значно ймовірнішою.

— Невже, сер?

— Точно кажу. Визнаю, що поки ти не надав мені цю інформацію, я мав глибокі сумніви щодо шансів бідолашного Гассі збудити хоч у якийсь дівиці бажання прогулятися з ним до віттаря. Погодись, він не кожній буде до смаку.

— У ваших словах може бути певна рація, сер.

— Клеопатрі він би не сподобався.

— Можливо, сер.

— І сумніваюсь, що в нього могло щось скластися з Талулою Бенкхед^[5].

— Ні, сер.

— Але коли ти сказав, що об'єктом його приязні є міс Бассет... Дживсе, надія почала жевріти. Він саме такий хлопець, в якого Меделін Бассет залюбки вчепиться.

Я мушу пояснити, що ця Бассет була разом з нами в Каннах і між нею та Анджелою зайнялася одна з тих іскрометних дружб, яка буває між дівчатами. Я досить часто її бачив. Взагалі-то, коли мій настрій не був найкращим, мені здавалося, що я й кроку не можу ступити, не натрапивши на цю жінку.

А особливо мені дошкуляло те, що чим більше ми з нею зустрічалися, тим менше я мав, що їй сказати. Ви ж знаєте, як це буває з деякими дівчинами. Вони з вас наче всі нутрощі виймають. Я маю на увазі, що є в їхніх особистостях щось таке, що паралізує ваші голосові зв'язки та перетворює вміст вашого мозку на цвітну капусту. Саме так усе було між цією Бассет і мною; настільки, що були випадки, коли можна було спостерігати, як Бертрам Вустер кілька хвилин поспіль смикає свою краватку, соває ногами та поводить біля неї як повний бовдур. Тож ви можете здогадатися, що коли вона поїхала на два тижні раніше за нас, то на Бертрамову думку це було анітрохи не зарано.

Мушу сказати, що не її краса змушувала мене німіти. Вона була досить привабливою дівчиною, блондинкою з великими очима, але не з тих, від кого перехоплює подих.

Ні, причиною занепаду моїх здібностей досить жваво базікати з представницями протилежної статі було її ставлення до світу. Я не хочу нікого скривдити, тож не казатиму, що вона дійсно писала вірші, але її розмови, як на мою думку, не могли не збудити сильні підозри. Тобто, я хочу сказати, коли дівчина раптом, не сіло не впало питає вас, чи не буває у вас почуття, що зорі — це Божий віночок, мимохить почнеш замислюватися.

Тож з точки зору злиття моєї та її душ не було анічогісінько. Але у випадку Гассі все було абсолютно інакше. Те, що мене паралізувало (тобто, те, що ця дівчина була переповнена ідеалами, сентиментальністю та іншим), якщо мова йшла про нього, було досить доречним.

Гассі завжди був одним з тих млосних мрійників — бо інакше він не зміг би жити за містом заради самих лише тритонів — тож я не бачив причин, чому б йому та Бассет, коли він якось зніме з себе цей тягар палких слів, не пасувати один одному, як шинка до яєчні.

— Вона саме те, що йому потрібно, — сказав я.

— Я дуже радий це чути, сер.

— А він — саме те, що потрібно їй. Отже, це добра справа, і йому треба чинити усіяку допомогу. Роби все, на що ти здатний, Дживсе.

— Добре, сер, — відповів чесний малий. — Я приділю час цій справі негайно ж.

Отже, як ви, безсумнівно, погодитесь, до цієї миті домінувала, так би мовити, ідеальна гармонія. Дружня балачка між роботодавцем і найманцем, все просто чудово. Але в цей момент, на жаль, відбулася неприємна зміна. Атмосфера раптово стала іншою, почали збиратися грозові хмари, і не встигли ми збагнути, що відбувається, аж прогуркотів грім. Таке трапилося в домі Вустера вже не вперше.

Першим передвісником напруження для мене став змушений незадоволений кашель, що пролунав десь біля килима. Я мушу пояснити, що впродовж тієї розмови, що відбувалася між нами, я витерся та ліниво одягався: то шкарпетку натягну, то туфлі; жилет, сорочка, краватка; а Дживс тим часом нахилився та розбирав мій багаж.

Але тепер він випростався, тримаючи в руках білу річ. Лише побачивши її, я зрозумів, що починається чергова наша домашня криза, ще одне прикре зіткнення двох сильних чоловіків, і що Бертрамові, якщо він тільки не згадає своїх войовничих предків і не постоїть за свої права, зараз нав'яжуть чужу волю.

Не знаю, чи були ви цього літа в Каннах, але якщо були, то маєте пам'ятати, що будь-хто, хто мав хоч якісь претензії на те, щоб бути душею вечірки, мав звичку з'являтися на гулянках у Казино у звичайних штанях від вечірнього костюму, але доповнених білим приталеним коротким піджаком з латунними гудзиками. І з тієї самої хвилини, як я на вокзалі в Каннах сів у Синій Потяг^[6], я час від часу думав про те, як на мій піджак відреагує Дживс. Бо, розумієте, щодо вечірніх костюмів Дживс — вузьколобий консерватор. Колись у мене вже були з ним проблеми через сорочку з манишкою. І хоча ці короткі піджаки, як я вже казав, були в моді (*tout ce qu'il y a de chic*) на

Лазурному березі, я ніколи не забував (навіть походжаючи в квапливо придбаному такому піджаку по казино Палм Біч), що після мого повернення можуть бути певні проблеми.

Я готувався стояти на своєму.

— Так, Дживсе? — запитав я.

І хоча мій голос був люб'язний, якщо б хтось дивився на мене зблизька, то помітив би сталевий блиск у моїх очах. Ніхто так не поважає інтелект Дживса, як я, але цій його манері диктувати руці, що його годує, треба було, на мою думку, дати відсіч. Цей піджак був досить дорогий моєму серцю, і я мав намір битися за нього із завзяттям свого великого предка у битві під Азенкуром^[7].

— Так, Дживсе? — запитав я. — Тобі щось спало на думку?

— Боюсь, що залишаючи Канни ви, сер, ненавмисно взяли з собою піджак іншого джентльмена.

Я трохи додав своєму голосу сталевості.

— Ні, Дживсе, — спокійно сказав я, — цей предмет одягу належить мені. Я придбав його там.

— Ви *вдягалися* в нього, сер?

— Кожного вечора.

— Але ж ви не маєте на думці надягати його в Англії, сер?

Я зрозумів, що ми дійшли до суті справи.

— Збираюся, Дживсе.

— Але ж, сер...

— Ти щось сказав, Дживсе?

— Він зовсім непідхожий, сер.

— Я з тобою не згоден, Дживсе. Я передбачаю, що на цей піджак очікує великий успіх. Я маю намір з'явитися в ньому на публіці завтра, на вечірці на честь дня народження Понго Твістелтона, і я впевнено очікую, що він там зробить фурор. Ніяких заперечень, Дживсе. Ніяких обговорень. Хоч які б фантастичні аргументи ти не мав, я носитиму цей піджак.

— Добре, сер.

Він продовжив розпаковувати речі. Я більше нічого не сказав щодо цього. Я отримав перемогу, а ми, Вустери, не зловтішаємося над переможеними. Тож завершивши займатися своїм туалетом я щиро попрощався з Дживсом і, маючи щедрий настрій, запропонував йому

відпочити, поки мене не буде вдома — сходити на кінофільм, абощо. Наче маслинова гілка, якщо ви мене розумієте.

Але його, схоже моя пропозиція не зацікавила.

— Дякую, сер, я залишуся вдома.

Я пильно подивився на нього:

— Це такий прояв незадоволення, Дживсе?

— Ні, сер, я мушу залишатися тут. Містер Фінк-Ноттл повідомив, що відвідає мене цього вечора.

— О, Гассі має завітати? Що ж, передавай йому від мене вітання.

— Добре, сер.

— І запропонуй віскі з содовою, абощо.

— Добре, сер.

— Бувай, Дживсе!

Я пішов до «Трутнів».

У «Трутнях» я натрапив на Понго Твістелтона, і він так багато розповідав про своє свято, яке мало завтра відбутися, і про яке до мене листами вже надходили схвальні повідомлення, що додому я повернувся майже об одинадцятій.

І ледве я відчинив двері, як почув з вітальні голоси, а ледве зайшовши до вітальні, я дізнався, що то були голоси Дживса та, як мені спершу здалося, Диявола.

Оглянувши його уважніше, я збагнув, що то був Гассі Фінк-Ноттл, одягнений Мефістофелем.

— Здоров був, Гассі! — сказав я.

З моїх манер цього не було помітно, але почувався я спантеличеним. Видовище, що було переді мною, могло спантеличити будь-кого. Тобто, той Фінкл-Ноттл, якого я пам'ятав, був сором'язливим, зіщуленим тюхтієм, від якого можна було чекати, що він затремтить як осикове листя, якщо його запросять хоча б на суботнє зібрання у вікарія. І тим не менш ось він був, якщо вірити моїм органам чуття, готовий брати участь у маскараді — у формі дозвілля, яка відома тим, що випробовує досвід найкрутіших.

І він зібрався йти на цей маскарад не в костюмі П'єро, як це роблять добропорядні англійці, а в костюмі Мефістофеля, який окрім червоного трико включав, мушу зауважити, ще й досить страхітливу фальшиву борідку.

Погодьтеся, дивно це. Втім, не можна виявляти свої почуття. Я не виказав ніякого вульгарного подиву, а натомість, як я вже сказав, привітався з чемною байдужістю.

З-проміж тієї гидоти на його обличчі з'явилася посмішка — сором'язлива, як мені здалося.

— О, привіт, Берті!

— Давно я вже тебе не бачив. Вип'ємо по чарочці?

— Ні, дякую. Я маю вже за хвилину йти. Я просто зайшов спитати Дживса про його думку щодо мого вигляду. А яка твоя думка, Берті?

Що ж, чесною відповіддю на це питання, звісно, мало бути «яка гидота». Але ми, Вустери, люди тактичні й маємо добре розуміння гостинності. Ми не кажемо своїм друзям у своєму домі, що на них страшно дивитися. Я ухилився від відповіді.

— Я чув, що ти зараз у Лондоні, — безтурботно сказав я.

— О, так.

— Ти тут, напевно, вже кілька років не бував?

— О, так.

— І зараз ідеш розважатися?

Він злегка здригнувся. Я помітив, що в нього дещо зацькований вигляд.

— Розважатися!

— Хіба ти не чекаєш з нетерпінням на цю вечірку?

— О, вона, напевно, буде непоганою, — сказав він без виразу. — То мені вже, мабуть, час іти. Цей захід почнеться приблизно об одинадцятій. Я велів таксі зачекати... Ти не сходиш перевірити його, Дживсе?

— Добре, сер.

Після того, як двері зачинилися, була невелика пауза. Певне напруження. Я робив собі коктейль, а Гассі тим часом карав себе, дивлячись у дзеркало. Зрештою я вирішив, що буде краще повідомити йому, що я в курсі його справ. Можливо, це його розслабить, і він довірить свою проблему досвідченому співчутливому чоловікові. Згідно з моїми спостереженнями, тим, хто страждає, понад усе потрібне уважне вухо.

— Ну що, Гассі, старий чортяко, — сказав я. — Я все про тебе чув.

— Що?

— Про цю твою проблемку. Дживс усе мені розповів.

Його це не дуже підбадьорило. Важко бути певним, коли хлопець ховається під бородою Мефістофеля, але мені здалося, що він злегка зашарівся.

— Було б краще, якби Дживс не патякав про це аби де. Ця справа мала бути конфіденційною.

Я не міг дозволити такий тон.

— Повідомити своєму хазяїну про скандальну подію навряд чи можна назвати патяканням аби де, — дещо ображено сказав я. — У будь-якому разі, це вже не змінити. Я все знаю. І спочатку я хотів би, — сказав я, у своєму бажанні підбадьорити його та придушуючи власну думку, що жінка, про яку йде мова, сентиментальна причепа, — хотів би сказати, що Меделін Бассет — чарівна дівчина. Просто знахідка; саме те, що тобі потрібно.

— Хіба ти її знаєш?

— Авжеж, я її знаю. Мене дивує радше те, як з нею перетнувся ти. Де ви познайомилися?

— Вона гостювала позаминулого тижня в Лінкольнширі, в будинку неподалік від мого.

— Так, але ж все одно... Я не знав, що ти відвідуєш сусідів.

— Не відвідую. Я зустрівся з нею на вулиці, коли вона вигулювала свого песика. У того цуцика в лапі застряг шип, і коли дівчина спробувала вийняти його, собака мало не вкусив її. Тож мені, звісно, довелося допомагати.

— Ти вийняв той шип?

— Так.

— І закохався з першого погляду?

— Так.

— Дідько, якщо все розпочалося так вдало, чому ти не скористався нагодою відразу?

— Я не наважився.

— То чим усе скінчилося?

— Ми трохи побалакали.

— Про що?

— Про птахів.

— Птахів? Яких птахів?

— Птахів, що були навколо. І про краєвид, і про все таке інше. І вона сказала, що їде в Лондон і попросила мене знайти її, якщо я теж там буду.

— І навіть після цього ти навіть не спробував взяти її за руку?

— Авжеж, ні.

Ну, як на мене, до цього вже нічого додати. Якщо хлопець такий боягуз, що не може діяти навіть коли бажане лежить перед ним на тарілочки, його справи здаються досить безнадійними. Втім, я нагадав собі, що ми з цим тюхтієм були разом у школі. Заради старого шкільного друга треба щось зробити.

— Що ж, — сказав, — треба подумати, чим можна цьому зарадити. Можливо, це вдасться вирішити. У будь-якому разі, на твою радість, я тебе в цій справі підтримаю. Бертрам Вустер на твоєму боці, Гассі!

— Дякую, друже. А також Дживс, а це вже дійсно важливо.

Мені не соромно зізнатися, що я скривився. Напевно, він не мав наміру образити, але я мушу сказати, що його безтактовні слова зачепили мене. Мене постійно хтось так ображає. Дають мені зрозуміти, що на їхню думку Бертрам Вустер — повний нуль, і що єдиний чоловік у цьому домі, хто має мозок та винахідливість, це Дживс.

Мене це дратує.

А цього вечора мені це дошкулило сильніше, ніж зазвичай, бо Дживс мені в печінки в'ївся. Я маю на увазі ту розмову про білий піджак. Так, я змусив його поступитися, приборкав його, як я вже казав, тихою силою свого авторитету, але досі був трохи роздратований тим, що він взагалі підняв цю тему. У мене склалося враження, що Дживсом треба керувати залізною рукою.

— І що він робить з цього приводу? — холодно поцікавився я.

— Він дуже багато міркував над моїм становищем.

— Міркував, кажеш?

— Саме він порадив мені піти на ці танці.

— Навіщо?

— Вона там буде. Взагалі-то, саме вона надіслала мені запрошення туди. І Дживс вирішив...

— А чому не костюм П'єро? — сказав я, піднімаючи питання, яке мене вразило від самого початку. — Навіщо ламати цю велику стару традицію?

— Він хотів, щоб я пішов саме як Мефістофель.

Я витріщив очі:

— Серйозно? Він порекомендував тобі саме цей костюм?

— Так.

— Ха!

— Що?

— Нічого. Просто «Ха».

А вам я розповім, чому я сказав «Ха!» Спочатку Дживс висловлює своє велике незадоволення тим, що я збираюсь надівати цілком звичайний білий піджак, який не тільки *tout se qu'il y a de chic*, але ще й *de rigueur*, а потім спонукає Гассі Фінк-Ноттла привернути до себе увагу всього Лондона, вбравшись у червоне трико. Іронічно, так? Така непослідовність не може не викликати докірливий погляд.

— Що він має проти П'єро?

— Я не думаю, що він щось має проти П'єро. Але він подумав, що в моєму випадку П'єро не відповідатиме вимогам.

— Я не розумію.

— Він сказав, що костюму П'єро, хоча він і має гарний вигляд, бракує тієї авторитетності, яку має костюм Мефістофеля.

— Все одно не розумію.

— Ну, він сказав, що річ у психології.

Були часи, коли такого роду зауваження могли мене спантеличити. Але довге спілкування з Дживсом значно розширило словниковий запас Вустера. Дживс завжди був фанатом психології особистості, то ж тепер йому не захопити мене зненацька, раптово вийнявши з капелюха цього кролика.

— О, в психології?

— Так. Дживс сильно переконаний у тому, що одяг має моральний вплив. Він вважає, що в такому разючому костюмі я можу стати сміливішим. Він сказав, що ватажок піратів теж був би хорошим вибором. Взагалі-то, він спочатку запропонував саме ватажка піратів, але я заперечив проти чобіт.

Його можна зрозуміти. У цьому світі багато смутку навіть без того, щоб такі, як Гассі Фінк-Нотлл з'являлися в суспільстві в морських чоботах.

— То ти став сміливішим?

— Ну, якщо бути відвертим, Берті, то ні.

Мене охопило співчуття. Адже, врешті-решт, хоча ми й утратили зв'язок упродовж останніх років, колись ми з цим чоловіком кидалися один в одного вмоченими в чорнила паперовими літачками.

— Гассі, — сказав я, — послухай старого друга, не підходь до цього карнавалу навіть на милю.

— Але ж це мій останній шанс побачити її! Завтра вона їде гостювати кудись за місто. До того ж, ти не можеш знати напевно.

— Що я не можу знати?

— Що ця Дживсова ідея не спрацює. Так, наразі я почуваюся найпереляканишим хлопцем у світі, але хіба можна знати напевно, що це не мине, коли я буду серед натовпу інших людей у маскарадних костюмах? Зі мною таке саме трапилося в дитинстві, під час різдвяних свят. Мене вдягли зайчиком, і неможливо описати той сором, що я тоді відчував. Але коли я прибув на свято та побачив навколо багато інших дітей, а в багатьох із них костюми були ще яскравішими, ніж мій, я неймовірно піднісся духом, брав участь у всіх святкуваннях, а потім так об'ївся під час вечері, що дорогою додому мене в таксі двічі вирвало. Я хочу сказати, що зараз важко все передбачити.

Я зважив це. Це, звісно, було правдоподібно.

— І ти не можеш заперечувати, що по своїй суті Дживсова ідея слухна. У такому яскравому костюмі як Мефистофель є ймовірність, що я зможу зробити щось незвичайне. Колір має значення. Подивись на тритонів. Під час шлюбного періоду самець-тритон має яскраве забарвлення. Йому це дуже допомагає.

— Але ж ти не самець-тритон.

— На жаль, ні. Ти знаєш, як самець-тритон робить пропозицію, Берті? Він просто зупиняється навпроти самиці, вібрує своїм хвостом і вигинає тіло півколом. З цим би я впорався. Був би я самцем-тритоном, я б не скаржився.

— Але ж якби ти був самцем-тритоном, то Меделін Бассет навіть не подивилася б на тебе. Принаймні, в її погляді не було б любові.

— Подивилась б, якби вона була самицею-тритоном.

— Але вона не тритон.

— Ні, але якби була б.

— А якби була, ти б у неї не закохався.

— Закохався б, якби теж був тритоном.

Легка пульсація на моїх скронях казала мені, що ця суперечка зайшла в глухий кут.

— Що ж, як би там не було, — сказав я, — повертаючись до реальних фактів і відкидаючи всі ці уявні хвости, що вібрують, перш за все тебе змусили з'явитися на маскарадї. А маючи великий маскарадний досвід я можу тебе запевнити, Гассі, що тобі там не сподобається.

— Річ зовсім не в тому, щоб отримати задоволення.

— Я б не пішов.

— Я мушу піти. Я ж тобі вже казав, завтра вона їде звідси!

Я здався.

— Що ж, — сказав я. — Нехай буде по-твоєму. Так, Дживсе?

— Таксі містера Фінк-Ноттла, сер.

— Га? Таксі? Твоє таксі, Гассі.

— О, таксі? Добре. Авжеж, так... Дякую, Дживсе... Що ж, бувай, Берті!

Слабко усміхнувшись мені, як римські гладіатори усміхалися Імператорові, коли виходили на арену, Гассі пішов. А я повернувся до Дживса. Настав час поставити його на місце, і я був готовий до цього.

Звісно, було трохи важко вирішити, з чого почати. Хоча я й твердо вирішив зробити йому зауваження, я не хотів завдавати його почуттям надто глибокої рани. Навіть демонструючи залізну руку ми, Вустери, вважаємо за краще робити це дружньо.

Втім, подумавши, я зрозумів, що спроби зробити це лагідно ні до чого не призведуть. Тягнути сірка за хвіст ніколи не буває корисно.

— Дживсе, — сказав я, — можна мені говорити відверто?

— Авжеж, сер.

— Те, що я маю тобі сказати, може тебе образити.

— Не образить, сер.

— Гарзд... Я розмовляв з паном Фінк-Ноттлом, і він розповів мені про цей твій план з Мефістофелем.

— Так, сер?

— Я казатиму прямо. Якщо я правильно зрозумів твою логіку, ти вважаєш, що під впливом натягнутого на нього червоного трико містер Фінк-Ноттл, зустрівши предмет свого обожнювання, вібруватиме хвостом і ніщо його не стримуватиме?

— На мою думку, він утратить значну частину своєї нерішучості, сер.

— Я з тобою не згоден, Дживсе.

— Не згодні, сер?

— Ні. Взагалі-то, якщо бути відвертим, я вважаю, що серед усіх дурних ідей та нісенітниць, які я чув за своє життя, ця — одна з найбільш ідіотських і безглузвих. Нічого не вийде. Жодного шансу. Усе, чого ти досяг — марно наразив містера Фінк-Ноттла на невимовний жах маскараду. І таке трапляється вже не вперше. Правду кажучи, Дживсе, я й раніше неодноразово помічав тенденцію або прихильність з твого боку бути... як це називається?

— Не можу знати, сер.

— Нестриманим? Ні, не нестриманим. Невловимим? Ні, не невловимим. Крутиться в мене на язиці. Починається з «не» та означає бути занадто розумним.

— Неочевидним, сер?

— Це саме те, що я хотів сказати! Надто неочевидний, Дживсе — ось яким ти часто буваєш. Твої методи не прості, не прямолінійні. Ти затуманюєш справу багатьма деталями, які не стосуються справи. Все,

що насправді потрібно Гассі — порада досвідченого світського чоловіка. Отже, пропоную, щоб відтепер цією справою займався я.

— Добре, сер.

— А ти припини та зосередься на своїх домашніх обов'язках.

— Добре, сер.

— Я безсумнівно вигадаю незабаром щось просте та прямолінійне, але ефективне. Для цього я завтра зустрінусь з Гассі.

— Добре, сер.

— Можеш іти, Дживсе.

Але наступного дня почали надходити телеграми, тож я мушу визнати, що впродовж цілої доби жодного разу не подумав про бідолаху, бо давав ладу власним проблемам.

Перша з телеграм прибула незабаром після півдня, і Дживс приніс її мені разом із передобіднім аперитивом. Вона надійшла від тітки Делії, з Маркет Снодсбері — невеликого містечка, що в милі або в двох від її маєтку, якщо їхати головною дорогою.

Телеграма була така:

«Приїжджай негайно. Треверс».

І якщо я скажу, що це мене до біса спантеличило, це буде дуже м'яко сказано. Як на мою думку, більш загадкового повідомлення я телеграфом ще ніколи не отримував. Глибоко замислившись, я вивчав цю телеграму впродовж двох сухих мартіні. Я прочитав її ззаду наперед. Я прочитав її спереду назад. Взагалі-то, я маю непевні спогади про те, що навіть нюхав її. Але досі не міг второпати.

Ну от розгляньмо факти. Минуло лише кілька годин, як ми з цією тіткою розсталися після того, як провели разом близько двох місяців. І ось тобі й маєш: мій прощальний поцілунок, так би мовити, ще не охолонув на її щоці, а вона вже благає про нову зустріч. Бертрам Вустер не звик до такого ненажерливого апетиту до своєї компанії. Запитайте будь-кого, хто мене знає, і вам скажуть, що після двох місяців у компанії зі мною нормальна людина відчуває, що наразі цього вже досить. Я знаю кількох людей, які не могли терпіти мене довше двох днів.

Тож, перш ніж сісти обідати, я надіслав таку відповідь:

«Заплутався. Поясни. Берті».

Відповідь на це я отримав під час післяобіднього сну:

«У чому там в дідька плутатися, дурню? Приїжджай негайно. Треверс».

Викуривши три сигарети та двічі обійшовши навколо кімнати, я написав відповідь:

«Що значить «приїжджай негайно»? Найкращі побажання. Берті».

Ось що я на це отримав:

«Це значить «приїжджай негайно», йолопе. Що ще це може означати? Їдь негайно, або шукай завтра в ранковій пошті моє

прокляття. З любов'ю, Треверс».

Тоді, бажаючи все прояснити, я надіслав наступне повідомлення:

«Коли ти кажеш «Приїжджай», ти маєш на увазі «Приїжджай у Брінклі Корт»? А коли кажеш «негайно», ти дійсно маєш на увазі «негайно»? Заплутався. Геть спантеличений. Усього найкращого. Берті».

Цю телеграму я відправив по дорозі до «Трутнів», де я приємно згаяв час в аристократичній компанії, кидаючи карти в капелюх-циліндр. Коли я ввечері повернувся додому, на мене там чекала відповідь:

«Так, так, так, так, так, так, так. Не важливо, розумієш ти чи ні. Приїжджай негайно, як я тобі кажу, та припини, заради бога, цю балаканину. Ти вважаєш, що я з грошей зроблена, щоб кожні десять хвилин тобі телеграму слати? Припини поводитися як дурень і негайно приїжджай. З любов'ю, Треверс».

Прочитавши це, я вирішив, що мені не завадить вислухати думку сторонньої особи. Я натиснув кнопку дзвоника.

— Дживсе, — сказав я, — зі сторони Вустершира надходить щось дивне. Ось, прочитай, — сказав я та простягнув йому джерела проблеми.

Він оглянув їх.

— Ти що-небудь зрозумів, Дживсе?

— Я думаю, що місіс Треверс бажає, щоб ви негайно приїхали до неї, сер.

— Ти теж так вважаєш?

— Так, сер.

— Я прийшов до такого самого висновку. Але навіщо, Дживсе? Дідько, адже вона щойно спілкувалася зі мною впродовж двох місяців!

— Так, сер.

— А багато людей вважають, що типова доза для дорослого — два дні.

— Так, сер. Ваш аргумент дуже слушний. Однак місіс Треверс виявляє неабияку наполегливість. Думаю, буде краще задовольнити її бажання.

— Тобто, поїхати до неї?

— Так, сер.

— Ну, відразу поїхати я точно не можу. Цього вечора я беру участь у важливій події в «Трутнях». Вечірка на честь дня народження Понго Твістелтона, якщо ти забув.

— Так, сер.

Потім була коротка пауза. Ми обоє пригадували те непорозуміння, що було між нами. Я вирішив, що потрібно згадати це.

— Ти помиляєшся щодо того піджака, Дживсе.

— Це питання смаку, сер.

— Коли я ходив у ньому в Казино в Каннах, красиві жінки штовхали одна одну ліктем і шепотіли: «Хто це?»

— Вимоги континентальних казино щодо одягу відомі своєю недбалістю, сер.

— А коли я описав його вчора Понго, той був у захваті.

— Невже, сер?

— Так само як і решта присутніх. Усі як один визнали, що я здобув гарну річ. Не було жодного незгодного.

— Невже, сер?

— Я впевнений, що згодом і ти полюбиш цей піджак, Дживсе.

— Боюсь, що ні, сер.

Я здався. У таких випадках сперечатися з Дживсом безглуздо. На язык проситься слово «впертий». Можна лише зітхнути та піти.

— Повернімося до порядку денного. Зараз я не можу поїхати ні в Брінклі Корт, ні до будь-якого іншого місця. Це остаточно. Ось що я тобі скажу, Дживсе. Дай-но мені бланк і олівець, і я напишу їй, що приїду наступного тижня або трохи пізніше. Дідько, вона має бути здатною протриматися без мене кілька днів! Для цього потрібна лише сила волі.

— Так, сер.

— Отже. Я напишу «Чекай на мене через два тижні», або щось у такому дусі. Цього має бути достатньо. А тоді віднесеш це за ріг, надішлеш і кінець.

— Добре, сер.

Ось так і тягнувся цей довгий день, аж доки не настав час одягатися, щоб іти на вечірку Понго.

Коли ми теревенили з ним про цю подію минулого вечора, Понго запевнив мене, що цей його день народження матиме такий масштаб, який приголомшить людство, і я мушу визнати, що в настільки

ексцентричних вечірках участі ще не брав. Додому я повернувся вже після четвертої, в той час я був уже готовий лягти спати. Я ледве пам'ятаю, як намацав ліжку, ліг на нього, і було таке враження, ніби щойно моя голова торкнулася подушки, аж мене вже будить звук дверей, що відчинилися.

У мене не було сил рухатися, але я змусив себе підвести одне повіко.

— Ти приніс мені чай, Дживсе?

— Ні, сер. Це місіс Треверс.

А наступної миті почувся такий звук, неначе зрушилося повітря, і зі швидкістю п'ятдесят миль на годину поріг перетнула моя родичка.

Про Бертрама Вустера дуже добре сказано, що хоча ніхто інший не ставиться до своєї родини так критично, як він, він тим не менш із задоволенням визнає наявність у родичів і добрих рис, якщо вони дійсно наявні. І якщо ви читаете мої мемуари з належною увагою, то пам'ятаєте, що я часто користався нагодою наголосити на тому, що тітка Делія — непогана.

Саме вона, якщо ви пам'ятаєте, вийшла заміж за старого Тома Треверса в той рік, коли у Кембриджширському Гандикапі переміг Блюботл, і спонукала мене написати статтю «Що носять добре вдягнені чоловіки» для її газети «Будуар міледі». Вона весела та привітна, з нею добре мати приятельські стосунки. На відміну від, скажімо, моєї тітки Агати (прокляття Британських островів і загроза кожному), вона анітрохи не викликає того страхітливого благоговіння. Я дуже поважаю тітку Делію та щиро захоплююсь її людяністю, заповзятливістю та й взагалі «хорошістю».

Зважаючи на написане вище, ви можете уявити собі мій подив її появі біля мого ліжка о такій годині. Адже я гостював у неї багато разів, і вона знає мої звички. Їй добре відомо, що я не приймаю вранці, доки не вип'ю чашку чаю. Те, що вона вломилася, знаючи, що мені зараз потрібні самотність і відпочинок, дуже погано, як на мене, узгоджувалося з тим, якою вона була зазвичай.

До того ж, що вона взагалі робить у Лондоні? Ось про що я питав себе. Коли сумлінна хазяйка повертається додому після семитижневої відсутності, хіба можна очікувати, що вона залишить будинок наступного ж дня після повернення? Їй слід було б залишитися в мастку, допомагати своєму чоловікові, радитися з кухарем, годувати котів, вичісувати свого шпіца — одним словом, сидіти на місці. Попри те, що тіло мене слухалося погано, я спробував, наскільки мені дозволили майже склеєні повіки, подивитися на неї суворо та осудливо.

Вона цього, схоже, не помітила.

— Прокидайся, Берті, йолопе! — крикнула вона голосом, який влучив мені між очей та проткнув голову наскрізь.

Якщо тітка Делія й мала якусь ваду, то це була її схильність звертатися до свого співрозмовника так, ніби вона побачила його десь у кілометрі від себе, скачучи верхи. Це, напевно, було відлуння тих часів, коли вона вважала втраченим кожний день, який не вдавалося провести, переслідуючи десь за містом бідолашну лисицю.

Я знову осудливо та суворо подивився на неї, і цього разу вона це помітила. Але єдине, до чого це призвело — вона опустила до особистостей.

— Не блимай на мене таким неподобним чином! — сказала вона. — Цікаво, Берті, — продовжувала вона, дивлячись на мене так, як, напевно, Гассі дивився б на тритона, що не відповідає загально прийнятим стандартам, — ти хоч трохи уявляєш, наскільки огидний ти маєш вигляд? Щось середнє між оргією в кінофільмі та якоюсь нижчою формою життя в ставку. Пиячив уночі, напевно?

— Так, я виходив у світ, — холодно сказав я. — Був на дні народження Понго Твістелтона. Я не міг його проігнорувати. Це було б нешляхетно.

— Що ж, вставай і вдягайся.

Мені здалося, що я її неправильно розчув.

— Вставати та вдягатися?

— Так.

Злегка застогнавши, я повернувся на подушці, і саме цієї миті зайшов Дживс, несучи життєдайний улонг. Я вчепився в напій, як потопаючий у солом'яній капелюх. Один чи два глибокі ковтки, і я відчув себе... не те що б «відновленим», бо після такої вечірки як день народження Понго Твістелтона неможливо відновитися простим ковтком чаю, але принаймні старий Бертрам тепер зміг трохи зосередити свої думки на жахливому неподобстві, що спіткало його.

І чим більше я думав, тим менше розумів, до чого це все веде.

— Що таке, тітко Делія? — запитав я.

— Як на мене, це схоже на чай, — відповіла вона. — Але тобі краще знати. Адже це ти його п'єш.

Якби я не боявся розлити своє життєдаєне зілля, я би безсумнівно зробив нетерплячий жест. Мені хотілося його зробити.

— Я не про вміст чашки. Я про все це. Про те, що ти вдерлася до мене, вимагаєш встати та одягнутися, і все інше.

— Я «вдерлася до тебе», як ти це назвав, тому що телеграми не призвели до жодного ефекту. А встати та одягатися я тобі сказала тому, що хочу, щоб ти встав і одягнувся. Я приїхала, щоб забрати тебе з собою. Я оцінила твоє нахабство, коли ти написав, що приїдеш наступного року, абоощо. Ти поїдеш негайно! Я маю для тебе роботу.

— Але я не хочу роботу.

— Що ти хочеш, хлопчику мій, і що ти отримаєш — дві зовсім різні речі. На тебе в Брінклі Корт чекає чоловіча робота. Через двадцять хвилин будь готовий до останнього гудзика.

— Але через двадцять хвилин я не зможу бути готовий ні до якого гудзика! Я почуваюся жахливо.

Вона замислилася над цим.

— Так, — сказала вона. — Напевно, не дати тобі день або два на відпочинок буде негуманно. Гаразд, тоді чекаю на тебе не пізніше як тридцятого.

— Але на біса це все? Що значить «робота»? Навіщо робота? Яка робота?

— Якщо ти хоч на хвилинку замовкнеш, я розповім тобі. Це досить проста, приємна робота. Тобі сподобається. Ти коли-небудь чув про середню школу Маркет Снодсбері?

— Ніколи.

— Це середня школа в Маркет Снодсбері.

Дещо холодним тоном я сказав їй, що це я і сам розумію.

— А звідки мені було знати, що чоловік із таким розумом, як у тебе, втелепає це так швидко? — виправдалася вона. — Ну, то продовжимо. Середня школа Маркет Снодсбері — це, як ти правильно здогадався, середня школа в Маркет Снодсбері. Я одна з її опікунів.

— Ти мала на увазі «гувернантка»?

— Я не мала на увазі «гувернантка». Слухай мене, йолопе. У вас в Ітоні була рада опікунів? Добре. У середній школі Маркет Снодсбері вона теж є, і я член цієї ради. І організацію літнього вручення нагород доручили мені. Це вручення відбудеться останнього дня цього місяця — тридцять першого. Тобі все зрозуміло?

Я зробив ще один ковток життєдайного та кивнув. Такі прості факти я був здатний розуміти навіть після дня народження Понго

Твістелтона.

— Так, я чую тебе. Я безсумнівно розумію те, що ти кажеш. Маркет... Снодсбері... Середня школа... Рада опікунів... Вручення нагород... Зрозуміло. Але яке це має відношення мене?

— Ти вручатимеш нагороди.

Я витріщив очі. Мені здавалося, що в її словах немає сенсу. Вони здавалися мені безцільним висловом тітки, яка надто довго сиділа на сонці без капелюха.

— Я?

— Ти.

Я знову витріщився:

— Ти маєш на увазі мене?

— Я маю на увазі саме тебе.

Я витріщився втретє:

— Ти, напевно, жартуєш?

— Анітрохи я не жартую. Чого б це я жартувала? Цей обов'язок мав виконати вікарій, але повернувшись додому, я знайшла листа від нього, в якому він пише, що розтягнув ногу і тому змушений відмовитися. Можеш собі уявити, в якому я була стані! Кому я тільки не телефонувала. Ніхто не погоджувався. А потім я згадала про тебе.

Я вирішив розібратися з цими дурницями від самого початку. Ніхто не хоче догоджати своїм любим тітонькам так, як Бертрам Вустер, але існує межа, чітко визначена межа.

— То ти вважаєш, що я розкидатиму нагороди в цьому вашому Дотбойз Голлі?^[8]

— Так.

— І виголошу промову?

— Саме так.

Я глузливо засміявся.

— Ради бога, припини це булькотіння! Це серйозна справа.

— Це я сміявся.

— О, справді? Що ж, я рада, що ти сприймаєш це так весело.

— Глузливо, — пояснив я. — Я не робитиму цього. Це остаточно.

Я просто не робитиму цього.

— Ти зробиш це, Берті, або більше не перетнеш мій поріг. І ти знаєш, що це означає. Ти більше не їстимеш їжу від Анатолія!

Я сильно здригнувся. Вона мала на увазі свого кухаря, чудового митця. Короля свого фаху, неперевершеного у своєму вмінні приготувати страву так, що вона танула в роті споживача. Анатоль завжди був магнітом, що тягнув мене до Брінклі Корт із висунутим язиком. Одними з найщасливіших моментів мого життя були ті, коли я жував смаженю або рагу цього великого чоловіка, і перспектива відмови в цьому задоволенні лякала мене.

— Ні, що ти таке кажеш!

— Я так і думала, що до цього ти прислухаєшся, порося ненажерливе!

— Ненажерливі поросята тут абсолютно ні до чого, — гордо сказав я. — Якщо хтось високо цінує приготовані генієм страви, це ще не робить його ненажерливим поросям.

— Що ж, мені його страви теж подобаються, — визнала родичка. — Але ти не отримаєш більше ніяких ласощів, якщо відмовишся виконати цю легку, просту, приємну роботу. Навіть понюхати не дозволю. То ж можеш смоктати свій тридцятисантиметровий мундштук.

Я почав почуватися наче дика тварина в пастці.

— Але навіщо тобі саме я? Ну хто я такий? Постав собі це питання.

— Я часто над цим думаю.

— Я мав на увазі: я не той, хто тобі потрібний. Для вручення нагород тобі потрібне якесь велике цабе. Якщо я не помиляюсь, коли я був у школі, це зазвичай був прем'єр-міністр, або ще хтось.

— Але ж то був Ітон! А ми в Маркет Снодсбері не такі перебірливі. Нас вразить будь-хто, хто носить гетри.

— Чому б тобі не попросити дядька Тома?

— Дядька Тома!

— Так, чому не його? Він носить гетри.

— Берті, — сказала вона, — я скажу тобі, чому не дядька Тома. Ти пам'ятаєш, як багато грошей я програла в бакара в Каннах? Незабаром мені доведеться обережно наблизитися до Тома та повідомити йому цю новину. Якщо відразу після цього я попрошу його ще й вбратися в циліндр і лілові рукавички та вручити нагороди в середній школі Маркет Снодсбері, нашому шлюбові кінець. Він залишить записку та втече, як кролик. Ні, хлопчику мій, це твоя робота, тож змириься.

— Але ж... Тітонько Делія, прислухайся до голосу розуму. Запевняю тебе, ти обрала не того чоловіка. Я в таких речах безпорадний. Запитай у Дживса про те, як мені довелося виголошувати промову в школі для дівчат. Я неймовірного дурня зробив там з себе.

— І я впевнено очікую, що тридцять першого числа цього місяця ти зробиш з себе не меншого дурня. Ось чому мені потрібен саме ти. З моєї точки зору, якщо на цю подію в будь-якому разі чекає фіаско, буде за краще хоча б добре посміятися. Я із задоволенням подивлюся на те, як ти вручатимеш ті нагороди, Берті. Що ж, більше я тебе не затримуватиму, бо тобі вже час робити зарядку. Чекаю на тебе через день або два.

Сказавши ці безсердечні слова, вона залишила мене на поживу похмурих думкам. Зважаючи на природні наслідки вечірки Понго, не буде перебільшенням сказати, що після цього приголомшливого удару моя душа страждала.

І коли я досі терзався, двері відчинилися й зайшов Дживс.

— До вас прийшов містер Фінк-Ноттл, сер, — заявив він.

Я багатозначно подивився на нього.

— Дживсе, — сказав я. — Від тебе я такого не очікував. Адже ти добре знаєш, що минулої ночі я ліг спати досить пізно. Ти знаєш, що я лише щойно допив свій чай. Ти не можеш не знати, який ефект справляє сильний голос тітки Делії на чоловіка, в якого болить голова. Але все одно несеш мені Фінк-Ноттлів. Хіба це слухний час для Фінка або для будь-яких інших Ноттлів?

— Але хіба ви не казали мені, сер, що хотіли побачитися з Фінк-Ноттлом, щоб порадити йому в його справах?

Мушу визнати, що його слова відкрили для мене ситуацію з іншого боку. Через стрес та емоції я геть забув про те, що вирішив дбати про інтереси Фінк-Ноттла. Це все міняло. Клієнта проганяти не можна. Адже Шерлок Холмс не відмовляв у побаченні клієнтам лише через те, що минулої ночі він гуляв до ранку на дні народження доктора Ватсона. Можна було бажати, щоб гість обрав для свого візиту більш слухну годину, але якщо він виявився жайворонком, що залишає своє гніздечко на сході сонця, напевно, краще його прийняти.

— Ти маєш рацію, — сказав я. — Гарзд. Заводь його.

— Добре, сер.

— Але перед цим принеси мені порцію свого оживляча.

— Добре, сер.

І ось він повернувся з цим життєвим еліксиром.

Здається, раніше я вже мав нагоду розповідати про це Дживсове зілля та про його вплив на хлопців, чиє життя ранком після вечірки висить на волосині. Який в нього рецепт, я сказати не можу. Дживс каже, що там є якийсь соус, жовток сирого яйця та трохи червоного перцю, але ніщо не переконає мене в тому, що цим усе й обмежується. Але що б там не було змішано, наслідки ковтання цієї речовини дивовижні.

Впродовж, можливо, якоїсь частини секунди не відбувається анічогісінько. Неначе Природа затамувала подих. А потім у вас з'являється враження, ніби пролунала Остання Сурма та з усією

суворістю почався Судний День. По всьому тілу спалахує вогонь. Живіт наповнюється розтопленою лавою. Здається, що по всьому світу проноситься сильний вітер, і пацієнт відчуває, що по його потилиці б'є паровий молот. Під час цієї фази у вухах лунає гучний дзвін, очі обертаються, а навколо брів пощипує.

А потім, саме тоді, коли вам здається, що треба зателефонувати своєму адвокату та запитати, чи все гаразд із вашим заповітом, усе навколо несподівано робиться ясным. Вітер вщухає. Дзвін у вухах припиняється. Цвірінькають птахи. Починає грати духовий оркестр. З-за обрію вигулькує сонце.

А ще секунду по тому ви відчуваєте лише великий спокій.

Зараз, після того, як я допив склянку, здавалося, що навколо мене розпускається нове життя. Дживс хоч і сходить іноді з рейок через питання щодо одягу або через поради щодо кохання, але завжди вмів вдало підібрати слово; якось він сказав про когось, що той підіймався по каменях мертвого себе до вищого світу. Саме так було зараз зі мною. Я відчував, що Бертрам Вустер, який лежав на високих подушках, став кращим, сильнішим, гарнішим Бертрамом.

— Дякую, Дживсе, — сказав я.

— Немає за що, сер.

— Саме це було мені зараз потрібно. Тепер я здатний дати ради нагальним проблемам.

— Я радий це чути, сер.

— Було просто божевіллям не випити цього перед зустріччю з тіткою Делією! Втім, про це вже запізно турбуватися. Розкажи мені про Гассі. Що йому вдалося на маскарадї?

— Він не був на маскарадї, сер.

Я суворо подивився на нього.

— Дживсе, — сказав я, — я визнаю, що після твого оживляча я почуваюся значно краще, але не треба випробовувати моє терпіння. Не треба верзти хворому такі нісенітницї. Ми посадили Гассі в таксі і він поїхав прямісінько до того маскараду. Він мусив туди потрапити.

— Ні, сер. За словами містера Фінк-Ноттла, він сів у таксі, будучи впевненим, що захід, на який він отримав запрошення, відбуватиметься на Площі Саффолк, 17, тим часом як насправді його було запрошено до Тераси Норфолк, 71. Такого роду порушення

пам'яті досить звичайні для тих, хто подібно до містера Фінк-Ноттла належить до типу, так би мовити, мрійників.

— Або ж до типу дурників.

— Так, сер.

— Ну?

— Доїхавши до Площі Саффолк, 17, містер Фінк-Ноттл зробив спробу вийняти гроші та сплатити таксистові за проїзд.

— І що йому завадило?

— Те, що в нього не було грошей, сер. Він дізнався, що залишив їх, а з ними й запрошення, на камінній полиці в своїй спальні в будинку свого дядька, де він зупинився. Тому він наказав таксистові чекати, подзвонив у двері, і коли вийшов дворецький, наказав йому заплатити за таксі, додавши, що все гаразд, що він один з гостей, яких запрошено на танці. Тоді дворецький заявив, що про танці в цьому будинку йому нічого не відомо.

— І відмовився платити?

— Так, сер.

— І тоді...

— Містер Фінк-Ноттл велів таксистові відвезти його назад, до будинку дядька.

— І чому це не стало щасливим кінцем? Йому треба було лише зайти, взяти гроші та запрошення, і все було б як треба.

— Мені слід було сказати, сер, що свої ключі від зовнішніх дверей будинку містер Фінк-Ноттл також залишив на камінній полиці у своїй спальні.

— Він міг подзвонити.

— Так він і зробив, сер, дзвонив упродовж приблизно п'ятнадцяти хвилин. А по завершенню цього проміжку часу згадав, що дозволив сторожеві — офіційно цей будинок був зачинений і весь персонал мав вихідний — відвідати свого сина матроса, який зараз у Портсмуті.

— Овва, Дживсе!

— Так, сер.

— А ці мрійники вміють жити!

— Так, сер.

— Що було далі?

— У цей момент містер Фінк-Ноттл, очевидно, збагнув, що його відносини з таксистом стали дещо неоднозначні. Цифри на лічильнику

дійшли вже до значної суми, а він не мав можливості сплатити те, що був винний.

— Він міг пояснити.

— Таксистам неможливо щось пояснити, сер. Намагаючись це зробити, він зіткнувся з тим, що роботяга засумнівався в його чесності.

— Я б на його місті дав би драла.

— Саме таке рішення спало на думку й містерові Фінк-Ноттлу. Він швидко чкурнув звідти, а таксист, намагаючись затримати, схопив його за пальто. Містер Фінк-Ноттл ухитрився визволитися з пальта, і маскарадний костюм, що відкрився, дещо шокував таксиста. Містер Фінк-Ноттл повідомив, що почув зойк із присвистом, а коли обернувся, то побачив, що таксист присів біля огорожі, затуливши руками обличчя. Містер Фінк-Ноттл вважає, що той молився. То, безсумнівно, був неосвічений, забобонний чоловік, сер. Можливо, п'яниця.

— Що ж, навіть якщо доти він п'яницею не був, б'юсь об заклад, що незабаром він ним стане. Думаю, він ледве дочекався відкриття пабів.

— Так, цілком можливо, що за таких обставин він міг відчути потребу в тонізуючих засобах, сер.

— І таку саму потребу, як на мене, міг відчути за таких обставин Гассі. Що він, в дідька, робив після цього? Лондон вночі — та й вдень, взагалі-то, теж — не найкраще місце для чоловіка в червоному трико.

— Не найкраще, сер.

— На нього звертатимуть увагу.

— Так, сер.

— Я так і бачу, як цей бідолаха переховується в темних вулицях, крадеться провулками, залізає в сміттєві баки.

— Наскільки я зрозумів із зауважень містера Фінк-Ноттла, сер, усе було дуже схоже на те, як ви це описали. Врешті-решт, після виснажливої ночі він зміг дістатися до помешкання містера Сіпперлі, де зміг отримати кімнату та можливість переодягнутися вранці.

Насупивши лоба, я зручніше вмоствився на подушках. Допомогати старим шкільним друзям дуже добре, але я не міг позбутися відчуття, що підтримуючи йолопа, який вміє потрапляти в халепу так, як це зробив Гассі, я відкусив більше, ніж міг проковтнути. Мені здалося, що Гассі була потрібна не стільки порада досвідченого чоловіка, скільки

оббита м'яким матеріалом камера в жовтому домі та двоє чоловіків, що наглядатимуть, щоб він не зробив пожежу.

На якусь мить я навіть захотів відмовитися від цієї справи та знову доручити її Дживсові. Але мене зупинила Вустерська гордість. Коли ми, Вустери, беремося до діла, ми так швидко не здаємося. До того ж, після інциденту з білим піджаком будь-що схоже на слабкість могло стати фатальним.

— Я сподіваюсь, ти розумієш, Дживсе, що це твоя провина? — сказав я.

Мені було неприємно казати це, але обминути це увагою було неможливо.

— Сер?

— І можеш не казати «Сер?». Ти знаєш, що винний. Якби ти не наполог на тому, щоб він пішов на ті танці — божевільний проект, як я відразу сказав — цього б не трапилося.

— Так, сер, але я визнаю, що не передбачив...

— Завжди все передбачай, Дживсе, — сказав я злегка суворим голосом. — Інакше не можна. Якби ти хоча б дозволив йому вбратися в костюм П'єро, все могло скінчитися зовсім інакше. Бо костюм П'єро має кишені. Втім, — далі я казав уже добрішим голосом, — забудьмо поки що про це. Якщо тепер ти розумієш, що буває, коли ходиш у червоному трико, то це все не було марним. Кажеш, Гассі чекає на запрошення?

— Так, сер.

— То давай його сюди, я подивлюся, чим можу йому допомогти.

Зайшов Гассі, і його вигляд досі мав сліди пережитої пригоди. Обличчя бліде, очі наче агрус, голова понурена — неначе він крізь пекло пройшов. Я посунувся на подушках трохи вище та пильно подивився на нього. Я бачив, що це був той самий момент, коли треба надати допомогу, і приготувався зайнятися цієї справою.

— Що ж, Гассі.

— Привіт, Берті.

— Здоров був.

— Здоров був.

Покінчивши з формальностями, я вирішив, що час вже делікатно доторкнутися до минулих проблем.

— Я чув, що тобі було непереливки.

— Так.

— Через Дживса.

— Це не Дживс винен.

— Саме він винен.

— Я не бачу, в чому його вина. Я забув свої гроші та ключ...

— А тепер тобі краще забути й Дживса. Бо тобі буде цікаво почути, Гассі, — сказав я, вважаючи за краще поставити його до відома про теперішній стан справ одразу, — що він більше не займатиметься твоєю проблемою.

Схоже, він зрозумів це правильно. Щелепа повисла, вуха наче зів'яли. Він і раніше був схожий на дохлу рибу, а тепер став схожий на рибу, яка здохла ще минулого року, яку викинуло на безлюдний берег, і там вона лежала, у повній владі вітру та припливів.

— Що?!

— Так.

— Ти хочеш сказати, що Дживс не...

— Не буде.

— Але ж, дідько...

Я був добрий, але непохитний:

— Без нього тобі буде набагато краще. Невже жахливі події минулої ночі не кажуть тобі, що Дживсеві потрібен відпочинок? У житті навіть найкращих мислителів іноді буває чорна смуга. Саме це й трапилося з Дживсом. Я вже якийсь час бачив наближення цього. Він утратив форму. Йому треба свічки почистити. Не сумніваюся, що для тебе це шок. Ти, напевно, прийшов сьогодні, розраховуючи на його пораду?

— Авжеж.

— З якого приводу?

— Меделін Бассет поїхала гостити в когось за містом, і я хочу знати його думку, що мені тепер робити.

— Що ж, як я вже сказав, Дживс цим вже не займається.

— Але ж, Берті...

— Дживс, — сказав я з переконливою суворістю, — більше цим не займається. Тепер цю справу беру я.

— Але що в біса можеш зробити ти?!

Я стримав своє обурення. Ми, Вустери, неупереджені. До чоловіків, які всю ніч розгулювали по Лондону в червоному трико, ми ставимося терпляче.

— Це ми ще побачимо, — тихо сказав я. — Сідай, поговорімо. Як на мене, справа здається досить простою. Ти кажеш, що дівчина поїхала до друзів за місто. Здається очевидним, що ти теж маєш поїхати туди та витися навколо неї, наче муха. Елементарно.

— Але я не можу поїхати до абсолютно незнайомих людей.

— Ти їх не знаєш?

— Авжеж, не знаю. Я нікого не знаю.

Я прикусив губи. Ця обставина дещо ускладнювала справу.

— Усе, що я знаю — їхнє прізвище Треверс, а живуть вони в Брінклі Корт у Вустерширі.

Я розслабив губи.

— Гассі, — сказав я з батьківською посмішкою, — коли твоїми справами зацікавився Бертрам Вустер, тобі посміхнулася фортуна. Як я сказав тобі відразу, я все можу виправити. Сьогодні в другій половині дня ти поїдеш у Брінклі Корт як почесний гість.

Він тремтів як осикове листя. Напевно, це дуже захопливий досвід — вперше бачити, як ситуацією оволодіваю я.

— Берті, ти хочеш сказати, що знаєш цих Треверсів?

— Це моя тітка Делія.

— О боже!

— От бачиш, — зауважив, — як тобі пощастило, що тобі допомагаю я. Ти звернувся до Дживса, і що він зробив? Вдягнув тебе в червоне трико, начепив огидну бороду та відправив на маскарад. Результат — занепад духу та жодного прогресу. І тоді до діла берусь я, я ставлю його на потрібні рейки. Чи міг Дживс зробити так, щоб ти потрапив у Брінклі Корт? Жодного шансу. Тітка Делія — не його тітка. Це я між іншим зауважую.

— Боже мій, Берті, я не знаю, як тобі віддячити.

— Мій любий друже!

— Але ж це не все!

— Що ще?

— Що мені робити, коли я туди приїду?

— Якби ти знав Брінклі Корт, ти б не ставив такі питання. У тому романтичному оточенні ти не зможеш зазнати поразки. Великі коханці впродовж віків робили пропозиції саме в Брінклі. Цей будинок має особливу атмосферу. Ти гулятимеш з тією дівчиною тінистими доріжками. Ти сидітимеш із нею на тінистих газонах. Ти плаватимеш із нею в човні. І поступово твої емоції зростуть до такої сили, що...

— Боже! Напевно, ти маєш рацію.

— Авжеж, я маю рацію. Я в Брінклі тричі заручався. До весілля жодного разу не дійшло, але факт залишається фактом. А їхав я туди навіть не думаючи про кохання. Я не мав жодного наміру робити комусь пропозицію. Але варто було мені з'явитися на цій романтичній землі, як мене починало вабити до найближчої дівчини, і я клав свою душу до її ніг. Така вже там атмосфера.

— Здається, я тебе розумію. Це саме те, що мені потрібно: розпалити почуття. А в Лондоні — будь він неладний — завжди таке сум'яття, що на це немає жодного шансу.

— Точно. Дівчину на самоті можна побачити лише п'ять хвилин за добу, і якщо хочеш попросити її бути твоєю дружиною, треба поспішати так, ніби на поїзд спізнюєшся.

— Саме так. Лондон розхитує людину. За містом я буду зовсім іншим чоловіком. Це ж треба, як пощастило, що ця Треверс виявилася твоєю тіткою!

— Не знаю, що ти маєш на увазі, кажучи «виявилася». Вона від самого початку була моєю тіткою.

— Я мав на увазі, як це дивно, що Меделін гостюватиме саме в твоєї тітки.

— Нічого дивного. Вона та моя кузина Анджела — добрі подруги. В Каннах вона постійно була з нами.

— О, то ти познайомився з Меделін у Каннах? Боже мій, Берті, — благоговійно казала бідолашна амфібія, — хотів би я побачити її в Каннах. Яка вона була, напевно, чудова в пляжному костюмі! О, Берті...

— Так, — стримано відповів я.

Навіть якщо відновився однією з Дживсових глибинних бомб, після важкої ночі це вже було занадто. Я подзвонив, зайшов Дживс, і я велів йому принести мені бланк телеграми та олівець. Потім я написав повідомлення до тітки Делії, яким повідомив її, що посилаю сьогодні до Брінклі свого друга, Огастеса Фінк-Ноттла, розраховуючи на її гостинність. Написавши, я дав бланк Гассі.

— Відправ це з будь-якого поштового відділку, повз який ітимеш, — сказав я йому. — Вона знайде телеграму вдома, коли повернеться.

Розмахуючи телеграмою, Гассі поскакав геть, а я повернувся до Дживса та коротко розповів йому про свої заходи.

— Як бачиш, усе просто, Дживсе. Нічого складного.

— Так, сер.

— Нічого далекоглядного. Нічого дивакуватого. Самі лише природні засоби.

— Так, сер.

— Це зразок того, як слід було зробити від самого початку. Як це називається, коли двоє людей протилежної статі знаходяться у відокремленому місті, зустрічаються кожного дня та взагалі багато бачаться?

— Ви маєте на увазі «віч-на-віч», сер?

— Так. Я роблю ставку на віч-на-віч, Дживсе. Саме це, як на мою думку, є ключовим моментом. Наразі, як ти знаєш, Гассі за її присутності схожий на холодець. Але подумай, як він почуватиметься, скажімо, через тиждень, після того, як він і вона день-у-день пригощатимуться під час сніданку сосисками з однієї таці. Різатимуть

одну й ту саму шинку, черпатимуть з одного посуду нирки та бекон... Дідько...

Я різко замовкнув. Мені спала нова думка.

— Лишенько, Дживсе!

— Сер?

— Ось тобі приклад того, що треба продумувати геть усе. Ти чув, що я згадав сосиски, нирки, бекон і шинку?

— Так, сер.

— Усього цього не має бути. Це кінець. Абсолютно не та атмосфера. Дай-но мені телеграфний бланк і олівець. Треба негайно попередити Гассі. Він має створити в її уяві враження, що в'яне від любові до неї. Коли жереш сосиску, це неможливо.

— Неможливо, сер.

— Отже...

Взявши бланк і олівець, я нашкрябав наступне:

«Фінк-Ноттлу, Брінклі Корт, Маркет Снодсбері, Вустершир.

Не бери сосиски. Уникай шинки. Берті».

— Надішли це, Дживсе, «блискавка»!

— Добре, сер.

Я відкинувся спиною на подушки.

— Що ж, Дживсе, — сказав я, — бачиш, як я тримаю все під контролем? Бачиш, якою хваткою я тримаю цю справу? Ти маєш уже розуміти, що тобі варто було б навчитися моїм методам.

— Безсумнівно, сер.

— І ти ще не збагнув повної глибини виявленої мною надзвичайної далекоглядності. Ти знаєш, чому тітка Делія приїздила сюди сьогодні? Вона сказала, що хоче, щоб я вручив нагороди учням якоїсь бридкої школи в Маркет Снодсбері, яку вона опікає.

— Невже, сер? Боюсь, що вам це завдання не доставить задоволення.

— Але ж я не буду цього робити. А передоручу це Гассі!

— Сер?

— Я пропоную, Дживсе, телеграфувати тітці Делії, написати, що я не можу приїхати, та запропонувати їй нацькувати на цих юних правопорушників його замість мене.

— А що як містер Фінк-Ноттл відмовиться, сер?

— Відмовиться? Ти можеш собі уявити, як він відмовляється? Просто намалюй собі подумки цю картину, Дживсе. Місце дії — вітальня в Брінклі. Гассі загнаний у кут, тітка Делія височить над ним та видає войовничі звуки. Дживсе, ти можеш собі уявити, що він відмовиться?

— Це важко, сер, мушу погодитися. Місіс Треверс — дуже вольова особа.

— Він не матиме жодної надії відмовитися. Його єдиним виходом буде втекти. А втекти він не може, бо хоче бути з міс Бассет. Ні, Гассі доведеться її послухатися, і я буду вільний від завдання, від якого, мушу зізнатися, в мене душа тремтить. Підійти до трибуни та виголосити коротку чоловічу промову до збіговиська школярів! Лишенько, Дживсе. Я вже бував у такий халепі. Ти пам'ятаєш той випадок у школі для дівчат?

— Дуже добре, сер.

— Якого ж я тоді з себе дурня зробив!

— Це безумовно був не найкращий ваш день, сер.

— Думаю, мені слід випити ще один твій динаміт, Дживсе. Я був так близько до катастрофи, що можу зомліти.

Напевно, тітці Делії знадобилося близько трьох годин, щоб повернутися до Брінклі, бо я отримав від неї телеграму вже після обіду. Схоже було на те, що цю телеграму було відправлено під час інтенсивного сплеску емоцій приблизно через дві хвилини після того, як вона прочитала моє послання.

Ось такий був текст:

«Я звернусь до адвоката із запитом, чи вважатиметься злочином, якщо я придушу свого племінника-ідіота. Якщо не вважатиметься — бережися. Вважай, що мій терпець урвався. Чого це ти до мене своїх бридких друзів присилаєш? Ти що, вважаєш Брінклі Корт якимось лепрозорієм? Який ще Спінк-Боттл? З любов'ю, Треверс».

Я передбачав, що перша реакція буде приблизно такою. Відповів я дуже стримано:

«Не Боттл. Ноттл. Усього найкращого, Берті».

Напевно, майже відразу після того, як вона відправила попередню телеграму, прибув Гассі, бо буквально через двадцять хвилин я отримав наступне:

«Прибувши, отримав підписану тобою зашифровану телеграму. У ній було «Не бери сосиски. Уникай шинки». Негайно надішли ключ до шифру. Фінк-Ноттл».

Я відповів:

«А ще нирок. Бувай. Берті».

Я все поставив на те, що Гассі справить добре враження на господиню. Моя впевненість базувалася на тому, що він був одним з тих сором'язливих, слухняних, догідливих чоловіків, які жінкам на кшталт тітки Делії майже завжди подобаються з першого погляду. Те, що я мав рацію, підтвердила її наступна телеграма, яка містила, до мого задоволення, значно більший відсоток доброти та людяності.

Ось такий був її текст:

«Що ж, приїхав цей твій друг, і я мушу визнати, що як для твого друга він не така скотина, як я очікувала. Витрішкуватий дещо, але загалом чистий і пристойний; дуже обізнаний щодо тритонів. Думаю, чи не організувати кілька лекцій для сусідів. Тим не менш, вважаю нахабством те, що ти користуєшся моїм будинком як курортним готелем, і багато чого тобі скажу, коли ти приїдеш. Чекаю на тебе тридцятого. Не забудь гетри. З любов'ю, Треверс».

На це я відповів:

«Звірівшись зі своїм щоденником, я виявив, що не зможу приїхати в Брінклі Корт. Невимовно шкодую. Бувай. Берті».

Її відповідь була зловісною:

«О, то ось ти як? З яким ще щоденником?! «Невимовно шкодую», трясця! Дозвольте тобі сказати, хлопче, що якщо ти не приїдеш, то шкодуватимеш значно невимовніше. Якщо ти хоч на хвилинку уявив собі, що зможеш відвертитися від роздавання нагород, ти дуже сильно помиляєшся. Глибоко шкодую, що Брінклі Корт дуже далеко від Лондона, тож камінь я до тебе не докину. З любов'ю, Треверс».

Тоді я вирішив випробувати свою вдачу, пан або пропав. Це був момент, коли не можна було економити. Не зважаючи уваги на витрати, я дозволив собі написати наступне:

«Але ж послухай-но. Чесно, тобі не потрібен я. Нехай нагороди Фінк-Ноттл вручить. Це природжений оратор, ти ним пишатимешся. Можеш розраховувати на те, що тридцять першого Огастес Фінк-Ноттл зробить фурор. Не втраť цю чудову нагоду, якої більше може ніколи вже не бути. Цьом-цьом. Берті».

Потім була година затамованого подиху, і зрештою надійшли добрі вісті:

«Що ж, гаразд. У твоїх словах, напевно, є якась рація. Вважаю тебе підступним черв'яком і нікчемним, безхребетним трусом, але домовилася зі Спінк-Боттлом. Тож залишайся в Лондоні. Сподіваюсь, тебе там зіб'є омнібус. З любов'ю, Треверс».

Полегшення, як ви можете здогадатися, було колосальним. З мого серця було скинуто величезний тягар. Було таке враження, ніби хтось заливає в мене Дживсів оживляч крізь лійку. Вдягаючись того дня до вечері, я співав. У «Трутнях» я був такий жвавий і життєрадісний, що на мене кілька разів скаржилися. А коли я повернувся додому та ліг у своє ліжко, я заснув як дитина через якихось п'ять хвилин після того, як накрився ковдрою. Мені здавалося, що всю цю нервову справу можна було вважати остаточно завершеною.

Тож уявіть моє здивування, коли прокинувшись уранці та сівши на ліжку, щоб насолодитися чаєм, я побачив на таці ще одну телеграму.

Моє серце завмерло. Невже тітка Делія впродовж ночі змінила свою думку? Невже Гассі, не в змозі піти на таке випробування, дав уночі драла крізь водопровід? Ось такі думки вирували в моїй макітрі, коли я відкривав конверт. А побачивши, що там написано, я перелякано гикнув.

— Сер? — запитав Дживс, затримавшись у дверях.

Я прочитав повідомлення ще раз. Так, першого разу я зрозумів правильно. Ні, я нічого не переплутав.

— Дживсе, — сказав я, ти знаєш, про що це?

— Ні, сер.

— Ти знаєш мою кузину Анджелу?

— Так, сер.

— А Таппі Глоссопа?

— Так, сер.

— Вони розірвали свої заручини.

— Дуже шкода це чути, сер.

— Я отримав повідомлення від тітки Делії, цілком присвячене цій події. Цікаво, через що вони могли посваритися?

— Не можу знати, сер.

— Авжеж, ти не можеш знати. Не будь дурнем, Дживсе!

— Добре, сер.

Я зажурився. Я був дуже зворушений.

— Що ж, це означає, що сьогодні нам доведеться поїхати в Брінклі. Тітка Делія, вочевидь, зазнала шоку і моє місце зараз біля неї. Тобі краще скласти речі вранці та поїхати з ними на поїзді, що вирушає о 12:45. А я вже домовився про обід, тож поїду пізніше на автомобілі.

— Добре, сер.

Я посумував ще трохи.

— Мушу сказати, для мене це великий шок, Дживсе.

— Безсумнівно, сер.

— Дуже великий шок. Анджела та Таппі... Отакої! Здавалося, що вони пасували один одному, як шпалери до стіни. Життя повне суму, Дживсе.

— Так, сер.

— Але маємо те, що маємо.

— Безсумнівно, сер.

— Ну то гаразд. Наповнюй ванну.

— Добре, сер.

Їдучи опівдні в своєму двомісному автомобілі до Брінклі, я віддавався роздумам. Новина про чи то сварку, чи то розлучення Анджели та Таппі неабияк стривожила мене. Бо, розумієте, це була одна з тих пар, на які я завжди дивився зі схваленням. Надто часто, коли знайомий вам чоловік планує одружитися з дівчиною, яку ви знаєте, ви ловите себе на тому, що хмурите брови, із сумнівом покусуєте губу, вважаючи, що його, або її, або їх обох слід попередити, поки ще не пізно.

Але щодо Таппі та Анджели я ніколи нічого такого не відчував. Таппі, коли не робить із себе йолопа, добрий хлопець. А Анджела — добра дівчина. А щодо їхньої закоханості мені завжди здавалося, що не буде великим перебільшенням сказати, що вони — два серця, що б'ються як одне.

Так, іноді вони трохи сварилися, особливо того разу, коли Таппі стало чи то безстрашної чесності (як вважав він) чи то надзвичайної дурості (як вважав я) сказати Анджелі, що в новому капелюсі вона схожа на пекінеса. Але в кожному романі треба розраховувати на певні чвари, і після того інциденту я припустив, що він вивчив свій урок, і що відтоді їхнє життя стане прекрасною, солодкою піснею.

Аж раптом звідкись вигулькує цей непередбачуваний розрив дипломатичних відносин.

То так, то сьак я прикладав мозок Вустера до цього питання, але все одно не міг втямити, що могло призвести до спалаху ворожнечі. Тож я невтомно тиснув ногою на акселератор, щоб якомога швидше доїхати до тітки Делії та дізнатися про подробиці з першоджерела. Усі шість циліндрів працювали добре, тож я досить скоро був поруч зі своєю родичкою, навіть ще до вечірніх коктейлів.

Мені здалося, що вона була рада мене побачити. Взагалі-то, вона навіть сказала мені, що рада мене бачити, а на таку заяву не була спроможна жодна з решти моїх тіток; зазвичай ці дорогенькі родички реагували на прибуття Бертрама з похмурим жахом.

— Чемно з твого боку заїхати, Берті, — сказала вона.

— Моє місце біля тебе, тітонько Делія, — відповів я.

З першого ж погляду я побачив, що це лихо неабияк вразило її. Зазвичай життєрадісне обличчя було похмуре, в очі впадала відсутність добродушної посмішки. Я співчутливо взяв її за руку, щоб вона зрозуміла, що моє серце крає за нею.

— Яка кепська справа, моя люба родичко, — сказав я. — Боюсь, це та ще халепа. Ти, напевно, дуже турбуєшся?

Вона емоційно пирхнула, ніби вона щойно вкусила зіпсовану устрицю.

— «Турбуєшся» — не те слово. З того часу, як я повернулася з Канн, я не мала жодної спокійної хвилини. З тих пір, як я переступила цей триклятий поріг, — сказала тітка Делія, згадавши міцний жаргон мисливців, — усе йде шкереберть. Спочатку та плутанина з врученням нагород, — на цьому місці вона зупинилася та виразно подивилася на мене. — Я мала намір дуже відверто висловитися щодо твоєї поведінки в цій справі, Берті, — сказала вона. — У мене багато чого накопичилося. Але якщо ти приїхав, то я, мабуть, звільню тебе від цього. До того ж, напевно, навіть добре, що ти уникнув своїх обов'язків таким огидно малодушним способом. Мені здається, що цей твій Спінк-Боттл буде кращий. Якби ж він тільки міг не говорити про тритонів.

— А він уже розповідав про тритонів?

— Розповідав. Втупивши в мене палкі очі. Але якщо б це було найгіршою з моїх бід, я б не скаржилася. Мене турбує те, що каже Том, коли починає говорити.

— Дядечко Том?

— Називай його якимось інакше, ніж «дядечко Том», — дещо роздратовано сказала тітка Делія. — Кожного разу, коли ти його так називаєш, мені здається, що він зараз почорніє та почне грати на банджо. Так, дядечко Том, якщо іншого не вигадати. Незабаром мені доведеться розповісти йому про гроші, які я програла в бакара, і коли я це зроблю, він вибухне, як феєрверк.

— Але ж, безсумнівно, великий цілитель Час...

— Трясьця тому Часові, великому цілителю! Я маю не пізніше ніж третього серпня отримати від нього чек на п'ятсот фунтів на «Будуар Міледі».

Я стривожився. За винятком природного інтересу племінника до витонченого щотижневика його тітки, я завжди був небайдужий до «Будуару Міледі», особливо після того, як написав для нього статтю «Що носять добре вдягнені чоловіки». Сентиментальність, напевно, але нам, старим журналістам, це притаманно.

— «Будуар» у скрутному становищі?

— Буде в ньому, якщо дядько Том не розстігне свій гаманець. Потрібна допомога, щоб здолати скруту.

— Але хіба він не був у скруті два роки тому?

— Був. І досі в ній. Доки ти не займешся виданням щотижневої газети для жінок, ти навіть не уявлятимеш, що таке скрута.

— І ти вважаєш, що шанси зворушити дядька жіночими методами невеликі?

— Я скажу тобі, Берті. Досі, коли були потрібні такі субсидії, я завжди могла підійти до Тома в веселому, впевненому настрої єдиної дитини, що просить у поблажливого батька цукерку. Але він щойно отримав вимоги податківців щодо подохідного податку в розмірі п'ятдесят вісім фунтів, і все, про що він каже після мого повернення — про руйнування та зловісні тенденції соціалістичних законів, а ще про те, що з нами всіма буде.

У це було легко повірити. Цей Том мав певну рису, яку я помічав у багатьох інших багатих чоловіках. Попросіть у нього хоч дрібненьку суму, і він так скрикне, що аж на краю землі почують. Грошей у нього хоч лопатою гребти, але розлучатися з ними він не любить.

— Якби не їжа, яку готує Анатоль, навряд чи він взагалі став би жити далі. Тож слава Богові за Анатоля.

Я шанобливо схилив голову.

— Старий добрий Анатоль, — сказав я.

— Амінь, — сказала тітка Делія.

Але потім святий екстаз на її обличчі, який завжди відчуваєш, коли твої думки хоча б на мить торкнуться теми страв Анатоля, згаснув.

— Але не відволікатимемось від теми, — продовжила вона. — Я вже казала тобі, що навіть пекло тремтіло від того часу, як я повернулася додому. Спочатку вручення нагород, потім Том, а тепер, до всього іншого, ще й бісова сварка між Анджеолою та Глоссопом.

Я похмуро кивнув:

— Мені було невимовно шкода дізнатися про це. Жахливе потрясіння. Що стало причиною сварки?

— Акули.

— Що?

— Акули. Точніше, одна акула. Та сама, що напала на бідолашну дитину, коли та каталася в Каннах на дошці за катером. Ти пам'ятаєш акулу Анджели?

Авжеж, я пам'ятав акулу Анджели. Чутливий чоловік не забуває про те, як його кузину мало не схрумало чудовисько з глибин. Той епізод я пам'ятав так, наче він був учора.

Якщо коротко, відбулося наступне. Ви, напевно, знаєте, що таке кататися на дошці. Моторний катер мчить уперед, а за ним тягнеться линва. Ви стоїте на дошці, тримаєтеся за линву, а катер тягне вас за собою. Час від часу ви впускаєте линву, плюхаєтеся в воду, а потім змушені плисти до своєї дошки.

Мені цей процес завжди здавався дещо дурним, попри те, що багато людей знаходять його забавним.

Так от, під час тієї пригоди Анджела щойно видряпалася на дошку після падіння, аж раптом підпливла величезна мерзенна акула та врзалася в неї, знову скинувши в солону воду. Анджела не відразу змогла знову залізти на дошку та пояснити чоловікові, що керував катером, що з нею щойно трапилося, і що треба негайно тягти її до безпечного місця, тож можете уявити собі її сум'яття в той проміжок часу.

За словами Анджели, мешканець глибин хапав її ротом за щиколотки майже без упину, тож на той час, коли прибула допомога, вона відчувала себе радше солоним горішком, ніж людиною. Для бідолахи це було великим потрясінням, і відтоді вона кілька тижнів майже ні про що інше не говорила.

— Я пам'ятаю той випадок дуже добре, — сказав я. — Але яким чином це могло призвести до проблем?

— Минулого вечора вона розповіла йому про це.

— То й що?

— Її очі сяяли, а ручки вона стиснула від дівочого захвату.

— Не сумніваюсь.

— І що, на твою думку, зробив цей клятий Глоссоп замість того, щоб запропонувати їй розуміння та співчуття, на які вона

заслуговувала? Сидів, слухаючи, наче купа тіста, ніби вона йому про погоду розповідала, а коли вона закінчила, він вийняв з рота мундштук і сказав: «Напевно, то просто колода плавала»!

— Не може бути!

— Так і сказав! А коли Анджела описала, як та істота стрибала та намагалася схопити її, він знову вийняв з рота мундштук і сказав: «А! Камбала, напевно. Досить нешкідлива. Мабуть, погратися захотіла». Ти уявляєш?! Що б ти зробив на місці Анджели? Адже вона має гордість, чутливість — усі природні почуття доброї жінки. Вона сказала, що він йолоп, дурень та ідіот, який не знає, що каже.

Мушу визнати, точка зору дівчини мені зрозуміла. Зазвичай лише раз у житті з людиною трапляється щось сенсаційне, і коли це трапляється, вам не сподобається, якщо хтось применшуватиме значущість цієї події. Колись у школі мені довелося читати про одного хлопця на ім'я Отелло, який розповідав дівчині про те, як важко було серед канібалів. Тож уявіть собі його почуття, якби після його чергового, особливо барвистого пасажу з вождем канібалів, коли він чекав на приголомшене «О-о! Та ти що?», вона б йому сказала, що все це, безсумнівно, дуже перебільшено, а той вождь, напевно, був місцевим вегетаріанцем.

Так, я розумів точку зору Анджели.

— От тільки не кажи мені, що побачивши, яка вона розлючена, він не забрав свої слова назад?

— Не забрав. Він наполягав. І поступово, одне за іншим, вони дійшли до того, що вона доводила до його відома, що якщо він не відмовиться від крохмалистої їжі та не почне робити кожного ранку зарядку, то стане жирний, як свиня, а він патякав про звичку сучасних жінок накладати на обличчя багато гриму, до якої він завжди відносився несхвально. Якийсь час це тривало, а потім щось гучно луснуло, і в повітрі замайоріли шматки їхнього заручення. Мене це непокоїть. Слава богам, що ти приїхав, Берті.

— Ніщо не могло мене затримати, — зворушено відповів я. — Я відчув, що я тобі потрібний.

— Так.

— Добре.

— Точніше, — сказала вона, — потрібний, звісно, не ти, а Дживс. Як тільки це трапилося — я відразу подумала про нього. У такому

становищі може допомогти лише він. Якщо колись в історії людських відносин і був момент, коли в цьому домі потрібен цей неосяжний мозок, то це саме зараз.

Думаю, якби я тоді стояв, то похитнувся б. Взагалі-то, я в цьому певний. Але не так вже в біса легко похитнутися, коли сидиш у кріслі. Тому лише моє обличчя виявило, як сильно мене вразили її слова.

Доки вона їх не промовила, я був сама люб'язність — співчутливий племінник, готовий докласти всіх своїх сил. Але тепер я скам'янів, моє обличчя стало незворушним.

— Дживс! — скрикнув я крізь стиснуті зуби.

— Будь здоров! — сказала тітка Делія.

Я зрозумів, що вона побачила це не з того ракурсу.

— Я не чхав. Я сказав «Дживс!»

— І я з тобою згодна. Який чоловік! Я розповім йому все. З Дживсом ніхто не зрівняється.

Моя холодність стала більш підкресленою.

— Дозволь мені не погодитися з тобою, тітонько Делія.

— Що дозволити?

— Не погодитися.

— Що, серйозно?

— Дуже серйозно. Дживс — безнадійний.

— Що?

— Абсолютно безнадійний. Він геть утратив свою хватку. Лише два дні тому я був змушений заборонити йому займатися певною справою, бо він робив це дуже нерозумно. Та й взагалі, мене ображає це припущення — якщо це слово доречне — буцімто Дживс — єдиний власник мозку в домі. Я проти того, що всі звертаються за порадами до нього, не спитавши спочатку в мене, не дозволивши спершу спробувати мені.

Вона хотіла щось сказати, але я зупинив її жестом.

— Твоя правда, в минулому я іноді вважав доречним питати в Дживса поради. Можливо, в майбутньому я ще так робитиму. Але я маю право пробувати вирішувати такі проблеми особисто, без того, щоб усі поводитися так, ніби Дживс — єдиний, хто сповна розуму. У мене іноді буває підозра, що Дживс, хоч і мав успіх у минулому, здобував його радше завдяки удачі, ніж обдарованості.

— Ти що, посварився з Дживсом?

— Нічого подібного.

— Таке враження, ніби ти маєш зуб на нього.

— Анітрохи.

Втім, я мушу визнати, що була в її словах дешиця правди. Весь день мої думки про нього були досить суворі, і зараз я розповім вам, чому.

Ви маєте пам'ятати, що він поїхав із багажем поїздом о 12:45, а я затримався, бо мав домовленість щодо обіду. Так от, перед тим, як вирушати на цю зустріч, я вештався квартирою, аж раптом — не знаю, чому мені спала така підозра, можливо, його поведінка здалася мені хитрою — щось наче прошепотіло мені: піді-но, заглянь у шафу.

І мої підозри виправдалися. Там висів мій білий піджак. Цей сучий син не впакував його!

Що ж, як вам скаже будь-хто в «Трутнях», Бертрам Вустер не з тих, кого легко обдурити. Я загорнув піджак у коричневий папір і поклав його в машину, а зараз він був уже на кріслі в залі. Але факт залишався фактом: Дживс намагався обдурити мене, тож, мабуть, в інтонацію моїх попередніх реплік могло просочитися певне... як там воно зветься.

— Не було ніякої сварки, — сказав я. — Це можна назвати минущою холодністю, не більше. У нас не збіглися думки щодо того білого піджака з латунними гудзиками, і я був змушений відстоювати свій вибір. Але...

— Що ж, це все одно неважливо. Важливо те, що ти вернеш дурниці, любчику. Дживс утратив хватку? Дурниці. Я бачила його лише секунду, коли він прибув, і його очі просто виблискували інтелектом. Я сказала собі: «Вір Дживсові», і маю намір вірити.

— Буде набагато краще, якщо ти дозволиш спробувати щось зробити мені, тітонько Делія.

— Заради бога, не смій втручатися! Ти лише гірше зробиш.

— Навпаки, тобі може бути цікаво, що по дорозі сюди я зосередився на проблемі Анджели та успішно склав план, заснований на психології, виконання якого я маю намір розпочати якнайскоріше.

— О боже мій!

— Мої знання про людську природу кажуть мені, що це спрацює.

— Берті, — сказала тітка Делія, і її голос здався мені гарячковим, — зупинись, зупинись! Вияв милість, зупинись. Знаю я

твої плани. Напевно, хочеш штовхнути Анджелу в ставок, а Глоссопа слід за нею, щоб він врятував її життя, абощо.

— Нічого подібного.

— Це було б саме в твоєму дусі.

— Мій план не настільки відвертий. Зараз я тобі розповім.

— Ні, дякую.

— Я сказав собі...

— Але не мені!

— Послухай хоч секунду.

— Не слухатиму!

— Ну то гаразд. Я дурень.

— І був ним з дитинства!

Я відчув, що продовження цієї дискусії ні до чого не призведе. Я махнув рукою та знизав плечима.

— Як скажеш, тітонько Делія, — з почуттям гідності сказав я, — якщо не хочеш усе знати від самого початку — як хочеш. Але ти відмовляєш собі в інтелектуальному задоволенні. І взагалі, попри те, що ти поводишся як глуха гадюка з Біблії, яка, як ти маєш знати, чим більше дуділи, ти менше танцювала... чи як там... я діятиму згідно зі своїм планом. Я дуже люблю Анджелу й не жалітиму зусиль, доки не поверну сонце до її серця.

— Берті, телепню, благаю тебе ще раз. Облиш це, будь ласка. Ти лише зробиш усе вдсятеро гірше, ніж зараз.

Колись я читав у одному історичному романі про хлопця — він, безсумнівно, був якийсь франт і чепурун — який, коли хтось казав йому не те, лише лїниво сміявся та збивав пилинку зі своїх бездоганних брабантських мережив на зап'ясті. І я зараз зробив майже те саме. Принаймні, я поправив краватку та посміхнувся із властивою мені загадковістю. А потім залишив тітку та пішов гуляти в садок.

І першим, на кого я натрапив, був Таппі. Насупивши брови, він похмуро кидав камінчиками по квітковому горщику.

Здається, я вже розповідав вам колись про Таппі Глоссопа. Якщо ви пам'ятаєте, це той самий хлопець, який безсердечно проігнорував те, що ми з ним дружимо ще з дитинства, і побився одного вечора зі мною об заклад, що я не зможу перебратися над плавальним басейном, гойдаючись на гімнастичних кільцях (це дуже легко, зважаючи на мою худорлявість), а потім, побачивши, що мені це вдається, відтягнув останнє кільце, через що мені довелося в повному вечірньому вбранні впасти в басейн.

Казати, що мене не обурило цей огидний вчинок, що заслуговував звання «злочин століття», було б зазіханням на істину. Я був неймовірно обурений, мене це дуже роздратовало тоді, і дратувало ще кілька тижнів по тому.

Але ж ви знаєте, як воно буває. Рани загоюються. Біль вщухає. Це, звісно, не означає, що я не скористався б першою-ліпшою нагодою скинути на Таппі з висоти мокро губку, підкинути вугра в його ліжку, або ж виразити свої почуття якоюсь іншою формою; але такої нагоди не траплялося. Я хочу сказати, що хоч я й був глибоко ображений, я не відчував задоволення від того, що життя цього хлопця було зруйноване втратою дівчини, яку він, попри все, що було між ними, мав досі шалено кохати.

Навпаки, я всім серцем і душею прагнув загоїти цей розрив, зробити так, щоб між цими двома розлученими негідниками все знову було гаразд. Ви могли це зрозуміти з моєї розмови з тіткою Делією, а якби ви були присутні цієї миті, то переконалися б у своїх висновках ще сильніше, побачивши доброту та співчутливість мого погляду на Таппі.

Це був проникливий, чутливий погляд, який супроводжував щирий потиск правої руки, в той час як ліва лагідно лягла йому на плече.

— Ну що, Таппі, друже, — сказав я. — Як ти, старий?

Поки я це казав, моє співчуття зростало, бо не було в його очах світла, не було реакції на потиск руки, та й узагалі жодної ознаки готовності танцювати від радості, побачивши старого друга. Він

здавався приголомшеним. Він був цілком у владі меланхолії — здається, саме так сказав одного разу Дживс про Понго Твістлтона, коли той намагався кинути палити. Мене це, звісно, не здивувало. За таких обставин певний смуток, безсумнівно, був цілком природний.

Я відпустив його руку, припинив стискати плече та, вийнявши з кишені портсигар, запропонував йому сигарету.

Він апатично взяв її.

— Ти приїхав, Берті? — запитав він.

— Так, приїхав.

— Просто їхав повз, чи залишишся?

На мить я задумався. Можна було сказати йому, що я приїхав до Брінклі Корт саме для того, щоб знову помирити його та Анджелу, щоб зв'язати обірвані нитки та тому подібне, і на якусь мить, якої вистачило б на спалах блискавиці або на зойк, я майже вирішив це зробити. Але потім, подумавши, вирішив, що не варто. Ставити всіх до відома, що я маю намір взяти його та Анджелу та зіграти на них, як на струнних інструментах, було дещо нерозсудливо. Бо мало кому подобається, коли на ньому грають, як на музичному інструменті.

— Хто знає, — сказав я. — Можливо, залишусь. А може поїду. Я ще не вирішив.

Він апатично кивнув, з таким виглядом, ніби йому начхати, що я робитиму, і лише стояв та дивився на залитий сонячним світлом садок. Статурою та зовнішністю Таппі трохи схожий на бульдога, і зараз його вигляд був як в одного з цих псів, якому відмовили в смачненькому. Для чоловіка з моєю проникливістю було не важко зрозуміти, що в нього на думці, тож я анітрохи не здивувався тому, що його наступні слова стосувалися тієї самої теми, що була помічена в моєму порядку денному хрестиком.

— Ти вже, напевно, чув про мене? Про мене та Анджелу?

— Чув, Таппі, старий друже.

— Ми розійшлися.

— Я знаю. Певні розбіжності, як я зрозумів, щодо Анджелової акули.

— Так. Я сказав, що то, напевно, була камбала.

— Саме так мені й розповіли.

— Від кого ти це почув?

— Від тітки Делії.

— Напевно, вона мене дуже лаяла?

— О, ні, — заперечив я. — Окрім єдиного посилення на тебе як на «того клятого Глоссопа» вона, як на мене, була виключно стриманою в своїй мові, як для жінки, яка колись регулярно брала участь у полюванні на лисиць. Тим не менш мені здалося — вибач, що я кажу тобі це, друже — що на її думку ти міг би виявити більше тактовності.

— Тактовності!

— І я мушу визнати, що здебільшого згоден з нею. Хіба ввічливо, Таппі, хіба тактовно було ось так применшувати Анжелову акулу? Не треба забувати, що ця акула для неї дуже важлива. Невже ти не розумів, яким ударом буде для цієї дитини почути, що чоловік, якому вона віддала своє серце, називає це камбалою?

Я бачив, що він намагається придушити в собі дуже сильні емоції.

— А як щодо мене? — хриплячи від почуттів, запитав він.

— Тебе?

— Невже ти думаєш, — пристрасно казав Таппі, — що я став би називати цю кляту вигадану акулу камбалою, якою вона безсумнівно була, якщо б до цього мене не підштовхнули попередні події? Сказати те, що я сказав, мене побудило те, що Анжела, мала мерзотниця, перед цим надзвичайно мене образила, тож я й вхопився за можливість трохи розквитатися.

— Образила?

— Дуже образила. Виключно на підставі моїх недбалих зауважень — я просто сказав абищо для підтримання розмови — що мені цікаво, чим Анатоль сьогодні похвастує нас увечері, вона заявила, що я надто матеріальний, і що мені не слід завжди думати про їжу. Матеріальний, трясця їй! Взагалі-то я дуже духовний.

— Еге ж.

— Я не бачу нічого поганому в зацікавленості тим, що Анатоль приготує нам на обід. А ти?

— Авжеж, ні. Це лише звичайний прояв поваги до великого митця.

— Саме так.

— Але все одно...

— Що?

— Я лише хочу сказати, що дуже шкода, що цей крихкий корабель кохання було потоплено ось так, коли кілька слів щирого каяття...

Він витріщив на мене очі:

— Ти, бува, не натякаєш на те, що мені слід поступитися?

— Це було б дуже слушно та доречно, старий.

— Я навіть не подумаю поступатися.

— Але ж, Таппі...

— Ні. Цього не буде.

— Але ж ти любиш її, хіба ні?

Це зачепило його за живе. Він помітно здригнувся, його рот скривився, як у замордованого мученика.

— Я не скажу, що я не люблю цю негідницю, — сказав він зворушено. — Я кохаю її дуже сильно. Але це не змінює мою думку щодо того, що понад усе вона потребує сильного копняка трохи нижче спини.

Вустер не міг таке пропустити.

— Таппі, чоловіче!

— І не треба мені цих «Таппі, чоловіче»!

— І все-таки «Таппі, чоловіче»! Твій тон мене шокує. Від нього очі на лоб лізуть. Куди дівся старий витончений лицарський дух Глоссопів?

— Зі старим витонченим лицарським духом Глоссопів усе гаразд. А куди подівся милий, тендітний, жіночий дух Анджел? Сказати хлопцеві, що в нього подвійне підборіддя?!

— Вона так сказала?

— Сказала.

— Ну, дівчата завжди дівчата. Забудь про це, Таппі. Йди до неї та помирись.

Він похитав головою:

— Ні. Надто пізно. Щодо мого живота були сказані такі зауваження, які не можна проігнорувати.

— Але ж, Таппі, будь справедливим. Ти колись сказав їй, що в новому капелюсі вона схожа на пекінеса.

— Бо вона дійсно була схожа на пекінеса. Це не було образою. Це була слушна, конструктивна критика, яка не мала жодної мети окрім доброго бажання не дати їй зробити з себе посміховище на публіці. А безцільно звинуватити чоловіка в тому, що він пихкає, коли сходять сходами — це вже зовсім інше.

Я починав розуміти, що ця ситуація вимагатиме всієї моєї геніальності. Весільні дзвони пролунають у маленькій церкві Маркет

Снодсбері лише за умови, якщо Бертрам вдасться до неабияких хитрощів. З розмови з тіткою Делією я вже дізнався, що між двома сторонами конфлікту був певний обмін відвертими репліками, але до цієї миті я не знав, наскільки далеко це зайшло.

Трагізм цієї ситуації дуже засмутив мене. Таппі дуже багатослівно зізнався, що кохання досі палає в його грудях, і я не мав сумніву що Анджела, попри все, що трапалося, теж не припинила кохати його. Наразі вона, безсумнівно, може відчувати бажання вдарити його по голові пляшкою, але глибоко в серці — я був готовий заприсягтись — досі мали залишатися старі любов і ніжність. Лише зачеплена гордість не давала цим двом зійтись, і я вважав, що якщо Таппі зробить перший крок, то все буде добре.

Я спробував ще раз.

— У неї серце крає через цю сварку, Таппі.

— Звідки ти знаєш? Ти її вже бачив?

— Ні, але я впевнений у цьому.

— З її вигляду цього не скажеш.

— Це, безсумнівно, маска. Дживс теж так поводитьсь, коли я затверджую свій статус.

— Вона кривить на мене ніс, неначе я каналізаційна труба, що засмітилася.

— Це лише маска. Я впевнений, що вона досі тебе кохає, і все, що потрібно — добре слово від тебе.

Я бачив, що це зворушило його. Він вагався. Він наче колупав кінцем черевика дерен. А коли він заговорив, у голосі було чутно тремтіння:

— Ти справді так вважаєш?

— Авжеж.

— Гм.

— Якби ти пішов до неї...

Він похитав головою:

— Не можу. Це була б катастрофа. Дзень — і немає мого престижу. Я знаю дівчат. Якщо плазуватимеш, найкращі з них стануть чванливими, — він замислився. — Єдиний спосіб розібратися з цим — якось натякнути їй, що я готовий до переговорів. Як ти думаєш, може мені злегка зітхати, коли ми зустрічаємось?

— Вона вирішить, що ти захекався.

— Точно.

Я запалив ще одну сигарету та залучив свій розум. І з першої ж спроби — як це нерідко трапляється з Вустерами — мені спала ідея. Я згадав про ту пораду, яку дав Гассі з приводу сосисок і шинки.

— Я придумав, Таппі. Є один надійний спосіб натякнути дівчині, що ти її кохаєш, і якщо ти посварився й хочеш помиритися, він діє анітрохи не гірше. Не їж сьогодні вечерю. Ось побачиш, яке це справить враження. Адже вона знає, як ти захоплюєшся їжею.

Він різко здригнувся:

— Я не захоплююся їжею!

— Ні, ні.

— Я анітрохи не захоплююся їжею!

— Авжеж. Я мав на увазі...

— Ці балачки про моє захоплення їжею мають припинитися! — сказав Таппі. — Я молодий, здоровий, у мене добрий апетит, але це не те саме, що захоплюватися їжею. Я захоплююся Анатолем як майстром свого фаху, і я завжди готовий спробувати будь-що, що він приготує, але коли ти кажеш, що я захоплююся їжею...

— Гаразд, гаразд. Я лише хотів сказати, що якщо вона побачить, що ти відсовуєш від себе тарілку, навіть не покуштувавши, вона зрозуміє, що твоє серце болить, і, напевно, перша запропонує помиритися.

Таппі замислено хмури́в лоб.

— Відмовитися від вечері?

— Так.

— Відмовитися від вечері, яку приготував Анатоль?

— Так.

— Навіть не покуштувавши?

— Так.

— Скажи-но мені прямо. Ти хочеш, щоб сьогодні під час вечері, коли дворецький запропонує мені *ris de veau à la financière* або щось інше, гаряче, щойно з рук Анатолія, я відмовився, навіть не покуштувавши?

— Так.

Він прикусив губу. Було відчутно, що всередині нього відбувається боротьба. Аж раптом його обличчя наче осяяло. Такий вигляд, напевно, мали старі мученики.

— Гаразд.

— Ти зробиш це?

— Так.

— Добре.

— Це, звісно, буде дуже важко.

Я зауважив, що не все так погано:

— Лише тимчасово. Вночі, коли всі спатимуть, ти зможеш піти вниз і понишпорити в коморі.

Він зрадів:

— Точно! Авжеж, можу.

— Там, напевно, є якісь холодні закуски.

— Там точно є холодні закуски, — радісно сказав Таппі. — М'ясний пиріг. Він був сьогодні на обід. Одне з творінь Анатолія. Що мене захоплює в ньому, — благоговійно сказав Таппі, — мене надзвичайно захоплює в Анатолі те, що будучи французом він, на відміну від багатьох кухарів, не обмежується виключно французькими стравами, він завжди готовий взятися за старі добрі прості англійські страви, приміром, за той м'ясний пиріг, про який я казав. Шедевральный пиріг, Берті, а залишилося від нього більш ніж половина. Він мене цілком задовольнить.

— А від вечері ти відмовишся, як ми домовилися?

— Усе як домовилися.

— Добре.

— Це чудова ідея. Дживс перевершив самого себе. Передай йому, що я дуже вдячний.

Сигарета випала з-поміж моїх пальців. Було таке відчуття, ніби Бертрама Вустера лягнули по обличчю мокрою ганчіркою для посуду.

— Невже ти хочеш сказати, що на твою думку те, що я тобі запропонував, придумав Дживс?

— Авжеж, він. Навіть не намагайся мене надурити, Берті. Ти б до такого фокусу і за мільйон років не додумався.

Настала пауза. Я розвів плечі та випростався у весь зріст; потім побачив, що він на мене не дивиться та знову розслабився.

— Ходімо, Глоссопе, — холодно сказав я. — Нам краще не спізнюватись. Час уже вдягатися до вечері.

Коли я йшов до своєї кімнати, дурні слова Таппі досі терзали мою душу. Вони терзали мене й коли я роздягався, і не перестали терзати навіть тоді, коли я йшов у халаті коридором до ванної кімнати.

Не буде перебільшенням сказати, що я був наче в серце вжалений. Адже я не заради похвали стараюся. Щедра улесливість мене не тішить. Але все ж таки, доклавши зусиль до розробки неабиякого плану, що мав допомогти другові, який потрапив у халепу, дуже гидко дізнатися, що він приписує цей план своєму власному слугі, особливо в той час, коли цей слуга не взяв з дому білий піджак.

Але після того, як я трохи похлюпався в порцеляновій ванні, до мене почало повертатися самовладання. Я завжди знаходив, що коли серце скривджене, ніщо так не заспокоює поранену душу, як лікування милом і водою. Співати у ванні я не почав, але кілька разів був за півкроку від того, щоб розпочати.

Моральні страждання, спричинені тією безтактовною заявою, значно полегшилися. Іграшкове каченя, що напевно, залишилося в мильниці після якомсь юного гостя, зробило чималий внесок у мій новий, щасливіший настрій. Минуло вже багато років з того часу, як я востаннє бавився у ванні іграшковими каченятами, і цей відновлений досвід надзвичайно підбадьорив мене. Для тих, кому цікаво, можу зауважити, що якщо штовхнути цю річ губкою під воду, вона вигулькує з-під поверхні саме таким чином, що якнайкраще відволікає від найсумніших думок. Десять хвилин за цим зайняттям — і я зміг повернутися до спальні в значній мірі старим веселим Вустером.

Дживс був там, готував мені вбрання для вечері. Він привітав молодого господаря зі звичною чемністю:

— Добрий вечір, сер.

Я відповів йому так само люб'язно:

— Добрий вечір, Дживсе.

— Сподіваюся, що ваша поїздка була приємною, сер.

— Дуже приємною. Дякую, Дживсе. Дай-но мені, будь ласка, шкарпетки.

Він виконав це, і я почав одягатися.

— Що ж, Дживсе, — сказав я, простягаючи руку до спіднього, — ось ми й знову в Брінклі Корт, що в графстві Вустершир.

— Так, сер.

— Чималенькі халепи, схоже, відвідали цю сільську домівку.

— Так, сер.

— Непорозуміння між Таппі Глоссопом і моєю кузиною Анджелою здається досить серйозним.

— Так, сер. У кімнаті слуг думки щодо цієї ситуації досить песимістичні.

— І тобі, безсумнівно, спадало на думку, що я докладатиму багато зусиль для того, щоб усе владнати?

— Так, сер.

— Ти помиляєшся, Дживсе. У мене вже все під контролем.

— Ви мене дивуєте, сер.

— Я так і подумав. Так, Дживсе, я міркував над цією справою більшу частину дороги сюди, з чудовим результатами. Я щойно поговорив із містером Глоссопом, і все владнано.

— Невже, сер? Дозвольте поцікавитися...

— Ти знаєш мої методи, Дживсе. Застосуй їх, — сказав я, надягнувши сорочку та починаючи поратися з краваткою. — Ти взагалі обдумував цю ситуацію?

— О, так, сер. Я завжди відчував велику приязнь до міс Анджели, і мені було б надзвичайно приємно, якщо б я зміг бути їй корисним.

— Схвальні почуття. Але нічого, напевно, в голову не спало?

— Навпаки, сер. На щастя, в мене є ідея.

— Яка саме?

— Мені спало на думку, що примиренню між містером Глоссопом і міс Анджелою можна сприяти скориставшись тим інстинктом, що спонукає джентльменів у часи небезпеки поспішати на допомогу...

Щоб підняти руку, мені довелося відірвати її від краватки. Я був шокований.

— Ти хочеш сказати, що розглядаєш можливість опуститися до старого трюку «він не дав їй потонути»? Ти мене здивував, Дживсе. Здивував і завдав болю. Коли я після прибуття обговорював справу з тіткою Делією, вона презирливо сказала, що на її думку я збираюсь штовхнути мою кузину Анджелу в воду та змусити Таппі витягувати її

звідти. Я дуже чітко дав їй зрозуміти, що вважаю таке припущення образою моєму розуму. А тепер ти, якщо я правильно тебе зрозумів, пропонуєш саме цей дурний план. Як ти можеш, Дживсе?!

— Ні, сер. Інше. Коли я обходив маєток і йшов повз будівлю, де висить пожежний дзвін, мені спала думка, що несподіваний сигнал про пожежу посеред ночі може призвести до того, що містер Глоссоп намагатиметься допомогти міс Анджелі вийти до безпечного місця.

Я здригнувся.

— Дурниці, Дживсе.

— Але ж, сер...

— Не годиться. Не вийде.

— Цікаво, сер...

— Ні, Дживсе. Досить. Сказано вже достатньо. Залишмо цю тему.

Я завершив зав'язувати краватку мовчки. Мої емоції були надто сильними, щоб говорити. Я, звісно, знав, що цей чоловік останнім часом утратив хватку, але й гадки не мав, що в нього взагалі клепок не вистачає. Згадавши кілька його вдалих вивертів з минулого, я здригнувся від жаху перед його теперішньою безпорадністю. Чи правильніше буде сказати «нездатністю»? Я маю на увазі цю його манеру робити з себе бовдура та верзти дурниці. Ця історія стара, як світ, — вирішив я. Впродовж років мозок гудить з перевищенням максимальної дозволеної швидкості, аж раптом щось трапляється з кермовим механізмом, і все юзом летить у канаву.

— Дещо складно, — сказав я, намагаючись подати це якомога добріше. — Твоя стара помилка. Хіба ти сам не бачиш, що це занадто складно?

— Можливо, запропонований мною план заслуговує такої критики, сер, але *faute de mieux*...

— Я тебе не розумію, Дживсе.

— Це французький вираз, сер, який означає «за відсутності кращого».

За секунду до цього мені було шкода цього бідолашного, який колись був великим розумником, а тепер викликав лише співчуття. Але ці слова зачепили гордість Вустера, викликавши різкість.

— Я чудово розумію, що означає *faute de mieux*, Дживсе. Два місяці, які я прожив у галльському оточенні, минули не даремно. До того ж, я це ще зі школи пам'ятаю. Мене здивувало те, що ти взагалі

скористався цим виразом, чудово знаючи, що не має ніякого *faute de mieux*. Звідки ти взяв це *faute de mieux*? Хіба я не сказав тобі, що вже все владнав?

— Так, сер, але...

— Що значить «але»?

— Але ж, сер...

— Ну ж бо, Дживсе. Я готовий, ба навіть з нетерпінням чекаю на те, щоб вислухати твою думку.

— Ну, дозвольте мені нагадати вам, сер, що в минулому ваші плани не завжди були успішними.

Настала тиша — досить напружена — в якій я підкресленими рухами надівав жилет. Лише завершивши налаштувати застібку на спині, я заговорив.

— Ти маєш рацію, Дживсе, — ввічливо сказав я, — щодо того, що раз або двічі я, можливо, оступився. Але це було виключно через невезіння.

— Справді, сер?

— Цього разу невдачі не буде, і я скажу тобі, чому її не буде. Тому що цей план заснований на людській природі.

— Справді, сер?

— Це дуже просто. Без зайвих ускладнень. До того ж, базується на психології особистості.

— Справді, сер?

— Дживсе, — сказав я, — припини казати це «Справді, сер?» Я не маю сумніву в тому, що ти так не думаєш, але ти вимовляєш це «справді» таким тоном, що воно майже не відрізняється від «та невже?» Не роби так, Дживсе.

— Добре, сер.

— Кажу тобі, я все добре продумав. Ти хочеш дізнатися, яких саме заходів я вжив?

— Дуже, сер.

— Тоді слухай. Я порадив Таппі відмовитися сьогодні від вечері.

— Сер?

— Ну ж бо, Дживсе, ти маєш зрозуміти ідею, навіть якщо вона не спала тобі самому. Ти забув про ту телеграму, яку я надіслав Гассі Фінк-Ноттлу, щоб він уникав сосисок і шинки? Це те саме. Коли відмовляєшся їсти, навіть не покуштувавши — це всесвітньо визнана

ознака кохання. Цим неможливо не досягти успіху. Невже ти цього не розумієш?

— Але ж, сер...

Я насупив брови:

— Я не хочу, щоб тобі здалося, що я постійно критикую те, як ти подаєш голос, Дживсе, — сказав я, — але змушений повідомити тобі, що твоє «Але ж, сер» здебільшого таке саме неприємне, як і твоє «Справді, сер?» Як і попереднє, воно наче має присмак певного скептицизму. Воно натякає про брак віри в мою думку. Почувши їх від тебе більш, ніж один раз, я маю враження, ніби на твою думку я верзу якусь нісенітницю, і лише твоя сумлінна відданість не дозволяє тобі скористатися словами «не кажи дурниці!»

— О ні, сер.

— Але враження саме таке. Чому ти вважаєш, що мій план не спрацює?

— Я боюсь, що міс Анджела сприйме відмову містера Глоссопа від їжі як розлад травлення, сер.

Про це я не подумав, і маю визнати, що на якусь мить мене це вразило. Потім я опанував себе. Я зрозумів, що за всім цим криється. Принижений розумінням власної неспроможності (або нездатності), цей чоловік просто намагався стати на заваді. Я вирішив, що без усіляких преамбул треба дати йому прочухана.

— О? — сказав я. — Ти думаєш? Що ж, як би там не було, це аж ніяк не відмінює того, що ти приготував не той піджак. Будь ласкавий, Дживсе, — сказав я, вказуючи на свій звичайний вечірній піджак, або ж смокінг, як ми називаємо це на Лазуровому Березі, що висів на ручці дверцят шафи, — сховай це чорне страховисько в шафу та приготуй мені мій білий піджак з латунними гудзиками.

Він значуще подивився на мене. І коли я кажу «значуще», я маю на увазі, що в його погляді була повага, але водночас пихатий блиск, а по обличчю промайнуло щось схоже на легкий спазм м'язів — ще не зовсім усмішка, але вже й не зовсім не-усмішка. А ще пролунав м'який кашель.

— Мені дуже шкода, сер, але я випадково забув привезти названий вами предмет одягу.

Перед моїми очима наче з'явився образ того коричневого пакунка в залі, якому я подумки підморгнув. Можливо, я навіть щось

промугикав. Але щодо цього я не певний.

— Я знаю, що ти забув його, Дживсе, — сказав я, змахуючи з уявних бездоганних мережив на зап'ясті пилінку. — Але я не забув. Ти знайдеш його в залі на кріслі, запакованим у коричневий папір.

Повідомлення про те, що його підлі маневри ні до чого не призвели, і що предмет одягу досі був присутній, мали вразити його в саме серце, але на його обличчі не з'явилось жодної ознаки цього. Дуже рідко можна щось побачити на обличчі Дживса. У неприємні моменти він, як я сказав Таппі, ховає свої емоції під маскою, демонструючи тихий стоїцизм опудала лося.

— Ти можеш піти вниз та принести його, так?

— Добре, сер.

— От і добре, Дживсе.

І ось я вже неквапливо йшов до вітальні, а мій старий добрий піджак зручно стискав мої плечі.

А у вітальні була Делія. Вона глянула на мене.

— Здоров був, більмо на оці, — сказала вона. — Ким це ти вирядився?

Я не зрозумів її.

— Ти маєш на увазі піджак? — припустив я.

— Саме його. Ти наче з чоловічої масовки в комедійному мюзиклі.

— Тобі не подобається цей піджак?

— Ні.

— У Каннах подобався.

— Але тут не Канни.

— Але ж, дідько...

— О, забудьмо. Ходи в ньому. Якщо ти хочеш розсмішити мого дворецького, яке моє діло? Мені тепер усе байдуже.

У її манерах було певне «де твоє жало, смерть», яке я знайшов неприємним. Мені не часто доводиться давати Дживсові такого нищівного прочухана, як я щойно описав, а коли все-таки доводиться, то після цього мені хотілося б бачити навколо себе щасливі, усміхнені обличчя.

— Не вішай ніс, тітонько, — життєрадісно сказав я.

— До дідька ніс, — похмуро відповіла вона. — Я щойно розмовляла з Томом.

— Розповіла йому?

— Ні, слухала його. Я поки що не наважилася розповісти йому.

— Він досі засмучений тими податками?

— Засмучений — не те слово. Каже, що Цивілізація летить у прірву, і що всі розумні люди вже бачать напис на стіні.

— На якій стіні?

— Старий Завіт, бовдуре! Бенкет Валтасара.

— А-а, точно. Я часто думав про те, як це було зроблено. Дзеркалами, напевно.

— Шкода, що мені ніякі дзеркала не допоможуть розповісти Томові про бакара.

Тут я мав чим її втішити. З нашої останньої зустрічі я міркував над цією проблемою і мені здавалося, що я зрозумів, де саме тітка заплуталася. На мою думку, вона помилялася в тому, що хотіла розповісти про це дядькові Тому. А як на мене, в цій справі було б краще продовжувати поводитися стримано.

— Я не розумію, навіщо тобі згадувати про те, що ти програла ті гроші в бакара?

— А що ти пропонуєш натомість? Дозволити «Будуару Міледі» загинути? Бо саме це, зрештою, трапиться, якщо я не отримаю цього тижня чек. Друкарі вже кілька місяців виявляють незадоволення.

— Ти не зрозуміла. Послухай. Наскільки я знаю, те, що дядько Том фінансує «Будуар», вже давно стало звичною річчю. Якщо цей бісів часопис не долає кризу вже два роки, дядько мав уже звикнути платити. То просто попроси в нього гроші, щоб заплатити друкарям.

— Я попросила. Перед тим, як у Канни поїхати.

— І він тобі не дав?

— Авжеж, дав. Заплатив, як офіцер і джентльмен. Саме ці гроші я й програла в бакара.

— О? Цього я не знав.

— Ти взагалі не так вже й багато знаєш.

Племінницька любов змусила мене проігнорувати цей наклеп.

— Тьху! — сказав я.

— Що ти сказав?

— Я сказав «Тьху!»

— Ще раз таке скажеш — по морді дам. Досить мені страждань і без твоїх «тьху».

— Гарзд.

— Якщо буде потреба в «тьху», я саме це зроблю. І цокання язиком це теж стосується, якщо ти думав це зробити.

— Не думав.

— Добре.

Якийсь час я стояв і думав. Я був геть стурбований. Один раз цього вечора, як ви пам'ятаєте, моє серце вже було сповнене співчуттям до тітки Делії. Тепер воно сповнилося ним знову. Я знав, як багато для неї значила ця її газета. Бачити, як цей часопис спливає догори пузом було для неї все одно, що дивитися на те, як у ставку чи в болоті вже втретє тоне кохана дитина.

І не було жодного сумніву щодо того, що дядько Том, якщо його не підготувати, скоріше згодиться на те, щоб сотня «будуарів міледі» пішла прахом, ніж візьме цей удар на себе.

А потім я зрозумів, як дати цьому ради. На мою думку, тітці треба було вчинити те саме, що й іншим моїм клієнтам. Таппі Глоссоп відмовиться від вечері, щоб розтопити серце Анджели. Гассі Фінк-Ноттл відмовиться від вечері, щоб справити враження на Бассет. А тітка Делія мусить відмовитися від вечері, щоб розчулити дядька Тома. Бо красою мого плану було те, що не було жодного обмеження щодо кількості учасників. Робіть це всі, чим вас більше, тим веселіше, результат гарантований!

— Я придумав, — сказав я. — Є лише один спосіб дії — менше їсти.

Вона спрямувала на мене благальний погляд. Не можу запрягтись, що очі в неї сповнилися сльозами, але думаю, що саме так і було; принаймні, вона склала перед собою долоні, неначе молилася.

— Тобі обов'язково щось верзти, Берті? Не можеш припинити це хоч зараз? Хоча б сьогодні? Зробиш ласку тітоньці Делії?

— Я не верзу...

— Напевно, для чоловіка твого високого стандарту це треба називати не «верзеш», а...

Я зрозумів, що відбувається. Я висловився недостатньо зрозуміло.

— Усе гаразд, — сказав я. — Не бійся. Це те, що лікар прописав. Коли я сказав «менше їсти», я мав на увазі, що тобі сьогодні ввечері слід відмовитися від їжі. Просто сиди за столом і втомленим, смиреним жестом відмахуйся від кожної запропонованої страви. От

побачиш, що трапиться. Дядько Том помітить, що ти втратила апетит, і я готовий побитися об заклад, що по завершенню вечері він підійде до тебе та скаже «Делію, люба» — адже він тебе Делією зве? — «Делію, люба, — скаже він, — «я звернув увагу, що вечеря тобі сьогодні не смакувала. Щось трапилось, Делію, люба?» «Так, Томе, дорогенький», — відповіси ти. «Дякую, що спитав, любий. Розумієш, я дуже стурбована». «Люба моя», скаже він...

На цьому місці тітка Делія обірвала мене, зауваживши, що судячи з цього діалогу Треверси мають бути парою сентиментальних тюхтіїв. А ще вона бажала знати, коли я вже перейду до суті.

Я виразно подивився на неї.

— «Люба моя», ніжно скаже він, «чи можу я чимось допомогти?» А ти на це відповіси, що авжеж, він може — нехай дістане чекову книжку та почне писати.

Говорячи це, я уважно спостерігав за нею, і з задоволенням помітив, як у її погляді раптово з'явилася повага.

— Берті, це просто блискуче.

— Я ж казав тобі: Дживс не єдиний, хто має мозок.

— Гадаю, це спрацює.

— Це не може не спрацювати. Я порекомендував цей метод Таппі.

— Глоссопу?

— Щоб пом'якшити Анджелу.

— Блискуче!

— А ще Гассі Фінк-Ноттлу, який хоче вразити Бассет.

— Це ж треба! Який працьовитий мозок.

— Завжди працює, тітонько Делія, завжди працює.

— А ти не такий бовдур, яким я тебе вважала, Берті.

— Коли це ти вважала мене бовдуром?

— О, минулого літа. Я вже й забула, з якого приводу. Так, Берті, цей план чудовий. Як я розумію, його Дживс запропонував?

— Дживс його не пропонував. Мені образливі ці натяки! Дживс не має до цього ніякого відношення!

— Ну, гаразд, не треба так перейматися цим. Думаю, це спрацює. Том такий відданий мені.

— А хто б на його місці не був?

— Я так і зроблю.

А потім почали приходити інші, і ми всі пішли до їдальні.

Зважаючи на ті настрої, що панували в Брінклі Корт — я маю на увазі, що цей будинок був по самі вінця наповнений розбитими серцями, а для тих, хто їм співчував, залишалися лише стоячі місця — я не очікував від вечірньої трапези особливої жвавості. І я не помилився. Мовчання. Похмурість. Все було як на різдвяній вечері на острові Диявола.

Я був радий, коли все скінчилося.

Бо коли до всіх її проблем додалася ще й потреба не пускати себе до корита, тітка Делія стала геть неспроможною підтримувати хоча б видимість дружніх теревенів. Те, що дядько Том мав сплатити податківцям п'ятдесят фунтів і очікував, що Цивілізація будь-якої миті вріже дуба, змусило його, завжди трохи схожого на птеродактиля з потаємною тугою, впасти у ще більшу меланхолію. Бассет мовчки кришила хліб. Анджела була схожа на кам'яну статую. Таппі справляв враження засудженого вбивці, який відмовлявся від щедрої вечері, на яку мав право перед тим, як піти до плахи.

А вигляд Гассі Фінк-Ноттла міг обманути багатьох досвідчених трунарів, які могли б почати бальзамувати його прямо на місці. Це була моя перша нагода побачити Гассі після того, як він залишив мою квартиру, і мушу визнати, що його настрій розчарував мене. Я очікував чогось значно яскравішого.

Тоді, в моїй квартирі, якщо ви пам'ятаєте, він майже дав мені письмову гарантію того, що все, що йому потрібно — заміське оточення. Але наразі я не бачив жодної ознаки того, що він незабаром досягне піку своєї форми. Він досі був схожий на kota перед калюжею, і я швидко збагнув, що найпершим, що маю зробити одразу після виходу з цього моргу — відвести його від усіх і підбадьорити.

Якщо хтось колись і потребував заохочення, то це Фінк-Ноттл.

Але коли вся ця похоронна процесія виходила, я загубив його, а через те, що тітка Делія змусила мене зіграти в нарди, розпочати його пошуки я зміг не відразу. Але після того, як ми певний час пограли, зайшов дворецький і запитав її, чи не погодиться вона поговорити з Анатолем, тож мені вдалося звільнитися. А десять хвилин по тому, не знайшовши його сліду в будинку, я почав прочісувати територію зовні й надібав його в садку з трояндами.

У цей момент він незграбно нюхав троянду, але побачивши мене відразу вийняв з неї свій дзьоб.

— Агов, Гассі! — сказав я.

Звертаючись до нього, я щиро посміхнувся, як завжди робив, коли зустрічав старого приятеля; але у відповідь я замість щирої посмішки отримав досить незадоволений погляд. Його ставлення збентежило мене. Було таке враження, ніби він був не радий побачити Бертрама. Якийсь час він стояв і незадоволено дивився на мене, а потім заговорив.

— Ще й ти зі своїм «Агов, Гассі!»

Він сказав це стиснувши зуби, що зазвичай не є проявом дружності, тож я спантеличився ще сильніше.

— Що ти хочеш сказати цим «Ще й ти зі своїм «Агов, Гассі!»?»?

— Тобі стало нахабства приїхати сюди зі своїм «Агов, Гассі!»! Не треба мені більше від тебе жодного «Агов, Гассі!», Вустере. І не дивись так на мене. Ти знаєш, про що я. Про те кляте вручення нагород! З твого боку було надзвичайно підло так підступно перекласти його на мене! Я скажу прямо. Це був вчинок, гідний собаки й вонючки!

Як я вже розповів, більшу частину своєї подорожі сюди я присвятив думкам про Анджелу й Таппі, але ж не забув приділити трохи часу й тому, що я казатиму, коли зустріну Гассі. Я передбачив, що під час нашої зустрічі, можуть виникнути певні тимчасові негаразди, а коли майбутнє готує неприємну розмову, Бертрам Вустер вважає за краще приготуватися до неї заздалегідь.

Тож наразі я був здатний відповісти з мужньою, дружньою відвертістю. Втім, раптове порушення цього питання певною мірою мене збентежило, бо через напругу останніх подій я дозволив питанню вручення нагород заховатися десь за лаштунками моєї свідомості; але я швидко опанував себе й був готовий гідно відповісти.

— Але ж, друже мій, — сказав я, — я був певний, що ти зрозумієш, що це була частина мого плану.

Він сказав про мої плани щось таке, що я не розчув.

— Саме так. «Підступно перекласти» — геть невірне розуміння цього. Невже ти думаєш, що я не хотів сам роздати ці нагороди? Якби це довелося робити мені, я зробив би це залюбки. Але я розумів, що з мого боку буде чесно та щедро поступитися цим правом тобі, тож саме так я і вчинив. Я вирішив, що твоя потреба в цьому більша, ніж моя. Невже ти не чекаєш на цю нагоду з нетерпінням?

Він видав такий грубий вираз, що я навіть не думав, що він такі знає. Це доводить, що навіть якщо усамітнишся за містом, твій словниковий запас все одно якось розширюватиметься. Напевно, цим словам вчишся від сусідів: від вікарія, від місцевого лікаря, від молочника, тощо.

— Дідько, — сказав я, — хіба ти не бачиш, які це надає тобі можливості? Після цього твої акції підскочать аж до неба. Ти стоятимеш там, на сцені — романтична, разюча фігура, зірка цього заходу. Меделін Бассет буде від тебе у захваті. Вона побачить тебе в абсолютно новому світлі.

— Ти справді так вважаєш?

— Авжеж. Огастеса Фінк-Ноттла, друга тритонів, вона вже знає. З Огастесом Фінк-Ноттлом, собачим лікарем, вона знайома. Але Огастес Фінк-Ноттл, оратор — це виб'є її з колії, або ж я нічого не знаю про жіноче серце. Дівчата шаленіють від публічних фігур. Якщо хтось колись і чинив добро іншому, то це я, коли передоручив тобі це надзвичайно привабливе завдання.

Схоже, його вразило моє красномовство. Він нічого не міг з цим зробити, звісно. Полум'я за його окулярами з роговою оправою згасло, там знову з'явилися старі риб'ячі очі.

— Та-ак, — задумливо сказав він. — Ти коли-небудь виголошував промову, Берті?

— Десятки разів. Легше легкого. Нічого складного. Одного разу я звертався до школи для дівчат.

— Ти нервував?

— Аніскілечки.

— І як усе пройшло?

— Вони очей з мене не зводили. Я їх наче в руці тримав.

— Вони не кидали в тебе яйцями, абощо?

— Нічого подібного.

Він видав довге зітхання, і якийсь час стояв мовчки, дивлячись, як повз нас проповзає равлик.

— Що ж, — зрештою сказав він, — може, все й добре буде. Можливо, я дозволив цьому надто сильно цькувати мій розум. Можливо, я помиляюсь, вважаючи це гіршою долею, ніж смерть. Але ось що я тобі скажу: необхідність вручати нагороди тридцять першого числа перетворила моє життя на кошмар. Я не можу ні спати, ні

думати, ні їсти... До речі, це мені нагадало дещо. Ти так і не пояснив мені ту шифровану телеграму про сосиски та шинку.

— Вона не була шифрована. Я хотів, щоб ти не захоплювався їжею, щоб Бассет збагнула, що ти закоханий.

Він гірко засміявся:

— Зрозуміло. Що ж, саме так я й чинив.

— Так, я звернув на це увагу під час вечері. Чудово.

— Я не бачу в цьому нічого чудового. Це нічого мені не дасть. Я ніколи не зможу попросити її вийти за мене заміж. Я не знайду хоробрості зробити це навіть якщо решту свого життя живитимусь самими вафлями.

— Але ж, трясця, Гассі! Тут таке романтичне оточення. Я думав, що саме лише шепотіння дерев...

— Мені байдуже, що ти думав. Я не можу.

— Ну що ти!

— Не можу. Вона така гордовита, така відчужена.

— Неправда.

— Правда. Особливо коли дивишся на неї збоку. Ти коли-небудь дивився на неї збоку, Берті? Такий холодний, чистий профіль. Від нього просто серце зупиняється.

— Неправда.

— Кажу ж тобі, так і є. Щойно її побачу — слова наче замерзають на моїх губах.

Він казав це з таким глибоким відчаєм, відсутність у нього оптимізму та волі до перемоги були настільки явними, що, мушу зізнатися, я на якусь мить відчув себе в глухому куті. Подальші спроби підбадьорити цю подобу медузи здавалися безнадійними. А потім я побачив вихід. Із притаманною мені екстраординарною швидкістю я зрозумів, що треба зробити, щоб допомогти Фінк-Ноттлу перетнути фініш.

— Її треба розм'якшити, — сказав я.

— Що?

— Розм'якшити. Розчулити. Підготувати. Вжити певних попередніх заходів. Ось, Гассі, що я пропоную зробити: я зараз повернуся до будинку й витягну цю Бассет на прогулянку. Я говоритиму з нею про серця, що тужать, натякаючи, що одне таке серце зараз є і в цьому маєтку. Я прикрашатиму, не шкодуючи сил. А ти тим часом не впадай в

очі, а хвилин через п'ятнадцять підійдеш, і я передам її тобі. На той час її емоції будуть вже збуджені, тож решту тобі буде просто зробити. Все одно як заскочити в автобус, що вже поїхав.

Пам'ятаю, що колись у школі мені довелося вчити якусь поему про хлопця, якого звали Піг-якось-там... він був скульптор, це точно... і він зробив статую дівчини, і якось вранці це кляте творіння ожило. Для хлопця це, звісно, було великим шоком, але суть у тому, що там були два рядки, якщо я правильно пам'ятаю:

«Пливе. Зрушає. Наче відчуває
Під своїм кілем круговерть життя».

Я веду до того, що неможливо знайти кращий опис того, що відбувалося з Гассі, коли я промовляв ці натхненні слова. Зморшки з його чола зникли, очі стали яскравішими, він перестав бути схожим на рибу та подивився на равлика, який з доброзичливим виглядом долав свій довгий, довгий шлях. Це вже краще.

— Я тебе розумію. Ти, так би мовити, прокладеш шлях.

— Точно. Підготовча робота.

— Це блискуча ідея, Берті! Так усе буде інакше.

— Еге ж. Але не забувай, що після цього все залежатиме від тебе. Тобі доведеться засукати рукави та не шкодувати меду, бо інакше мої старання будуть марні.

Частина його попереднього відчаю знов повернулася до нього. Він тихо ахнув:

— Це правда! Що я їй в біса казатиму?

Зусиллям волі я стримав свою дратівливість. Адже цей чоловік ходив зі мною до школи.

— Дідько, але ж є сотні речей, про які ти можеш їй сказати. Поговори про захід сонця.

— Захід сонця?

— Авжеж. Половина знайомих тобі одружених чоловіків починала з розмови про захід сонця.

— Але що я можу сказати про захід сонця?

— Ну, Дживс колись досить непогано висловився з цього приводу. Я зустрів його ввечері, коли він вигулював собаку, і він тоді сказав: «Земля понура тихне перед зором, сер, повітря сповнила священна тиша»^[9]. Можеш скористатися цим.

— Яка земля?

— Понура. «П» як «подагра», «о» як «озеро»...

— О, понура? Так, це непогано. Понура земля... священна тиша... Так, це досить добре.

— А потім можеш сказати, що часто думав про те, що зорі — то Божий віночок.

— Але ж я так не думав!

— Авжеж, ти так не думав. Але вона так думала. Скажи їй це, і я не бачу жодної можливості того, що вона не побачить у тобі споріднену душу.

— Божий віночок?

— Божий віночок. А ще можеш сказати, що сутінки завжди прокидають у тобі сум. Я знаю, ти хочеш заперечити, що це не так, але цього разу все має бути саме так.

— Чому?

— Тому що саме це вона в тебе й питає, а ти її цим вразиш. Ти скажеш, що це тому, що твоє життя дуже самотнє. Непоганою ідеєю буде коротко змалювати їй твій типовий вечір у твоєму домі в Лінкольнширі, як ти важкою ногою йдеш через луки.

— Я зазвичай сиджу в будинку та слухаю радіо.

— Нічого подібного! Ти важкою ногою йдеш через луки, бажаючи, щоб хтось тебе любив. А потім заговори про той день, коли в твоєму житті з'явилася вона.

— Наче казкова принцеса.

— Правильно! — похвалив я. Від такого шмаркача я такого козира не очікував. — Наче казкова принцеса. Молодець, Гассі!

— А далі?

— А далі вже просто. Ти скажеш, що маєш дещо їй сказати, а тоді вже переходиш до суті. Не бачу, як тобі це може не вдатися. На твоєму місці я би зробив це в садку серед троянд. Це загально відомий факт — немає кращого ходу, ніж у сутінках привести об'єкт свого обожнювання в садок з трояндами. А перед цим тобі краще трохи хильнути.

— Хильнути?

— Чарочку.

— Ти про алкоголь? Але ж я не п'ю!

— Що?

— За все життя жодної краплини не випив.

Мушу визнати, що тут я засумнівався. Зазвичай вважається, що за таких обставин осушити келишок — життєва необхідність. Втім, якщо все було так, як він сказав, напевно, нічого не можна було вдіяти.

— Що ж, доведеться тобі постаратися діяти якнайкраще на імбирній содовій.

— Я п'ю тільки апельсиновий сік.

— Що ж, нехай буде апельсиновий сік. Скажи-но, Гассі, розвій мої сумніви, ти справді її кохаєш?

— Дуже!

— Тоді немає більше про що говорити. Повторімо все, щоб я був певний, що ти нічого не переплутаєш. Почнеш з понурої землі.

— Зорі — Божий віночок.

— Сутінки навивають тобі сум.

— Бо моє життя самотнє.

— Змалюй життя.

— Згадати про день, коли я зустрів її.

— Додай про казкову принцесу. Скажи, що хочеш дещо їй сказати. Кілька разів зітхни. Схопи її за руку. І кажи все прямо. Кінець.

Впевнившись, що він вивчив сценарій і все тепер має йти так, як задумано, я взяв ноги на плечі та поспішив назад, до будинку.

І лише коли я зайшов до вітальні та зміг подивитися на Бассет, безтурботна веселість, з якою я взявся за цю справу, почала дещо спадати. Побачивши її ось так, зблизька, я раптом збагнув, за що саме я взявся. Думка про прогулянку з цим дивним екземпляром була анітрохи не приємною. Я не міг не згадати, як часто, знаходячись у її компанії в Каннах, я тупо витріщався на неї, бажаючи, щоб який-небудь добродій за кермом полегшив мою долю, наїхавши на неї. Як я вже неодноразово пояснював, ця дівчина була не з тих, хто мав споріднену з моєю душою.

Одначе, слово Вустера міцне. Вустери можуть вагатися, але не відступають. Лише надзвичайно чутливе вухо могло відчутти тремтіння в моєму голосі, коли я питав її, чи не погуляє вона зі мною з півгодини.

— Чудовий вечір, — сказав я.

— Так, дуже чудовий.

— Чудовий. Нагадує мені Канни.

— Які там були чудові вечори!

— Чудові, — сказав я.

— Чудові, — сказала Бассет.

— Чудові, — погодився я.

На цьому звіт про погоду на французькій Рив'єрі було вичерпано. Ще хвилина, і ми вийшли на відкритий простір, вона воркувала про краєвиди, а я відповідав «О, так, авжеж» і думав про те, як мені перейти до справи.

Наскільки все могло би бути інакше, — не міг не міркувати я, — якби ця дівчина була однією з тих, з якою весело теревениш телефоном або катаєш її на своєму авто. Тоді б мені було достатньо просто сказати «Слухай», а вона б мені: «Що?», а я б їй: «Ти знаєш Гассі Фінк-Ноттла?», і вона б відповіла: «Так», а я б сказав: «Він закохався в тебе», а вона б сказала або «Що, той бовдур? Боже, давно мене так не смішили!», або ж, більш пристрасним голосом: «Овва! Ти в цьому певний?» Тобто в будь-якому випадку все це закінчилося б менше, ніж за хвилину.

Але з цією Бассет очевидно передбачалося щось інше; не настільки енергійне, а радше більш тягуче. Через те, що ми жили за літнім часом, ми вийшли надвір тоді, коли сутінки ще не почали поступатися нічній темряві. Недопалок сонця досі жеврів. Починали визирати зорі, валяли дурня кажани, садок був сповнений пахощів тих білих квіток, що беруться до своєї роботи лише наприкінці дня. Отже, якщо коротко, присмерковий пейзаж тьмянів на очах, повітря завмерло в урочистій нерухомості, і не було жодного сумніву в тому, що на неї все це впливає якнайгірше. Її очі збільшилися, все її обличчя казало про те, що душа прокидається, шукаючи втіхи. Вона мала вигляд дівчини, яка чекала від Бертрама чогось казкового.

За таких обставин розмова неминуче сповільнилася. Коли обставини вимагали певної сентиментальності, я завжди почувався не в своїй тарілці; мені доводилося чути, як інші члени «Трутнів» казали про себе те саме. Понго Твістелтон якось розповів мені, як він був колись із дівчиною в гондолі під місячним сяйвом, і єдине, що він тоді їй сказав — розповів старий анекдот про чоловіка, який так добре плавав, що його зробили інспектором дорожнього руху в Венеції. За його словами, її це не сильно розсмішило, а незабаром після того вона вирішила, що вже змерзла й час уже повертатися до готелю.

Ото ж і зараз розмова дещо гальмувала. Легко було пообіцяти Гассі, що я натякну дівчині про серця, які болять, але ж для цього хотілося б

мати якийсь привід. Тож уявіть, яку я відчув досаду, коли ми дійшли до краю ставка, вона заговорила, і я збагнув, що говорить вона про зорі.

Від цього мені жодної користі!

— О, подивіться, — сказала вона.

Казати «о, подивіться» — це в неї було хронічне. Я помітив це ще в Каннах, де вона таким чином багаторазово привертала мою увагу до таких різноманітних речей, як французька акторка, провансальська бензоколонка, захід сонця, Майкл Арлен, продавець кольорових окулярів, оксамитова блакить Середземного моря та покійний мер Нью Йорка в смугастому купальному костюмі.

— О, подивіться та ту милу зірочку на небі, вона там сама.

Я знайшов ту, яку вона мала на увазі — невеличку окрему цяточку над гайочком.

— Так, — сказав я.

— Цікаво, чи не самотньо їй там?

— О, я так не думаю.

— Напевно, фея плакала.

— Що?

— Ви забули? «Кожного разу, коли фея проливає сльозинку, в Чумацькому Шляху народжується маленька зірочка». Ви ніколи про це не замислювалися, містере Вустер?

Жодного разу. На мою думку це було малоімовірно, а до того ж суперечило її власним ствердженням, що зірки — Божий віночок. Себто, або одне, або інше.

Втім, я не мав настрою ні доводити щось, ні критикувати. Я зрозумів, що помилявся щодо недоречності зірок. Вони надали досить непоганий привід, і я відразу схопився за нього:

— До речі, щодо пролитих сліз...

Але вона вже почала говорити про кролів, декілька з яких вовтузилися в парку праворуч від нас.

— О, подивіться! Маленькі кролики!

— До речі, щодо пролитих сліз...

— Ви любите цю пору вечора, містере Вустер, коли сонце пішло вже спати, а кролики вилазять, щоб повечеряти? Коли я була дитиною, я думала, що кролі — це гноми, і що якщо я затримаю подих і стоятиму абсолютно нерухомо, то побачу королеву фей.

Вказавши стриманим жестом, що саме про такі дурощі, на мою думку, вона й мала міркувати в дитинстві, я повернувся до свого.

— До речі, щодо пролитих сліз, — жорстко сказав я, — вам може бути цікаво дізнатися, що в Брінклі Корт є серце, що болить.

Це на неї вплинуло. Тему кроликів вона облишила. Її обличчя, яке досі сяяло від захоплення, спохмурніло. Вона зітхнула — звук був такий, ніби з гумового каченяти повітря вийшло.

— Ах, так. Життя таке сумне.

— Так, для деяких людей. Приміром, для цього серця, що болить.

— Які тужливі в неї очі! Залиті сльозами. А колись вони танцювали від задоволення, наче ельфи. І все це через дурну незгоду щодо акули. Яке це трагічне непорозуміння. Такий чудовий роман розбився лише через те, що містер Глоссоп наполягає, що то була камбала.

Я зрозумів, що вона мене не зрозуміла.

— Я мав на увазі не Анджелу.

— Але ж її серце болить.

— Я знаю, що воно болить. Але також воно болить і в деякого іншого.

Вона спантеличено подивилася на мене.

— У деякого іншого? Ви маєте на увазі містера Глоссопа?

— Ні, не його.

— Місіс Треверс?

Кодекс витонченої чемності Вустерів не дозволив мені вдарити їй у вухо, але я багато віддав би за таку можливість. У тому, як наполегливо вона не розуміла суті, здавалося, була навмисна тупість.

— Ні, і не тітку Делію.

— Я впевнена, що вона жахливо засмучена.

— Так. Але серце, про яке йде мова, болить не через сварку Таппі та Анджели. Воно болить із зовсім іншої причини. Тобто... дідько, невже ви не знаєте, від чого болять серця?!

Вона наче злегка затремтіла. А коли заговорила, її голос був майже шепотом:

— Ви маєте на увазі... кохання?

— Правильно. В яблучко! Кохання.

— О, містере Вустер!

— Ви вірите в любов з першого погляду?

— Так, вірю.

— От саме це й трапилося з цим серцем, що болить. Воно закохалося з першого погляду і з того часу з'їдає себе — адже так, здається, кажуть?

Настала тиша. Бассет відвернулася та дивилася на качку на ставку. Та живилася водоростями — я ніколи не розумів, чому їм це подобається. Втім, якщо подумати, вони, мабуть, не гірші за шпинат. Кілька секунд дівчина дивилася, аж раптом птах став на голову та зник, і це наче пробудило Бассет від заціпеніння.

— О, містере Вустер! — знову сказала вона, і з тону її голосу я відчув, що зачепив її за живе.

— Я мав на увазі, воно закохалося в вас, — продовжив я, беручись за завершальні штрихи.

Ви, певно, звертали увагу, що найголовніша складність у таких випадках — сформулювати головну ідею, правильно висловити загальні риси. Далі залишається лише додати деталі. Не можу сказати, що в цей момент я став красномовним, але принаймні тепер я був більш балакучий, ніж досі.

— Воно живе наче в пеклі. Не їсть, не спить — і все через те, що покохало вас. А що робить усе це особливо нестерпним, так це те, що воно — серце, що болить — не може знайти сміливість, щоб розповісти вам про свої почуття, бо ваш профіль змушує його залякати. Тільки-но воно пробує заговорити, аж випадково бачить вас збоку та забуває всі слова. Дурість, звісно, але що поробиш.

Я почув, що вона ковтнула, і побачив, що її очі стали вологими.

— Вам позичити хусточку?

— Ні, дякую. Зі мною все гаразд.

Про себе я такого сказати не міг. Докладені зусилля виснажили мене. Не знаю, чи маєте ви таку саму проблему, але в моєму випадку процес розмови на рожево-романтичні теми завжди викликає певне занепокоєння та жахливий сором у супроводі невпинної роботи потових залоз.

Пам'ятаю, як колись у палаці тітки Агати, що в Гартфордширі, мене виставили перед усіма та змусили виконувати роль Короля Едуарда III, який прощався зі своєю коханою; це було під час якогось добродійного заходу на користь «бідних дочок духівництва». Там був досить теплий середньовічний діалог, пікантний (ще з тих часів, коли речі називали своїми іменами) і б'юсь об заклад, що на момент

фінального свистка жодна з дочок духівництва не була такою бідолашною, як я. Я змокрів до останньої нитки.

Зараз моя реакція була дуже схожою. Тож уважно прислухаючись до своєї візаві, Бертрам був уже геть мокрий. Перш ніж почати говорити, вона двічі гикнула.

— Будь ласка, не кажіть більше ні слова, містере Вустер!

Ну, я, звісно, і не збирався.

— Я розумію.

Я був радий почути це.

— Так, я розумію. Я не буду дурною й не вдаватиму, ніби не розумію, що ви маєте на увазі. Я підозрювала це в Каннах, коли ви часто стояли та дивилися на мене, не вимовляючи жодного слова, але ваші очі казали самі.

Сильніше я здригнутися не зміг би навіть якщо б мене вкусила акула Анджели. Я так сильно зосередився на інтересах Гассі, що мені жодного разу не спала думка про те, що з моїх слів можна зробити інші, зовсім не бажані висновки. Піт, який уже давно накопичувався на моїх бровах, перетворився на Ніагару.

Уся моя доля залежала від слова жінки. Бо я не міг відступити, якщо ви мене розумієте. Якщо дівчині здається, що чоловік робить їй пропозицію, і вона дає йому згоду, то він уже не може їй пояснити, що вона сіла не на той поїзд, що він не мав ніякого наміру натякати на щось подібне. Йому залишається лише просто плисти за течією. І сама думка про заручення з дівчиною, яка вголос говорила про народження фей через те, що зірочка висякала ніс, чи як воно там, відверто лякала мене.

Вона продовжувала говорити, а я, слухаючи її, так сильно стиснув кулаки, що, напевно, суглоби на пальцях побіліли. Здавалося, що вона ніколи не дійде до суті справи.

— Так, упродовж усіх тих днів у Каннах я бачила те, про що ви намагалися сказати. Дівчина завжди розуміє. А потім ви приїхали за мною сюди, і коли ми зустрілися ввечері, у ваших очах знову був той мовчазний тужливий погляд. А потім ви так наполягали, щоб я вийшла та прогулялася з вами в сутінках. А тепер ви намагаєтеся вичавити з себе ці важкі слова. Ні, для мене це зовсім не несподіванка. Але мені дуже шкода...

Ці слова справили на мене такий самий ефект, як Дживсів оживляч. Точнісінько, як після того, як усередину мене потрапляла склянка соусу, червоного перцю та яєчного жовтка — втім, як я вже казав, я певний, що це не єдині інгредієнти — я відчув себе чудовим бутоном, що розпускається в сонячних променях. Зрештою, все було гаразд. Мій ангел-охоронець пильнував.

— ...але боюсь, що це неможливо.

Вона трохи помовчала.

— Неможливо, — повторила вона.

Я так захопився тим, що врятувався від шибениці, що не відразу збагнув, що від мене очікується якась реакція.

— О, зрозуміло, — квапливо сказав я.

— Мені шкода.

— Та все гаразд!

— Я не можу сказати, як мені шкода.

— Не переймайтеся цим.

— Але ми можемо залишитися друзями.

— Авжеж.

— Тоді не говорімо більш про це. Ми залишимо те, що трапилось, нашим секретом.

— Саме так.

— Залишимо в таємниці. Як щось чудове й духмяне, що зберегли в лаванді.

— В лаванді... атож.

Потім була довга пауза. Вона дивилася на мене з такою невимовною жалістю, наче на равлика, на якого випадково наступила своєю французькою туфлею, і мені кортіло сказати, що все гаразд, що Бертрам дуже далекий від відчаю та й узагалі ніколи за своє життя не почувався краще, ніж зараз. Але ж, звісно, таке не можна казати. Я просто стояв мовчки, вдаючи мужній вигляд.

— Якби ж то я могла... — прошепотіла вона.

— Могла? — перепитав я, бо відволікся.

— Відчути до вас те, що ви хотіли б, щоб я відчула.

— О... ага.

— Але я не можу. Мені шкода.

— Та все гаразд. Нема кого винити.

— Бо ви мені дуже подобаєтеся, містере... ні, думаю, мені треба звати вас Берті. Можна?

— Авжеж.

— Бо ми справжні друзі.

— Так.

— Ви мені подобаєтеся, Берті. І якщо б усе було інакше... Можливо...

— Що?

— Адже, врешті-решт, ми справжні друзі... Ми маємо цей спільний спогад... Ви маєте право знати... Я не хочу, щоб ви думали... Життя — така плутанина, чи не так?

Багатьом чоловікам, безсумнівно, ці уривчасті фрази здалися б пустою дурницею, на яку можна не зважати. Але ми, Вустери, маємо розум гостріший за пересічний і вміємо читати поміж рядків. Я раптом збагнув, який саме тягар вона намагалася зняти зі свого серця.

— Тобто, є хтось інший?

Вона кивнула.

— Ви закохані в якогось іншого хлопця?

Вона кивнула.

— Заручені?

Цього разу вона похитала головою.

— Ні, не заручена.

Ну, це вже щось. Тим не менш, судячи з того, як вона говорила, усе виглядало так, що Гассі може викреслити себе зі списку учасників перегонів, і мене анітрохи не вабила перспектива розповідати йому про це. Я його добре знав і був переконаний, що це може його доконати.

Бо Гассі, розумієте, був не таким, як деякі з моїх приятелів — першим у пам'яті спливає ім'я Бінго Литла — які, отримавши гарбуза, кажуть лише «Ну й дідько з нею!» та радісно йдуть шукати іншу. Він вочевидь був з тих, хто не забивши гол у першому таймі збере свої речі та решту свого життя сидітиме зі своїми тритонами, відростить довгі сиві бакенбарди, як один чувак, про якого я читав у романі, який жив у великому білому будинку, який було ледве видно поміж деревами — зачинився там від усього світу та завжди мав змучений вигляд.

— Боюсь, він байдужий до мене в цьому сенсі. Принаймні, він нічого не сказав. Ви ж розумієте, я вам про це розповідаю лише тому...

— Авжеж.

— Дивно, що ви запитали мене, чи вірю я в кохання з першого погляду, — вона примружила очі. — «Хіба було колись кохання не з першого погляду?» — сказала вона дивним голосом, через який я знов згадав — не знаю, чому — тітку Агату в ролі Боудіки^[10], коли вона декламувала на тій благодійній виставі, про яку я казав. — Це така дурна історія. Я гостювала за містом у своїх друзів і пішла вигуляти свого собаку, і ця бідолашна тваринка загнала собі скалку в лапку, і я не знала, що робити. Аж раптом підійшов чоловік...

Повернімося ще раз до того заходу, де я виконував роль короля; описуючи вам свої емоції під час тих подій, я змалював лише темнішу сторону картини. Але тепер зауважу, що було тоді й щасливе завершення, коли я виліз з того кольчужного костюму, нишком пішов до місцевого пабу, підійшов до бару й попросив хазяїна налити. Вже за мить у моїй руці був кухоль їхнього фірмового пива, і екстаз того першого ковтка досі свіжий в моїй пам'яті. Спогади про страждання, яких я зазнав, були саме тим, що зробило цей ковток ідеальним.

І тепер відбувалося те саме. Коли я, слухаючи її слова, збагнув, що вона має мати на увазі Гассі — бо ж не міг там бути цілий загін чоловіків, які виймали того дня скалки з лапи її песика?! Тварина вам не подушечка для голок — і зрозумів, що Гассі, який лише за мить до цього за всіма ознаками настільки відставав від фаворитів, що не було вже сенсу про нього й згадувати, врешті-решт виявився переможцем, моє тіло затремтіло від захвату і з моїх уст вирвалося таке щире «Овва!», що Бассет аж підстрибнула на кілька сантиметрів.

— Перепрошую? — сказала вона.

Я безтурботно махнув рукою.

— Нічого, — сказав я. — Нічого. Просто згадав, що мені сьогодні треба обов'язково написати листа. Якщо ви не проти, я краще піду. Ось іде Гассі Фінк-Ноттл. Він вас розважить.

І коли я це казав, з-за одного з дерев вийшов бочком Гассі.

Я пішов, залишивши їх самих. Щодо цих двох усе було в повному порядку. Усе, що залишалося зробити Гассі — не надто тиснути. Коли я крокував назад до будинку, я відчував, що щасливий кінець уже настає. Тобто, якщо взяти чоловіка та жінку, які обоє недвозначно визнали, що він любить її, а вона — його, та залишити їх у сутінках на самоті, то начебто нічого більше вже не треба робити, окрім як влаштовувати весілля.

Зробив спробу — досяг успіху; я вирішив, що заслужив на те, щоб хильнути келишок у курильні.

Саме туди я й попрямував.

Усе потрібне було акуратно викладене на столику, й найпершим моїм завданням було налити в келих пару сантиметрів міцного, а потім додати до нього щедрої дози содової. Завершивши це, я опустився в крісло та випростав ноги, безтурботно п'ючи коктейль, наче Цезар у наметі після перемоги над нервіями.

Думаючи про те, що мало наразі відбуватися в тихому садку, я відчував самовдоволення та духовний підйом. Ані на секунду не сумніваючись у тому, що Огастес Фінк-Ноттл — останнє слово Природи стосовно створення дурнів, він мені подобався, я бажав йому найкращого, і я не міг би перейматися його залицанням сильніше навіть якщо б під чарами був я сам, а не він.

Мені була дуже приємна думка про те, що наразі він міг уже закінчити попередні формальності та бути по самі вуха в обговоренні планів на медовий місяць.

Авжеж, зважаючи на те, якою саме дівчиною була Меделін Бассет — це я про зірочки та кроликів — ви могли б сказати, що більш доречним був би тверезий смуток. Але в таких питаннях треба розуміти, що смаки бувають різні. У чоловіків, що мають здоровий глузд, самий лише вигляд Бассет може викликати бажання тікати, але глибину душі Гассі вона якимось чином зачепила, ось і все.

Коли я дійшов у своїх роздумах до цієї точки, мене відволік звук відчинення дверей. Хтось зайшов і попрямував до бічного столика, наче леопард. Опустивши ноги на підлогу, я побачив, що це був Таппі Глоссоп.

Побачивши його, я відразу відчув докори сумління, бо зрадивши завершенню справи Гассі я геть забув про свого другого клієнта. Так часто буває, коли намагаєшся займатися двома справами водночас. Втім, про Гассі вже можна було забути, тож я був готовий присвятити всю свою увагу проблемі Глоссопа.

Я був дуже задоволений тим, як він виконав за столом те, що я йому доручив. Запевняю вас, це було непросто, бо всі напої та наїдки були найвищого ґатунку, а особливо одна зі страв, *nonnettes de poulet*

Agnès Sorel, яка могла зламати навіть залізну волю. Але він пройшов цей іспит як професійний голодувальник, і я пишався ним.

— О, привіт, Таппі! — сказав я. — Радий тебе бачити.

Він обернувся, тримаючи в руці келих із бренді, і було видно, що втримання від їжі не пішло йому на користь. Він був схожий на голодного вовка з російських степів, який щойно побачив, як його потенційна здобич вдерлася на дерево.

— Радий? — не дуже ввічливо сказав він. — Що ж, дивись.

— То що?

— У якому сенсі «то що»?

— Кажи.

— Що тобі сказати?

— Тобі нічого сказати мені про Анджелу?

— Лише те, що вона поганка.

Я стривожився.

— То вона ще не почала витися навколо тебе?

— Ні, не почала.

— Дуже дивно.

— Чому дивно?

— Вона не могла не помітити, що ти втратив апетит.

Він хрипко grimнув, неначе мав проблеми з гландами душі:

— Втратив апетит?! Я пустий, як Великий Каньйон!

— Тримайся, Таппі! Подумай про Ганді.

— А що з Ганді?

— Він упродовж багатьох років майже не їв.

— Я теж. Принаймні, таке в мене відчуття. Ганді... теж мені, вигдавав.

Я зрозумів, що тему Ганді краще облишити. Я повернувся до того, з чого почав:

— Вона, напевно, шукає тебе саме зараз.

— Хто? Анджела?

— Так. Вона не могла не помітити твою велику самопожертву.

— Думаю, ця тупиця взагалі нічого не помітила. Готовий битися об заклад, що вона анічогісінько не побачила.

— Ну ж бо, Таппі, — переконував я, — що за меланхолія? Не будь таким песимістом. Вона не могла не помітити, що ти відмовився від

nonnettes de poulet Agnès Sorel. Це була просто сенсаційна заява, помітна як слон посеред хати. А ті cèpes à la Rossini...

Він хрипко закричав:

— Припини це, Берті! Ти думаєш, мене з мармуру зроблено? Мало мені було того, що я сидів і дивився, як одна з найкращих вечерь Анатоля минає мене, страва за стравою, так ти ще й нахвалюватимеш її? Не нагадуй мені про ті nonnettes! Я цього не витримаю.

Я спробував його підбадьорити та втішити.

— Будь хоробрим, Таппі. Зосередь думки на тому м'ясному пирозі, що чекає на тебе в коморі. Як написано в Біблії, «а радість на ранок!»

— Ото ж бо, що на ранок! А зараз лише пів на десяту вечора. Тобі обов'язково треба було згадати про пиріг? Саме тоді, коли я намагався про нього не думати!

Я зрозумів його точку зору. До того, як він матиме можливість скуштувати той пиріг, має минути кілька годин. Я облишив цю тему і досить довго ми сиділи мовчки. Потім він підвівся та почав збуджено ходити по кімнаті, як лев у зоопарку, який почув гонг до обіду та сподівається, що наглядач не обмине його під час рознесення їжі. Я тактовно відвів погляд, але все одно міг чути, як він розкидає стільці та інші речі. Було очевидно, що душа Таппі страждала, а кров'яний тиск підвищувався.

Згодом він знову сів і уважно подивився на мене. Щось у його манері змусило мене подумати, що йому є що сказати. І я не помилився. Він багатозначно поплескав мене по коліну та заговорив:

— Берті.

— Так?

— Можна я тобі дещо скажу?

— Авжеж, друже, — широко сказав я. — Я саме почав був думати, що цій сцені не завадить якийсь діалог.

— Ця справа зі мною та Анджеолою...

— Так?

— Я дуже багато думав про це.

— О, справді?

— Я суворо проаналізував цю ситуацію, і одне в ній ясно, як божий день. Мала місце брудна гра.

— Я тебе не розумію.

— Гаразд. Перегляньмо факти. До поїздки в Канни Анджела кохала мене. Вона була в захваті від мене. Я був її блакитноокиим хлопчиком. Ти це визнаєш?

— Безперечно.

— А відразу після її повернення трапилася ця сварка.

— Точно.

— Безпричинна.

— Та яка вона, в біса, безпричинна?! Ти був дещо безтактовний щодо тієї акули.

— Щодо її акули я був відвертий і прямолінійний. І саме про це я й кажу. Невже ти серйозно віриш, що така дурниця, як незгода через акулу, змусить дівчину розірвати стосунки з тим, кому належить її серце?

— Авжеж.

Не знаю, чому він цього не розумів. Втім, бідолашний Таппі ніколи не вмів розрізняти тонкі відтінки. Він один з тих великих, міцних хлопців-футболістів, яким дещо бракує делікатності, як каже про них Дживс. Вони чудово вміють блокувати передачу м'яча та наступати шиповками на обличчя суперників, але щодо розуміння нервового жіночого темпераменту вони не такі вправні. Йому просто не спадала думка, що дівчина може бути готовою радше відмовитися від щасливого життя, ніж від своєї акули.

— Дурниці! То був лише привід.

— Ти про що?

— Про ту акулу. Вона хотіла позбутися мене, тож скористалася першою-ліпшою нагодою.

— Ні, ні.

— Кажу тобі, так і було.

— Але якого дідька їй позбуватися тебе?

— Ото ж бо! Саме над цим питанням я й думав. І ось тобі відповідь: тому що вона закохалася в когось іншого. Це за кілометр видно. Іншої відповіді немає. Їде в Канни обожнюючи мене, а повертається — ненавидячи. То ж очевидно, що впродовж тих двох місяців вона віддала своє серце якомусь гаспиду, з яким там познайомилася.

— Ні, ні.

— Досі вже казати «ні, ні». Бо саме так і було. Ось що я тобі скажу, сприймай це як офіційну заяву. Якщо мені вдасться знайти цього бридкого змія, що приховався в траві, йому слід негайно домовитися з улюбленою приватною лікарнею, бо я його не жалітиму. Якщо я його знайду, я візьмуся за його скотинячу шию та труситиму, доки з нього піна не піде, а тоді виверну його навиворіт і змушу з'їсти самого себе.

Сказавши це, він пішов геть. А я, давши йому хвилину або дві, щоб він зник, підвівся та пішов до вітальні. Схильність жінок гніздитися у вітальнях є загальновідомою, тож я сподівався знайти там Анджелу. Я мав намір поговорити з нею.

Теорія Таппі щодо того, буцімто якийсь вкрадливий хлопець завоював у Каннах її серце, у мене, як я вже сказав, не викликала довіри, я вважав це маячнею покинутого чоловіка. Авжеж, річ була в акулі; саме акула, а не щось інше, призвела до тимчасового охолодження молодого кохання, і я був певний, що коротенька бесіда з кузиною має все владнати.

Бо, якщо чесно, мені здавалося неймовірним, що така мила та чутлива дівчина не була зворушена до самого серця тим, що вона бачила під час вечері. Навіть Сеппінгс, дворецький тітки Делії, холодний, безпристрасний чоловік, ахнув, коли Таппі відмахнувся від *ponnettes de poulet Agnès Sorel*, а лакей, що стояв поруч із картоплею, здригнувся, наче побачив привида. Я просто відмовився розглядати можливість того, що така хороша дівчина, як Анджела, не помітить цього. Я сподівався знайти її у вітальні з розбитим серцем, готову до негайного примирення.

Але єдиною, кого я побачив у вітальні, зайшовши туди, була тітка Делія. Коли я увійшов у поле її зору, мені здалося, що вона подивилася на мене дещо обурено, але після розмови зі страждальником Таппі я пояснив собі це тим, що вона теж була сьогодні на дієті. Хіба можна очікувати, що пуста тітка буде такою ж усміхненою, як і повна?

— О, то це ти? — сказала вона.

Звісно, це був я.

— Де Анджела? — запитав я.

— Спати пішла.

— Уже?

— Сказала, що в неї голова болить.

— Гм.

Я не був певний, що мені це подобалося. Дівчина, в серці якої відновилася любов, не піде спати, жаліючись на головний біль, ставши свідком того, як самотній коханий сенсаційно відмовляється від їжі. Така дівчина нікуди не йде, а кидає на нього короткий, повний каяття погляд з-під опущених вій та взагалі намагається натякнути йому, що якщо він хоче сісти за стіл переговорів і спробувати знайти спільну мову, то вона згодна. Так, безумовно, це лягання спати дещо стурбувало мене.

— Спати пішла? — задумливо пробурмотів я.

— А навіщо вона тобі?

— Думав, що вона погодиться прогулятися та поговорити.

— Ти збираєшся гуляти? — з раптовою зацікавленістю запитала тітка Делія. — Де саме?

— Ну, то тут, то там.

— А чи не міг би ти в такому разі дещо зробити для мене?

— Так, авжеж.

— Це тебе не надовго затримає. Ти знаєш ту доріжку, що йде повз теплицю на город? Якщо йти нею далі, дійдеш до ставка.

— Так, я знаю.

— Будь ласкавий, візьми шматок міцної мотузки або шнура, дійди тією доріжкою до ставка...

— До ставка? Добре.

— Подивись там навколо, знайди великий важкий камінь. Або ж велику цеглину, її має вистачити.

— Зрозуміло, — сказав я, хоча нічого не розумів, а досі був спантеличений. — Камінь або цеглину. Так. І що далі?

— А далі, — сказала родичка, — будь слухняним хлопчиком, прив'яжи той камінь до мотузки, повісь собі на шию, стрибни в ставок і втопись. Через кілька днів я накажу, щоб тебе витягли та поховали, бо мені потрібно потанцювати на твоїй могилі.

Це спантеличило мене ще сильніше. І не тільки спантеличило, а ще й образило. Колись я читав книгу, в якій одна дівчина «раптово вибігла з кімнати, боячись залишатися, бо з її уст могли пролунати жахливі речі; вона вирішила, що більше не залишатиметься в цьому домі й не терпітиме образи та байдужість». Я почувався приблизно так само.

Але потім я нагадав собі, що до жінки, яка містить у собі лише півложки супу, треба ставитися з терпінням, тому стримав образливий

дотеп, що вертівся в мене на язиці.

— Що це означає? — лагідно запитав я. — Таке враження, що ти незадоволена Бертрамом.

— Незадоволена?!

— Так, це помітно. Звідки ця погано прихована ворожість?

Раптовий спалах полум'я з її очей опалив мені волосся.

— Хто був цей йолоп, хто був той бовдур, той невимовний ідіот, який умовив мене відмовитися від вечері?! Я мала здогадатися...

Я зрозумів, що мої припущення щодо причини її дивного настрою були правильні.

— Все гаразд, тітонько Делія. Я розумію, що ти зараз відчуваєш. Трохи пусто всередині, так? Але ці страждання минуть. Я б на твоєму місці прокрався би після того, як слуги підуть спочивати, до комори. Мені сказали, що там є досить непоганий м'ясний пиріг, який варто відвідати. Не втрачай віру, тітонько Делія, — закликав я. — Незабаром дядько Том буде поруч, виявлятиме співчуття та цікавитиметься твоїми турботами.

— Ти так вважаєш? А ти знаєш, де він зараз?

— Я його не бачив.

— Він у себе в кабінеті. Затулив обличчя руками й бурмотить щось про цивілізацію.

— Що? Чому?

— Тому що я була змушена поставити його до відома, що Анатоль звільняється.

Мушу визнати, це мене приголомшило.

— Що?!

— Він повідомив про звільнення. Це наслідок твого дурного плану. А чого іншого ти чекав від чутливого, темпераментного француза, якщо ти підмовив усіх відмовитися від його їжі? Напевно, коли перші дві страви повернулися на кухню майже недоторкані, його це так образило, що він плакав, як дитина. А коли те саме відбулося з рештою вечері, він прийшов до висновку, що це навмисна, прорахована образа, і вирішив звільнитися.

— Отакої!

— Так, тепер тільки «Отакої!» казати. Анатоль — дар Божий шлунковим сокам — пішов від нас, як росинка з пелюстки троянди, виключно через твою дурість. Тепер ти маєш розуміти, чому я хочу,

щоб ти пішов і втопився в ставку. Мені слід було відразу зрозуміти, що після того, як ти проникнув у цей будинок і спробував бути розумним, на нас спіткає жахливе нещастя.

Боляче було, звісно, почути таке від рідної тітоньки, але я не образився. Бо не було сумніву, що з певної точки зору можна було подумати, що Бертрам припустився помилки.

— Мені шкода.

— І яка тепер користь від того, що тобі шкода?

— Я діяв так, як вважав за найкраще.

— Іншим разом спробуй діяти якнайгірше. Тоді нам, можливо, вдасться обійтися лише поверхневими пораненнями.

— То дядько Том з цього приводу не дуже радий?

— Він стогне, як загублена душа! І тепер у мене не залишилося жодного шансу отримати від нього гроші.

Я задумливо почухав підборіддя. Я мав визнати, що в її словах була певна рація. Ніхто не знав краще за мене, яким жахливим ударом стане для дядька Тома звільнення Анатолія.

На попередніх сторінках цього життєпису я вже відзначав, що цей дивний тип, з яким тітка Делія зв'язала свою долю, зазвичай був схожий на птеродактиля, який багато страждав, а причиною цього було те, що ті роки, які він витратив на заробіток своїх мільйонів на Далекому Сході, довели його травлення до ручки, і єдиним кухарем, який мав здатність нагодувати його так, щоб під третім гудзиком жилетки не починалося щось на кшталт з'їзду колишніх москвичів, був цей унікально обдарований Анатоль. Без послуг Анатолія тітка Делія могла отримати від чоловіка хіба що сердитий погляд. Так, безумовно, життя ступило на нерівний шлях, і я мушу визнати, що цієї критичної миті я не міг похвалитися конструктивними ідеями.

Втім, я мав упевненість, що рано чи пізно ідеї з'являться, тож не занепадав духом.

— Погано, — визнав я. — Безсумнівно, дуже погано. Звісно, для нас усіх це прикре потрясіння. Але не бійся, тітонько Делія, я все виправлю.

Раніше я вже згадував про те, як важко похитнутися, коли сидиш у кріслі; принаймні, особисто я на такий трюк не здатний. Але тітка Делія, на мій подив, виконала його з легкістю. Сидячи глибоко в кріслі,

вона похитнулася, наче його з-під неї прибрали. На її обличчі промайнув спазм жаху та усвідомлення.

— Якщо ти посмієш випробувати ще хоч один зі своїх тупих планів...

Я зрозумів, що марно намагатися переконати її. Було очевидно, що вона не в настрої. Тож, задовольнившись жестом співчуття та любові, я вийшов з кімнати. Чи дійсно вона жбурнула в мене красиво переплетеним томом творів Альфреда, лорда Теннісона, я не можу знати. Я бачив, що та книга лежала біля неї на столі, а коли зачинив двері, то почув, як по деревині гупнув якийсь тупий предмет, але я був надто стурбований, щоб зважити на це.

Я почувався винним у тому, що не взяв до уваги можливий вплив раптового голодування більшої частини компанії на палкий провансальський темперамент Анатолія. Не слід було забувати, що ці галли такого не терплять. Їхня схильність тікати світ за очі з найменшого приводу відома всім. Немає сумніву, що цей чоловік вклав у ті *nonnettes de poulet* всю свою душу, і побачити їх поверненими мало бути для нього як ніж у серце.

Втім, від розлитого молока користі вже не буде, тож не було сенсу довго цим перейматися. Наразі перед Бертрамом стояла задача дати всьому ладу, над чим я й міркував, бродячи по газону, аж раптом почув такий потойбічний стогін, що подумав був, що то дядько Том вирвався на волю, щоб понарікати в садку.

Втім, подивившись навколо, я не помітив жодного дядька. Здивувавшись цьому, я був повернувся до своїх роздумів, аж знову почувся той звук. Вдивившись у тіні, я розрізнув темний силует, що сидів на одній з грубих лавок, яких навколо було натикано вдосталь, а ще один темний силует стояв поруч. Кинувши ще один, більш проникливий погляд, я з'ясував усі факти.

Цими темними силуетами були — саме в такому порядку — Гассі Фінк-Ноттл і Дживс. А ось чому Гассі не сіло не впало вирішив постогнати на весь маєток — це було за межами мого розуміння.

Бо, розумієте, я не міг помилитися. Він точно не співав. Поки я наближався до нього, він виконав свій номер на біс, і це безсумнівно був стогін. Більш того, тепер я міг його роздивитися, і вигляд у нього був безумовно приголомшений.

— Добрий вечір, сер! — сказав Дживс. — Містер Фінк-Ноттл погано себе почуває.

Мені теж було недобре. Гассі почав видавати тихе булькотіння, і я більше не міг себе обманювати: щось пішло геть не так, як планувалося. Тобто, одруження — це, звісно, досить серйозна подія, і усвідомлення того, що ти в нього вляпався, часто засмучує чоловіків, але я ще ніколи не бачив, щоб той, хто щойно заручився, сприймав це так близько до серця.

Гассі подивився на мене. Його очі були пусті. Він схопився за волосся.

— Прощавай, Берті, — сказав він, підводячись.

Мені здалося, що він помилився.

— Ти, напевно, мав на увазі «Привіт»?

— Ні. Я мав на увазі «бувай». Я йду.

— Куди?

— На город. Втоплюся.

— Не будь дурнем!

— Я не дурень. Хіба я дурень, Дживсе?

— Можливо, ви трохи нерозсудливі, сер.

— Ти маєш на увазі мій намір втопитися?

— Так, сер.

— Ти вважаєш, що навіть беручи все до уваги, мені не слід топитися?

— Я б не рекомендував вам цього робити, сер.

— Добре, Дживсе. Я довірюся твоїй думці. Врешті-решт, місіс Треверс буде неприємно дізнатися, що в її ставку плаває роздутий труп.

— Так, сер.

— А вона була дуже ласкава до мене.

— Так, сер.

— І ти був дуже ласкавий до мене, Дживсе.

— Дякую, сер.

— І ти теж, Берті. Ти теж був дуже ласкавий. Усі були до мене дуже ласкаві. Усі були добрі. Дуже добрі. Мені нема на що скаржитись. Гарзд, піду натомість просто погуляю.

Витріщеними очима я дивився, як він нетвердою ходою пішов у темряву.

— Дживсе, — сказав я, і мені не соромно визнати, що під впливом почуттів мій голос був схожий на бекання ягняти, що хотіло привернути увагу матері-вівці, — що це в біса означає?

— Містер Фінк-Ноттл трохи не в собі, сер. Він пройшов через жахливе випробування.

Я спробував скласти стислий звіт про попередні події:

— Я залишив його тут разом із міс Бассет.

— Так, сер.

— Я дещо розм'якшив її.

— Так, сер.

— Він знав, що йому треба зробити. Я ретельно пояснив йому, що й коли казати.

— Так, сер. Містер Фінк-Ноттл розповів мені про це.

— Але ж, тоді...

— Мені дуже шкода про це казати, сер, але була певна перепона.

— Ти хочеш сказати, що щось пішло не за планом?

— Так, сер.

Я не міг втямити. Мій мозок, здавалося, похитнувся на своєму троні.

— Але як щось могло піти не так? Вона його любить, Дживсе.

— Справді, сер?

— Вона точно мені це сказала. Йому залишалося тільки зробити пропозицію.

— Так, сер.

— То він її зробив?

— Ні, сер.

— То про що він, в біса, тоді казав їй?

— Про тритонів, сер.

— Про тритонів?

— Так, сер.

— Про тритонів?!

— Так, сер.

— Але чому він вирішив розповісти їй про тритонів?

— Він не хотів розповідати їй про тритонів, сер. Якщо я правильно зрозумів містера Фінк-Ноттла, це було повною протилежністю його планів.

Я не міг нічого зрозуміти.

— Але ж неможливо змусити когось розповідати про тритонів!

— Містер Фінк-Ноттл став жертвою раптового нападу нерішучості, сер. За його власним зізнанням, залишившись наодинці з дівчиною, він утратив дух. За таких обставин джентльмени часто говорять абищо — перше, що спадає їм на думку. У випадку містера Фінк-Ноттла це були тритони, як їх утримувати та як за ними доглядати.

Істина розкрилася переді мною. Я зрозумів. Таке саме, бувало, траплялося в моменти кризи й зі мною. Колись я затримував дантиста, що зібрався був свердлити мій премоляр, близько десяти хвилин розповідаючи йому анекдот про шотландця, ірландця та єврея. Абсолютно мимоволі. Чим сильніше він намагався взятися до роботи, тим більше я базікав. Втрачаючи самовладання, ми верземо нісенітниці.

Я міг поставити себе на місце Гассі. Я міг уявити собі цю сцену. Ось вони — він і Бассет — самі, удвох серед вечірньої тиші. Він безсумнівно, згідно з моїми порадами, промовив про заходи сонця, про казкових принцес, тощо, і настав момент, коли він мусив сказати, що він має дещо сказати. Вона в цю мить, напевно, потупила очі та сказала «О, справді?» А він тоді, мабуть, сказав, що це дещо дуже важливе; а її відповіддю на це могло бути щось на кшталт «Серйозно?» або ж вона просто мало не ахнула. А потім їхні погляди зустрілися, так само як у мене з дантистом, і раптом в нього щось наче стиснуло живіт, в очах почорніло, і він почув, як його голос верзе щось про тритонів. Так, мені була зрозуміла ця психологія.

Тим не менш, я не міг не звинуватити Гассі. Виявивши, що його голос декламує про тритонів, він, звісно, мав припинити це, навіть якщо це означало сидіти мовчки. Хоч як би сильно він не був збентежений, йому мало стати розуму, щоб зрозуміти, що він устромляє собі палку в колесо. Жодній дівчині, яка очікує, що зараз чоловік із племенистою пристрасстю розкриє перед нею душу, не сподобається, якщо він відкладе цю тему до іншого разу, надавши натомість перевагу розповіді про членів родини Salamandridae.

— Погано, Дживсе.

— Так, сер.

— І як довго тривало це неподобство?

— Напевно, досить довго, сер. За словами містера Фінк-Ноттла, він розповів міс Бассет абсолютно все, що знав не тільки про звичайних

тритонів, а ще й про гребінчастих та перетинчастих. Він розповів їй, як тритони під час шлюбного періоду живуть у воді, живлячись пуголовками, личинками комах і ракоподібними; як пізніше вони вилазять на сушу та їдять слимаків і черв'яків; і що новонароджений тритон має три пари довгих, схожих на пір'я зябер. А коли він зауважував, що тритони відрізняються від саламандр формою хвоста, і що у більшості видів домінує статевий диморфізм, панна підвелася та сказала, що воліє повернутися в будинок.

— І тоді...

— Вона пішла, сер.

Я стояв, замислившись. Чим далі, тим краще я розумів, як незвичайно важко допомагати такому хлопцеві, як Гассі. Він був позбавлений рішучості, як ніхто інший. Невтомною працею ти приводиш його туди, де йому залишається лише зробити крок уперед, а він натомість робить крок убік, проходячи мимо своєї цілі.

— Складно, Дживсе.

— Так, сер.

За більш щасливих обставин я, звісно, поцікавився б його думкою щодо цієї справи. Але після всього того, що трапилося з моїм білим піджаком, я не сказав нічого.

— Що ж, мені слід поміркувати над цим.

— Так, сер.

— Прочистити мозок і спробувати знайти вихід.

— Так, сер.

— Що ж, на добраніч, Дживсе.

— На добраніч, сер.

Він пішов, залишивши сумного Бертрама Вустера нерухомо стояти в темряві. Мені здавалося, що буде важко вигадати спосіб змінити все на краще.

Не знаю, чи траплялося коли-небудь таке з вами, але ось що я помітив щодо себе: якщо я зіткнувся з якоюсь проблемою, що ставить мене в глухий кут або спантеличує, то добрий сон дуже часто нагороджує мене вранці готовим вирішенням.

Саме так трапилося й цього разу.

Розумники, які досліджують ці питання, здається, стверджують, що це пов'язане з підсвідомим розумом, і цілком можливо, що вони мають рацію. Я не стану стверджувати, що в мене є підсвідомий розум, але, напевно, він має бути, хоч я його й не усвідомлюю, і саме він старанно потів біля верстата, поки тілесний Вустер отримував належні вісім годин сну.

Бо щойно я розплющив вранці очі, я побачив світло. Тобто, я маю на увазі не буквально, бо це й так зрозуміло. Я маю на увазі, що мені все стало зрозуміло. Старий добрий підсвідомий розум добре попрацював, і я збагнув, яких саме кроків мушу вжити, щоб зробити Огастеса Фінк-Ноттла досвідченим Ромео.

Якщо ви приділите мені трохи вашого цінного часу, я хотів би, щоб ви подумки повернулися до тієї розмови, яку ми з ним мали минулого вечора в садку. Я маю на увазі не мерехтливий краєвид, зовсім ні, а завершальні абзаци. Якщо пригадуєте, коли він тоді повідомив, що за все життя ніколи не вживав алкогольних напоїв, я злегка похитав головою, вважаючи, що це неодмінно послабить його здатність зробити дівчині пропозицію.

І події показали, що мої побоювання не були безпідставними. Коли потрібно було діяти, він, не маючи всередині себе нічого, крім апельсинового соку, зазнав повного фіаско. У ситуації, що потребувала слів палкої пристрасті, які мали пронизати Меделін Бассет так, як розжарений ніж пронизує масло, він не сказав жодного складу, який міг би змусити скромну дівчину зашарітися, а лише виголосив красномовну, але геть недоречну за таких обставин лекцію про тритонів.

Такою тактикою серце романтичної дівчини не завоюєш. Тож очевидно, що перед наступною спробою Огастеса Фінк-Ноттла треба було змусити скинути з себе кайдани минулого та хильнути міцного. Бо в другому раунді проти Бассет Фінк-Ноттл має вийти заправленим паливом і впевненим у собі. Лише таким чином «Ранкові Вісті» зароблять свої десять монет, чи скільки там коштує друк оголошення про весілля.

Прийшовши до цього висновку, далі я міркував уже швидше, і на той час, коли Дживс приніс мені чай, я мав уже детально опрацьований план. Я хотів розповісти Дживсові про цей план (взагалі-то, я навіть почав це робити, сказавши «А знаєш, Дживсе...») аж раптом мене перебила поява Таппі.

Він апатично зайшов у мою кімнату, і я з болем відзначив, що нічний відпочинок аж ніяк не покращив вигляд цього бідолахи. Взагалі-то, як на мене, він виглядав ще більш пошарпанним, ніж коли я його бачив востаннє. Якщо ви можете собі уявити бульдога, якого щойно стусонули ногою, і чию вечерю поцупила кішка, то саме таким стояв зараз переді мною Гільдебранд Глоссоп.

— Трясця твоєї матері, Таппі, старий мрець! — стурбовано сказав я. — Ти наче цвіллю покрився.

Притаманною йому манерою вугра Дживс вислизнув з кімнати, а я жестом запропонував своєму візитерові сісти.

— У чому річ? — запитав я.

Він підійшов, усівся на ліжко та якийсь час мовчки щипав ковдру.

— Я пройшов крізь пекло, Берті.

— Крізь що?

— Крізь пекло.

— О, пекло? А навіщо ти туди ходив?

Він знову мовчав, втупившись сумними очима перед собою. Простеживши за його поглядом, я побачив, що він дивиться на камінну полицю, де стояв збільшений фотопортрет дядька Тома в якійсь масонській уніформі. Я багато років намагався сперечатися з тіткою Делією щодо цієї світлини, пропонуючи їй дві різні альтернативи: а) спалити це неподобство; б) якщо вона мусить залишити його, то нехай переселить мене до іншої кімнати. Але вона не погодилася. Вона сказала, що мені це корисно. Вона наполягала, що це дисциплінує,

вчить мене тому, що в житті є яскравіша сторона, що ми народилися в цей світ не для самого лише задоволення.

— Якщо він тебе дратує, розверни його до стіни, Таппі, — лагідно сказав я.

— Що?

— Портрет дядька Тома як керівника оркестру.

— Я сюди прийшов не про портрети розмовляти. Я прийшов за співчуттям.

— І ти його отримаєш. Яка проблема? Турбуєшся через Анджелу, напевно? Що ж, не бійся. Я маю ще один чудовий план, як її перехитрувати. Гарантую тобі, вона плакатиме на твоєму плечі раніше, ніж сонце зайде.

Він різко гримнув:

— Дідька лисого!

— Тап, Фуппі!

— Що?!

— Тобто, «Фу, Таппі». Кажу ж тобі, я все владнаю. Я саме збирався розповісти про цей план Дживсу, коли зайшов ти. Хочеш почути?

— Не хочу я чути твої паскудні плани. Плани марні. Вона закохалася в якогось іншого хлопця і тепер ненавидить моє пузо.

— Дурниці.

— Це не дурниці.

— Кажу тобі, Таппі, як знавець жіночих сердець: Анджела досі тебе кохає.

— Уночі в коморі це було геть не схоже на кохання.

— О, вночі ти пішов до комори?

— Пішов.

— І там була Анджела?

— Була. І твоя тітка. А ще твій дядько.

Я зрозумів, що потребую виносок вниз сторінки. Це все було для мене новиною. Я багато разів гостював у Брінклі Корт, але навіть не здогадувався, що одним із центрів місцевого суспільного життя є комора. Як буфет на іподромі.

— Розкажи мені все своїми словами, — сказав я, — не впускаючи жодної, навіть дрібної деталі, бо ніколи не можна бути певним, чи важлива та деталь, чи ні.

З дедалі більшою похмурістю він оглядав фотопортрет.

— Гаразд, — сказав він. — Ось що трапалося. Як ти знаєш, я мав певні плани щодо м'ясного пирога.

— Так.

— Отже, близько першої години ночі я вирішив, що час настав. Я вийшов зі своєї кімнати та пішов униз. Той пиріг вабив мене.

Я кивнув. Я знаю, на що здатні пироги.

— Я дійшов до комори. Дістав пиріг. Поставив його на стіл. Знайшов ніж і виделку. Взяв сіль, гірчицю та перець. Там була холодна картопля. Її я теж узяв. І саме коли я мав братися до діла, я почув щось позаду — у дверях стояла твоя тітка. У своєму синьо-жовтому халаті.

— Оце так халепа!

— І не кажи.

— Ти, напевно, не знав, куди очі діти.

— Я дивився ними на Анджелу.

— Вона зайшла разом із тіткою?

— Ні. Разом із твоїм дядьком, через хвилину або дві. Він був у рожево-ліловій піжамі, а в руці тримав пістолет. Ти коли-небудь бачив свого дядька в піжамі та з пістолетом?

— Ніколи.

— Ти не багато втратив.

— Розкажи-но мені, Таппі, про Анджелу, — попросив я, бо хотів з'ясувати це якнайшвидше. — Чи не став її погляд м'якішим, коли вона подивилася на тебе?

— Вона дивилася не на мене. Вона дивилася на пиріг.

— Вона що-небудь сказала?

— Не відразу. Першим заговорив твій дядько. Він сказав твоїй тітці: «Боже святий, Делію, що ти тут робиш?» А вона на це сказала: «Якщо вже на то пішло, мій веселий сновидо, то що тут робиш ти?» І тоді твій дядько сказав, що подумав, що в будинок залізли злодії, бо він почув якийсь шум.

Я знову кивнув. Ланцюжок подій ставав зрозумілим. Того року, коли Яскраве Світло дискваліфікували на перегонах «Цесаревич», одного разу виявили, що вікно на кухню розкрито, і після того в дядька Тома розвився комплекс щодо зломщиків. Я досі пам'ятаю емоції, які відчув, приїхавши сюди вперше після того, як він установив на вікнах ґрати: я спробував вистромити голову, щоб вдихнути сільського

повітря, і мало не розколов собі череп об металеву решітку такого штибу, які були в середньовічних тюрмах.

— «Які ще звуки?» — спитала твоя тітка. «Дивні звуки», — відповів твій дядько. І тоді Анджела, мала негідниця, з бридким сталевим дзвоном у голосі зауважила: «То, напевно, містер Глоссоп чавкав». І лише тоді вона на мене подивилася. Це був здивований, повний огиди погляд, з яким дуже одухотворена жінка може подивитися на товстуна, що жадібно ковтає в ресторані суп. Після такого погляду згадуєш, що в тебе талія 117 сантиметрів, а над тугим комірцем утворюється валик зайвої плоті. А потім вона тим самим неприємним тоном додала: «Я мала попередити тебе, батьку, що містер Глоссоп любить попоїсти три або чотири рази за ніч. Це допомагає йому дочекатися сніданку. У нього дивовижний апетит. Дивіться, він уже майже доїв великий м'ясний пиріг».

Промовляючи ці слова, Таппі тремтів, як хвора тварина. В його очах сяйнув дивний блиск, і він сильно вдарив кулаком по ліжку, мало не влучивши по моїй нозі.

— Ось що було гірше за все, Берті. Ось від чого мені боляче. Я ще майже не почав його їсти! Але такі вже жінки.

— Вони ніколи не змінюються.

— Вона продовжувала коментувати. «Ви не уявляєте, — казала вона, — як містер Глоссоп обожноє їжу. Він просто живе заради неї. Він кожного дня їсть шість або сім разів, а зранку починає все наново. Мені це здається досить дивовижним». Твою тітку це, схоже, зацікавило і вона сказала, що їй це нагадує боа конструктора. Анджела спитала, чи не мала та на увазі пітона? А потім вони сперечалися щодо того, хто з них хто. А твій дядько тим часом тицяв навсібіч своїм клятим пістолетом, ставлячи в небезпеку всіх, хто був поруч. А пиріг стояв на столі, а я не міг навіть доторкнутися до нього. То ж ти маєш розуміти, чому я сказав, що пройшов через пекло.

— Так. Це не могло бути приємно.

— Згодом твоя тітка та Анджела припинили свою суперечку, згодившись на тому, що Анджела мала рацію, і я нагадую їм саме пітона. Незабаром ми всі пішли до своїх кімнат, а Анджела з материнською турботою попередила, щоб я не йшов сходами надто швидко. Бо, за її словами, після семи великих приймань їжі чоловікові моєї статури слід бути дуже обережним, аби не трапився

апоплексичний удар. Вона сказала, що те саме трапляється з собаками. Коли вони стають надто жирними та вгодованими, вони вже не поспішають сходами вгору, щоб потім не хекати, бо це погано для серця. Вона запитала твою тітку, чи пам'ятає та покійного спанієля, Амброзія; а твоя тітка відповіла «Бідолашний старий Амброзій, його було неможливо від смітника відтягти»; а Анджела сказала «Ото ж бо, тож будьте, будь ласка, обережні, містере Глоссоп». А ти мені кажеш, що вона мене досі кохає!

Я спробував його якось підбадьорити:

— Та то дівочі балачки!

— Трясця цим балачкам! Я їй непотрібний. Колись я був її ідеалом, а тепер — менш ніж пил під колесами її колісниць. Вона шаленіє через того хлопця в Каннах, ким би він не був, а мене тепер і бачити не хоче.

Я вигнув брови:

— Мій любий Таппі, у питанні щодо цього «хлопця Анджели в Каннах» ти втратив властивий тобі розум. Вибач, що я тобі це кажу, але в тебе *idée fixe*^[11].

— Що?

— *Idée fixe*. Ну, ти знаєш. У людей таке трапляється. Це як марення дядька Тома щодо того, ніби всі, кого хоч раз затримувала поліція, слідкують за нашим садком, чекаючи нагоду залізти в будинок. Ти постійно кажеш мені про цього хлопця в Каннах, але не було ніякого хлопця в Каннах, і я скажу тобі, чому я такий впевнений у цьому. Так трапилося, що впродовж тих двох місяців на Рив'єрі ми з Анджелою майже не розлучалися. Якби навколо неї хтось вився, я б це миттєво побачив.

Він сполохнувся. Було очевидно, що це справило на нього враження.

— О, то в Каннах вона весь час була з тобою?

— Думаю, вона й двох слів нікому іншому не сказала, за винятком, звісно, балачок за столом у їдальні або окремих реплік у натовпі в Казино.

— Зрозуміло. То ти хочеш сказати, що якщо в неї й було щось на кшталт сумісного плавання або прогулянок у місячному світлі, то виключно з тобою?

— Саме так. У готелі про це навіть жартували.

— Тобі це, напевно, подобалося?

- О, так. Я завжди обожнював її.
- О, справді?
- Коли ми були малі, вона називала себе моєю любовою.
- Справді?
- Точно кажу.
- Зрозуміло.

Він занурився в думки, а я тим часом, радіючи, що заспокоїв його, почав пити свій чай. А коли раптом знизу почувся дзвін гонга, він схопився, наче бойовий кінь при звуках сурми.

— Сніданок! — сказав він і миттєво зник, залишивши мене в задумі.

І чим більше я метикував, тим сильніше переконувався, що далі все має бути гладко. Таппі, як я побачив, попри ту неприємну сцену в коморі досі пристрасно кохає Анджелу. А це означало, що я можу покласти на той план, про який згадував. І оскільки я знайшов спосіб дати ладу проблемі з Гассі та Бассет, мені більше не було про що турбуватися.

Тож коли Дживс зайшов, щоб забрати тацю з-під чаю, я з легким серцем звернувся до нього.

— Дживсе, — сказав я.

— Сер?

— Я щойно розмовляв з молодим Таппі, Дживсе. Тобі, бува, не здалося, що сьогодні вранці він виглядає не дуже веселим?

— Так, сер. Мені здалося, що обличчя містера Глоссопа «від роздумів втрачало колір свій»^[12].

— Точно. Минулої ночі він зустрівся в коморі з моєю кузиною Анджелою, і відбулася досить неприємна розмова.

— Мені шкода, сер.

— Він шкодував про це значно сильніше. Вона знайшла його в компанії м'ясного пирога і, як я зрозумів, сказала щось їдке щодо жирних чоловіків, які живуть заради самої лише їжі.

— Як прикро, сер.

— Надзвичайно. Взагалі-то, багато хто сказав би, що в цій парі все зайшло так далеко, що вже нічого не зможе з'єднати краї прірви. Про дівчину, яка зубоскалить щодо людей-пітонів, які їдять дев'ять-десять разів на день, і яким слід бути обережними та не поспішати сходами вгору через небезпеку апоплексичного удару, багато хто може сказати, що кохання в її серці померло. Хіба не так, Дживсе?

— Безперечно, сер.

— І вони помиляться.

— Ви так вважаєте, сер?

— Я впевнений у цьому. Знаю я цих жінок. Не можна покладатися на те, що вони кажуть.

— Ви вважаєте, що критику міс Анджели не слід сприймати надто *au pied de la lettre*, сер?

— Га?

— Нашою мовою це означає «буквально».

— Буквально. Це саме те, що я мав на увазі. Ти знаєш, які дівчата. Коли трапляється сварка, вони наче скаженіють. Але вглибині досі залишається стара любов. Хіба не так?

— Ви маєте рацію, сер. Поет Скотт...

— Облишмо його, Дживсе.

— Добре, сер.

— І для того, щоб та стара любов знову спливла на поверхню, потрібний лише правильний підхід.

— Під «правильним підходом», сер, ви маєте на увазі...

— Розумне поводження, Дживсе. Трохи старої доброї підступності. Я знаю, що треба зробити, щоб повернути кухню Анджелу до норми. Тобі розповісти?

— Якщо така ваша ласка, сер.

Я запалив сигарету та пильно подивився на нього крізь дим. Він шанобливо чекав, доки я промовлю слова мудрості. Мушу визнати, що Дживс (доки він, як йому це властиво, не починає встромляти палиці в колеса, прискіпуватись, абощо) — дуже уважний слухач. Я не знаю, чи дійсно йому цікаво, але вигляд він має зацікавлений і це чудово.

— Припустімо, Дживсе, що ти йдеш безмежними джунглями й несподівано натрапляєш на тигреня.

— Ймовірність такого випадку досить маленька, сер.

— Це неважливо. Просто припустімо це.

— Добре, сер.

— А тепер припустімо, що ти скривдив це тигреня, а також припустімо, що звістка про цю подію досягла його матері. Якою, на твою думку, буде реакція матері? Який буде настрій у тигриці, коли вона звернеться до тебе?

— Мені слід було б очікувати від неї певного невдоволення, сер.

— Гараздочки. Завдяки тому, що називається «материнський інстинкт», так?

— Так, сер.

— Дуже добре, Дживсе. А тепер припустімо, що останнім часом між тим тигреням та його матусею було певне непорозуміння. Скажімо, вони вже кілька днів не розмовляють. Як ти вважаєш, це якось вплине на енергію, з якою самиця ринеться на допомогу дитинчаті?

— Ні, сер.

— Ото ж бо! І ось, якщо коротко, мій план, Дживсе. Я відведу кухню Анджелу до самотнього місця та як слід розпикатиму там Таппі.

— Розпикатимете, сер?

— Даватиму прочухана. Ображатиму. Лаятиму. Сваритиму. Принижуватиму. Я говоритиму про Таппі дуже грубо; вдам, ніби вважаю, що він більше схожий на дику свиню, ніж на випускника старої приватної англійської школи. Що буде далі? Після таких образ жіноче серце моєї кузини Анджели краятиме. В ній прокинеться тигриця-мати. Якими б не були непорозуміння між ними, вона пам'ятатиме лише про те, що він — чоловік, якого вона кохає, і кинеться захищати його. А звідти вже залишиться лише один крок до того, щоб упасти в його обійми та поховати минуле. Що ти на це скажеш?

— Дуже винахідлива ідея, сер.

— Ми, Вустери, надзвичайно винахідливі, Дживсе.

— Так, сер.

— Взагалі-то, я про все це говорю, маючи певний досвід. Я перевіряв цю теорію на практиці.

— Невже, сер?

— Так, особисто. І вона працює. Минулого місяця я стояв на Едемській скелі, що Лазуровому Березі, ліниво спостерігаючи за тим, як у воді пустують відпочивальники, і дівчина, яку я погано знав, указала на чоловіка, який пірнав, і запитала мене, чи не здається мені, що його ноги — найдурнішого вигляду пара кінцівок, які тільки бували у людських істот. Я відповів, що абсолютно згоден, і впродовж, напевно, двох хвилин надзвичайно дотепно та сатирично змальовував підпірки того хлопця. Закінчивши, я раптом ніби в циклон потрапив.

— Починаючи з критики моїх власних кінцівок, про які, за її справедливими словами, взагалі нічого сказати, дівчина з такою ідкістю почала перераховувати мої манери, вихованість, інтелект, фізичну форму та те, як я їм спаржу, що коли вона закінчила, то єдиним хорошим, що можна було сказати про Бертрама, було те, що він не скоїв жодного вбивства та не підпалював притулки для сиріт. Наступне розслідування виявило, що вона була заручена з тим цибатим хлопцем, і що за день до того вони посварилися щодо того, чи треба було їй заявляти вісім взток, якщо в неї було сім пікових карт, але серед них не було туза. Того ж вечора я побачив їх: вони вечеряли разом, усі сварки були забуті, їхні очі знову палали любов'ю. Це добрий приклад, Дживсе.

— Так, сер.

— Я очікую від кухарки Анджели точнісінько такої ж реакції, коли я почну розпікати Таппі. Напевно, ще до обіду вони вже знову заручаться, і та платинова обручка з діамантом знову виблискуватиме на її третьому пальці. Чи то четвертий?

— Навряд чи до обіду, сер. Покоївка міс Анджели повідомила мене, що міс Анджела рано вранці поїхала на своїй машині з маєтку, маючи намір провести цей день у компанії друзів, що живуть неподалік.

— Ну, тоді впродовж половини години після того, як вона повернеться. Це лише деталі, Дживсе. Через них нам не слід сперечатися.

— Авжеж, сер.

— Суть у тому, що стосовно Таппі та Анджели ми можемо впевнено казати, що незабаром усе знову буде пречудово. А це ж така приємна думка, Дживсе!

— Цілком згоден, сер.

— Якщо мене колись щось і дратує, то це двоє коханих сердець, що зробилися чужими.

— Я цілком з вами згодний, сер.

Я відклав недопалок сигарети в попільничку й запалив наступну, щоб показати, що розділ I на цьому завершено.

— Ну, що ж. Досить вже про західний фронт. Тепер звернімося до східного.

— Сер?

— Я кажу інакомовно, Дживсе. Я мав на увазі, що тепер ми займемося справою Гассі та міс Бассет.

— Так, сер.

— Тут, Дживсе, потрібні більш прямолінійні методи. Займаючись справою Огастеса Фінк-Ноттла, не можна ні на мить забувати, що ми маємо справу з бовдуrom.

— Можливо, краще казати «з чутливою натурою», сер?

— Ні, Дживсе, з бовдуrom. А з усіма бовдурами треба дотримуватися сильної, владної, прямолінійної політики. Психологія тут нічим не зарадить. Дозволь мені нагадати (сподіваюсь, це тебе не образить), що ти вже припускався помилки застосовувати до цього Фінк-Ноттла психологію, і результати були кепські. Ти намагався змусити його переступити межу, вирядивши в костюм Мефістофеля та

відіславши його на маскарад, вважаючи, що червоне трико додасть йому рішучості. Марно.

— Насправді це так і не було перевірено, сер.

— Не було. Бо він не потрапив на той маскарад. І це доводить мої слова. Чоловік, який здатен поїхати на маскарад на таксі й не потрапити туди, є бовдуром надзвичайного калібру. Здається, я не знаю більше нікого, хто зробив би з себе такого дурня й не зміг потрапити на маскарад. А ти знаєш, Дживсе?

— Ні, сер.

— І не забувай про це, бо саме на цьому пункті я наголошую понад усе: навіть якщо б Гассі потрапив на той маскарад, навіть якщо б червоне трико в комбінації з окулярами в роговій оправі не довели б дівчину до припадку; навіть якщо б вона оговталася від шоку, а він зумів би танцювати та розмовляти з нею; навіть тоді твої методи були б марними, тому що хоч у костюмі Мефістофеля, хоч без нього, Огастесові Фінк-Ноттлу нізащо не стало б мужності попросити її вийти за нього заміж. Єдиним, до чого це все могло призвести, могло б бути лише те, що лекцію про тритонів їй довелося б вислухати на кілька днів раніше. А чому, Дживсе? Сказати тобі причину?

— Так, сер.

— Тому що він би безнадійно намагався зробити це на апельсиновому соці.

— Сер?

— Гассі — апельсиновий сокоман. Нічого іншого він не п'є.

— Я цього не знав, сер.

— Він сам мені сказав про це. Можливо, це спадкова риса, а може він пообіцяв своїй матусі, що ніколи не братиме в рот спиртного, а може воно йому просто не до смаку, але Гассі Фінк-Ноттл ніколи за все своє життя не обмив свою горлянку навіть банальним джином з тоніком. І він очікує — цей бовдур, Дживсе, цей тремтячий, полохливий, невпевнений у собі заєць у людській формі очікує, що зможе за таких обставин зробити коханій дівчині пропозицію. Я навіть не знаю, сміятися з цього чи плакати?

— Ви вважаєте, що абсолютна непитущість є завадою чоловікові, який бажає зробити пропозицію про одруження, сер?

Це питання здивувало мене.

— Дідько, — вражено сказав я, — невже ти цього не знаєш? Поворуши мозком, Дживсе. Подумай про те, що означає зробити пропозицію. Це означає, що порядний хлопець, який поважає себе, має власними устами сказати такі речі, почувши які на кіноекрані, він би відразу ринувся до каси та вимагав би повернути йому гроші. Що буде, якщо він спробує це зробити на апельсиновому соці? Сором або стулить його губи, або змусить його втратити дух і верзти якісь дурниці. Гассі, наприклад, як ми вже знаємо, верзе про тремтливих тритонів.

— Про перетинчастих, сер.

— Хоч про перетинчастих, хоч про тремтливих — яка різниця? Суть у тому, що він верзе дурниці, і якщо спробує ще раз, то знову верзтиме. Якщо тільки — і тут тобі треба слухати мене дуже уважно, Дживсе — якщо тільки не буде вжито належних заходів. Лише завчасно вжиті активні заходи можуть забезпечити цього бідолашного легкодухого бовдура необхідною рішучістю. Ось чому я, Дживсе, маю намір прихопити завтра пляшку джину та добряче розбавити ним апельсиновий сік, який дадуть на обід цьому бовдурові.

— Сер?

Я поцокав язиком.

— Не так давно, Дживсе, — докірливо сказав я, — я вже зауважував тобі про твою манеру казати «Але ж, сер» і «Справді, сер?» Я хочу скористатися цією нагодою, щоб сказати, що я анітрохи не менше протестую проти твого простого «Сер?» Це слово неначе натякає, що на твою думку я висловив якийсь ствердження або ж розповів про план, які настільки божевільні, що тобі аж голова паморочиться. У даному випадку нема про що казати «Сер?» Запропонований мною план цілком розумний, суто логічний і не має збуджувати подібної реакції. Чи ти з цим не згодний?

— Але ж, сер...

— Дживсе!

— Прошу вибачити, сер. Ці слова вирвалися мимохіть. Якщо ви так наполягаєте, то я мав на увазі, що запропоновані вами заходи здаються мені дещо нерозсудливими.

— Нерозсудливими? Я тебе не розумію, Дживсе.

— На мою думку, сер, вони містять у собі певний ризик. Передбачити вплив алкоголю на суб'єкта, який не звик до таких

стимуляторів, не завжди просто. Мені достеменно відомо, що це мало неприємні наслідки у випадку папуг.

— Папуг?

— Я згадав про випадок з мого минулого життя, ще до того, сер, як я почав працювати на вас. На той час я служив покійному лордові Бранкастеру — джентльменові, в якого був папуга, до якого він відчував велику приязнь, і одного дня цей птах був дуже млявий, тож його лордство, намагаючись повернути птахові звичайну жвавість, запропонував йому кекс, змочений у портвейні 1884 року. Птах вдячно прийняв це частування та поглинув його, усім своїм виглядом зображаючи задоволення. Але майже відразу після цього його поведінка стала виключно хворобливою. Він укусив його лордство за палець, проспівав половину піратської пісеньки, впав на дно клітки й лежав там впродовж досить значного проміжку часу задравши ноги сторч і не в змозі ворухнутися. Я згадую це лише тому, сер...

Я розумів хибність його доводів. Мені це було очевидно від самого початку.

— Але ж Гассі — не папуга!

— Ні, сер, але...

— На мою думку, настав час остаточно розібратися з тим, ким є наш Гассі. Він, схоже, вважає себе самцем-тритоном, а тепер ще й ти, виявляється, вважаєш його папугою. Але правда полягає в тому, що він усього лише звичайний бовдур, який як ніхто інший потребує алкоголю. Тож досі сперечатися, Дживсе. Я прийняв рішення. Є лише один спосіб вирішити цю складну проблему, а саме той, про який я тобі щойно розповів.

— Добре, сер.

— Отже, Дживсе. Годі вже про це. А тепер дещо інше. Ти мав помітити, що я збираюся здійснити свій проект завтра, і безсумнівно здивувався: чому саме завтра? Чому, Дживсе?

— Тому що на вашу думку «чим скоріш би сталось це, тим краще»^[13], сер?

— Це теж, Дживсе, але найголовніше інше. Головною причиною того, що я обрав саме завтрашній день, є те, що завтра, хоч ти про це, напевно, забув, відбудеться вручення нагород у школі Маркет Снодсбері, на якому, як ти знаєш, Гассі має стати зіркою бенкету. Таким чином, вдосконаливши його апельсиновий сік ми не тільки

надамо йому зухвальства зробити пропозицію міс Бассет, але також доведемо його до такого стану, в якому він зачарує аудиторію Маркет Снодсбері.

— І ви вб'єте двох зайців одним пострілом, сер.

— Ото ж бо! Це ти дуже вдало описав. А тепер щодо деталей. Подумавши над цим, я прийшов до висновку, що краще ти, ніж я, доллеш джин у сік.

— Сер?

— Дживсе!

— Вибачте, сер!

— І я скажу тобі, чому так буде краще. Тому що ти завдяки своєму становищу маєш кращий доступ до інгредієнтів. Я звернув увагу, що сік кожного дня подають Гассі в особистому графіні. Завтра перед обідом ця карафа, напевно, стоятиме десь на кухні. Тобі буде дуже легко налити туди трохи джину.

— Безсумнівно, сер, але...

— Не кажи «але», Дживсе.

— Боюсь, сер...

— «Боюсь, сер» нічим не краще.

— Я намагаюсь сказати, сер, що мені шкода, але я боюсь, що вимушений вдатися до недвозначного *polle prosequi*.

— До чого?

— Це юридичний вираз, сер, що означає рішення не вживати подальших заходів. Іншими словами, сер, хоч зазвичай я готовий завзято виконувати ваші доручення, в цьому випадку я мушу відмовитися від співучасті.

— Тобто, ти цього не зробиш?

— Саме так, сер.

Я був вражений. Тепер я розумію, що має відчувати генерал, який віддає наказ своїм воякам іти в атаку, а вони йому відповідають, що не мають настрою.

— Дживсе, — сказав я, — від тебе я такого не очікував.

— Не очікували, сер?

— Авжеж, ні. Звісно, я розумію, що доливання алкоголю в апельсиновий сік Гассі — це не один з тих регулярних обов'язків, за які ти отримуєш щомісячну платню, і якщо ти вирішив буквально дотримуватися того, що написано в контракті, напевно, нічого з цим не

поробиш. Але дозволь мені зауважити, що таку поведінку важко назвати відданою.

— Мені шкода, сер.

— Все гаразд, Дживсе, все гаразд. Я не серджусь, просто це мене дещо вразило.

— Добре, сер.

— Можеш іти, Дживсе.

Розслідування показало, що друзі, до яких поїхала Анджела, були поміщиками на прізвище Стречлі-Бад, а мешкали вони в будинку Кінгхем Менор, що був приблизно за вісім миль у напрямку Першора. Я цих людей не знав, але вони мали бути надзвичайно чарівними, бо відірватися від них вона змогла так пізно, що повернувшись, ледве мала час на те, щоб переодягнутись перед вечерею. Тож лише після того, як було випито каву, я зміг розпочати виконувати свій план. Знайшовши її у вітальні, я відразу взявся до діла.

Коли я йшов до вітальні, де вона сиділа, мої груди були сповнені геть іншими почуттями, аніж попереднього дня, коли я так само йшов до тієї самої кімнати, щоб знайти Бассет. Як я і сказав Таппі, я завжди обожнював Анджелу, і ніщо не було для мене кращим, ніж побути в її компанії. І з її вигляду я розумів, як сильно вона зараз потребує моєї допомоги та співчуття.

Якщо чесно, я був шокований виглядом бідолашної киці. У Каннах вона була радісною, усміхненою англійкою, просто втіленням щастя. А зараз її обличчя було бліде та напружене, як у центр-форвардки хокейної команди школи для дівчат, яка зазнала не тільки удару по щелепі, а ще й штраф від арбітра. За звичайних обставин такий її вигляд призвів би до миттєвих коментарів, але стандарти похмурості Брінклі Корт зросли настільки, що ніхто нічого не помітив. Взагалі-то, цілком можливо, що дядько Том, який сидів у своєму кутку та чекав на закінчення, вважав, що Анджела занадто життєрадісна.

У властивій мені вишуканій манері я почав виконувати свій план.

— Агов, Анджело! Привіт!

— Привіт, Берті, любий.

— Я радий, що ти нарешті повернулася. Я чекав на тебе.

— Чекав, любий?

— Так, чекав. Ти не проти прогулятися?

— Залюбки.

— Добре. Я маю багато про що тобі сказати, і не хочу робити це на публіці.

Цієї миті старий бідолашний Таппі, напевно, зазнав раптової судоми. Він сидів неподалік і витріщався на стелю, аж раптом підскочив, наче сполохана риба, та перекинув столик, на якому були ваза, миска з ароматичною сумішшю, два порцелянові песики та збірка Омара Хайяма в шкіряній палітурці.

Тітка Делія видала мисливський вигук. Дядькові Тому, напевно, спало на думку, що з цим шумом таки розвалюється цивілізація, тож він теж долучився до нього, розбивши чашку з-під кави.

Таппі попросив вибачити його. Тітка Делія видала передсмертний стогін і сказала, що нічого страшного. А Анджела, кинувши короткий гордовитий погляд, наче принцеса старих часів, яка зіткнулася з надзвичайним проявом неотесаності у виконанні особливо бридкого представника нижчих прошарків суспільства, вийшла разом зі мною за поріг. І зрештою ми сиділи вдвох на одній з грубих лавок у садку, і я був готовий розпочати головну справу цього вечора.

Але я зважив, що перш ніж робити це, краще зняти трохи напругу невеличкою дружньою бесідою. З такими делікатними справами, яку я спланував, краще не поспішати. Тож якийсь час ми розмовляли на нейтральні теми. Вона розповіла, що затрималася в Стречлі-Бадів так довго через те, що Хільда Стречлі-Бад попросила її допомогти з приготуваннями до завтрашнього балу слуг, і вона не могла відмовитися, бо всі слуги Брінклі Корт мали бути присутніми на тому балу. Я сказав що весела гулянка, можливо, розважить Анатоля та відверне його думки від проблем. На що вона відповіла, що Анатоль туди не піде. За її словами, коли тітка Делія запропонувала йому туди сходити, він лише сумно похитав головою та почав розповідати, як він повернеться в Прованс, де його поважають.

Після цього сумного зауваження на якийсь час ми замовкли, а потім Анджела сказала, що трава мокра, тож краще вона піде до будинку. Це, звісно, повністю суперечило моїм намірам.

— Ні, не йди. Після твого повернення я не мав жодної можливості побалакати з тобою.

— Я зіпсую свої туфлі.

— Поклади ноги мені на коліна.

— Гаразд. Можеш масувати мені щиколотки.

— Добре.

Ми саме так і зробили, а потім ще кілька хвилин продовжували теревенити про те й про інше. А потім розмова вщухла. Я зробив кілька зауважень щодо мальовничого оточення, в яких фігурували присмеркова тиша, погляди зірок і м'яке мерехтіння води в ставку, а вона відповіла «так». У кущах, що були перед нами, щось зашурхотіло, і я висловив припущення, що то, напевно, тхір, а вона сказала, що я, мабуть, маю рацію. Але було очевидно, що подумки дівчина була деінде, тож я вирішив не гаяти більше часу.

— Подруго, — сказав я, — я чув про ваш скандал. То весільним дзвонам уже не дзвеніти?

— Ні.

— Остаточний кінець, так?

— Так.

— Ну, якщо тобі цікава моя думка, то з твого боку це від початку було дещо нерозумно, Анджело. Думаю, тобі пощастило, що ти здихалася його. Я взагалі дивуюся, як ти витримувала цього Глоссопа так довго. З якого боку не подивись, а найкращим вибором його не назвеш. Невдаха — ось гарний опис для нього. Жахливий хам, та ще й хвалько. Мені шкода дівчину, яка навіки пов'яже своє життя з таким, як Таппі Глоссоп.

А потім я видав суворий сміх, досить зневажливий.

— А я завжди вважала, що ви з ним друзі, — сказала Анджела.

Я зробив ще один кидок, цього разу ще більш кручений:

— Друзі? Не кажи дурниць. Ми, звісно, поведимося чемно при зустрічі, але казати, що ми друзі — це просто абсурд. Клубне знайомство, не більше. До того ж ми в школі були разом.

— В Ітоні?

— О боже, ні. В Ітон такого як він не взяли б. У школі, в якій я вчився ще до Ітона. Він дуже брудним був хлопчиком, наскільки я пам'ятаю. Завжди в чорнилі та багнюці, мився лише в четвер, раз на два тижні. Коротко кажучи, аутсайдер, якого всі цуралися.

Я зробив паузу. Я був неабияк збентежений. Окрім того, що мені було боляче казати так про того, хто завжди був для мене дорогим друзякою (якщо не зважати на випадок з кільцями, коли мені довелося впасти в басейн у повному вечірньому одязі) мені здалося, що мої слова не мають наслідків. Справа не просувалася. Дивлячись у куші та не пари з уст, вона сприймала всі мої образи та натяки дуже спокійно.

Я спробував ще раз:

— «Необтесаний» — ось який він був. Не думаю, що бачив колись когось більш необтесаного, ніж цей Глоссоп. Попроси будь-кого, хто знав його тоді, описати його одним словом, і вони скажуть «необтесаний». І зараз він такий самий. Нічого не змінилося. Хлопчик — батько чоловіка.

Вона не розчула.

— Хлопчик, — повторив я гучніше, — батько чоловіка.

— Про що ти кажеш?

— Я говорю про цього Глоссопа.

— Мені здалося, що ти щось сказав про чийогось батька.

— Я сказав, що хлопчик — батько чоловіка.

— Який хлопчик?

— Хлопчик-Глоссоп.

— У нього немає батька.

— А я й не казав, що він є. Я сказав, що він батько хлопчика... тобто, чоловіка.

— Якого чоловіка?

Я зрозумів, що наша розмова дійшла такої точки, коли, якщо не докласти зусиль, ми заплутаємося.

— Я намагаюсь сказати, — сказав я, — що хлопчик-Глоссоп є батьком чоловіка-Глоссопа. Іншими словами, всі огидні вади та хиби, через які товариші зневажали Глоссопа-хлопчика, присутні й у чоловіку-Глоссопі, і вони змушують його — наразі я маю на увазі чоловіка-Глоссопа — бути взірцем осудливої поведінки в таких місцях як «Трутні», де від членів очікуються певні стандарти пристойності. Запитай будь-кого в «Трутнях», і тобі скажуть, що для старого доброго клубу то був чорний день, коли цей Глоссоп якимось чином прослизнув у список членів. Комуś не подобається його обличчя; інший міг би стерпіти його обличчя, якби не його звички. Але загальна думка зводиться до того, що цей хлопець — грубіян і поганець, і що тієї самої миті, коли він захотів потрапити в клуб, його слід було зустріти рішучою одностайною відмовою.

Мені довелося знову зробити паузу, частково для того, щоб перевести дух, а частково тому, що кажучи таке про бідолашного Таппі я відчував майже фізичні муки.

— Бувають такі люди, — продовжив я, змусивши себе повернутися до своєї огидної справи, — до яких попри те, що вони мають такий вигляд, ніби спали, не знявши свого одягу, всі ставляться досить мило, бо вони дружні та чемні. А є інші, які попри вороже ставлення до їхньої огрядності та незграбності користуються повагою завдяки гострому розуму й блискучому гумору. Але цей Глоссоп, на жаль, не належить ні до тих, ні до інших. Мало того, що він схожий на якусь істоту, що з дупла вилізла, так він ще й загальновизнаний дурень найвищого ґатунку. Він не має душі. З ним неможливо розмовляти. Якщо коротко, то будь-яка дівчина, якій стало необачності заручитися з ним, але в останню мить вдалося минути цього одруження, може справедливо вважати, що їй пощастило.

Я знову зробив паузу та скосив очі на Анджелу, щоб побачити, який я справляю ефект. Весь час, поки я говорив, вона сиділа мовчки та дивилася на куці, і я не міг повірити в те, що вона досі, згідно з планом, не накинулася на мене як тигриця. Я не міг цього зрозуміти. Мені здавалося, що якби я сказав тигриці про її улюблене тигреня хоч дешицю того, що я сказав Анджелі, то вона — я маю на увазі тигрицю — стрибнула б аж під стелю.

А наступної миті я взагалі мало не впав.

— Так, — сказала Анджела, задумливо кивнувши, — ти маєш рацію.

— Га?

— Це саме те, про що я й сама думала.

— Що?!

— Дурний як пень. Він саме такий. Один з найтупіших баранів у всій Англії, напевно.

Я нічого не казав. Я намагався оговтатися, я потребував першої медичної допомоги. Це було для мене повною несподіванкою. Розробляючи цей чудовий план, який я зараз втілював у життя, я не врахував лише те, що вона може погодитися з усім, що я їй казатиму. Я готував себе до бурхливого емоційного сплеску. Я очікував сльози, докори, зустрічні звинувачення та всі інші дівочі фокуси такого ґтибу. Але щирю згоду з моїми словами я не передбачив, тож мені, так би мовити, було над чим подумати.

Вона взялася розвивати свої тези; дзвінким, сповненим ентузіазму голосом, ніби говорила про найулюбленішу тему. Дживс зміг би

підказати мені слухне слово. Здається, слово «екстатичний» добре підійде, якщо тільки воно не означає сип на обличчі, який мастити треба. Але якщо це слухне слово, то саме такою була її манера, з якою вона розпросторікалася про бідолашного Таппі. Якщо б ви могли судити лише з інтонації її голосу, ви могли б подумати, що це придворний поет захоплено нахваляє східного монарха, або ж Гассі Фінк-Ноттл розповідає про нових тритонів.

— Дуже приємно, Берті, поговорити з кимось, хто по-справжньому розуміє цього Глоссопа. Мати каже, що він гарний хлопець, але ж це просто дурниця. Будь-кому очевидно, що він просто неможливий. Він зарозумілий, впертий, постійно сперечається, навіть коли чудово розуміє, що ані біса не тямить; також він забагато палить, забагато їсть і забагато п'є, і колір його волосся мені не подобається. Втім, через рік або два волосся в нього вже не буде, бо на маківці його вже зараз мало, тож він сам не помітить, як раптом стане лисим, як яйце, а він останній чоловік, який може дозволити собі лисіти. І ще просто огидно те, як він постійно щось жере. Ти знаєш, що сьогодні о першій годині ночі я знайшла його в коморі, де він ласував м'ясним пирогом? Він майже весь його доїв. А скільки він зжер під час вечері, ти сам бачив. Це просто огидно. Але я не можу всю ніч сидіти тут і розмовляти про чоловіків, які недостойні жодного слова й не мають розуму навіть на те, щоб відрізнити акулу від камбали! Я йду в будинок.

Загорнувши щільніше свої худі плечі в шаль, щоб захиститися від вечірньої роси, вона пішла геть, залишивши мене посеред мовчазної ночі самого.

Ну, взагалі-то, не зовсім самого, бо кілька секунд по тому кущі переді мною заворушилися, і звідти з'явився Таппі.

Я виразно подивився на нього. О цій годині вже вечоріло, тож видимість була не дуже добра, але того світла, що досі залишалося, було достатньо, щоб я його добре бачив. І те, що я побачив, переконало мене, що мені буде значно спокійніше, якщо між ним і мною буде міцна груба лавка. Тож я здійнявся в повітря, наче фазан, і почав опускатися по інший бік від названого вище предмета.

Моя раптова спритність справила певний ефект. Таппі наче трохи оторопів. Він різко зупинився та впродовж такого проміжку часу, що крапля поту встигла стекти з моєї брови на кінчик носа, мовчки стояв і дивився на мене.

— Отже, — зрештою сказав він, і для мене виявилось повною несподіванкою, що хтось насправді каже «Отже!» Я завжди вважав, що таке лише в книжках пишуть. Втім — ось, маєте. Хоч дивно це, хоч ні, він сказав «Отже!», і після цієї репліки я мав щось робити.

Треба було б бути значно дурнішим чоловіком, ніж Бертрам Вустер, щоб не помітити, що мій старий приятель дещо збуджений. Не можу сказати вам напевно, чи дійсно його очі стріляли полум'ям, але я безперечно помітив певне жаріння. Що ж до решти його тіла, то кулаки були стиснуті, вуха тремтіли, а м'язи щелепи ритмічно оберталися, неначе він вирішив заморити черв'яка перед сном. У волоссі в нього було повно гілля, а на скроні висів жук, який міг би зацікавити Гассі Фінк-Ноттла. Втім, на це я не звернув особливої уваги. Для роздивляння жуків буває час слухний, а буває не дуже.

— Отже! — знову сказав він.

Ті, хто знає Бертрама Вустера найкраще, скажуть вам, що його хитрість і розсудливість досягають свого піку під час халеп. Хто, як не він, потрапивши кільки років тому в міцні руки закону в вечір після перегонів човнів і опинившись у поліцейському відділку, миттєво вигадав собі фальшиве ім'я Юстаса Г. Плімсола, який буцімто мешкав у Лебернамсі, що на Аллейн Роуд у Західному Далвічі, врятувавши тим самим славетне ім'я Вустерів від публічного глуму? Хто, як не він...

Втім, немає потреби щось доказувати. Моя репутація каже сама за себе. Тричі заарештований, і жодного вироку під справжнім ім'ям. Спитайте про це в будь-кого в «Трутнях».

Тож і тепер, у ситуації, що загрожувала будь-якої миті стати ще жахливішою, я не втратив голову. Я зберігав спокій. Лагідно, сердечно усміхаючись і сподіваючись на те, що ще не надто темно і мою усмішку видно, я заговорив зі щирою дружністю:

— О, здоров був, Таппі! Ти тут?

Він відповів, що так, він тут.

— І давно ти тут?

— Давно.

— Добре. Я хотів тебе побачити.

— Що ж, ось я тут. Виходь з-за лавки.

— Ні, дякую, друже. Мені подобається спиратися на неї. Це дуже розслабляє хребет.

— Приблизно через дві секунди, — сказав Таппі, — твій хребет від мого копняка голову тобі проб'є.

Я вигнув брови. За такого освітлення від цього, звісно, мало толку, але це все одно було доречно.

— Це Гільдебранд Глоссоп говорить? — запитав я.

Він підтвердив, що так, це він, та додав, що якщо мені погано видно, то можна підійти на кілька кроків ближче до нього. А ще він назвав мене образливим словом.

Я знову вигнув брови:

— Ну ж бо, Таппі, не треба робити нашу розмову такою загостреною. «Загостреною» — я це хотів сказати?

— Звідки мені знати, — сказав він і почав обходити лавку.

Я збагнув, що якщо я хочу щось сказати, то говорити треба швидко. Він уже зсунувся на півтора метра. І хоч я, рухаючись таким самим штибом, зміг утримати лавку поміж нами, звідки було знати, як довго триватиме моя вдача?

Тому я перейшов до суті справи.

— Здається, я знаю, про що ти думаєш, Таппі, — сказав я. — Якщо ти сидів у тих куцах під час моєї розмови з Анджелою, припускаю, ти почув те, що я про тебе казав.

— Почув.

— Зрозуміло. Що ж, не забудьмо про етичну сторону цього. Багато хто міг би сказати, що ти підслуховував, і я можу собі уявити суворих критиків, які важко зітхнули. Це вважається... Я не хочу образити тебе, Таппі... але це не по-англійськи. Це дещо не по-англійськи, Таппі, ти мусиш це визнати.

— А я шотландець.

— Справді? — запитав я. — Я цього раніше не знав. Як дивно: навіть не здогадаєшся, що хтось шотландець, якщо його прізвище не на «Мак» або він не каже «Ох, ай» і тому подібне. Слухай, — продовжував я, почувуючи, що академічна дискусія на якусь нейтральну тему може послабити напругу, — а ти не скажеш мені дещо? Мені воно давно спокою не дає. Що саме кладуть у хагіс^[14]? Я так часто думав про це.

Зважаючи на те, що замість відповіді на питання він перестрибнув через лавку й спробував схопити мене, він думав не про хагіс.

— Втім, — сказав я, теж перестрибнувши через лавку, — це не найголовніше. А щодо головного... Якщо ти був у тих кущах і чув, що я казав про тебе...

Він почав рух навколо лави у північно-східному напрямку. Я теж зрушив з місця, але південно-західним курсом.

— Ти, напевно, здивувався тому, як я говорив.

— Анітрохи.

— Що? Тобі нічого не здалося дивним у тоні моїх зауважень?

— Саме такого і слід було очікувати від такого підступного, віроломного собаки, як ти.

— Мій любий друже, — заперечив я, — ти, схоже, не в найкращій формі. Невелика нестача кмітливості? Я ж бо думав, що ти відразу збагнеш, що це частина добре продуманого плану.

— Зараз я тебе спіймаю, — сказав Таппі, відновлюючи рівновагу після блискавичної спроби схопити мене за шию. І ця його спроба була такою близькою до успіху, що я без зайвих затримок поспішив викласти перед ним усі факти.

Говорячи швидко та продовжуючи рух, я розповів про свої емоції щодо отриманої телеграми від тітки Делії, про поспіх, з яким я вирушив на місце трагедії, про свої роздуми в машині та про розробку свого чудового плану. Я виклав усе чітко та ясно, тому неабияк

стривожився, почувши від нього (він казав це крізь стиснуті зуби, що додавало ефекту) що він не вірить жодному моєму клятому слову.

— Але чому, Таппі? — сказав я. — Як на мене, в цьому немає нічого неправдивого. Що саме викликає в тебе скепсис? Поясни, Таппі.

Він зупинився, щоб передихнути. Таппі, хоча Анджела могла б їдко заперечити на це, насправді не жирний. Впродовж зимових місяців завжди можна побачити, як він радісно буцає м'яч, а влітку в його руці майже завжди тенісна ракетка. Але під час нещодавно завершеної вечірньої трапези він, напевно, вирішив, що після принизливої сцени в коморі він подальшою помірністю вже нічого не досягне, тож анітрохи не стримував себе, надолужуючи пропущене; а після повного занурення в одну з вечерь Анатоля чоловіки його здорової статури зазвичай дещо втрачають гнучкість. Поки я ставив його до відома про свої плани щодо його щастя, наш хоровод навколо лавки ставав дедалі швидшим; настільки швидким, що останні кілька хвилин ми були схожі на збільшену копію гончака та електричного зайця, які мчать по колу задля втіхи чисельної публіки.

Схоже, це його дещо виснажило, і я не міг не радіти з цього. Я й сам уже відчував втому, тож пауза не була зайвою.

— Я геть не розумію, чому ти мені не віриш, — сказав я. — Адже ми друзі вже багато років. Ти маєш знати, що за винятком того разу, коли ти змусив мене пірнути головою в басейн «Трутнів» — а цей випадок я дуже давно вирішив вигнати зі своїх думок і дозволити минулому поховати своїх мерців, так би мовити — за винятком тієї пригоди я завжди відносився до тебе з повагою. Бо які ще мотиви, окрім тих, про які я розповів, могли змусити мене критикувати тебе перед Анджелою? Дай мені на це відповідь. Але бережися.

— В якому сенсі «бережися»?

Ну, взагалі-то, я й сам цього не знав. Так мені сказав мирський суддя, коли я був на лаві підсудних, назвавшись Юстасом Плімсоллом з Лабернамса. А оскільки тоді ця фраза справила на мене неабияке враження, я втрутив її зараз, щоб надати розмові потрібного тону.

— Гарзд. Забудьмо про це «бережися». Просто дай відповідь на моє запитання. Навіщо, якщо не через щире піклування про твої інтереси, мені ляяти тебе?

Різкий спазм труснув його з голови до п'ят. Жук, який під час попередньої розмови висів на його голові, сподіваючись на краще,

тепер вирішив, що з нього досить, і звільнив апартаменти. Він полетів геть, і його поглинула ніч.

— А! — сказав я. — Твій жук, — пояснив я. — Ти, безсумнівно, не здогадувався про нього, але весь цей час у тебе на голові був якийсь жук. Тепер ти позбавився його.

Він пирхнув

— Жуки!

— Не жуки. Лише один жук.

— Яка зухвалість! — скрикнув Таппі, вібруючи як один з тритонів Гассі під час шлюбного сезону. — Кажеш про жуків, хоча добре знаєш, що насправді ти підлий, підступний пес!

Про це, звісно, можна було посперечатися, бо підступні, підлі пси мають вважатися розумними, якщо вміють розмовляти про жуків, і я наважусь стверджувати, що його заява не витримала б уважного розгляду. Але я не став користатися цим аргументом.

— Ти вдруге назвав мене так, і я вимагаю пояснення, — твердо сказав я. — Я ж сказав тобі, що керувався найкращими цілями — помирити тебе та Анджелу. Мені було дуже боляче казати все те, і лише думка про нашу давню дружбу дала мені на це сили. А тепер ти кажеш, що не віриш мені й обзиваєш мене такими словами, за які, напевно, я міг би подати на тебе в суд і стягнути суттєве відшкодування моральних збитків. Для цього мені, звісно, треба порадитися з адвокатом, але я б сильно здивувався, якщо б це не призвело до позову. Будь розумним, Таппі. Назви мотив, який я мав для цього. Хоча б один.

— Назву. Ти думаєш, я не знаю? Ти сам закоханий в Анджелу!

— Що?

— І ти ображав мене, щоб отруїти її розум, налаштувати її проти мене та позбавитися конкурента.

Я за все своє життя ніколи не чув нічого дурнішого. Дідько, я знаю Анджелу ще відтоді, коли вона пішки під стіл ходила. Хіба закохуються в близьких родичів, яких знають, коли вони пішки під стіл ходили? До того ж, хіба немає правил про те, що чоловік не може одружитися зі своєю двоюрідною сестрою? Чи воно стосується бабусь?

— Таппі, мій любий бовдуре, — скрикнув я, — це суцільна маячня! Ти з глузду з'їхав.

— Та невже?

— Я закохався в Анджелу? Ха-ха!

— «Ха-ха» тебе не врятує. Вона називала тебе «любим».

— Я знаю. І я цього не схвалюю. Я протестую проти цієї манери молодих дівчат сипати навколо себе «любих» наче насіння для пташок. Безвідповідальність — ось що це, як на мене.

— Ти масував її щиколотки!

— Виключно по-братськи. Я нічого такого не мав на увазі. Дідько, ти мусиш розуміти, що в іншому, інтимному сенсі я б до неї й патином не доторкнувся б.

— О? Чому це? Вона для тебе недостатньо гарна?

— Ти не так мене зрозумів, — поспішив я виправитися. — Коли я кажу, що й патином не доторкнувся б до неї, то лише намагаюся пояснити, що мої почуття до неї мають характер віддаленої, хоча й сердечної приязні. Іншими словами, ти можеш не сумніватися в тому, що між мною та нею ніколи не було та ніколи не могло бути жодного почуття, теплішого чи сильнішого за дружбу.

— А я думаю, що саме ти сказав їй, що я вночі піду до комори, щоб вона знайшла мене там з пирогом, ти хотів підірвати цим мій престиж!

— Мій любий Таппі! Вустер?! — я був шокований. — Ти думаєш, що Вустери на таке здатні?

Він важко дихав.

— Слухай, — сказав він. — Даремно ти сперечаєшся. Тобі не позбутися фактів. Хтось у Каннах украв її в мене. Ти сам мені сказав, що вона там постійно була з тобою та майже ні з ким більше не бачилася. Ти зловтішався, згадуючи сумісні купання та ваші прогулянки під місячним світлом...

— Не зловтішався. Просто згадав.

— Тож тепер тобі має бути зрозуміло, чому я, як тільки доберусь до тебе через цю кляту лавку, порву тебе на шматки. Навіщо вони ці лавки в садках ставлять — мені не второпати, — з досадою мовив Таппі. — Вони тільки заважають.

Замовкнувши, він змахнув рукою, мало не зачепивши мене.

Це був момент, коли думати треба було швидко, а як я вам уже казав, саме такі моменти — Бертрамів коник. Я раптом згадав нещодавнє непорозуміння з Бассет, і в моєму мозку спалахнуло ясне видіння: це непорозуміння зараз стане мені в нагоді.

— Ти все перекрутив, Таппі, — сказав я, рухаючись ліворуч. — Так, я багато бачився з Анджелою, але мої стосунки з нею від початку й до кінця були найчистішими та цілковито товариськими. Я можу це довести. Під час поїздки до Канн моє серце належало іншій.

— Що?

— Належало іншій. Серце. Під час поїздки.

Я зачепив потрібну струну. Він зупинився. Його руки, що готові були схопити мене, опустилися.

— Це правда?

— Це цілком офіційно.

— Хто вона?

— Мій любий Таппі, хіба можна обговорювати ім'я жінки?

— Можна, якщо не хочеш, щоб тобі голову відірвали.

Я погодився, що це особливі обставини.

— Меделін Бассет, — сказав я.

— Хто?

— Меделін Бассет.

Його це, схоже, вразило.

— Ти кажеш мені просто в очі, що закохався в цю катастрофу?

— Не називай її катастрофою, Таппі, це не ввічливо.

— До дідька ввічливість! Мені потрібні факти. Ти свідомо заявляєш, що любив цю дивакувату «Божечко-поможи?»

— Чому ти звеш її «Божечко-поможи», мені теж не зрозуміло. Дуже чарівна й красива дівчина. Можливо, трохи дивна в деяких своїх поглядах... З нею важко дійти згоди щодо зірок і кроликів... Але ж не «Божечко-поможи».

— Як це не називай, ти стверджуєш, що закохався в неї?

— Так.

— Мені це здається малоюмовірним, Вустере, дуже малоюмовірним.

Я зрозумів, що є необхідність додати останній штрих.

— Я змушений просити тебе сприймати це як виключно конфіденційну інформацію, але повідомляю тебе, що не минуло ще й двадцяти чотирьох годин з тих пір, як вона мені відмовила.

— Відмовила тобі?

— Гарбуза дала. Саме в цьому садку.

— Двадцять чотири години?

— Ну, може двадцять п'ять. Тож тобі має бути зрозуміло, що я не можу бути тим, хто вкрав у тебе Анджелу в Каннах, навіть якщо її взагалі хтось украв.

І я мало не додав, що не став би Анджели й патином торкатися, аж раптом згадав, що вже казав це, і реакція на ці слова була не дуже добра. Тож я втримався від повторення.

Моя чоловіча відвертість, схоже, призвела до непоганих результатів. Вбивчий блиск в очах Таппі дещо потьмянів. Він був схожий на найманого вбивцю, який зупинився, щоб усе обдумати.

— Зрозуміло, — сказав він зрештою. — Тоді гаразд. Вибач, що потурбував.

— Не переймайся цим, друже, — чемно відповів я.

Вперше з того часу, як куці почали вивергати Глоссопів, Бертрам Вустер зміг вдихнути вільно. Це не означає, що я вийшов з-за лавки, але я її відпустив і з певним полегшенням (яке, напевно, відчували ті троє зі Старого Завіту, коли врятувалися з палючого горнила) боязко намацав свій портсигар.

Наступної миті раптове пирхання змусило мене відсмикнути від нього пальці, неначе він намагався вкусити мене. З тривогою я помітив, що мій старий друг знову розлютився.

— Якого дідька ти казав їй, що дитиною я завжди був чорнилом обляпаний?

— Мій любий Таппі...

— Коли я був хлопчиком, я був майже фанатично охайний. З мене навіть їсти можна було!

— Так. Але...

— Та ще й нібито в мені немає душі. Я — суцільна душа. І казати, що я в «Трутнях» аутсайдер...

— Але ж, старий, я тобі все вже пояснив. Це було частиною мого плану, хитрість така.

— Та невже? Будь ласкавий, в майбутньому залиш мене поза своїми огидними хитрощами.

— Як скажеш, друже.

— Тоді гаразд. Усе зрозуміло.

Він замовчав і мовчки стояв, склавши руки на грудях, глядячи вперед, як сильний мовчазний чоловік з роману, якому щойно відмовила дівчина, тож він думає піти в Скелясті Гори, щоб убити там

кількох ведмедів. Його явні страждання збудили в мені співчуття і я наважився втрутити добре слово.

— Ти, Таппі, напевно, не знаєш, що означає «au pied de la lettre», але саме це причина, чому я вважаю, що тобі не слід брати надто близько до серця все, що зараз каже Анджела.

Його це начебто зацікавило.

— Про що ти в дідька кажеш? — запитав він.

Я вирішив, що треба висловитися ясніше.

— Не сприймай її балаканину надто буквально, чоловіче. Адже ти знаєш, які дівчата.

— Знаю, — сказав він, пирхнувши при цьому всім тілом. — І краще б я їх ніколи не зустрів.

— Я маю на увазі, що вона, вочевидь, помітила тебе в куцах і казала все те просто для того, щоб дошкулити тобі. Тобто, ти був там, якщо ти розумієш цю психологію, вона тебе побачила та з притаманною дівчатам інтуїцією скористалася нагодою пустити шпильки, вказавши на кілька твоїх недоліків.

— Недоліків?

— Еге ж.

Він знову пирхнув, змусивши мене відчути себе королівською особою, яку привітали салютом з двадцяти однієї корабельної гармати. Здається, я не знаю іншої людини, яка вміє так вправно пирхати.

— В якому сенсі «недоліків»? Я не жирний.

— Ні, ні.

— І що не так з кольором мого волосся?

— Усе з ним гаразд, Таппі. Я мав на увазі «з твоїм волоссям».

— І зверху в мене достатньо. Якого біса ти вищирився?

— Не вищирився. Просто злегка усміхнувся. Просто я подумки змалював собі картину, якщо ти мене розумієш, на якій ти був такий, яким тебе змалювала Анджела. Забагато посередині й замало зверху. Досить смішно.

— То ти вважаєш, що це смішно?

— Анітрохи.

— Дивись-но мені!

— Добре.

Я подумав, що ця розмова знов ускладнюється. Мені хотілося, щоб вона припинилася. І саме це й відбулось. Бо цієї миті в тихих

присмерках щось замерехтіло між лавровими кущами, і я збагнув, що то Анджела.

Вона виглядала такою милою, наче свята, а в руці тримала тарілку з сендвічами. З шинкою, як я дізнався згодом.

— Якщо зустрінеш десь містера Глоссопа, Берті, — сказала вона, мрійливо дивлячись на Таппі, — передай йому, будь ласка, ось це. Я дуже боюсь, що він зголоднів, бідолаха. Вже майже десята година, а він після вечері ще ні крихти не з'їв. Я залишу це на лавці.

Вона пішла, і я вирішив, що теж можу піти за нею. Адже мене ніщо не тримало. Коли ми наближались до будинку, позаду нас нічну тишу порушив тріск копнутої ногою тарілки з сендвічами, а потім приглушена лайка розгніваного сильного чоловіка.

— Який тихий, спокійний вечір, — сказала Анджела.

Коли наступного ранку я прокинувся, землі маєтку Брінклі Корт золотило сонце, а до вуха долинали цвірінькання птахів у площі за вікном. Але коли Бертрам Вустер сідав у ліжку та надпивав свій ранковий чай, в його душі не було сонячно, а серце не цвірінькало. Не було сенсу заперечувати, що Бертрамові, коли він думав про події минулої ночі, здавалося, що стосунки Таппі та Анджели з'їхали з рейок. Хоч як я не бажав знайти в цій ситуації який-небудь позитивний аспект, я постійно повертався до думки, що розлом між цими двома гордовитими душами досягнув такого разючого масштабу, що навести над ним міст не до снаги навіть мені. Я дуже спостережливий, і те, як Таппі копнув ногою тарілку із сендвічами, підказувало мені, що йому нелегко буде вибачити.

За таких обставин мені здалося, що краще буде тимчасово відкласти вирішення цієї проблеми та зосередити думки на справі Гассі, яка здавалася більш перспективною.

Стосовно Гассі все йшло як слід. Дживсові докори сумління щодо підливання алкоголю в апельсиновий сік створили мені багато клопоту, але я здолав усі перепони по-Вустерськи. Я здобув велику кількість потрібного напою, і зараз він уже був у флязі, що лежала в шухляді стола в моїй кімнаті. А ще я дізнався, що наповнений соком графин стоятиме близько першої години на полиці в коморі. Взяти його з тієї полиці, нишком пронести до моєї кімнати, а потім повернути (вже покращений) ще до обіду, безсумнівно, буде справою клопіткою, але не надто обтяжливою.

Сповнений такими емоціями, ніби я готувався почастивати слухняну дитину, я допив чай і ліг ще поспати, бо коли чоловікові належить виконати важливу справу, його мозок має бути ясний.

А коли десь за годину я спустився сходами, то переконався в правильності свого плану щодо підвищення самовпевненості Гассі. Я наткнувся на нього на газоні, і з першого погляду побачив, що йому, як нікому іншому, потрібний стимулятор. Як я вже казав, уся природа посміхалася, але на Огастеса Фінк-Ноттла це не впливало. Він ходив

по колу та бурмотів про те, що довго не затримуватиме, але за такої нагоди вважає за потрібне сказати кілька слів.

— А, Гассі, — сказав я, зупинивши його на початку чергового кола. — Який чудовий ранок, ти не знаходиш?

Навіть якщо б я досі цього не знав, з тієї різкості, з якою він вилаяв чудовий ранок, я зміг би зрозуміти, що його настрої не дуже добрий. Я вирішив спробувати повернути радість до його очей.

— Я маю для тебе добрі новини, Гассі.

Він подивився на мене з раптовою цікавістю.

— Середня школа Маркет Снодсбері згоріла?

— Я, начебто, нічого такого не чув.

— Почалася епідемія свинки? Школу закрили через кір?

— Ні, ні.

— Тоді що ти маєш на увазі під добрими новинами?

Я спробував заспокоїти його:

— Не переймайся цим так, Гассі. Навіщо хвилюватися через таку сміховинно просту річ, як вручення нагород у школі?

— Сміховинно просту? Ти знаєш, що я працюю вже кілька днів і досі не вигадав, що мені їм сказати, окрім того, що я їх довго не затримуватиму? Авжеж, я їх довго не затримаю. Я засікав за годинником: моя промова триває п'ять секунд. Про що мені, в дідька, розповідати, Берті? Про що можна сказати під час вручення нагород?

Я замислився. Колись, коли я ще сам навчався в школі, я отримав нагороду за знання Біблії, тож, начебто, мав би все знати про ці вручення. Але пам'ять мені зраджувала.

Аж раптом з туману щось з'явилося.

— Скажи їм, що перегони не тільки для прудких.

— Чому?

— Ну, це гарний жарт. Зазвичай йому аплодують.

— Я мав на увазі, чому так? Чому перегони не тільки для прудких?

— А, тут ти мене спіймав. Бо великі цабе так кажуть.

— Але що це означає?

— Я думаю, що це має втішати тих, хто нагороди не отримав.

— А мені воно навіщо? Я не про них турбуюсь. Мене турбують ті, хто отримує нагороди, ті маленькі сученята, що виходитимуть до трибуни. А що як вони мені будуть гримаси корчити?

— Не будуть.

— Звідки тобі про це знати? Це, напевно, перше, що спаде їм на думку. А навіть якщо не спаде... Берті, знаєш, що?

— Що?

— Я готовий послухатися твоєї поради й випити.

Я посміхнувся. Він навіть не здогадувався, що підсумував цим мої думки.

— О, з тобою все буде гаразд, — сказав я.

Його знову охопила гарячка.

— Звідки тобі знати, що все буде гаразд? Я напевно переплутаю свої слова.

— Ні.

— Або впущу нагороду.

— Та годі!

— Або ще щось. Я це серцем чую. Я впевнений як ніколи, що сьогодні опівдні трапиться щось таке, що всі з мене реготатимуть. Я вже зараз їх чую. Як гієни... Берті!

— Так?

— Ти пам'ятаєш школу, в якій ми вчилися до Ітона?

— Так. Саме там я отримав нагороду за знання Біблії.

— Забудь про свою нагороду за Біблію. Мова йде не про неї. Ти пригадуєш нещасний випадок з Бошером?

Так, я пам'ятав. То був один з найкращих моментів мого юнацтва.

— Генерал-майор сер Вілфред Бошер прийшов до нашої школи, щоб вручити нагороди, — нудним, невиразним голосом почав Гассі. — Він упустив книгу. Нахилився, щоб підняти її. А коли нахилився, його штани ззаду порвалися.

— Як ми реготали!

Гассі скривився:

— Так, ми поводитися як маленькі свині. Замість того, щоб промовчати та виказати співчуття доблесному офіцерові у виключно незручному становищі, ми волали від радості. Я — голосніше за всіх. Ось що трапиться зі мною сьогодні, Берті. Це буде відплата мені за те, що я сміявся з генерал-майора сера Вілфреда Бошера.

— Ні, ні, Гассі, друже. Твої штани не порвуться.

— Звідки тобі про це знати? Навіть у кращих за мене людей вони іноді рвуться. Генерал Бошер мав медаль «За заслуги», яку отримав за бездоганну службу на північно-західному кордоні Індії, і його штани

розірвалися. Я стану посміховищем. Я знаю це. А ти, чудово знаючи, що на мене чекає, верзеш щось про добрі новини. Ну яка новина може бути зараз для мене доброю, окрім повідомлення про епідемію бубонної чуми серед учнів середньої школи «Маркет Снодсбері» та про те, що всі вони вкрилися пухирями й прикуті до ліжок?

Настав час говорити мені. Я лагідно поклав руку йому на плече. Він скинув її. Я знову поклав її. Він знову скинув. Коли я спробував покласти її втретє, він відсунувся та капризно забажав знати, чи не вважаю я себе бісовим остеопатом. На мій погляд, його манери були жахливі, але ситуація вимагала терпіння. Я переконував себе в тому, що після обіду побачу зовсім іншого Гассі.

— Коли я казав, що маю добрі новини, друже, я мав на увазі новини про Меделін Бассет.

Гарячковий блиск у його очах згаснув, його змінила безкінечна туга.

— Про неї не може бути добрих новин. Я скомпрометував себе остаточно.

— Зовсім ні. Я переконаний, що якщо ти зробиш ще одну спробу, все буде гаразд.

І якомога швидше я розповів йому про розмову між мною та Бассет минулої ночі.

— Тож усе, що тобі потрібно — зустрітися з нею ще раз, і ти не зможеш не отримати від неї згоду. Ти — чоловік її мрії.

Він похитав головою:

— Ні.

— Що?

— Марно.

— Що ти маєш на увазі?

— Немає сенсу навіть намагатися.

— Але кажу ж тобі, вона мені сказала...

— Це нічого не змінює. Можливо, колись вона мене кохала. Але минулий вечір убив усі ті почуття.

— Авжеж, не вбив.

— Убив. Тепер вона нехтуватиме мною.

— Анітрохи. Вона розуміє, що ти просто не наважився.

— І якщо я знову спробую, я знову не наважусь. Все марно, Берті. Я безнадійний, ось і все. Доля зробила мене чоловіком, який не може й

гуску налякати.

— Але ж мова не про залякування гусок. Цього пункту в порядку денному взагалі не було. Річ просто в тому...

— Знаю, знаю. Але все марно. Не можу. Все скасовується. Я не ризикну повторити вчорашнє фіаско. Ти так безтурботно кажеш про ще одну спробу, але ж ти не розумієш, що це означає. Ти ніколи не починав просити кохану дівчину одружитися з тобою, раптом збагнувши, що розповідаєш про зовнішні зябра новонароджених тритонів. Таке вдруге не повториш. Ні, я змирився зі своєю долею. Це кінець. А тепер, Берті, будь другом, іди звідси. Мені треба підготувати промову. Я не зможу підібрати слова, якщо ти поблизу вертітимешся. Якщо не збираєшся йти звідси, то хоча б підкажи мені кілька історій. Ці маленькі хижаки, напевно, чекатимуть на один чи два анекдоти.

— А ти знаєш анекдот про...

— Ні, не годиться. Не потрібні мені твої непристойні жарти з кімнати для паління в «Трутнях». Мені потрібне щось невинне. Щось таке, що допоможе їм у житті після школи. Хоча й начхати мені, що з ними буде після школи, нехай хоч подохнуть.

— Я чув колись одну історію. Я не можу її згадати, але там був чоловік, який хропив і заважав сусідам, а закінчувалася вона: «а дратували його аденоїди».

Він стомлено махнув рукою:

— І ти думаєш, що я скористаюся цим у промові, яку маю проголошувати перед хлопчиками, які, напевно, геть усі страждають від аденоїд? Дідько, вони накинуться на мене. Залиш мене, Берті. Геть звідси! Це все, про що я тебе прошу. Йди... Пані та джентльмени, — продовжував Гассі тихим, монотонним голосом, — я не хочу надовго затримати цю радісну нагоду...

Залишивши його там, я йшов до будинку дуже задумливий. Сильніше, ніж досі, я вітав себе з тим, що мені стало глузду зробити всі приготування, після яких будь-якої миті можна розпочати діяти. Бо, розумієте, досі я плекав надію, що коли я розповім йому про думки Бассет, Природа зробить решту сама, надихне його так сильно, що штучні стимулятори стануть непотрібними. Бо навіщо бігати по будинку з графіном апельсинового соку, якщо без цього можна обійтися?

Але тепер я зрозумів, що мушу продовжувати заплановане. Повна відсутність зухвалості, рішучості та належного духу, яку він продемонстрував під час нашої розмови, переконала мене в необхідності надзвичайних заходів. Тож одразу після розмови з ним я пішов до комори, зачекав, доки дворецький піде кудись за справами, прокрався всередину та заволодів графином. Обережно піднявшись сходами, я кілька секунд по тому зайшов до своєї кімнати. І першим, що я там побачив, був Дживс, який порався зі штанами.

Погляд, з яким він глянув на графин, здався мені осудливим. Я виструнчився. Я не мав наміру чути від нього докори.

— Так, Дживсе?

— Сер?

— У тебе такий вигляд, ніби ти збираєшся зробити зауваження, Дживсе.

— О ні, сер. Я бачу, що ви здобули апельсиновий сік містера Фінк-Ноттла. Я лише хотів сказати, що на мою думку додавати туди алкоголь буде нерозумно.

— Це зауваження, Дживсе, і саме це...

— Бо я вже зробив це, сер.

— Що?

— Так, сер. Кінець кінцем я вирішив згодитись із вашим побажанням.

Я вражено дивився на нього. Я був дуже розчулений. Бо як не розчулитися тому, хто думав був, ніби вірність слуги померла, аж раптом виявивши, що все не так?

— Дживсе, — сказав я, — я глибоко зворушений.

— Дякую, сер.

— Зворушений і вдячний.

— Дуже дякую, сер.

— Але що спричинило зміну твоєї думки?

— Коли ви ще спали, сер, я наткнувся в садку на містера Фінк-Ноттла й мав з ним коротку розмову.

— І після цього вирішив, що йому потрібно хильнути оковитої?

— Саме так, сер. Його настрій вразив мене як поразницький.

Я кивнув.

— Я такої самої думки. «Поразницький» описує його якнайкраще. Ти сказав йому, що його настрій здається тобі поразницьким?

— Так, сер.

— Але це нічим не допомогло?

— Ні, сер.

— Що ж, тоді добре, Дживсе. Ми мусимо діяти. Скільки джину ти налив у графин?

— Близько склянки, сер.

— Як ти вважаєш, ця доза нормальна для дорослого пораженця?

— Гадаю, вона має бути адекватною, сер.

— Я не певний у цьому. Нам треба не втопити корабель, заощаджуючи на смолі. Думаю, краще додати ще чарочку.

— Я не рекомендую цього робити, сер. — У випадку папуги лорда Бранкастера...

— Ти знову припускаєшся тієї самої помилки, Дживсе: вважаєш, що Гассі — папуга. Борись із цим. Я доллю ще.

— Добре, сер.

— До речі, Дживсе, містер Фінк-Ноттл шукає барвисті історії для своєї промови. Ти знаєш які-небудь?

— Я знаю анекдот про двох ірландців, сер.

— Про Пета та Майка?

— Так, сер.

— Які йшли Бродвеем?

— Так, сер.

— Це саме те, що йому потрібно. Ще що-небудь?

— Ні, сер.

— Що ж, навіть одна йому допоможе. Йди-но, краще, розкажи її йому.

— Добре, сер.

Він вийшов із кімнати, а я відкрутив кришку фляги та вилив у графин частину її вмісту. Щойно зробивши це, я почув за дверима чийсь кроки. Ледве я встиг сховати графин за фотографією дядька Тома на камінній полиці, аж двері відчинилися, і зайшов Гассі, вистрибуючи, наче циркова кобила.

— Привіт, Берті! — сказав він. — Привіт, привіт, привіт і ще раз привіт! Який чудовий цей світ, Берті. Один з найкращих серед тих, що я знаю.

Я дивився на нього, не в змозі нічого сказати. Ми, Вустери, все ловимо на льоту, тож я одразу збагнув, що щось трапилося.

Адже я вам розповів, що він ходив по колу. Я описав нашу розмову на газоні. І якщо я зобразив ту сцену хоч трохи зрозуміло, у вас мав залишитися образ Фінк-Ноттла на межі нервового припадку: ноги підкошуються, йому дуже млосно, а від страху він постійно хапається за вилоги свого піджака. Одним словом, поразник. Під час тієї розмови Гассі виявляв усі ознаки переляканого на смерть.

Але той Гассі, що стояв зараз переді мною, був геть інший. З кожної його пори сочилася самовпевненість. Його обличчя розрум'янилося, в очах був веселий блиск, на губах хуліганська посмішка. А коли він дружньо лягнув мене по спині швидше, ніж я встиг відхилитися, мене наче осел хвищнув.

— Що ж, Берті, — сказав він весело, як безтурботна пташка, — тобі буде приємно дізнатися, що ти мав рацію. Твою теорію перевірено, вона виявилася правильною. Я почуваюся бойовим півнем.

Мій мозок зупинився. Я все зрозумів.

— Ти що, випив?

— Так. Згідно з твоєю порадою. Бридка гидота. На ліки схожа. Ще й горло дере, а спрага після неї просто пекельна. Як може хтось вживати це так, як ти, для задоволення — гадки не маю. Втім, не можу не визнати, що організм воно стимулює. Я міг би зараз тигра вкусити.

— Що ти пив?

— Віскі. Принаймні, так було написано на графіні, а в мене немає причин припускати, що така жінка, як твоя тітка — непохитна британська аристократка — навмисно дуритиме людей. Якщо вона написала на графіні «Віскі», то я вважаю, що цьому треба вірити.

— Віскі з содовою? Ти зробив найкращий вибір.

— З содовою? — задумливо запитав Гассі. — Так і знав, що забуду про щось.

— Ти не додавав содову?

— Мені це не спало на думку. Я просто прокрався до їдальні та хильнув з графіна.

— Скільки?

— Близько десяти ковтків. Можливо, дванадцять. Або чотирнадцять. Скажімо, шістнадцять середніх ковтків. Боже, як же пити хочеться!

Він підійшов до рукомийника та жадібно випив з пляшки з водою. Я непомітно подивився на фотографію дядька Тома за його спиною.

Вперше відтоді, як вона ввійшла в моє життя, я радів, що вона така велика. Вона добре ховала свій секрет. Якщо б Гассі побачив той графин з соком, я б не встиг його зупинити.

— Що ж, я радий, що ти почувашся більш рішучим, — сказав я.

Він життєрадісно рушив від рукомийника та спробував ще раз лягнути мене по спині. Збитий с пантелику моїми спритними кроками вбік, він упав на ліжку, а потім сів на ньому.

— Рішучості? Хіба я не казав, що можу тигра вкусити?

— Казав.

— Навіть двох тигрів! Я можу в сталевих дверях діри прогризати. Яким же бовдуром я, напевно, здавався тобі в садку. Ти, напевно, потайки сміявся з мене.

— Ні, ні.

— Так, — наполягав Гассі. — І я тебе не виню. Я не можу навіть уявити, чому я так переймався через таку дурницю, як вручення призив у брудній маленькій сільській школі? А ти можеш це уявити, Берті?

— Ні.

— Я теж не можу. Нема в цьому нічого такого. Я просто підіймусь на сцену, скажу кілька вдячних слів, вручу маленьким покидькам їхні нагороди та спущусь, усіма обожнюваний. І від початку до кінця жодної небезпеки порвати штани. Ну чого взагалі штани мають розірватися? Я навіть уявити не можу. Ти можеш уявити?

— Ні.

— І я теж. Я буду бунтарем. Я знаю, що там потрібно — проста, чоловіча, оптимістична промова від щирого серця. Від цього серця, — сказав Гассі, плескаючи себе по грудях. — Навіть не знаю, чого це я так нервував вранці? Хіба буває щось легше, ніж роздати кільком брудним дітлахам якісь книги? І тим не менш, з якоїсь причини я дещо нервував, але тепер зі мною все добре, Берті — добре, добре, добре — і я це кажу тобі як старому другові. Бо ось ким ти є, коли стало все зрозуміло — старим другом. Здається, я ніколи не зустрічав старішого друга. Ти давно вже мій старий друг, Берті?

— О, вже багато років.

— Уявляєш! Втім, звісно, мав бути час, коли ти був новим другом... О, це гонг до обіду! Ходімо, старий друже, — він схопився з ліжка як блоха та пішов до дверей.

Я пішов слід за ним, глибоко замислившись. Те, що трапилося, можна була вважати удачею. Бо я хотів отримати рішучого Фінк-Ноттла — взагалі-то, всі мої плани мали за мету рішучого Фінк-Ноттла — але я замислився, чи не був Фінк-Ноттл, який ковзає поруччями вниз, дешицю занадто рішучий? Мені здавалося, що в нього такий настрій, що він може почати жбурляти в когось під час обіду хлібом.

Але на щастя загальний смуток навколо нього стримував його поведінку за столом. Для того, щоб пустувати в такій компанії, треба було нализатися значно сильніше. Я казав Бассет, що в Брінклі Корт є серця, яким боляче, але тепер усе йшло до того, що мало стати боляче ще й животам. Анатоль, як я дізнався, залишився в ліжку, бо нездужав, тож їжу, яку ми споживали, приготувала служниця — найгірша кулінарка з усіх, хто хоч раз брав у руки сковороду.

Це додалось до всіх попередніх проблем, і за столом панувало одностайне мовчання — можна навіть сказати «урочисте» — яке не був готовий порушити навіть Гассі. Отже, якщо не рахувати одного куплету, який він заспівав, сніданок не був відмічений нічим непристойним, і коли ми закінчили, тітка Делія наказала нам гарно вбратися та прибути в Маркет Снодсбері не пізніше, як о пів на четверту. Це залишало мені достатньо часу на те, щоб викурити в тіні альтанки біля ставка одну чи дві сигарети, після чого я повернувся до своєї кімнати приблизно о третій.

Дживс працював — начищав капелюх. Я почав був розповідати йому про останні новини в справі Гассі, але він перебив мене зауваженням про те, що суб'єкт моєї розповіді щойно навідувався до моєї спальні.

— Містер Фінк-Ноттл сидів тут, коли я прийшов, щоб приготувати ваш одяг, сер.

— Серйозно, Дживсе? Гассі був тут?

— Так, сер. Він пішов лише кілька хвилин тому. Він поїхав до школи у великому автомобілі разом із містером і місіс Треверс.

— Ти розповів йому анекдот про двох ірландців?

— Так, сер. Він сміявся з усього серця.

— Добре. Ще які-небудь поради ти йому давав?

— Я наважився припустити, що він може зауважити молодим джентльменам, що освіта — це отримання, а не витрата. Покійному

лордові Бранкастеру дуже подобалося вручати в школах нагороди, і він завжди казав цю фразу.

— І як Гассі на це зреагував?

— Він сміявся з усього серця, сер.

— Тебе це, напевно, здивувало? Я маю на увазі його безперервну веселість.

— Так, сер.

— Вона дещо дивна як для того, кого ти востаннє бачив пораженцем вищого ґатунку?

— Так, сер.

— Цьому є пояснення, Дживсе. Після того, як ти його бачив востаннє, Гассі заглядав у чарку. Він п'яний, як ніч.

— Невже, сер?

— Точно кажу. Його нерви не витримали напруги, тож він прокрався до їдальні та почав смоктати з графина як пилосос. Схоже на те, що його паливний бак залитий віскі. Думаю, він випив майже все, що було в графині. Боже, Дживсе, пощастило нам, що він хоч той сік апельсиновий не випив.

— Надзвичайно пощастило, сер.

Я подивився на графин. Портрет дядька Тома впав, тож посудину нічому було більше ховати, і Гассі не міг його не побачити... На щастя, всередині було вже пусто.

— Дозвольте зауважити, сер, що з вашого боку було дуже передбачливо позбавитися апельсинового соку.

Я витріщився на нього.

— Що? Хіба його не ти вилив?

— Ні, сер.

— Дживсе, це треба прояснити. Ти не виливав апельсиновий сік?

— Ні, сер. Зайшовши в кімнату та побачивши, що графин пустий, я припустив, що це зробили ви.

Ми перелякано дивилися один на одного. В обох головах була одна думка.

— Я дуже боюсь, сер, що...

— Я теж, Дживсе.

— Скоріше за все...

— Ніяких сумнівів. Подивись на факти. Розглянь докази. Графин стояв на камінній полиці, нічим не прикритий. Гассі скаржився на

спрагу. Ти знайшов його тут, він «сміявся з усього серця». На мою думку, Дживсе, у нас немає жодної причини сумніватися в тому, що більша частина вмісту того графина наразі знаходиться всередині чоловіка, який і без того був напідпитку. Це небезпечно, Дживсе.

— Дуже небезпечно, сер.

— Нумо заспокоїмось та подивімося проблемі в лице. Ти додав до соку... скажімо, склянку міцного?

— Повну склянку, сер.

— А я щедро додав ще стільки ж.

— Так, сер.

— І дуже скоро Гассі, в якому плескається вся та рідина, роздаватиме в середній школі Маркет Снодсбері нагороди перед зібранням найкращої тутешньої аристократії.

— Так, сер.

— Мені здається, Дживсе, що ця церемонія може стати дуже цікавою.

— Так, сер.

— Які, на твою думку, можуть бути наслідки?

— Дуже важко робити якісь припущення, сер.

— Тобто, уява в ступорі?

— Так, сер.

Я перевірів свою уяву. Він мав рацію. Вона була в ступорі.

— Але все одно, Дживсе, в усьому можна знайти щось хороше, — сказав я, задумливо повертаючи кермо.

Минуло вже близько двадцяти хвилин і я, підібравши вірного слугу біля парадного входу, вів свій двомісний автомобіль до мальовничого міста Маркет Снодсбері. Після того, як ми розділилися (він пішов до свого барлога по капелюх, а я залишився в своїй кімнаті, щоб завершити вдягатися в офіційний костюм) я багато думав. І тепер почав розповідати йому результати цих міркувань.

— Якою б темною не була перспектива, Дживсе, які б похмурі хмари не збиралися, пильне око зазвичай може побачити синю птицю. Авжеж, дуже погано, що хвилин через десять Гассі має роздавати нагороди в стані алкогольного сп'яніння, але не можна забувати й про те, що ця монета має дві сторони.

— Ви натякаєте, сер...

— Саме так. Я думаю про нього як про залицяльника. Усе це має довести його до такої кондиції, в якій він запропонує шлюб. Я дуже сильно здивуюсь, якщо він не перетвориться на якийсь штиб печерної людини. Ти бачив у кіно Джеймса Кегні?

— Так, сер.

— Щось у такому дусі.

Почувши, що він кашлянув, я подивився на нього. У нього знову був обізнаний вигляд.

— То ви не чули, сер?

— Що?

— Ви не знаєте, що про весілля містера Фінк-Ноттла та міс Бассет уже домовлено, і воно має відбутися найближчим часом?

— Що?!

— Так, сер.

— Коли його призначили?

— Незабаром після того, як містер Фінк-Ноттл вийшов з вашої кімнати, сер.

— А! Це було вже після соку?

— Так, сер.

— Але чи певний ти в цьому? Звідки ти про це знаєш?

— Мені про це розповів сам містер Фінк-Ноттл, сер. Він, схоже, дуже хотів повідомити мене про це. Його розповідь була дещо непослідовною, але я зміг зрозуміти її суть. Сказавши передусім, що це чудовий світ, він засміявся з усього серця та сказав, що тепер він формально заручений.

— Подобиць немає?

— Ні, сер.

— Але їх легко собі уявити.

— Так, сер.

— Тобто, від цього в уяви немає ступору?

— Ні, сер.

І це була правда. Я міг чудово уявити, як це могло відбутися. Якщо всередину зазвичай непитущого чоловіка ввести щедрю дозу алкогольних напоїв, він перетворюється на стихію. Він уже не стоїть на місці, вертячи пальцями та запинаючись. Він діє. Я не мав сумніву, що Гассі простягнув до Бассет руки та притиснув її до себе, як портовий вантажник береться за мішок вугілля. І міг дуже легко уявити собі вплив таких дій на розум романтичної дівчини.

— Отакої, Дживсе.

— Так, сер.

— Це чудова новина.

— Так, сер.

— Тепер ти бачиш, що я мав рацію?

— Так, сер.

— Для тебе це, мабуть, було одкровенням — побачити, як я впорався з цією справою.

— Так, сер.

— Прості прямолінійні методи завжди спрацьовують.

— Так, сер.

— А от складні — не завжди.

— Так, сер.

Ми під'їхали до головного входу середньої школи Маркет Снодсберрі. Припаркувавши машину, я зайшов у приміщення, почувачись вельми задоволеним. Так, проблема Таппі й Анджели досі залишалася невирішеною, а п'ятсот фунтів тітки Делії здавалися

більш недосяжними, ніж будь-коли, але мені було приємно відчувати, що хоча б проблеми Гассі вже були позаду.

Середню школу Маркет Снодсбері було збудовано, як я зрозумів, приблизно в 1416 році, і так само, як у випадку багатьох інших схожих стародавніх закладів, в її Великій Залі, де сьогодні мала відбутися церемонія, досі нависала духота століть. Це був найспекотніший день літа, і хоча хтось нерішуче прочинив вікно або навіть два, атмосфера залишалася виразною та неповторною. Впродовж п'ятисот років у цій залі кожного дня юнаки Маркет Снодсбері їли обід, який залишав по собі запах. Повітря було важке та м'ясне, якщо ви мене розумієте, у ньому вгадувалися аромати молодого покоління та тушкованої яловичини з морквою.

Тітка Делія, яка сиділа в другому ряді посеред зграї тутешніх великих цабе, подивилася на мене, коли я зайшов, і махнула рукою, щоб я сів біля неї, але я ж не дурень. Я знайшов собі місце серед тих, хто стояв позаду, прихилився до чолові'яги, який судячи з його аромату міг торгувати зерном або чимось схожим. Головна стратегія в такого роду заходах — бути якнайближче до дверей.

Залу було весело прикрашено прапорами та кольоровим папером, а далі око радувало видовище змішаного гурту хлопчиків, батьків, тощо, при чому першим були властиві лискучі обличчя та білі комірці, а другим — чорний сатин у випадку жінок і дещо замалі піджаки у випадку чоловіків. І саме зараз лунали оплески — спорадичні, як мені потім описав їх Дживс — і я побачив Гассі, якого бородатий чоловік у мантиї вів до крісла, що стояло посередині сцени.

І я зізнаюсь: уздрівши його та подумавши, що там, якби не милість Божа, ішов би зараз Бертрам Вустер, я здригнувся всім тілом. Це дуже сильно нагадало мені той випадок, коли я виголошував промову в школі для дівчат.

Ви, звісно, міркуючи безпристрасно, можете сказати, що з точки зору жаху та страждань немає нічого спільного між цією майже людською публікою, що була наразі переді мною, та бандою маленьких дівчат із хвостиками волосся; і я буду змушений погодитися з вами. Тим не менш, цього видовища було достатньо, щоб я відчув себе спостерігачем за стрибком з Ніагари в бочці, і від думки про те, чого я зміг уникнути, у мене на мить почорніло в очах.

Коли зір знову повернувся до мене, я побачив, що Гассі вже сидів. Він поклав руки на коліна, вистромивши лікті в сторони, наче заgrimований негром комік, який саме збирався запитати пана Кісті чому курка переходить через дорогу, а дивився він перед собою з такою широкою та нерухомою посмішкою, що, напевно, кожний присутній міг здогадатися, що цей чоловік налитий оковитою по самі зуби.

Взагалі-то, я побачив, що тітка Делія, яка свого часу багаторазово брала участь у мисливських вечерях, а тому зналася на симптомах не гірше за будь-якого експерта, дивилася на нього довго та уважно. Коли вона щось казала дядькові Тому, який сидів ліворуч від неї, вперед вийшов бородань і почав говорити. Попри те, що він говорив так, ніби тримав у роті гарячу картоплину, хлопці, які сиділи в першому ряді, не дражнили його; отже, це мав бути директор школи.

Коли він вийшов у центр загальної уваги, усіх присутніх охопила напружена смиренність. Особисто я притулився до крамаря та дозволив своїй увазі відволікатися. Промова була присвячена подіям у школі впродовж семестру, який щойно закінчився, а цій частині вручення нагород ніколи не вдається завоювати увагу нетутешніх. Ну, ви самі розумієте. Вам кажуть, що Дж. Б. Брюстер переміг у виставці класичного мистецтва в коледжі Кетс у Кембриджі, і ви відчуваєте, що це одна з тих історій, про яку неможливо зрозуміти, наскільки вона смішна, якщо ви не знайомі з цією людиною особисто. І те саме стосується Дж. Буллета, який отримав у Бірмінгемському Ветеринарному Коледжі стипендію леді Джейн Вікс.

Взагалі-то, ми з торговцем, який на мою думку виглядав дещо втомленим, ніби він весь ранок тягав мішки з зерном, почали вже були трохи дрімати, аж раптом події несподівано пожвавилися, вперше повернувши увагу до Гассі.

— Сьогодні, — сказав бородань, — ми всі раді привітати гостя цього дня — містера Фітц-Воттла...

На початку його промови Гассі широко розкрив рот і занурився в подобу сну. Але дуже скоро він почав виявляти ознаки життя. Упродовж останніх кількох хвилин він намагався закинути ногу на ногу: спроба, невдача, потім ще одна спроба, знову невдача. Але тепер він продемонстрував справжнє пожвавлення. Він різко відірвався від спинки крісла.

— Фінк-Ноттл, — сказав він, розплющивши очі.

— Фітц-Ноттл.

— Фінк-Ноттл!

— Я хотів сказати «Фінк-Ноттл».

— Ото ж бо, йолопе, — добродушно сказав Гассі. — Ну то гаразд, продовжуйте, — заплющивши очі, він відновив спроби закинути ногу на ногу.

Було видно, що це маленьке непорозуміння дуже збентежило бороданя. Якусь мить він стояв, нерішуче мацаючи зарості на своєму підборідді. Але ж директорів не з тіста ліплять. Слабкість минула. Він оговтався та продовжив:

— Отже, ми всі раді привітати нашого сьогоднішнього гостя, містера Фінк-Ноттла, який люб'язно погодився вручити нагороди. Цю справу, як ви знаєте, мав виконати всіма любимий завзятий член комітету опікунів преподобний Вільям Пломер, але на превеликий жаль раптова хвороба завадила йому бути сьогодні з нами. Втім, якщо дозволите мені скористатися метафорою, що знайома вам усім, втрачене на гойдалках ми надолужуємо на каруселі.

Він зробив паузу та досить невимушено усміхнувся, щоб дати зрозуміти, це гумор. Я б йому відразу міг сказати, що це не годиться. Жодної реакції. Торговець зерном нахилився до мене та пробурмотів «Що він каже?» — ото й усе. Це завжди дуже прикро — чекати на сміх і розуміти, що жарт не зрозуміли. Бородань помітно засмутився. Втім, я думаю, що він би легко це пережив, якби, на нещастя, знову не згадав Гассі.

— Іншими словами, хоча ми й позбавлені присутності пана Пломера, з нами сьогодні містер Фінк-Ноттл. Я певний, що ім'я Фінк-Ноттл не потребує представлення. Бо, наважусь припустити, це ім'я відоме нам усім.

— Окрім вас, — сказав Гассі.

І наступної миті я на власні очі побачив, що саме Дживс мав на увазі, коли казав, що Гассі «сміявся з усього серця». «З усього серця» — не те слово. Це було схоже на вибух.

— Ви його знали не так вже й добре, — казав Гассі. — Ну то гаразд. Продовжуйте.

Але в бороданя скінчилися набойі. Він стояв там принижений і я, придивившись до нього уважно, бачив, що він зараз був на перехресті.

Я розумів його думки так чітко, неначе він шепотів їх мені на вухо. Йому хотілося сісти та відпочити, але його зупиняла думка про те, що якщо він так зробить, то має або дати Гассі волю висловитися, або ж повестися так, ніби промова Фінк-Ноттла вже виголошена й одразу перейти до вручення призів.

До біса важко, звісно, приймати таке рішення не маючи часу на роздуми. Колись я читав у газеті про тих розумників, що намагалися розколоти атом, і головною їхньою проблемою було те, що вони не мали жодної гадки відносно того, що трапиться, якщо їм це вдасться. Можливо, все буде гаразд. А з іншого боку, може бути й негаразд. І, безсумнівно, почуватимешся дурнем, якщо розколовши атом раптово виявиш, що від твого будинку залишилося лише попелище, а самого тебе пошматувало.

Те саме було зараз і з цим бороданем. Не знаю, чи знав він про особливості стану Гассі, але на цей час йому вже було очевидно, що він вляпався в якусь халепу. Попередній матч показав, що Гассі має власне уявлення про те, як треба поводитися. Його попередніх втручань проникливим людям було достатньо, щоб зрозуміти, що на сцені найголовнішого заходу сезону була людина, яка, якщо її змусити виголосити промову, могла зробити це незабутнім.

А з іншого боку: посади його на ланцюг, накрий зеленою тканиною, і що далі? Церемонія завершиться приблизно на півгодини раніше.

Отже, бороданю потрібно було вирішити складну задачу, і якби його воля, я не знаю, чим би все скінчилося. Особисто я вважаю, що він би вибрав безпечний варіант. Але насправді справи вийшли з-під його контролю, бо саме цієї миті Гассі потягнувся, злегка позіхнув, знову широко посміхнувся й наблизився до краю сцени.

— Промова, — привітно сказав він.

Потім випростався, зачепив великими пальцями краї жилета й зачекав, доки вщухнуть оплески.

Здати довелося досить довго, бо аплодували йому завзято. Напевно, хлопчики з середньої школи Маркет Снодсбері не дуже часто натрапляли на чоловіка, якому ставало духу назвати їхнього директора йолопом, бо свою високу оцінку вони виявляли дуже відверто. Хоча Гассі й був напідпитку, але з точки зору більшості присутніх він сидів на вершині світу.

— Хлопчики, — сказав Гассі. — Тобто, леді, джентльмени та хлопчики, я вас довго не затримаю, але за такої нагоди вважаю за належне сказати кілька доброзичливих слів. Леді, хлопчики та джентльмени, ми всі з інтересом вислухали зауваження присутнього тут друга, який забув уранці поголитися... Я не знаю, як його звати, але ж він мого імені теж не знає... Фітц-Воттл — це ж треба було вгадати!.. Тож ми з ним квити... І нам усім шкода, що преподобний Як-його-звати помирає від фарингіту, але що поробиш, усі ми там будемо, але це не те, про що я хотів сказати. Я хотів сказати ось що... І я кажу це впевнено... Якщо коротко, то я радий бути тут з цієї чудової нагоди, і з великим задоволенням вручу нагороди, якими є ось ці гарні книжки, які ви бачите розкладеними на столі. Як каже Шекспір, є проповіді в книгах, є камені в потоках, або ж навпаки, тож ось, якщо коротко, і маєте.

Все йшло добре і мене це не дивувало. Дещо з його слів я не розумів, але кожному мало бути очевидно, що то добряча промова, і я дивувався, що та терапія, якої він зазнав, змогла зробити тупого онімілого Гассі здатним на таку орацію. Це зайвий раз підтверджує те, що вам скаже будь-який член Парламенту — коли потрібне справжнє красномовство, без попереднього споживання не обійтися. Якщо не захмелів, то не виголосив.

— Джентльмени, — сказав Гассі. — Тобто, леді та джентльмени та, звісно, хлопчики. Який чудовий цей світ! Чудовий світ, в якому всюди багацько щастя. Дозвольте мені розповісти вам невеличку історію. Двоє ірландців, Пет і Майк, ішли одного разу Бродвеем і один сказав іншому: «Бегорра, перегони не завжди для прудких», а інший йому відповідає: «Фейс і гебоб^[15], освіта — це не тільки брати, але й вкладати».

Мушу сказати, що як на мене, то гіршого анекдоту годі було й почути, і мене здивувало, що Дживс вважав доцільним згадати його в промові. Втім, коли я дорікнув йому за це пізніше, він сказав, що Гассі суттєво змінив сюжет, тож це, напевно, все пояснює.

Як би там не було, саме таким був цей жарт у промові Гассі, і те, що він був зустрітий досить щирим сміхом, допоможе вам зрозуміти, яких вершин сягнула на ту мить популярність Гассі серед слухачів. Так, були бородань на сцені та невеличка частина другого ряду, які

бажали, щоб цей оратор уже завершив свою промову та сів на місце, але більша частина аудиторії була дуже задоволена.

Почулися оплески, і хтось крикнув:

— Правильно!

— Так, — сказав Гассі, — це чудовий світ. Небо синє, птахи співають, усюди оптимізм. І чом ні, хлопчики, леді та джентльмени? Я щасливий, ви щасливі, ми всі щасливі, навіть найгірший з ірландців, що йдуть Бродвеєм. Втім, як я вже сказав, їх було двоє, Пет і Майк, один з них брав, інший давав. Я хочу, щоб ви, хлопчики, взяли в мене трохи часу, щоб триразовим «ура» привітати цей чудовий світ. Нумо, усі разом!

Коли штукатурка припинила сипатися зі стелі, а пил осів, він продовжив:

— Ті, хто каже, що цей світ не чудовий, не знають, про що говорять. Їдучи сьогодні сюди, щоб вручити нагороди, я був, на жаль, змушений посварити через це свого гостинного хазяїна. Старий Том Треверс. Ви можете побачити його в другому ряду біля великої пані в бежевому.

Він указав, щоб було зрозуміліше, і близько сотні маркетинг-менеджерів повернули голови в той бік, щоб подивитися на дядька Тома, який мило зашарівся.

— Я розпікав його як слід, бідолаху. Він виразив думку, що цей світ у кепському стані. Я сказав: «Не кажіть дурниць, Томе Треверс». «Я не маю звички казати дурниці», — сказав він. «Як для початківця, у вас це непогано виходить», — сказав я. І ви, хлопчики, леді та джентльмени, напевно погодитесь, що так йому й треба!

Слухачі, схоже, погодилися з ним. Вони не соромилися висловлювати свою підтримку. Той голос, що раніше гукнув «Правильно!», знов сказав те саме, а мій торговець зерном шалено гупав по підлозі величезним ціпком.

— Що ж, хлопчики, — продовжив Гассі, поправив манжети та жахливо усміхнувся, — це кінець літнього семестру, і багато хто з вас, безсумнівно, залишає школу. І я вас за це не виню, бо тут така суворість, що її ножом можна різати. Ви вийдете в широкий світ. Незабаром деякі з вас ітимуть Бродвеєм. І я хочу втлумачити вам, що хоч як би ви не страждали від аденоїд, ви мусити докласти усіх своїх сил, щоб не перетворитися на песимістів і не верзти дурниці, як старий

Том Треверс. Он той, що в другому ряді. Зі схожим на волоський горіх обличчям.

Він зробив паузу, щоб усі охочі змогли оновити свої враження, ще раз подивившись на дядька Тома, а я спіймав себе на дещо розгублених думках. Давнє членство в клубі «Трутні» познайомило мене з різними способами, якими на чоловіка може подіяти надмірна доза хмільних напоїв, але я ні в кого не бачив такої реакції, як у Гассі. Була в його виступі енергія, якої я раніше не бачив, навіть у Бармі Фозерінгей-Фіппсі на святкуванні Нового Року.

Дживс, коли я обговорював це з ним пізніше, сказав, що це якоесь пов'язане з «інгібіцією», якщо я правильно його розчув, а також з придушенням... здається, він це назвав «его». Як я зрозумів, він мав на увазі, що через те, що Гассі відбув п'ятирічний строк бездоганного відлюддя серед тритонів, уся дурість, що мала розмазатися тонким шаром по цих п'яти роках, весь цей час накопичувалася, щоб сплисти сьогодні на поверхню одним шматком... або, якщо вам так більше до вподоби, як цунамі.

Можливо, він має рацію. Зазвичай Дживс знається на таких речах.

Втім, хоч як би там не було, я був невимовно радий, що мені стало розуму не сісти в другому ряді. Можливо, для Вустера й непроститливо штовхатися на стоячих місцях серед пролетаріату, але принаймні я був за межами небезпечної зони. Бо наразі Гассі так розійшовся, що я боявся, що він мене побачить і дасть мені перцю навіть попри те, що я його старий шкільний друг.

— Якщо є в цьому світі щось таке, що я ненавиджу, — продовжував Гассі, — то це песимісти. Будьте оптимістами, хлопчики. Ви всі знаєте різницю між оптимістом і песимістом. Оптиміст — це той, хто... ну, візьмемо, приміром, двох ірландців, які йдуть Бродвеєм. Один з них оптиміст, а другий — песиміст, так само, як одного звати Пет, а другого — Майк... О, здоров був, Берті! А я не знав, що ти тут.

Я запізно спробував був сховатися за торговця, але виявив, що того вже немає. Якась раптово згадана справа — можливо, обіцянка дружині повернутися додому до чаю — змусила його непомітно зникнути й залишити мене без прикриття саме тоді, коли моя увага була прикута до сцени.

Між мною та Гассі, який наразі грубо вказував на мене, не було нічого, крім моря зацікавлених облич, що дивилися на мене.

— Ось це, — гримав Гассі, продовжуючи вказувати, — приклад того, що я маю на увазі. Хлопчики, леді та джентльмени, уважно подивіться на суб'єкта, що стоїть позаду — фрак, штани, сіра краватка, гвоздика в петельці — його не сплутаєш ні з ким. Це і є Берті Вустер — найгірший з песимістів, що з'являлися в цьому світі. І мені огидний цей чоловік. А знаєте, чому він мені огидний? Тому що, хлопчики, леді та джентльмени, він песиміст. У нього характер поразника. Коли я сказав йому, що збираюся звернутися до вас сьогодні, він намагався відмовити мене. А знаєте, чому він хотів мене відмовити? Тому що на його думку мої штани тріснуть ззаду.

Це було зустрійте ще гучнішими схвальними криками. Все, що стосується розірваних штанів, було дуже близьким до сердець учнів середньої школи Маркет Снодсбері. Двоє, що сиділи в ряду переді мною, почервоніли, а маленьке хлопчисько з веснянками, що сиділо поруч із ними, попросило в мене автограф.

— Дозвольте мені розповісти вам історію про Берті Вустера.

Вустери можуть багато що витримати, але не обговорення їх у публічному місці. М'яко переставляючи ноги, я почав був тихо крастися до дверей, аж побачив, що бородань, нарешті, вирішив покласти край виступові Гассі. Чому він не зробив це раніше — гадки не маю. Напевно, був ошелешений. До того ж, звісно, коли хтось так зачаровує публіку, як зараз це робив Гассі, не так в дідька легко втрутитися. Але небезпека почути ще один з анекдотів Гассі, схоже, додала йому сил. Злетівши на сцену приблизно так само, як я злетів з лавки на початку тієї неприємної присмеркової сцени з Таппі, він скакнув до стола, схопив з нього книгу та наблизився до оратора. Він доторкнувся до ліктя Гассі, а той, різко обернувшись і побачивши над собою великого чоловіка з книгою, відстрибнув, намагаючись врятуватися.

— Час спливає, містере Фінк-Ноттл, можливо краще вже...

— О, а, — сказав Гассі, збагнувши, що до чого. Він розслабився. — Нагороди? Так, авжеж. Добре. Так, можна вже розпочати це. За що ось ця?

— Правопис і диктанти, П.К. Первіс, — проголосив бородань.

— Правопис і диктанти, П.К. Первіс, — повторив Гассі, неначе не розуміючи. — Виходьте, П.К. Первіс!

Тепер, коли його промову зупинили, мені здалося, що більше немає потреби для запланованого мною стратегічного відступу. Я не мав бажання піти, якщо в цьому не було потреби. Бо я ж казав Дживсові, що цей захід має бути цікавим, і саме так усе й було. Манери Гассі були такі захопливі, що не хотілося нічого пропустити; за умови, що не буде особистих натяків. Тож я вирішив залишитися і почув мелодійне скрипіння — П.К. Первіс піднявся на сцену.

Чемпіон з правопису був зростом сто п'ять сантиметрів, його черевики скрипіли, в нього були рожеве обличчя та світле волосся. Гассі поплескав його по голові. Схоже, йому сподобався цей хлопчик.

— Ти П.К. Первіс?

— Так, сер, так.

— Це чудовий світ, П.К, Первіс.

— Так, сер.

— О, то ти теж це помітив? Добре. А ти, бува, не одружений?

— Ні, сер.

— Одружися, П.К. Первіс, — щиро сказав Гассі. — Це єдине життя... Гм, ось твоя книга. В ній якісь дурниці, судячи з вигляду титульної сторінки, але маємо що маємо, тепер вона твоя.

П.К. Первіс зі скрипом пішов звідти під спорадичні оплески, після яких настала досить напружена тиша. Було очевидно, що в шкільних колах Маркет Снодсбері Гассі зачепив нову струну. Батьки переглядалися. Бородач мав вигляд чоловіка, який випив чашу отрути. А манери тітки Делії дуже ясно казали про те, що її останні сумніви розвіялися, і вирок винесено. Я бачив, як вона шепотіла до Бассет, яка сиділа праворуч від неї, а Бассет сумно кивала та була схожа на фею, яка зараз пролле сльозинку, додавши до Чумацького Шляху ще одну зірочку.

Гассі після відходу П.К. Первіса занурився в якусь подобу сну; він стояв, роззявивши рот і засунувши руки в кишені. Раптом усвідомивши, що біля нього з'явився товстий хлопчик у штанцях до колін, він різко здригнувся.

— Привіт! — сказав він, опановуючи себе. — А ти хто?

— Це Р.В. Сметгерст, — сказав бородаць.

— Що він тут робить? — підозріло запитав Гассі.

— Ви вручаєте йому нагороду за малювання, містере Фінк-Ноттл.

Це, схоже, здалося Гассі досить логічним поясненням. Його обличчя розслабилося.

— Так, авжеж... — сказав він. — Що ж, тримай, нахабо. Вже йдеш? — сказав він, бо хлопчина повернувся був, щоб піти.

— Так, сер.

— Зачекай-но, Р.В. Сметгерсте. Не так швидко. Перш ніж ти підеш, я хочу запитати в тебе дещо.

Але бородань узяв за мету дещо прискорити церемонію. Він увів Р.В. Сметгерста зі сцени, як викидайло, що був змушений вигнати з паба старого та шанованого клієнта, та покликав Дж. Дж. Сіммонса. Секунду по тому хлопець підвівся та пішов до сцени, і уявіть, які в мене були емоції, коли було проголошено, що він отримав нагороду за знання Біблії. Тобто, він один з нас.

Дж. Дж. Сіммонс був неприємним, зухвалою вигляду юнаком з великими передніми зубами та окулярами, але я гучно аплодував йому. Ми, знавці Біблії, тримаємося разом.

А от Гассі він, на жаль, не сподобався. У тому, як він поглядав на Дж. Дж. Сіммонса, не було ані краплі тієї дружності, з якою він спілкувався з П.К. Первісом і (в дещо меншій мірі) Р.В. Сметгерстом. Він став холодним і відчуженим.

— Що ж, Дж. Дж. Сіммонсе.

— Сер, так, сер.

— Що значить «сер, так, сер»? Хто тебе навчив таку дурницю казати? То ти виграв приз за знання Біблії?

— Сер, так, сер.

— Так, — сказав Гассі. — Ти схожий саме на такого, хто міг би його виграти. Але, — сказав він, зробив паузу та прискіпливо оглянув дитину, — звідки нам знати, що це було чесно та відкрито? Дозволь-но мені випробувати тебе, Дж. Дж. Сіммонсе. Ким був Як-його-там... той, хто породив... ще когось? Ти можеш мені на це відповісти?

— Ні, сер.

Гассі повернувся до бородача.

— Підозріло, — сказав він. — Дуже підозріло. Таке враження, що цей хлопчик погано знає Біблію.

Бородач провів рукою по лобу.

— Запевняю вас, містере Фінк-Ноттл, все було зроблено для того, щоб переконатися, що Сіммонс випередив за своїми відмітками всіх

конкурентів.

— Що ж, як скажете, — із сумнівом сказав Гассі. — Гаразд, Дж. Дж. Сіммонсе, забирай свою нагороду.

— Дякую, сер.

— Але знай, що немає чим пишатися, якщо виграв нагороду за знання Біблії. Берті Вустер...

Я навіть не знаю, чи зазнавав я колись сильнішого шоку. Я вважав, що тепер, коли його промову обірвали, Гассі, так би мовити, сховав ікла. Нахилити голову та відновити повільний рух до дверей було справою однієї миті.

— Берті Вустер отримав нагороду в школі, де ми вчилися разом, за знання Біблії, а ви ж знаєте, який він. Але ж, звісно, Берті махлював. Йому вдалося поцупити той трофей за знання Біблії, обійшовши кращих за нього завдяки такому грубому й нахабному шахрайству, з яким я ніколи до того не стикався в школі, хоч там такі речі досить звичайні. Якби його кишені, коли він входив до екзаменаційної кімнати, не були готові луснути від списків царів іудейських...

Далі я вже не чув. Мить по тому я вже виринув на світ Божий, а моя нога шукала стартер мого автомобіля.

Двигун загудів. Муфта зчеплення стала на своє місце. Я дав гудок і поїхав звідти.

Коли я заїжджав до стаєнь Брінклі Корт, а згодом непевною ходою прямував до своєї кімнати, щоб перевдягнутися в більш зручне вбрання, мої нерви досі тремтіли. Перевдягнувшись у піжаму, я ліг у ліжко та, либонь, заснув, бо наступне, що я пам'ятаю — біля мене стояв Дживс.

Я сів.

— Мій чай, Дживсе?

— Ні, сер. Незабаром уже вечеря.

Туман одразу розвіяло.

— Я, напевно, заснув.

— Так, сер.

— Природа бере своє у втомленого тіла.

— Так, сер.

— І бере стільки, скільки їй потрібно.

— Так, сер.

— То, кажеш, уже скоро час вечеряти? Добре. Я не маю настрою вечеряти, але ти все ж таки приготуй мій одяг.

— Він вам не знадобиться, сер. Сьогодні вечеря не буде парадною. В їдальні накрито стіл-фуршет з холодними закусками.

— Чому?

— Це було зроблено за бажанням місіс Треверс, щоб мінімізувати роботу слугам, які підуть на всю ніч на танці до будинку сера Персівалія Стречлі-Бадда.

— Так, авжеж. Я згадав. Кузина Анджела казала мені. То сьогодні бал? Ти йдеш, Дживсе?

— Ні, сер. Мені не дуже до вподоби такі способи розваги в сільській місцевості, сер.

— Я тебе розумію. Ці сільські заходи всі однакові. Фортепіано, скрипка та підлога як наждак. А Анатоль іде? Анджела казала, що ні.

— Міс Анджела мала рацію, сер. Мосьє Анатоль в ліжку.

— Які ж вони темпераментні, ці французи!

— Так, сер.

Потім була пауза.

— Що ж, Дживсе, — сказав я, — це, безумовно, був неабиякий день.

— Так, сер.

— Не можу згадати інший день, коли було стільки подій. І це попри те, що я поїхав ще до закінчення.

— Так, сер. Я бачив, коли ви пішли.

— Мене не можна за це винити.

— Ні, сер. Містер Фінк-Ноттл безсумнівно перейшов на неприпустимо особисті теми.

— Після того, як я пішов, це довго тривало?

— Ні, сер. Цей захід завершився дуже скоро. Зауваження містера Фінк-Ноттла щодо Дж. Дж. Сіммонса призвели до передчасного завершення.

— Але ж він начебто припинив свої зауваження щодо Дж. Дж. Сіммонса?

— Лише тимчасово, сер. Він продовжив їх одразу після вашого уходу. Якщо ви пригадуєте, сер, він ще до того заявив, що сумнівається в сумлінності майстра Сіммонса, а згодом продовжив нищівну словесну атаку на молодого джентльмена, стверджуючи, що той не міг

виграти нагороду за знання Біблії, не вдавшись до систематичного масштабного шахрайства. Він дійшов аж до припущення, що юний Сіммонс добре відомий поліції.

— Овва, Дживсе!

— Так, сер. Ці його слова були певною сенсацією. Реакцію присутніх на це звинувачення я можу описати як різнорідну. Юні учні, схоже, були задоволені, вони шалено плескали в долоні, але мати Дж. Дж. Сіммонса підвелася зі свого місця та висловила містерові Фінк-Ноттлу рішучий протест.

— І що, Гассі це зупинило? Він відмовився від своїх слів?

— Ні, сер. Він сказав, що тепер усе зрозуміло, і натякнув на недоречний зв'язок між матір'ю Дж. Дж. Сіммонса та директором школи, звинувативши останнього у фальсифікації відміток з метою, як сказав містер Фінк-Ноттл, завоювання прихильності пані.

— Ти серйозно?!

— Так, сер.

— О боже, Дживсе! А потім?

— Вони заспівали національний гімн, сер.

— Серйозно?!

— Так, сер.

— У такий момент?

— Так, сер.

— Ну, ти там був, тож тобі краще знати, звісно, але як на мою думку, то співати дуетом — останнє, чого можна було очікувати від Гассі та цієї жінки за таких обставин.

— Ви неправильно мене зрозуміли, сер. Співали всі присутні. Директор школи повернувся до органіста та щось прошепотів йому. Після чого той почав грати національний гімн, і церемонія закінчилася.

— Зрозуміло. Це було дуже вчасно.

— Так, сер. Поведінка місіс Сіммонс ставала дедалі загрозливішою.

Я замислився. Почуте мною, безумовно, мало збуджувати жалість і жах, не кажучи вже про тривогу та відчай, і сказати, що мені було приємно це чути, було б неправдою. Але з іншого боку зараз усе вже було позаду, і мені здалося, що треба не плакати через минуле, а зосередитися на світлому майбутньому. Тобто, хоча Гассі й встановив

новий рекорд Вустершира з тупості та безумовно втратив будь-яку надію стати почесним громадянином Маркет Снодсбері, але факт залишався фактом: він таки зробив пропозицію Меделін Бассет, а вона погодилася.

Я поділився цими думками з Дживсом.

— Це жахливе видовище, — сказав я, — цілком можливо, увійде в аннали історії. Але нам не слід забувати, Дживсе, що Гассі хоча й зробив з себе в очах сусідів найбільшого дивака в світі, але в іншому лише виграв.

— Ні, сер.

Це я не зовсім зрозумів.

— Коли ти кажеш «Ні, сер», ти маєш на увазі «Так, сер»?

— Ні, сер. Я маю на увазі «Ні, сер».

— В іншому він не виграв?

— Ні, сер.

— Але ж він заручений!

— Вже ні, сер. Міс Бассет відмовила йому.

— Ти серйозно?!

— Так, сер.

Цікаво, а ви помітили в цій хроніці досить дивну річ? Я натякаю на те, що час від часу будь-кому, хто має в ній роль, випадає нагода сховати за руками своє обличчя. Впродовж свого життя я неодноразово бував у різноманітних халепях, але, здається, ні раніше, ні згодом не мав справу з такою кількістю броволовів.

Як ви пам'ятаєте, дядько Том це робив. І Гассі. І Таппі. Робив це, напевно, і Анатоль, хоч я сам цього й не бачив; і Бассет це теж не минуло. І тітка Делія, безсумнівно, теж так зробила б, якби не ризик зруйнувати старанно споруджену зачіску.

Я веду до того, що зараз настала моя черга так зробити. Руки пішли вгору, голова — вниз, і вже за мить руки стискали обличчя так само сильно, як у будь-кого з попередників. І коли я ще досі потирив свою макітру та думав, що буде далі, щось врзалося в двері, неначе мішок з тонною вугілля.

— Гадаю, це може бути містер Фінк-Ноттл, сер, — сказав Дживс.

Втім, його інтуїція зрадила йому. Це був не Гассі, а Таппі. Він зайшов і зупинився, дихаючи як астматик. Було очевидно, що він дуже схвильований.

Я пильно подивився на нього. Мені не сподобався його вигляд. Треба сказати, що я їм ніколи не захоплювався, тому що Природа, проектуючи цього міцного хлопця, дала йому більшу нижню щелепу, ніж було необхідно, та зробила його очі надто проникливими, як для того, хто не був ані творцем імперії, ані інспектором дорожнього руху. Але наразі, окрім образи моїх естетичних почуттів я відчував у Глоссопі якусь загрозу, а тому шкодував, що Дживс завжди такий надзвичайно тактовний. Тобто, це дуже добре, що він зникає, наче в'юн у твані, коли його роботодавця відвідують, але бувають моменти — а за всіма ознаками це міг бути саме один з них — коли справжнім тактом є залишитися та бути готовим надати допомогу під час рукопашної.

Бо не було вже з нами Дживса. Я не бачив, коли він пішов, я не чув, коли він пішов, але його не було. Скільки сягало око, видно було лише Таппі. А в манерах Таппі, як я вже зазначив, було щось таке, що викликало неспокій. З його вигляду мені здавалося, що він прийшов, щоб знову підняти тему масування ніг Анджели. Але його перше речення сказало мені, що я тривожив себе безпідставно. Це була цілком миролобна фраза, від якої я відчув велике полегшення.

— Берті, — сказав він, — я мушу просити в тебе вибачення. Я прийшов саме для цього.

Як я вже сказав, полегшення, яке я відчув, почувши ці слова, що не містили жодної згадки масованих щиколоток, було надзвичайним. Але не думаю, що воно змогло перевершити мій подив. Уже кілька місяців минуло з того неприємного епізоду в «Трутнях», і він досі не виявляв жодної ознаки каяття. Взагалі-то, від приватних інформаторів до мене доходили чутки, що він часто розповідав про це на вечірках та інших заходах, а роблячи це несамовито реготав. Тож мені було важко зрозуміти, що могло змусити його принизитися, коли вже минуло стільки часу. Можливо, в ньому перемогла краща частина його особистості, але чому?

Втім, це трапалося.

— Мій любий друже, — сказав я, як справжній джентльмен, — не варто про це згадувати.

— Який сенс казати «не треба згадувати»? Я вже згадав.

— Ну то більше не згадуй. Не треба про це думати. Усі ми час від часу втрачаємо розум і робимо таке, про що потім, заспокоївшись, шкодуємо. У тебе тоді, напевно, були важкі часи.

— Та що ти в біса верзеш?

Мені не сподобався його тон. Безцеремонний.

— Виправ мене, якщо я помиляюся, — сказав я з певною холодністю, — але я припустив, що ти вибачаєшся за свою бридку поведінку тієї ночі в «Трутнях», коли ти змусив мене впасти в повному парадному костюмі в плавальний басейн.

— Йолопе! Я зовсім не про те.

— А про що?

— Про справу з Бассет.

— Яку справу з Бассет?

— Берті, — сказав Таппі, — коли ти сказав минулої ночі, що закохався в Меделін Бассет, я лише удав, що повірив тобі. Це здавалося надто неймовірним. Але я провів певне розслідування, і факти, начебто, збігаються з твоїми ствердженнями. І зараз я прийшов просити вибачення за те, що не повірив тобі.

— Розслідування?

— Я запитав її, чи робив ти їй пропозицію, і вона сказала, що так, робив.

— Таппі! Невже ти запитав?

— Так.

— Невже в тебе немає ані крихти делікатності чи тактовності?

— Ні.

— О? Що ж, тоді зрозуміло, звісно, але я вважаю, що тобі слід їх завести.

— До дідька делікатність! Я мусив переконатися, що це не ти вкрав у мене Анджелу. Тепер я знаю, що не ти.

Якщо він був у цьому певний, я не мав заперечень щодо відсутності в нього делікатності.

— А, — сказав я. — Що ж, це добре. Тримайся цієї думки.

— Я дізнався, хто це.

— Що?

Якийсь час він задумливо стояв. У його очах жевріло полум'я. Щелепа стирчала, як Дживсова потилиця.

— Берті, — сказав він, — ти пам'ятаєш, що я пообіцяв зробити з тим, хто вкрав у мене Анджелу?

— Якщо я не плутаю, ти хотів вивернути його навиворіт...

— І змусити його проковтнути себе. Правильно. Цей план залишається в силі.

— Але ж, Таппі, я запевняю тебе як очевидець, ніхто в Каннах не крав у тебе Анджелу.

— Ні. Це було відразу після її повернення.

— Що?

— Досі вже «щокати»! Ти чув, що я сказав.

— Але після повернення вона нікого не бачила.

— Та ти що? А як щодо того хлопця-тритона?

— Гассі?

— Ото ж бо! Гадюка Фінк-Ноттл.

Це здалося мені зовсім дурістю.

— Але ж Гассі любить Бассет!

— Не можете ви всі любити клятву Бассет! Мене вражає, що її взагалі хтось любить. Кажу тобі, він любить Анджелу. А вона любить його.

— Але ж Анджела послала тебе під три чорти ще до того, як Гассі приїхав!

— Ні, неправда. Це було через дві години.

— Він не міг закохатися в неї за дві години.

— Чом ні? Я закохався в неї за дві хвилини. Я обожнював її відразу після знайомства, цю негідницю лупату.

— Але ж...

— Не сперечайся, Берті. Всі факти розглянуто. Вона кохає цього обожнювача тритонів.

— Нісенітниця, хлопче. Повна нісенітниця.

— О? То може ти мені тоді поясниш, чому вона з ним заручилася?

Сильніше мене вразити було неможливо.

— Заручилася з ним?!

— Вона сама мені сказала.

— Вона пожартувала.

— Вона не жартувала. Незабаром після завершення сьогоднішнього заходу в середній школі Маркет Снодсбері він зробив їй пропозицію, і вона відразу погодилася.

— Це має бути якась помилка.

— Авжеж, це помилка! Її припустився цей гад Фінк-Ноттл, і зараз він, клянуся, вже зрозумів це. Я ганяюсь за ним з половини на шосту.

— Ганяєшся за ним?!

— По всьому будинку. Хочу голову йому відірвати.

— От воно що... Зрозуміло.

— Ти його, часом, не бачив?

— Ні.

— Що ж, якщо побачиш, то швиденько попрощайся та замов вінок... О, Дживсе!

— Сер?

Я не чув, коли відчинилися двері, але Дживс знову був поруч. Як я, напевно, вже колись згадував, я вважаю, що Дживсові не потрібно відчиняти двері. Він як один з тих індусів, що вештаються всюди у своїх астральних тілах; я маю увазі тих, що розчиняються в повітрі в Бомбеї, а потім збирають себе наново, але вже десь у Калькутті. Бо лише така теорія може пояснити те, що однієї секунди його немає, а наступної він з'являється. Він просто наче перетікає з пункту А до пункту Б як різновид газу.

— Ти бачив містера Фінк-Ноттла, Дживсе?

— Ні, сер.

— Я його вб'ю.

— Добре, сер.

Таппі пішов, грюкнувши дверима, а я розповів усе Дживсові.

— Дживсе, — сказав я, — ти уявляєш? Містер Фінк-Ноттл заручений з моєю кузиною Анджелою!

— Справді, сер?

— Що ти на це скажеш? Ти розумієш таку психологію? Яка в цьому логіка? Якихось кілька годин тому він мав одружитися з міс Бассет.

— Джентльмени, яким відмовила одна панна, часто виявляють бажання негайно зв'язати своє життя з іншою, сер. Це відомо як жест.

Я почав розуміти.

— Здається, я зрозумів тебе. Прояв непокори.

— Так, сер.

— Це наче «Ну то й гаразд, як тобі завгодно, якщо тобі я не потрібний, то є багато інших».

— Саме так, сер. Мій кузен Джордж...

— Забудь про свого кузена Джорджа, Дживсе.

— Добре, сер.

— Залиш його для довгих зимових вечорів.

— Як побажаєте, сер.

— Та й взагалі я готовий побитися об заклад, що твій кузен Джордж не був таким боязким тюхтієм, як Гассі. Що мене вражає, Дживсе, так це те, що саме Гассі взявся робити такі жести.

— Вам слід пам'ятати, сер, що мозок містера Фінк-Ноттла зараз дещо неврівноважений.

— Це точно. Трохи не сповна розуму.

— Саме так, сер.

— Що ж, одне я можу сказати напевне: він стане ще більш неврівноваженим, якщо його спіймає Таппі. Котра година?

— Вже восьма, сер.

— Тож Таппі ганяється за ним уже дві з половиною години. Нам треба врятувати бідолаху, Дживсе.

— Так, сер.

— Адже людське життя є людське життя, так?

— Абсолютно точно, сер.

— Тож перш за все нам треба знайти його. А вже після цього можна буде обговорити плани. Вперед, Дживсе, прочеши все навколо!

— У цьому немає потреби, сер. Якщо ви обернетесь, то побачите, що містер Фінк-Ноттл вилізає з-під вашого ліжка.

Отакої, він мав рацію!

Звідти дійсно з'явився Гассі. Він був весь у пилюці та трохи нагадував черепаху, що висунула голову, щоб трохи перепочити.

— Гассі! — сказав я.

— Дживсе! — сказав Гассі.

— Сер? — сказав Дживс.

— Двері зачинені, Дживсе?

— Ні сер, але я негайно це виправлю.

Гассі сів на ліжку, і на мить мені здалося, що він зараз закриє обличчя руками. Але він лише струсив з лоба дохлого павука.

— Ти запер двері, Дживсе?

— Так, сер.

— Бо хто знає... Що як тому жахливому Глоссопу спаде в голову повер...

«...нутися» його губи вимовити не встигли. Вони лише почали рухатися, щоб це сказати, а ручка дверей уже почала смикатися та торохтіти. Він схопився з ліжка та впродовж секунди стояв точнісінько як та картина, що висіла в їдальні тітки Агати — «Загнаний олень» Едвіна Генрі Лендсіра. А потім він стрибнув у шафу, і був усередині ще до того, як ми збагнули, що він стрибнув. Навіть ті, хто спізнюється на поїзд, рухаються не так спритно.

Я глянув на Дживса. Він дозволив своїй правій брові злегка здригнутися, що в його випадку можна було вважати проявом емоцій.

— Хто там? — дзявкнув я.

— Впустіть мене, чорти забирай! — долинув ззовні голос Таппі. — Хто запер двері?

Я знову звернувся до Дживса мовою брів. Він вигнув свою брову. Я вигнув свою. Він вигнув другу. Я вигнув другу. Тоді ми одночасно вигнули обидві. Зрештою, не бачачи жодної альтернативи, я широко розчинив двері, і в кімнату вбіг Таппі.

— Що тобі? — запитав я, якомога недбалішим тоном.

— Чому двері були заперті?! — вимагав Таппі.

На цей момент я вже досить непогано розім'яв брови, тож продемонстрував йому їхню вправність.

— Я що, не можу залишитися на самоті, Глоссопе? — холодно запитав я. — Я наказав Дживсові заперти двері, бо збирався роздягатися.

— Яка правдоподібна історія! — сказав Таппі. — Навіть не намагайся переконати мене, що ти боїшся, що люди ходитимуть на екскурсію подивитися на тебе в спідньому одязі. Ти запер двері тому, що приховав десь тут поганця Фінк-Ноттла! Я запідозрив це відразу, як вийшов, тому вирішив повернутися та перевірити. Я обшукаю цю кімнату до останньої нишпорки. Думаю, він у тій шафі... Що в цій шафі?

— Просто одяг, — сказав я, ще раз спробувавши удати байдужість, але дуже сумніваючись, що це справить на нього враження. — Звичайний гардероб англійського джентльмена, який гостює за містом.

— Ти брешеш!

Мені б не треба було брехати, якби він хоча б хвилину зачекав, перш ніж говорити, бо щойно ці слова залишили його уста, як Гассі залишив шафу. Я вже казав вам про швидкість, з якою він потрапив усередину. Вона й близько не могла зрівнятися з тією, з якою він вийшов. Щось загуло, промайнуло — і його з нами вже не було.

Думаю, Таппі це здивувало. Взагалі-то, я певний, що здивувало. Попри ту впевненість, з якою він оголосив, що в цій шафі знаходиться Фінк-Ноттл, він неабияк збентежився, побачивши такий вихід. У роті в нього щось булькнуло, і він відстрибнув на півтора метра назад. Але наступної секунди він опанував себе та галопом кинувся в коридор навздогін. Для повного враження, що це полювання на лисицю, не вистачало лише тітки Делії, яка б гналася за ними з криком «Йойкс!», чи що там заведено кричати в таких випадках.

Я опустився в крісло. Я не з тих, хто легко втрачає ентузіазм, але мені здалося, що для Бертрама все починає ставати надто складно.

— Дживсе, — сказав я, — усе це трохи занадто.

— Так, сер.

— В голові трохи паморочиться.

— Так, сер.

— Думаю, тобі краще залишити мене, Дживсе. Мені знадобиться присвятити всі свої думки нагальній ситуації.

— Добре, сер.

Двері зачинилися. Я запалив сигарету та почав міркувати.

Більшість людей на моєму місці, напевно, міркували б увесь залишок вечора, забувши про вечерю, але ми, Вустери, маємо дивне вміння відразу діставатися до суті справи, тому, напевно, від початку моїх міркувань минуло не набагато більше, ніж десять хвилин, аж я вже зрозумів, що треба зробити.

На мою думку, для того, щоб дати всьому лад, треба було відверто поговорити з Анджелою. Це вона створила всі ці проблеми своєї дурістю, сказавши «Так» замість «Ні», коли Гассі під впливом суміші напоїв і нервового збудження запропонував їй побратися. Їй треба дати прочухана та змусити повернути його до лав незаручених. П'ятнадцять хвилин по тому я знайшов її в прохолоді альтанки та сів поруч.

— Анджело, — сказав я, і якщо мій голос був суворий, то в кого б не був. — Це все якась нісенітниця!

Анджела наче прокинулася від мрій. Вона запитально подивилася на мене.

— Вибач, Берті, я не почула. Які ти казав нісенітниці?

— Я не казав нісенітниці.

— О, вибач, мені почулося, що казав.

— Хіба є якась імовірність того, що я вийшов сюди для спеціально, щоб казати нісенітниці?

— Досить висока.

Я вирішив, що буде краще облишити це та наблизитися до діла з іншого боку.

— Я щойно бачився з Таппі.

— О?

— І з Гассі Фінк-Ноттлом.

— О, справді?

— Виявляється, що ти заручилася з останнім.

— Це правда.

— Так от саме це я й мав на увазі, коли сказав, що все це якась нісенітниця. Не може бути, щоб ти покохала такого хлопця, як Гассі.

— Чому?

— Ти просто не змогла б.

Ну, вона ж дійсно не змогла б. Ніхто не зміг би покохати такого дивака, як Гассі, окрім такої самої дивачки, як Бассет. Ця шкурка вичинки не варта. Чудовий хлопець, звісно, має багато принад — чемний, милий і саме той, хто знатиме, що треба робити, поки не прийшов лікар, у випадку якщо нездужав ваш тритон — але вочевидь не з тих, з якими йдуть під марш Мендельсона. Я абсолютно певний, що навіть у найнаселеніших районах Англії можна годинами кидати каміння, не створивши загрози жодній дівчині, яка здатна стати пані Фінк-Ноттл без анестезії.

Я виклав усе їй, і вона була змушена визнати, що в цьому є рація.

— Ну, гаразд. Можливо, я його не кохаю.

— Тоді навіщо ти вирішила заручитися з ним, дурепо мала? — запитав я.

— Я думала, що це буде весело.

— Весело!

— І це було весело. Мене це дуже повеселило. Бачив би ти обличчя Таппі, коли я розповіла йому про це!

Раптом мене осяяло яскравим світлом.

— А! Це жест!

— Що?

— Ти заручилася з Гассі лише для того, щоб дошкулити Таппі?

— Так.

— Ну, тоді це було саме те, що я сказав. Це був жест.

— Так, напевно, можна це й так назвати.

— І я скажу тобі, як ще можна це назвати — до біса підла витівка. Я тобі дивуюсь, Анджело.

— Не бачу причин.

Я вип'яв губу десь на сантиметр:

— Бо ти жінка. Ви, слабка стать, завжди такі. Чините жорстокість без жодного докору сумління. Ви пишаєтеся цим. Візьмімо, приміром, Яіл, дружину Хевера.

— Де ти чув про Яіл, дружину Хевера?

— Ти що, не знаєш, що я колись у школі виграв приз за знання Біблії?

— О, так. Огастес згадував про це під час своєї промови.

— Так, — сказав я, трохи квапливо. Я не мав бажання, щоб мені нагадували про промову Огастеса. — Тож, я кажу, візьмімо, приміром, Яїл, дружину Хевера. Засадилася гостеві кілок у макітру, поки той спав, о потім пішла вихвалитися, наче якась дівчинка-скаут. Не дивно, що кажуть «О, жінка, жінка!»

— Хто?

— Ті, хто так каже. Боже, що за стаття! Але ж ти, зрозуміло, не маєш наміру залишати все так?

— Що залишати?

— Це дурне заручення з Гассі.

— Авжеж, маю.

— Лише заради того, щоб виставити Таппі дурнем?

— Ти вважаєш, що він виглядає дурнем?

— Так.

— Так йому й треба.

Я почав розуміти, що мої старання марні. Я пригадав, як колись виграв приз за знання Біблії, коли мені довелося розповідати подробиці про віслюка Валаама. Я вже не пам'ятаю, що то були за подробиці, але в мене досі залишилося загальне враження ніби він вперся ногами та притиснув до голови вуха, відмовляючись співпрацювати; і мені здалося, що Анджела наразі робить те саме. Вона, так би мовити, в душі була сестрою того Валаамова віслюка. Є гарне слово, що вдало це описує... Ні, забув. Але я веду до того, що це саме те, що наразі демонструвала Анджела.

— Дурепа мала!

Вона зашарілася:

— Я не дурепа!

— Ти мала дурепа. Більш того, ти сама це знаєш.

— Нічого я такого не знаю.

— Ти руйнуєш життя Таппі, руйнуєш життя Гассі, і все це заради того, щоб поквитатися.

— А тебе це не стосується.

Я відразу вчепився в ці слова:

— Мене не стосується, коли я бачу зруйнованими життя двох людей, з якими я ходив до школи? Ха! До того ж, ти сама знаєш, що схиблена на Таппі.

— Неправда!

— Та невже? Якщо б я отримував по фунту щоразу як ти дивилася на нього повними любові очима...

Вона подивилася на мене очима, в яких не було анітрохи любові.

— О, заради бога, піди геть та вбийся, Берті!

Я підвівся.

— Саме це, — не втрачаючи гідності сказав я, — я й зроблю: піду та уб'юсь. Тобто, щонайменше, я піду звідси. Я сказав усе, що мав сказати.

— Добре!

— Але дозволь мені додати, що...

— Не дозволю!

— Добре, — холодно сказав я. — У такому разі, бувай здорова.

І я це сказав дуже в'їдливо.

«Похмурий» та «розгублений» — ось два прикметника, якими б ви могли описати мене, коли я йшов з альтанки. Марно було б заперечувати, що я очікував від цієї розмови на кращі результати.

Я дивувався Анджелі. Дивно, але ніколи не розумієш, що кожна дівчина в глибині душі є зразком злості, аж доки щось не трапиться з її любовними стосунками. Ми з цією кузиною спілкувалися ще відтоді, як я носив костюмчик моряка, а в неї не було передніх зубів, але лише зараз я починав бачити її приховані риси. Проста, весела, добра маленька ягідка, такою я її завжди вважав. Одна з тих, про кого можна бути майже певним, що вона й мухи не скривдить. Але ось вона сміється безсердечно — принаймні, мені здається, що я чув, як вона безсердечно сміялася наче холодний і нечулий персонаж із серйозного кіно — та плює на долоні, маючи рішучий намір звести Таппі та сивину його печалю в могилу. Я казав це раніше і скажу це ще раз: дівчата дивні. Старий дідуган Кіплінг ніколи не мав більшої рації, ніж коли сказав, що самиці виду смертоносніші за самців.

За таких обставин мені здалося, що залишається зробити лише одне — піти до їдальні та почастуватися тими холодними закусками, про які мені казав Дживс. Я відчув негайну потребу підживитися, бо остання бесіда мене дещо виснажила. Немає потреби пояснювати, що таке демонстрування емоцій зменшує жвавість хлопця та навиває думки про добрячі шматки яловичини або шинки.

Тож я попрямував до їдальні, і ледве перетнув її поріг, як побачив біля столика тітку Делію, яка уминала лосося в майонезі. Від цього

видовища я мимохить ахнув, бо воно мене збентежило. Якщо ви не забули, останнього разу, коли я мав задоволення залишитися з цією родичкою тет-а-тет, вона повідомила мене про свої плани втопити мене в ставку, що на городі, тож я не міг бути певним, яким наразі були її наміри щодо мене.

З полегшенням я дізнався, що вона наразі весела. Ніщо не могло перевищити ту привітність, з якою вона махнула виделкою.

— Привіт, Берті, старий йолопе! — дуже дружньо привіталася вона. — Я так і знала, що не слід тебе шукати далеко від їжі. Спробуй цього лосося. Відмінний.

— Від Анатолія? — запитав я.

— Ні. Він досі в ліжку. Але на кухонну служницю найшло натхнення. Здається, вона раптом збагнула, що годувати їй треба не граю канюків у пустелі Сахара, тож вона приготувала їжу, яка придатна для споживання людськими істотами. У цій дівчині все-таки не все погане; сподіваюся, вона добре розважиться сьогодні на танцях.

Я теж наклав собі порцію риби, і ми занурилися в приємну бесіду, теревенили про цей бал слуг у Стречлі-Баддсів та робили припущення щодо того, який вигляд матиме дворецький Сеппінгс якщо танцюватиме румбу.

Лише коли я вже доїв першу тарілку та навантажував другу, спливла тема Гассі. Зважаючи на те, що трапилося вдень у Маркет Снодсбері, я очікував, що тітка підніме цю тему раніше. Коли ж вона все-таки підняла цю тему, я зрозумів, що її ще не повідомили про те, що Анджела заручилася.

— До речі, Берті, — сказала вона, задумливо жуючи фруктовий салат. — Цей Спінк-Боттл.

— Ноттл.

— Боттл, — жорстко наполягала тітка. — Після того, як він виявив себе сьогодні, для мене він Боттл, і ніяк інакше^[16]. Втім, я хотіла сказати, що якщо ти його побачиш, скажи йому, що він дуже, дуже втішив стару жінку. За винятком того разу, коли вікарій перечепився через розв'язані шнурки та впав зі своєї кафедри, навряд чи в моєму житті був кращий момент, ніж коли старий добрий Боттл раптом почав зіштовхувати Тома зі сцени. Взагалі-то, на мою думку ця вистава мала чудовий смак.

Я не міг не заперечити:

— Ті згадки про мене...

— Вони мені теж сподобалися. Просто чудово! Це правда, що ти махлював, щоб отримати нагороду за знання Біблії?

— Авжеж ні! Моя перемога була результатом невтомної та наполегливої праці.

— А як щодо песимізму, в якому тебе було звинувачено? Ти песиміст, Берті?

Я міг би сказати їй, що події в цьому будинку швидко роблять з мене песиміста, але заперечив.

— Це правильно. Ніколи не будь песимістом. Що б не відбувалося в цьому найкращому зі світів, усе на краще. Це довга дорога, з якої не можна звернути. Перед світанком завжди темно. Май терпіння, і все буде гаразд. Сонце ще сяятиме, навіть якщо сьогодні все сіре... Спробуй ось цей салат.

Я послухався її поради, але орудуючи ложкою, подумки був десь далеко. Я був розгублений. Можливо, ця її привітність здавалася мені ексцентричною через те, що останнім часом я водився з такою кількістю розбитих сердець, але сприймав її я саме ексцентричною.

— Я боявся, що ти можеш бути трохи розлючена, — сказав я.

— Розлючена?

— Витівками Гассі сьогодні на сцені. Мушу визнати, що очікував на незадоволене постукування ногою та насуплений лоб.

— Дурниці. Що там могло мене розлютити? Я сприйняла це все як великий комплімент, я пишаюся тим, що будь-який напій з мого погребя може призвести до таких наслідків. Це відновлює віру в повоєнний віскі. До того ж, сьогодні мене нічим не можна розлютити. Я наче мала дитина, що плескає в долоні та танцює під сонечком. Бо хоч на це й було витрачено багато часу, Берті, але зрештою сонце визирнуло з-за хмар. Тож можна оголошувати свято: Анатоль погодився залишитися.

— Що? О, мої щирі вітання!

— Дякую. Так, сьогодні після повернення я весь день працювала над ним як бджілка та нарешті, після кількох клятв, що він не погодиться, він все-таки погодився. Він залишається, хвала святим, тож на мій погляд є Бог на Небі й усе гаразд із...

Вона замовкла. Двері відчинилися, і до нас зайшов дворецький.

— Привіт, Сеппінгсе! — сказала тітка Делія. — А я думала, що ти вже пішов.

— Ще ні, мадам.

— Що ж, сподіваюся, що ви всі там гарно відпочинете.

— Дякую, мадам.

— Ти хотів мене бачити з якоїсь причини?

— Так, мадам. Це стосується мосьє Анатоля. Чи за вашим, мадам, бажанням містер Фінк-Ноттл корчить мосьє Анатолю гримаси у вікно на даху його спальні?

Настала довга тиша. Здається, таку тишу називають «гнітюча». Тітка дивилася на дворецького. Дворецький дивився на тітку. Я дивився на них обох. Потойбічна нерухомість огорнула кімнату наче припарка з льняного сім'я. Саме цієї миті я кусав шматочок яблука з мого фруктового салату, і звук був такий, неначе Карнера^[17] зістрибнув з верхівки Ейфелевої Вежі на підпори для огірків.

Тітка Делія сперлася руками на край стола й тихим, хрипким голосом запитала:

— Гримаси?

— Так, мадам.

— У вікно?

— Так, мадам.

— Тобто, він сидить на даху?

— Так, мадам. Це дуже сильно засмутило мосьє Анатоля.

Гадаю, саме слово «засмутило» призвело до різкого старту тітки Делії. Вона знала з досвіду, що трапляється, коли Анатоль засмучується. Я завжди знав її як жінку, яка не боїться рухати ногами, але ніколи не підозрював, що вона здатна на такий розкішний спурт, який вона щойно продемонструвала. Затримавшись лише на мить для того, щоб видати смачну, властиву мисливцям лайку, вона чкурнула з кімнати, добігши до сходів раніше, ніж я встиг проковтнути шматочок... здається, банана. Відчуваючи (так само, як і після отримання її телеграми про Анджелу і Таппі), що моє місце зараз поруч із нею, я поставив тарілку та поспішив за родичкою, а за мною галопом вистрибував Сеппінгс.

Я кажу, що моє місце було поруч із нею, але туди було до дідька важко потрапити, бо тітка задавала чудову швидкість. На вершині першого прольоту сходів вона, напевно, випереджала мене на кілька кроків і продовжувала лідирувати, звертаючи на другий. Але на наступному майданчику втома почала даватися взнаки, тітка дещо сповільнилася й почала хрипіти, а на фінішній прямій ми вже бігли

майже пліч-о-пліч. Найліпшою подобою фінішної лінії, на яку можна було сподіватись, була наша поява в кімнаті Анатоля.

Результати:

1 місце — Тітонька Делія.

2 місце — Бертрам.

3 місце — Сеппінгс.

Перше місце з маленьким відривом від другого, між другим та третім місцями половина сходів.

Першим, що впало мені в очі, коли ми забігли в кімнату, був Анатоль. Цей чарівник кухонної плити був товстеньким невисоким чоловіком із великими густими вусами, по яких зазвичай можна було визначити емоційний стан їхнього власника. Коли все було гаразд, їхні кінчики стирчали вгору як у сержанта. Коли ж справи були кепські, вони висіли вниз.

Зараз вони висіли загрозово низько. А якби щодо його почуттів і були б хоч якісь сумніви, то його поведінка була недвозначною. Вдягнений у рожеву піжаму, він стояв біля ліжка та махав кулаками вбік вікна на даху. Крізь шибку вниз дивився Гассі. Очі в нього були вирячені, рот розкритий, від чого він був настільки схожий на екзотичну рибу в акваріумі, що відразу захотілося погодувати його мурашиними яйцями.

Мушу визнати, що коли я дивився на кухаря, який махав кулаками, та на його витрішкуватого гостя, я був усім серцем на боці француза. Я вважав, що він має повне право махати усіма кулаками, які в нього є.

Розгляньмо факти. Він лежав у своєму ліжку, неквапливо думаючи про те, про що зазвичай думають у ліжку французькі кухарі, аж раптом побачив у вікні страхотливе обличчя. Це може вразити навіть найфлегматичніших. Я впевнений, що якби я лежав у ліжку, а до мене ось так зазирнув Гассі, мені б це було не до вподоби. Спальня чоловіка — це його замок, і він має повне право виявляти незадоволення, якщо на нього витріщається якась горгулья.

Поки я стояв і думав про це, тітка Делія із властивою їй практичністю відразу взяла бика за роги:

— Що це все таке?

Анатоль виконав щось на кшталт фізкультурної вправи: рух почався з нижньої частини його спини, потім пішов між лопатками та завершився серед волосся на потилиці.

І тоді він їй відповів.

Під час своїх розмов із цим диво-чоловіком я завжди вважав, що англійською він висловлюється вільно, але дещо сплутано. Якщо ви пам'ятаєте, перш ніж потрапити до Брінклі, він який час служив Бінго Литлу, і безсумнівно багато запозичив у Бінго. А ще раніше він був два роки в американській сім'ї в Ніцці та вчився в їхнього шофера, Мелоні з Брукліна. Тож після усіх цих Бінго та Мелоні він, як я вже сказав, розмовляв вільно, але дещо сплутано.

Зокрема, він сказав наступне:

— Хот дог! Ви питати мене, що це? Слухайте. Зробіть трохи уваги. Моя, я лягати спочивати, але я не спати так добре і прокидатися та дивитися ввєрх, а там за бісовим вікном цей корчить обличчя. Хіба це чудова справа? Хіба це зручно? Якщо ви думаєте, що мені це подобається, ви дуже себе помиляєте. Я навіжений як мокра курка. І чом би й ні? Я є хтось, хіба ні? Це спальня чи будинок для мавп? Тоді для чого чортяки сидіти на моєму вікні та робити мармизи?

— Зрозуміло, — сказав я. Як на мене, він мав рацію.

Він ще раз подивився на Гассі та виконав другу вправу: взявся за вус, потягнув його, а потім почав ніби ловити мух.

— Чекайте ще трохи. Я не скінчатися. Я кажу я бачити цього типа у вікні, корчить обличчя. Але що потім? Він тікає, коли я кричати? Він давати мене спокій? Нізащо. Він залишатися там, не звертати уваги, та дивитися на мене, як кіт на качку. Він корчити мені обличчя та знову корчити мені обличчя, і чим більше я командувати йому йти до дідька звідси, тим більше він не йти до дідька звідси. Він кричати щось мені, я вимагати, чого він хотіти, але він не пояснювати. О, ні, цього ніколи! Він лише знизати головою. Що за бісова дурість! Чи це мені весело? Ви думати, мені подобається? Я не терпіти такі дурості! Я думати, що бідолашний дурник — псих. *Je me fiche de ce type infect. C'est idiot de faire comme ça l'oiseau... Allez-vous-en, louffier...* Скажіть дурнику йти геть. Він божевільний, як якийсь березневий капелюшник.

Мушу сказати, що як на мене, то він чудово обґрунтував свої претензії, і тітка Делія, схоже, була такої ж думки. Вона поклала йому на плече руку, заспокоюючи.

— Скажу, мосьє Анатоль, скажу, — сказала вона, і я не міг повірити, що її грубий голос був здатний так воркувати. Майже як голубка до свого миленького. — Все буде добре.

Краще б вона цього не казала. Він виконав третю вправу.

— Добре? *Nom d'un nom d'un nom!* Дідька ви кажете все добре! На яку користь так робити? Зачекайте півмиті. Не так швидко, люди. Це анітрохи добре. Дивіться трохи ще. Це зовсім не таке. Мене задовольнити кілька білих смуг з однією чорною, але я не знаходити приємним, коли хтось глузувати мене в моєму вікні. Це не годиться. Не добра річ. Я серйозний чоловік. Я не бажаю веселощів на моїх вікнах. Веселощі на моїх вікнах — це найгірше. Це дуже мало добре. Якщо починатися такі витівки, я не залишатися цей будинок довше. Я геть звідси і не сидіти на місці!

Ці слова, безперечно, були жахливі, тож я не здивувався, що тітка Делія, почувши їх, видала клич, яким єгер сповіщає, що побачив лисицю. Анатоль знову почав махати кулаками на Гассі, а вона приєдналася до нього. Сеппінгс шанобливо хекав позаду; кулаками він не махав, але дивився на Гассі дуже суворо. Будь-якому розумному спостерігачеві мало бути очевидно, що видряпавшись на вікно цей Фінк-Ноттл припустився помилки. На меншу симпатію він не зміг би розраховувати навіть у сім'ї Дж. Дж. Сіммонса.

— Геть звідти, придурок! — кричала тітка Делія тим самим дзвінким голосом, від якого колись її нервові партнери по полюванню втрачали стремена та падали з сідел.

Гассі відповів на це інтенсивним рухом брів. Я зміг зрозуміти, про що він намагався нас повідомити.

— Я думаю, він хоче сказати, — сказав я (старий розумний Бертрам як завжди намагався всіх заспокоїти), — що якщо він злізе звідси, то впаде з даху та зламає собі шию.

— Чом би й ні? — сказала тітка Делія.

Я, звісно, розумів її точку зору, але мені здавалося, що має бути краще вирішення цієї проблеми. Це вікно в даху було єдиним вікном у всьому будинку, яке дядько Том не прикрасив клятими ґратами. Напевно, він вирішив, що якщо зломщик зуміє сюди долізти, то заслуговуватиме отримати бажане.

— Якщо відчинити вікно, він зможе зістрибнути сюди.

Мене зрозуміли.

— Степпінгсе, як відчиняється це вікно?

— Жердиною, мадам.

— То неси жердину. Неси дві жердини! Десять!

Зрештою Гассі приєднався до нас. Подібно до тих людей, про яких пишуть у газетах, цей нещасний чоловік, схоже, був дуже вражений своєю пригодою.

Мушу зазначити, що манери тітки Делії анітрохи не сприяли відновленню його самовладання. Від тієї дружності, яку вона виявила під час розмови зі мною про діяльність цього невдахи, не залишилося жодного сліду, тож я не був здивований тим, що слова наче замерзли на губах Фінк-Нотгла. Тітка Делія — зазвичай найпривітніша з усіх жінок, яким доводилося нацьковувати собак — дуже рідко давала волю своєму гніву, але коли вона це робила, навіть сильні чоловіки тікали, залазячи на дерева.

— Ну? — сказала вона.

У відповідь на це Гассі зміг лише вимушено гикнути.

— Ну?!

Обличчя тітки Делії потемнішало. Полювання, якщо їм займатися впродовж кількох років, рідко не надає шкірі на обличчі темнішого кольору, і найкращі друзі моєї родички не могли заперечити, що навіть за звичайних обставин її обличчя було за своїм забарвленням трохи схожим на полуницю. Але я ще ніколи не бачив, щоб цей колір досягав такої насиченості, як зараз. Вона була схожа на помідор, що намагався самовиразитися.

— Ну?!!

Гассі напружив усі свої сили, й на мить здалося, що зараз щось пролунає. Але зрештою почулося лише щось на кшталт передсмертного хрипу.

— Ох, забери його звідси, Берті, та приклади йому лід до голови, — сказала тітка Делія, здаючись.

Тоді вона розвернулася, щоб взятися за нежіночий обсяг роботи — заспокоїти Анатоля, який наразі дуже швидко щось бурмотів сам до себе. Напевно, він вирішив, що його Бінго-Мелоні-англо-американської мови недостатньо, і згадав свою рідну. Слова на кшталт «marmiton de Domange», «pignouf», «hurluberlu» та «roustisseur» пурхали з його рота, як кажани з клуні. Я їх, звісно, не розумів, бо хоч і попотів над галльською мовою під час візиту до Каннів, досі був на стадії Esker-vous-avez. Прикро, бо його слова звучали досить непогано.

Я допомагав Гассі спускатися сходами. Міркуючи спокійніше, ніж тітка Делія, я вже вгадав, які приховані мотиви привели його на дах.

Там, де вона побачила лише гувльісу напідпитку, який розважався п'яними витівками, я побачив загнане оленятко.

— За тобою Таппі гнався? — співчутливо запитав я.

Він затремтів.

— Він мало не спіймав мене на верхньому майданчику. Я прослизнув у вікно коридору та поліз уздовж якогось виступу.

— Це його зупинило, так?

— Так. Але потім я виявив, що застряг. Навколо мене був лише крутий дах. Я не міг повернутися. Я мав лізти далі вздовж того виступу. Аж раптом натрапив на те вікно. Що то за чоловік?

— Анатоль, кухар тітки Делії.

— Француз?

— З голови до п'ят.

— Ось чому він не міг мене зрозуміти. Які ж ці французи бовдури! Не можуть втелепати найпростішого. Задавалося б, якщо хтось бачить іншого у вікні, цей хтось має збагнути, що інший хоче, щоб його впустили. Але ні, він лише стояв.

— І кулаками махав.

— Так. Дурний ідіот! Втім, тепер я в безпеці.

— В безпеці, так. Поки що.

— Що?

— Я подумав, що Таппі міг десь сховатися.

Він підстрибнув, наче ягня навесні.

— Що мені робити?!

Я замислився над цим.

— Прокрадись назад до своєї кімнати та забарикадуй двері. Це буде по-чоловічому.

— А якщо він саме там сховався?

— У такому разі забарикадуйся деінде.

Але прибувши до його кімнати ми виявили, що Таппі якщо й шукав свою жертву, то в якійсь іншій частині будинку. Гассі ринувся за двері, і я почув, як повернувся ключ. Відчуваючи, що більше мені з цього приводу нічого не вдіяти, я повернувся до їдальні, щоб ще раз пригоститися салатом і подумати в тиші. І ледве я встиг наповнити тарілку, аж двері відчинилися й зайшла тітка Делія. Вона опустила в крісло, маючи дещо заяложений вигляд.

— Дай мені випити, Берті.

— Чого саме?

— Будь чого, аби міцного.

Зверніться до Бертрама Вустера з таким проханням, і він покаже себе якнайкраще. Навіть собаки-сенбернари, які втішають таким чином мандрівників у Альпах, не змогли би впоратися краще за мене. Я налив їй келих, і кілька секунд по тому вже не було чути нічого, крім булькання, з яким тітка відновлювала своє здоров'я.

— Заливай, тітонько, — співчутливо сказав я. — Адже це, напевно, так виснажує. Тобі, певно, важко було заспокоювати Анатоля, — казав я, намазуючи собі анчоусовий паштет на грінку. — Тепер, напевно, все улагоджено?

Вона кинула на мене довгий, тривалий погляд; її чоло нахмурилося, наче замислившись.

— Аттіла, — сказала вона врешті-решт. — Так його звали. Аттіла, гун.

— Що?

— Я намагалася зрозуміти, кого ти мені нагадуєш. Когось, хто сіяв усюди руїну та спустошення, хто ламав будинки, в яких до його появи все було тихо та мирно. Його звали Аттіла. Дивовижно, — сказала вона, оглядаючи мене ще раз. — Дивлячись на тебе, будь-хто подумає, що ти просто звичайний дружній ідіот, який, можливо, потребує лікування, але досить нешкідливий. Але насправді ти гірший бич, ніж бубонна чума. Знаєш, Берті, коли я думаю про тебе, я натикаюся на всі скорботи та жахи життя так різко, наче головою в стовп вриваюся.

Ображений і здивований, я хотів був відповісти на це, але та речовина, про яку я подумав, що то рибний паштет, виявилась чимось в'язким і липким. Вона наче огорнулася навколо мого язика та заткнула мені рот, як кляп. А тітка, поки я намагався прочистити ротову порожнину, продовжувала:

— Ти хоч розумієш, що ти розпочав, приславши сюди цього Спінк-Боттла? Про те, що він надрався та перетворив вручення нагород у середній школі Маркет Снодсбері на кінокомедію, я не скажу нічого, бо, чесно кажучи, отримала від цього задоволення. Але те, що він зазирнув у віконце до Анатоля після того, як я витратила стільки сил на те, щоб відмовити його від звільнення, і так його розлютив, що той не хоче залишатися тут жодного дня...

Паштет було здолано. Я зміг заговорити:

— Що?

— Так, завтра Анатоль поїде, а старий Том, напевно, страждатиме від розладу травлення аж до кінця свого життя. І це ще не все. Я щойно зустріла Анджелу, і вона мені сказала, що заручилася з цим Боттлом.

— Так, тимчасово, — мав визнати я.

— Ага, тимчасово. Вона заручилася з ним і з жахливою спокійністю каже про одруження в жовтні. От такі справи. Якщо б зараз до кімнати зайшов пророк Іов, я б з ним могла до самої ночі обмінюватися розповідями про невезіння. Втім, Іов був не в моїй лізі.

— Він мав виразки.

— Що воно таке, ті виразки?

— Думаю, це дуже боляче.

— Дурниці. Я поміняла б свої проблеми на всі виразки світу. Ти що, не розумієш ситуацію? Я втратила найкращого в Англії кухаря. Мій чоловік, бідолаха, тепер може померти від диспепсії. А моя єдина донька, про яку я мріяла, що на неї чекає чудове майбутнє, збирається вийти заміж за безхребетного обожнювача тритонів. А ти мені про виразки кажеш!

Я виправив її невеличку неточність:

— Я не кажу про виразки взагалі. Я лише зауважив, що Іов мав їх. Так, я згоден з тобою, тітонько, що наразі все здається не надто чудовим, але не втрачай оптимізму! Вустерів важко спантеличити сильніше, ніж на мить.

— То ти очікуєш, що незабаром виггадаєш ще якійсь план?

— З хвилини на хвилину.

Вона покірно зітхнула.

— Я так і думала. Що ж, тільки цього нам не вистачало. Я не уявляю, яким чином усе може стати ще гірше, але не маю жодного сумніву, що тобі це вдасться. Твої геніальність та інтуїція знайдуть спосіб. Продовжуй, Берті. Так, продовжуй. Мене це вже не турбує. Мені вже навіть трохи цікаво, до яких ще темніших глибин пекла ти зможеш скинути цей дім. Продовжуй, хлопче... А що це ти їси?

— Я навіть не знаю, що це таке. Щось на кшталт паштету на грінці. Трохи схоже на клей, в який для смаку додали екстракт яловичини.

— Дай мені, — апатично сказала тітка Делія.

— Але жуй це обережно, — порадив я. — Бо воно липне, як смола. Так, Дживсе?

Слуга просто матеріалізувався на килимі. Як завжди, абсолютно беззвучно.

— Вам записка, сер.

— Мені записка, Дживсе?

— Вам записка, сер.

— Від кого, Дживсе?

— Від міс Бассет, сер.

— Від кого, Дживсе?

— Від міс Бассет, сер.

— Від міс Бассет, Дживсе?

— Від міс Бассет, сер.

Цієї миті тітка Делія, яка вже встигла надкусити те, що було на грінці, відклала закуску та попросила нас (дещо роздратовано, як мені здалося), щоб ми заради бога припинили цей номер з водевілю, бо вона сьогодні вже й так забагато натерпілася, щоб іще й двох коміків вислуховувати. Завжди готовий зробити ласку, я кивком голови звільнив Дживса; він трохи замерехтів і зник. Не кожний привид зміг би зробити це так вправно.

— Але про що, — розмірковував я, — мені може писати ця жінка?

— Чому б тобі не відкрити конверт і не прочитати?

— Яка чудова ідея, — сказав я і саме так і зробив.

— І якщо тебе цікавить моя доля, — сказала тітка Делія, прямуючи до дверей, — то я йду до своєї кімнати, виконаю там вправи дихання йогів і спробую все забути.

— Гаразд, — відсутнім голосом сказав я, оглядаючи лист.

А потім з моїх уст злетіло несподіване виття, від якого тітка Делія сіпнулася, наче переляканий мустанг.

— Не роби так! — скрикнула вона, тремтячи кожною частиною тіла.

— Гаразд, але ж...

— Ти просто кара небесна, жалюгідне ти створіння! — зітхнула вона. — Я пам'ятаю, як багато років тому, коли ти ще був у колиці, мене одного разу залишили з тобою саму, і ти тоді мало не проковтнув свою гумову соску й почав ставати пурпуровим. А я, дурепа, вийняла ту соску та врятувала тобі життя. Попереджаю тебе, Берті, якщо ти

коли-небудь знову подавишся соскою, а поруч буду лише я, тобі буде дуже погано!

— Але ж... Це ж треба! — скрикнув я. — Ти знаєш, що трапилося? Меделін Бассет пише, що виходить за мене заміж!

— Бажаю тобі щастя, — сказала родичка та пішла з кімнати, дуже схожа на персонажа з оповідання Едгара Аллана По.

Напевно, я й сам виглядав майже як щось із оповідання Едгара Аллана По, бо, як ви можете уявити, та новина, про яку я вам щойно розповів, вразила мене наповал. Якщо Бассет, вірячи в те, що серце Вустера давно належить їй і готове віддатися за першою вимогою, вирішила скористатися цією можливістю, то я, будучи чоловіком честі, не мав іншого вибору, крім як підкоритися. Ця справа була не з тих, які можна було владнати простою відмовою. Таким чином, усе вказувало на те, що фатум мене спіткав і більш того: вирішив залишитися.

Тим не менш, хоча й марно вдавати, ніби мій контроль над ситуацією був такий, який я хотів би мати, я не втрачав надію знайти вихід. Слабкіший чоловік, потрапивши в такі тенета, безсумнівно відразу кинув би рушник, припинивши опір; але вся суть Вустерів у тому, що ми не слабкіші.

Для початку я ще раз прочитав записку. Не тому, що мав якісь надії, ніби друге прочитання дозволить мені зробити зі змісту якісь інші висновки, просто це допомагало розім'яти мозок. Потім, щоб краще метикувалося, я взяв собі ще фруктового салату, а потім з'їв ще й скибочку бісквіту. А коли я перейшов до сиру, механізми почати рухатися. Я зрозумів, що треба робити. На питання, що напружувало мій мозок, а саме: чи до снаги Бертрамові подолати ці труднощі? — тепер я міг відповісти впевненим «Авжеж».

Головний фокус у таких інтригах — не занепадати духом, зберігати спокій і спробувати знайти призвідників. Знайди призвідників — і знатимеш, що до чого.

Тут призвідником була, безумовно, Бассет. Саме вона розпочала все це непорозуміння, відмовивши Гассі, і було зрозуміло, що перш ніж намагатися щось вирішити чи прояснити, її треба схилити до зміни думки, щоб вона повернулася до нього. Це зробило б Анджелу знову вільною, Таппі трохи б заспокоївся, а звідти вже можна буде починати кудись рухатися.

Я вирішив, що доївши останній шматочок сиру відразу знайду цю Бассет і буду вельми красномовним.

І цієї миті вона зайшла. Я міг би передбачити, що вона незабаром з'явиться. Бо хоч як би серця не краляли, якщо вони знають, що в їдальні накрито фуршет, то рано чи пізно туди прийдуть.

Коли вона ввійшла в кімнату, її погляд був прикутий до лосося в майонезі, і вона без сумніву пішла би прямісінько до нього, щоб пригоститися, якби я, схвильований її появою, не впустив келих чудового напою, яким намагався заспокоїти свій розум. Вона обернулася на звук, і на мить ми зникнули. Її щоки злегка зашарілися, очі розширилися.

— О! — сказала вона.

Я завжди знаходив, що ніщо не допомагає полегшити такі моменти, як досвід виступу на сцені. Знайдіть, чим зайняти свої руки, і битву наполовину виграно. Я схопив тарілку та ринувся вперед:

— Трохи лосося?

— Дякую.

— У супроводі салату?

— Якщо вам не важко.

— А що питимете? Назвіть отруту.

— Я не проти випити трохи апельсинового соку.

Вона ковтнула. Не апельсиновий сік, бо його вона ще не отримала, а болісні асоціації, що були пов'язані з цими словами. Це якби хтось нагадав про спагеті вдові шарманщика-італійця. Її обличчя зашарілося трохи сильніше, на ньому стало видно страждання, і я зрозумів, що спроби звести тему нашої розмови до нейтральних речей на штиб холодного лосося вже виходили за межі практично реалізованих.

Вона, напевно, прийшла до схожого висновку, бо коли я, перш ніж звернутися до головної справи, сказав «Емм...», вона водночас теж сказала «Емм...», і наші «Емм...» зіткнулися в повітрі.

— Вибачте.

— Мені дуже шкода.

— Ви казали...

— Ви казали...

— Ні, будь ласка, продовжуйте.

— О, ну гаразд,

Я поправив краватку, бо маю звичку завжди так робити за присутності цієї панни, і сказав:

— Щодо вашого листа, датованого сьогоднішнім...

Вона знову зашарілася та радше вимушено встромила виделку в лосося.

— Ви отримали мою записку?

— Так, я отримав записку.

— Я дала її Дживсові, щоб він передав її вам.

— Так, він передав її мені. Саме так я її й отримав.

Знову мовчання. І хоча вона вочевидь уникала розмови начистоту, я знехотя вирішив зробити саме це. Адже хтось мав це зробити. Ну що це за дурість: чоловік і жінка в нашій ситуації просто стоять один проти одного та мовчки їдять лосось і сир.

— Так, я її отримав.

— Зрозуміло. Ви її отримали.

— Так, отримав. Я щойно читав її. І саме хотів спитати, якщо раптом натраплю на вас... ну... що це таке?

— А що там таке?

— Саме це я й питаю: що це таке?

— Але ж там, начебто, все ясно.

— О, вельми ясно. Абсолютно ясно. Дуже добре висловлено та все таке інше. Але... Я маю на увазі... Ну, тобто, я дуже дякую за таку честь і все таке інше... але... Чорти забирай!

Вона доїла рибу та поставила тарілку.

— Фруктового салату?

— Ні, дякую.

— Трохи пирога?

— Ні, не треба.

— Може отієї речовини на грінці?

— Ні, дякую.

Вона взяла сирну паличку. Я знайшов холодне яйце, якого не помітив раніше. А потім я сказав «Я маю на увазі» саме тоді, коли вона сказала «Здається, я знаю», і знову відбулося зіткнення.

— Мені дуже шкода.

— Вибачте.

— Продовжуйте, будь ласка.

— Ні, ви продовжуйте.

Я елегантно змахнув яйцем, щоб показати, що право говорити першою належить їй, і вона почала знову:

— Здається, я зрозуміла, що ви намагаєтесь сказати. Ви здивовані.

- Так.
- Ви думаєте про...
- Саме так.
- ...містера Фінк-Ноттла.
- Саме про нього.
- Ви не можете зрозуміти те, що я зробила.
- Саме так.
- Мене це не дивує.
- А мене дивує.
- Тим не менш, це досить просто.

Вона взяла ще одну сирну паличку. Схоже, вони були їй до вподоби.

- Насправді це просто. Я хочу, щоб ви були щасливі.
- Які ви ласкаві!
- Я присвячу своє життя тому, щоб зробити вас щасливим.
- Які дружні наміри.
- Я хочу зробити хоча б це. Але... можна мені бути з вами відвертою, Берті?

— О, будь ласка.

— Я мушу сказати вам ось що. Ви мені подобаєтесь. Я вийду за вас заміж. Я зроблю все, щоб бути вам хорошою дружиною. Але моя приязнь до вас ніколи не зможе бути тією вогненною пристрасстю, що я відчувала до Огастеса.

— Це саме те, про що я намагався сказати. Саме в цьому є суть. Чому б узагалі не забути про ідею життя зі мною? Закиньте її подалі. Якщо ви кохаєте старого Гассі...

— Вже ні.

— Та годі!

— Ні. Те, що сьогодні трапилося, вбило моє кохання. На тій красі тепер пляма потворності, я вже ніколи не зможу відчувати до нього те, що відчувала раніше.

Я, звісно, розумів її. Гассі кинув до її ніг своє серце; вона його підняла та майже відразу після цього дізналася, що він увесь цей час був п'яний в зюю. Шок мав бути неабиякий. Жодній дівчині не сподобається дізнатися, що чоловікові треба ретельно напитися, щоб попросити її одружитися з ним. Це ранило гордість.

Тим не менш, я не зупинявся.

— Але чи не думали ви, — сказав я, — що можете неправильно сприймати сьогоднішню поведінку Гассі? Вирішили, що всі докази підтверджують найжахливіше припущення, тим часом як він, можливо, просто перегрівся на сонці? У хлопців, знаєте, бувають сонячні удари, особливо під час спеки.

Вона подивилася на мене, і я побачив, що вона знову ввімкнула мокрі очі.

— У цьому ви весь, Берті. Я поважаю вас за це.

— О, ні.

— Так. У вас велична, лицарська душа.

— Анітрохи.

— Саме так. Ви мені нагадуєте Сірано.

— Кого?

— Сірано де Бержерака.

— Того, з носом?

— Так.

Не можу сказати, що мені було приємно. Я боязко помацав свій дзьоб. Можливо, він трохи... помітний, але ж зовсім не в тому класі, як у Сірано. Було таке враження, що далі ця дівчина порівнюватиме мене з Ньюхалом Дюранте^[18].

— Він кохав, але діяв на благо іншого.

— О, тепер зрозуміло, про що ви.

— Ви мені подобаєтесь цим, Берті. Це було добре з вашого боку — добре та шляхетно. Але марно. Є такі речі, що вбивають любов. Я ніколи не забуду Огастеса, але моя любов до нього померла. Я буду вашою дружиною.

Що ж, я не міг переступити межі пристойності.

— Зрозуміло, — сказав я. — Гречно дякую.

Далі наш діалог знов вичахнув, і ми мовчки стояли та їли: вона — сирні палички, а я — яйця. Була певна незрозумілість відносно того, що робити далі.

На щастя, перш ніж зникновілість встигла стати ще гіршою, зайшла Анджела, перервавши нашу зустріч. Тоді Бассет заявила про наше заручення, і Анджела поцілувала її та сказала, що сподівається, що вона буде дуже-дуже щаслива, а Бассет поцілувала її та сказала, що сподівається, що та буде дуже-дуже щаслива з Гассі, а Анджела сказала, що авжеж буде, бо Огастес такий любчик, і Бассет знову

поцілувала її, потім Анджела знову поцілувала її... Одним словом, все це ставало таким жахливо жіночим, що я з радістю непомітно, боком пішов звідти.

Я, звісно, з радістю зробив би це в будь-якому разі, але якщо коли-небудь і був момент для того, щоб Бертрам напружив мозок, то він був саме зараз.

Я вважав, що це кінець. Навіть кілька років тому, коли я ненавмисно заручився зі страшною кузиною Таппі Гонорією, я не мав відчуття, що загруз по пояс у трясовині та маю зникнути без сліду. Я побрів надвір, у садок, запалив там сигарету, а на душі в мене був важкий тягар. Я впав у якийсь транс, намагався уявити собі, як воно буде — до кінця свого життя мати в своєму домі Бассет — і водночас, якщо ви мене розумієте, намагався не уявляти, як воно буде. Аж раптом я вривався в щось, що могло бути деревом, але виявилось чимось іншим. Це був Дживс.

— Прошу вибачити, сер, — сказав він. — мені слід було зрушити вбік.

Я не відповів. Я стояв і мовчки дивився на нього. Бо його поява спрямувала мої думки іншим шляхом.

Отже, Дживс — міркував я. Я прийшов до висновку, що він утратив хватку і вже не був таким могутнім, як раніше, але чи не було можливості — питав я себе — що я помилився? Що як відправити його на рекогносцировку? Що як йому вдасться знайти такий провулочок, яким я зможу вислизнути з небезпечного місця, нікого не образивши? І відповіддю, яку я сам собі дав, було «цілком можливо». Адже його потилиця випирала, як і раніше. В очах був досі помітний виблиск розуму.

Це, звісно, не означало, що після того, що було між нами через білий піджак з металевими гудзиками, я був готовий повністю віддатися в його руки. Я усього лише був згодний залучити його до обговорення. Але пригадуючи деякі з його попередніх триумфів — справу Сліпперлі, епізод з моєю тіткою Агатою та собакою Макінтошем, вдало влагоджену справу дядька Джорджа й племінниці барменши — я вирішив, що маю підстави принаймні надати йому можливість прийти на допомогу молодому хазяїнові в лиху годину.

Але перш ніж щось робити, між нами треба було прояснити одну річ, і прояснити дуже чітко.

— Дживсе, — сказав я, — я хочу поговорити з тобою.

— Сер?

— Я в скрутному становищі.

— Мені шкода чути про це, сер. Чи можу я чимось допомогти?

— Цілком можливо, що можеш, якщо ще не втратив свою хватку.

Скажи мені відверто, Дживсе, з ментальної точки зору ти в гарній формі?

— Так, сер.

— Досі їси багато риби?

— Так, сер.

— Тоді, можливо, все гаразд. Але перш ніж я почну, треба з'ясувати один момент. У минулому, коли тобі вдавалося врятувати мене або когось із моїх приятелів з халепи, ти часто користався моєю вдячністю заради власної вигоди. Ті пурпурові шкарпетки, приміром. А ще короткі штани та Ітонські гетри. Ти з підступною хитрістю обрав момент, коли я був послаблений полегшенням від порятунку, і змусив мене позбутися них. Але зараз я тобі кажу: якщо ти досягнеш успіху в теперішній ситуації, з моїм білим піджаком нічого подібного не буде.

— Добре, сер.

— Ти не прийдеш до мене, коли все завершиться, просити викинути цей піджак?

— Ні в якому разі, сер.

— Тепер, коли ми домовилися, я продовжу. Дживсе, я заручився.

— Сподіваюся, що ви будете щасливі, сер.

— Не будь дурнем. Я заручився з міс Бассет.

— Невже, сер? Я не знав...

— Я теж не знав! Це була повна несподіванка. Тим не менш, це трапилося. Офіційне сповіщення було в тій записці, яку ти мені приніс.

— Дивно, сер.

— Що дивно?

— Дивно, що вміст тієї записки був таким, як ви кажете. Коли міс Бассет давала мені те повідомлення, у мене було враження, що вона мала не дуже щасливий настрій.

— Її настрої анітрохи не щасливий. Невже ти думаєш, що вона насправді хоче за мене заміж? Фу, Дживсе! Хіба ти не бачиш, що це всього лише ще один з тих бісових жестів, що швидко перетворюють

Брінклі Корт на пекло для всього живого? До дідька всі ці жести, як на мене!

— Так, сер.

— То що мені тепер робити?

— Ви вважаєте, що міс Бассет, попри все, що відбулося, досі має почуття до містера Фінк-Ноттла, сер?

— Вона сумує за ним.

— У такому разі, сер, найкращим планом буде примирити їх.

— Як? От бачиш: ти мовчиш і крутиш великими пальцями. Ти в глухому куті.

— Ні, сер. Якщо я й крутив пальцями, то лише для того, щоб краще думалося.

— Тоді продовжуй крутити ними.

— У цьому вже немає потреби, сер.

— Хочеш сказати, що в тебе вже клює?

— Так, сер.

— Ти мене вражаєш, Дживсе. Розповідай.

— Я маю на увазі ту саму ідею, про яку вже казав вам, сер.

— Хіба ти мені колись казав про якісь ідеї?

— Якщо ви згадаєте той вечір, коли приїхали сюди, сер. Ви були ласкаві запитати в мене, чи не мав я плану щодо того, як помирити міс Анджелу та містера Глоссопа, і я насмілюся запропонувати...

— Боже мій! Невже ти про той старий пожежний дзвін?

— Саме про нього, сер.

— Ти досі від нього не відмовився?

— Ні, сер.

Уявіть, як сильно вразила мене жахлива примха долі, якщо замість того, щоб зневажливо відмахнутися від цієї пропозиції, я почав міркувати, чи не може в ній все-таки бути доля рації.

Як ви маєте пам'ятати, коли він вперше згадав про цей свій план з пожежним дзвоном, я реагував швидко та рішуче. Тоді я назвав це дурницею, і ви маєте пам'ятати, як я зажурився, вважаючи цей план остаточним доказом повного занепаду колись великого розуму. Але тепер мені почало здаватися, що в цьому може бути певний шанс. Річ у тому, що я вже дійшов тієї стадії, коли був готовий спробувати будь-що, яким би воно не було тупим.

— Повтори-но мені цей твій план, Дживсе, — задумливо сказав я. — Я пам'ятаю, що він мені здався придуркуватим, але я міг пропустити якусь дрібну деталь.

— Тоді ви критикували його, сер, за те, що він надто складний, але мені здається, що насправді він досить прямолінійний. На мою думку, сер, мешканці цього будинку, почувши пожежний дзвін, припустять, що почалася велика пожежа.

Я кивнув. Цей ланцюжок думок був мені зрозумілий.

— Так, це здається логічним.

— За цих обставин містер Глоссоп поквартиться рятувати міс Анджелу, а Гассі тим часом зробить таку саму послугу міс Бассет.

— Це що, базується на психології?

— Так, сер. Можливо, ви згадаєте, що Шерлок Холмс — детектив, якого вигадав покійний сер Артур Конан Дойл — стверджував, що при сигналі пожежної тривоги першим інстинктом будь-кого є рятувати те, що має для нього найвищу цінність.

— Мені здається, що є велика небезпека побачити Таппі з урятованим м'ясним пирогом, але продовжуй, Дживсе, продовжуй. Ти гадаєш, що це може все налагодити?

— Після такої події стосунки в цих двох парах навряд чи залишаться поганими, сер.

— Можливо, ти маєш рацію. Але ж, трясця, якщо ми почнемо дзвонити посеред ночі, чи не налякаємо ми до смерті половину слуг? Є одна покоївка — Джейн її звати, здається — яка стрибає мало не до стелі, якщо хтось несподівано з-за рогу виходить.

— Згоден, сер, це дуже нервова дівчина. Я звернув на неї увагу. Але якщо ми діятимемо негайно, ми запобіжимо таких випадковостей. Усі слуги, за винятком мосьє Анатоля, вночі будуть на танцях у Кінгхем Менор.

— Авжеж! Це зайвий раз демонструє, як сильно я занепав духом. Незабаром я забуду, як мене звати. Що ж, тоді спробуймо уявити собі це. Бумкає дзвін. Гассі мчить і хапає Бассет... Стоп. А чому їй просто не спуститися сходами?

— Ви не берете до уваги вплив раптової тривоги на жіночий темперамент, сер.

— Це точно.

— Першим поривом міс Бассет, на мою думку, буде вистрибнути у вікно.

— Ну, це ще гірше. Не вистачало нам лише розмазати її по газону як пюре. Здається мені, Дживсе, що недоліком твого плану є те, що ми весь садок трупами засмітимо.

— Ні, сер. Ви, напевно, забули, що містер Треверс через боязнь грабіжників наказав закрити всі вікна міцними ґратами.

— Так, авжеж! Що ж, тоді все гаразд, — сказав я, хоча й досі мав сумніви. — Цілком можливо, що це спрацює. Але я маю таке відчуття, що десь щось піде не так. Втім, я не в тому становищі, щоб вередувати, навіть якщо шанси один проти ста. Я погоджуюсь із твоїм планом, Дживсе, хоча й побоююсь. О котрій годині ти пропонуєш дзвонити?

— Не раніше півночі, сер.

— Тобто, трохи пізніше півночі?

— Так, сер.

— Що ж, гаразд. Рівно о пів на першу я задзвоню.

— Дуже добре, сер.

знаю чому так, але є в сільській місцевості щось таке, що дуже дивно впливає на мене. У Лондоні я можу піти з дому на всю ніч і абсолютно спокійно повернутися водночас із молочниками, але помістять мене в садок заміського будинку після того, як усі пішли спочивати й двері зачинені, і в мене відразу сироти на шкірі. Нічний вітер колише верхівки дерев, гілля тріщить, кущі шелестять, і я оком не встигну кліпнути, а мій дух уже занепав і я вже чекаю, що зараз ззаду до мене, стогнучи, підкрадуться родинні привиди. Усе це до дідька неприємно, і якщо ви вважаєте, що якщо збираєшся задзвонити найбільшим пожежним дзвоном Англії та розпочати в тихому темному будинку суцільну паніку, то це сприймається легше, ви помиляєтесь.

Я чудово знав, що таке пожежний дзвін Брінклі Корт і який пекельний галас він здійснює. Окрім того, що дядько Том не любить крадіїв, він також є людиною, яка завжди заперечувала проти того, щоб бути засмаженою уві сні, тож купивши цей будинок він подбав про те, щоб від пожежного дзвона у вас радше серце зупинилося, ніж ви могли помилково сплутати його із цвіріньканням горобців у плющі.

Коли я був малий і проводив канікули в Брінклі, час від часу тут бували навчальні пожежні тривоги, і було багато ночей, коли цей дзвін переривав мій міцний сон наче Остання Сурма.

Я визнаю, що спогади про те, на що здатний цей дзвін, якщо його пустити в дію, змусив мене зупинитися, коли я стояв о 12:30 ночі біля флігеля, де він висів. Вигляд мотузки на тлі побіленої стіни та думка про несамовитий гамір, що пошматує нічний спокій, зробили те дивне почуття, про яке я вже казав, ще сильнішим.

Більш того, тепер, мавши час подумати про все, я дуже скептично ставився до цього Дживсового плану. Дживс, схоже, не сумнівався, що Гассі та Таппі перед лицем жахливої долі не матимуть інших думок, крім рятування Бассет і Анджели.

А я не міг себе переконати в цьому.

Адже я знаю, як поведуться хлопці перед лицем жахливої долі. Я пам'ятаю, як Фредді Віджин, один з найвідважніших членів «Трутнів»,

розповідав про пожежну тривогу в приморському готелі, де він жив; тоді він, анітрохи не рятуючи жінок, зліз по пожежній драбині менш ніж за десять секунд, упродовж яких його розум був зайнятий лише одним — виживанням Ф. Віджина. А щодо ідей надання допомоги іншим, то за його словами він був готовий стояти внизу й ловити їх простирадами, але не більше.

То чому це мало бути інакше у випадку з Огастасем Фінк-Ноттлом і Гільдебрандом Глоссопом?

Ось такі були мої думки, коли я стояв, тримаючись за мотузку, і напевно я відмовився б від усього цього, якби цієї миті не уявив собі Бассет, яка почує цей дзвін уперше. Цей абсолютно новий досвід, напевно, мало з розуму її не зведе. І цей образ так мені сподобався, що я більше не чекав, а взявся за мотузку, вперся ногами в землю та потягнув.

Як я вже казав, я не чекав на те, що дзвін буде тихий. І він не був тихий. Коли я чув його востаннє, я був у своїй кімнаті на протилежному боці будинку, і навіть тоді він викинув мене з ліжка так, ніби щось піді мною вибухнуло. А стоячи так близько до нього, я відчув усю його міць і силу: за все своє життя я не чув нічого схожого.

Зазвичай я радше люблю, коли шумно. Пригадую, як одного вечора «Котяче м'ясо» Поттер-Пербрайт приніс до «Трутнів» поліцейську торохтілку та скористався нею, коли стояв за спинкою мого крісла. А я тоді лише влаштувався зручніше та із задоволеною посмішкою заплющив очі, наче глядач опери в ложі. Те саме трапилося, коли син тітки Агати підніс сірник до пакунка святкових феєрверків, щоб побачити, що трапиться.

Але дзвін Брінклі Корт — це навіть для мене було забагато. Потягнувши його кілька разів, я вирішив, що цього вже досить, і неспішно пішов на головний газон, щоб з'ясувати, яких мені вдалося досягти результатів.

Брінклі Корт не осоромився. З першого погляду я зрозумів, що зібралися всі. Кидаючи погляд то туди, то сюди, я бачив то дядька Тома в пурпуровому халаті, то тітку Делію в синьо-жовтому. Також я побачив Анатоля, Таппі, Гассі, Анджелу, Бассет і Дживса, саме в такому порядку. Вони всі були тут.

Але — і це відразу стурбувало мене — я не бачив жодної ознаки того, що відбулися які-небудь рятувальні заходи. Я, звісно, сподівався

побачити в одному кутку Таппі, який стурбовано схилювався над Анджелою, а в іншому — Гассі, який обмахував Бассет рушником. Натомість Бассет стояла біля тітки Делії та дядька Тома, які намагалися переконати Анатолія, що в цьому можна знайти щось гарне, тим часом як Анджела з ображеним виразом обличчя спиралася на сонячний годинник, а Гассі сидів на траві й тер рукою подряпану гомілку. Таппі самотньо ходив туди-сюди по доріжці.

Тривожна картина, погодьтеся. Владним жестом я покликав до себе Дживса.

— Ну, Дживсе?

— Сер?

Я суворо подивився на нього: «Сер», тряця!

— Який сенс тепер казати «сер», Дживсе? Подивись навколо. Переконайся на власні очі. Твій план зазнав фіаско.

— Безперечно, схоже на те, що не все трапилося так, як ми передбачали, сер.

— Ми?

— Як я передбачав, сер.

— Ото ж бо! Хіба я тобі не казав, що це буде фіаско?

— Я пам'ятаю, що ви виявляли сумнів, сер.

— Сумнів — це не те слово, Дживсе. Я від самого початку не мав ані краплі віри в цю ідею. Коли ти вперше про це згадав, я сказав, що це дурниці, і мав слушність. Я не виню тебе, Дживсе. Ти не винен у тому, що перетрудив свій мозок. Але після цього — вибач мене, якщо я завдаю цим болю твоїм почуттям, Дживсе — я буду розумніший і не дозволятиму тобі займатися чимось, окрім найелементарніших проблем. Краще нам залишити це поміж нами, ти згодний? Найдобріше — бути чесним і відвертим.

— Авжеж, сер.

— Тобто, наче ніж хірурга.

— Саме так, сер.

— Я вважаю...

— Вибачте, що перебиваю вас, сер, але мені здається, що місіс Треверс намагається привернути до себе вашу увагу.

І цієї миті лунке «Агов!», яке могло бути видане лише зазначеною родичкою, переконало мене в тому, що він мав рацію.

— Підійди-но на хвилиночку сюди, Аттіло, якщо твоя ласка, — гримнув добре знайомий (а за певних обставин любимий) голос, і я пішов.

Я відчував великий неспокій. Мені вперше спала думка про те, що я не приготував справді доброї історії, яка могла б виправдати моє сумнівне рішення задзвонити о цій порі доби в пожежний дзвін, а раніше я, бувало, чув від тітки Делії досить вільні вирази навіть після менших провокацій.

Втім, вона не виявляла жодної ознаки агресії. Скоріше вона була холодна та спокійна, якщо ви мене розумієте. Було видно, що це жінка, яка зазнала страждань.

— Що ж, Берті, любий, — сказала вона, — ось ми й зібралися.

— Так, — обережно відповів я.

— Адже всі на місці, так?

— Начебто так.

— Чудово. Це так корисно для нашого здоров'я — бути надворі, а не в задушливих спальнях. Я щойно заснула, коли ти почав виконувати свій номер зі дзвоном. Бо це ж ти, дитятко моє миле, дзвонив, так?

— Я дзвонив, так.

— На це була якась причина, чи це просто примха?

— Я думав, що почалась пожежа.

— А чому ти так вирішив, любий?

— Мені здалося, що я побачив полум'я.

— Де, любий? Скажи тітоньці Делії.

— В одному з вікон.

— Зрозуміло. Отже, ми всі перелякалися до смерті та повискакували зі своїх ліжок через те, що тобі щось привиділося?

Цієї миті дядько Том видав такий звук, ніби відкоркували пляшку, а Анатоль, чий вуса повиснули зовсім низько, сказав щось про «якихось мавп» і, якщо я не помиляюсь, про «rogomier», що б це не означало.

— Я визнаю, що я помилився. Мені шкода.

— Не треба просити вибачення, крихітко. Хіба ти не бачиш, які ми всі задоволені? А чому ти взагалі був надворі?

— Просто гуляв.

— Зрозуміло. І ти продовжиш свою прогулянку?

— Ні, я, мабуть, вже піду спати.

— Добре. Бо я теж хочу піти спати й не думаю, що зможу заснути, знаючи, що ти десь надворі даєш волю своїй надто розвинутій уяві. Бо далі тобі може уздрітися рожевий слон, що сидить на підвіконні вітальні, і ти почнеш кидати в нього камінням... Що ж, ходімо, Томе. Вистава, схоже, закінчилася... Втім, зачекай-но. Цар тритонів хоче нам щось сказати... Так, містере Фінк-Ноттл?

Гассі, який підійшов до нас, був чимось засмучений.

— Отакої!

— Кажіть уже, Огастесе.

— Отакої, що ж ми тепер робитимемо?

— Особисто я маю намір повернутися в ліжко.

— Але ж двері зачинені!

— Які двері?

— Парадні двері. Хтось їх, напевно, захлопнув.

— Тоді я їх відчиню.

— Але вони не відчиняються.

— Тоді я спробую інші двері.

— Але всі інші двері заперті.

— Що? Хто їх запер?

— Не знаю.

Я висунув гіпотезу:

— Вітер?

Тітка Делія подивилася мені прямо в очі.

— Не випробовуй моє терпіння так сильно, — попросила вона. — Не зараз, серденько.

І справді, ще не завершивши казати, я й сам помітив, що вітру не було.

Дядько Том сказав, що ми мусимо залізти у вікно. Тітка Делія слабо зітхнула:

— Як? Чи змогли б це зробити Ллойд Джордж, Вінстон або Болдвін?^[19] Ні. Бо ти всі вікна позакривав ґратами.

— Отакої! Боже Всевишній, то подзвоніть тоді!

— У пожежний дзвін?

— У дзвінок на вході.

— І що це дасть, Томасе? В домі нікого немає. Усі слуги в Кінгхемі.

— Але ж не можемо ми, в дідька, залишитися тут на всю ніч!

— Не можемо? А ось побачиш. Для мешканців заміського будинку, в якому оселився цей Аттіла, немає нічого, абсолютно нічого неможливого. Сеппінгс, напевно, взяв ключ від задніх дверей із собою. Доки він не повернеться, нам доведеться чимось розважатися.

Таппі запропонував:

— А чому б не взяти один з автомобілів і не поїхати на ньому в Кінгхем і не взяти в Сеппінгса ключ?

Ця пропозиція була зустрита добре. У цьому нема сумнівів. На напруженому обличчі тітки Делії вперше спалахнула посмішка. Дядько Том схвально буркнув. Анатоль сказав щось на провансальській, і це звучало як комплімент. Мені здалося, що навіть вираз обличчя Анджели трохи пом'якшав.

— Чудова ідея, — сказала тітка Делія. — Краще не може бути. Мерщій біжіть у гараж!

Після того, як Таппі пішов, щодо його розуму та винахідливості були сказані надзвичайно лестиві слова, і взагалі була тенденція порівнювати його з Бертрамом — не на користь останнього. Мені, звісно, боляче було це слухати, але це випробування тривало недовго, він був відсутній не більш ніж п'ять хвилин.

Повернувся Таппі стривоженим.

— Нічого не вийде!

— Чому?

— Гараж запертий.

— То відчиніть його.

— У мене немає ключа.

— То гукніть, щоб Вотербері прокинувся.

— Який Вотербері?

— Шофер, бовдуре! Він спить над гаражем.

— Але ж він пішов на танці в Кінгхем!

Це був останній удар. До цієї миті тітці Делії вдавалося зберігати холодний спокій. А тепер дамбу прорвало. Прожиті роки неначе залишили її, і вона знову стала тією Делією Вустер, що обожнювала полювання на лисиць — емоційною відвертою дівчиною, яка часто вставала на стременах, щоб виляяти відповідальних за гончаків.

— Прокляття на всіх шоферів-танцюристів! Якого біса шоферові танцювати? Я від самого початку не довіряла йому. Щось мені підказувало, що він танцюрист! Ну, тепер все. Стирчатимемо тут до

сніданку. Я дуже сильно здивуюсь, якщо ті чортові слуги повернуться до восьмої. Сеппінгс з танців не піде, доки його не виженуть. Я його знаю. Той джаз вдарить йому в голову, і він там стоятиме та плескатиме долонями та кричатиме «біс», доки руки пухирями не вкриються. Прокляття на всіх дворецьких-танцюристів! Що таке Брінклі Корт? Респектабельний заміський англійський будинок чи школа брудних танців? Можна подумати, що ми в Російському Балеті живемо. Що ж, гаразд. Якщо мусимо залишатися надворі, то мусимо. Ми всі замерземо до смерті, за винятком... — цієї миті вона спрямувала свій не дуже дружній погляд на мене, — за винятком дорогенького Аттіли, який, як я бачу, добре вдягнувся. Ми віддамося нашій долі замерзти до смерті, лише висловивши передсмертне побажання, щоб наш старий друг Аттіла не полінився присипати нас листям. Не сумніваюсь, він ще раз дзвонитиме в свій пожежний дзвін на знак пошани... А тобі чого треба, чоловіче?

Вона замовкла, суворо дивлячись на Дживса. Упродовж останньої частини її промови він шанобливо стояв біля неї, намагаючись потрапити їй на очі.

— Дозвольте дещо запропонувати, мадам.

Не можу сказати, що впродовж нашого довгого знайомства я завжди ставився до Дживса схвально. Його характер має певні риси, які неодноразово призводили до погіршення наших стосунків. Він один з тих людей, які, як то кажуть, якщо їм щось-там дати, щось із ним зроблять. Його робота часто буває грубою, і він неодноразово згадував про мене як про «розумово несуттєвого». Багато разів, як я вже писав, моїм неприємним обов'язком було придушувати в ньому звичку бути зарозумілим і ставитися до свого господаря як до кріпака чи наймита.

Це вагомі вади.

Але в одному я йому ніколи не відмовляв. Він магнетичний. Є в ньому щось таке, що наче заспокоює та гіпнотизує. Наскільки я знаю, він ніколи не мав нагоди зустрітися зі скаженим носорогом, але якщо б така пригода сталася, я не маю жодного сумніву, що перетнувшись поглядом із Дживсом тварина б різко зупинилася, перекинулася б на спину та почала муркотати, задравши ноги.

Принаймні, тітку Делію — а це найближча подоба скаженого носорога, яку я зустрічав — він заспокоїв за п'ять секунд. Він просто

стояв із шанобливим виглядом, і хоча я й не відсікав час (адже в мене не було секундоміра), припущу, що вже через три з чвертю секунди її манери почали приголомшливо змінюватися на краще. Вона танула перед його очима.

— Дживсе! Невже у вас є ідея?

— Так, мадам.

— Ваш дивовижний мозок у цю годину незгоди працює, як завжди?

— Так, мадам.

— Дживсе, — тремтячим голосом сказала тітка Делія, — вибачте мене за такий різкий тон. Я була сама не своя. Мені слід було знати, що ви не підійшли би просто для того, щоб розпочати бесіду. Розкажіть нам про свою ідею, Дживсе! Приєднуйтеся до нашої групи мислителів, розкажіть нам усе. Почуйтеся вільно, Дживсе, порадуйте нас. Ви справді можете врятувати нас із цієї халепи?

— Так, мадам, якщо один із джентльменів погодиться поїхати на велосипеді.

— На велосипеді?

— У сараї садівника, що на городі, є велосипед, мадам. Можливо, один із джентльменів не буде проти поїхати на ньому в Кінгхем Менор і взяти у містера Сеппінгса ключ від задніх дверей.

— Блискуче, Дживсе!

— Дякую, мадам.

— Чудово!

— Дякую, мадам.

— Аттіло! — сказала тітка Делія тихим і владним голосом, повернувшись до мене.

Я чекав на це. Від тієї самої миті, коли з уст мого слуги злетіли необачні слова, я мав передчуття, що офірним цапом захочуть зробити саме мене, тому приготувався заперечувати та чинити опір.

І саме коли я збирався це зробити, саме коли я збирав усе своє красномовство, щоб заперечити, що я не вмію їздити на велосипеді й не зможу навчитися впродовж короткого часу, мій слуга придушив мою спробу ще в зародку.

— Так, мадам, містер Вустер чудово впорається з цим завданням. Він відмінний велосипедист. Він неодноразово вихвалявся мені своїми вело-перемогами.

Я не вихвалявся! Не говорив я нічого такого! Просто жахливо, як сильно можна перекрутити чийсь слова. Усе, про що я йому коли-небудь згадував — мимохідь, просто щоб згаяти час, коли ми дивилися в Нью-Йорку шестиденні велоперегони — що коли мені було чотирнадцять років і мене поселили на час канікул до вікарія, який мав вчити мене латини, я виграв у місцевій школі «Перегони хлопчиків-хористів». Хіба це можна назвати вихвалянням своїми велоперемогами?

Адже він чоловік, який знає життя, йому відомо, що рівень цих шкільних змагань ніколи не буває високий. До того ж, якщо я не помиляюсь, я зауважив йому тоді, що під час тієї події мав фору в півкола, і що Віллі Пантінг — фаворит тих перегонів — не зміг брати в них участь через те, що взяв без дозволу велосипед свого старшого брата, і той брат з'явився водночас із пострілом стартового пістолета, дав малому у вуха й забрав велосипед, таким чином вивівши його зі змагань. Але Дживс зобразив це так, що мене можна було уявити одним з тих хлопців, у кого светри обвішані медалями, чиї портрети іноді з'являються в пресі з приводу того, що вони проїхали від Рогу Гайд-парку до Глазго швидше за інших, або що.

Начебто цього було замало, Таппі вирішив додати й свою копійчину.

— Це точно! — сказав Таппі. — Берті завжди був чудовим велосипедистом. Пам'ятаю, як в Оксфорді він знімав із себе весь одяг під час вечірок і їздив навколо будівлі, співаючи комічні пісні. Ох і швидко ж він тоді їздив!

— Отже, і зараз він поїде швидко, — жваво сказала тітка Делія. — Як на мене, то чим швидше, тим краще. І комічні пісні, якщо йому хочеться, теж нехай співає. А якщо тобі для цього треба зняти з себе одяг, Берті, то не відмовляй собі ні в чому. Але хоч в одязі, хоч голий, хоч зі співом, хоч мовчки — вирушай негайно!

Я зрештою зміг заговорити:

— Але ж я кілька років уже не їздив!

— Ось і поїздиш нарешті.

— Я вже, мабуть, забув, як це робиться.

— Раз чи два спробуєш — і згадаєш. Метод спроб і помилок. Інакше не буває.

— Але ж до Кінгхема кілька миль!

— Тож чим скоріше ти поїдеш, тим краще.

— Але ж...

— Берті, любий...

— Але ж, дідько...

— Берті, дорогенький...

— Так, але ж...

— Берті, миленький...

Ось так це й трапилося. Я похмуро йшов у темряві, біля мене йшов Дживс, а тітка Делія кричала мені в спину щось про спроби уявити себе тим чоловіком, який приніс добру вість з Гента до Екса. Це був перший раз, коли я про нього почув.

— Що ж, Дживсе, — холодним обуреним голосом сказав я, коли ми дійшли до сараю, — ось які наслідки твого великого плану! Таппі, Анджела, Гассі та Бассет не розмовляють один з одним, а на мене чекає вісім миль поїздки...

— Дев'ять, сер.

— Дев'ять миль поїздки в один бік і ще дев'ять назад!

— Мені шкода, сер.

— Запізно вже шкодувати. Де цей бридкий костотряс?

— Я його винесу, сер.

Він виніс. Я сумно оглянув його.

— А де ліхтар?

— Боюсь, що ліхтаря немає, сер.

— Немає ліхтаря?!

— Ні, сер.

— Але ж без ліхтаря мені страшно їхати. А що як я кудись вріжусь? — я замовчав і кинув на нього холодний погляд. — Ти посміхаєшся, Дживсе. Ця думка тебе тішить?

— Прошу вибачити, сер. Я згадав байку свого дядька Сайрила, яку він розповідав мені, коли я був дитиною. Досить абсурдна історія, сер, але мені вона завжди здавалася кумедною. За словами мого дядька Сайрила, двоє чоловіків, яких звали Ніколс і Джексон, поїхали на велосипеді-тандемі до Брайтона та мали нещастя зіткнутися з возом броваря. І коли загін рятівників прибув до місця пригоди, вони виявили, що постраждалих кинуло з такою силою, що було неможливо розібрати, де хто. Навіть найгостріше око не могло розрізнити, яка частина фрагментів була Ніколсом, а яка — Джексоном. Тож вони

зібрали докупи все, що змогли, і назвали це Ніксоном. Я пам'ятаю, що коли був дитиною, сер, то багато сміявся з цього.

Я мусив витримати паузу, щоб опанувати свої емоції.

— Сміявся, кажеш?

— Так, сер.

— Знаходив це смішним?

— Так, сер.

— І твій дядько Сайрил теж вважав це смішним?

— Так, сер.

— Боже, оце так родина! Коли наступного разу зустрінеш свого дядька Сайрила, Дживсе, можеш передати йому від мене, що його почуття гумору бридке й огидне!

— Він помер, сер.

— Хвала Богу за це... Ну, давай-но мені вже цю трикляту машину.

— Добре, сер.

— Шині надуті?

— Так, сер.

— Гайки загвинчені, гальма справні, шестерні як слід працюють?

— Так, сер.

— Добре, Дживсе.

У ствердженні Таппі про те, що під час навчання в Оксфорді я був відомий тим, що проїхав на велосипеді голий навколо будівлі, була мушу визнати, певна частина правди. Але хоча ці факти були переказані правильно, він розповів не все. Він не розповів про те, що я за тих часів завжди був п'яний як ніч, а в такому стані чоловік може бути здатний на такі трюки, яким тверезий розум чинитиме опір. Під впливом спиртного, як мені здається, чоловіки можуть їздити верхи хоч на алігаторах.

А коли я зараз крутив педалі, виїжджаючи у великий світ, я був тверезий, як скельце, в наслідок чого старі навички зраджували мені. Я їхав вихилясом і усі історії, які я коли-небудь чув про жахливі нещасливі випадки за участю велосипедів, стрімко спливали у моїх думках, а попереду них всіх був життєрадісний анекдот Дживсового дядька Сайрила про Ніколса та Джексона.

Втомлено просуваючись крізь темряву, я марно намагався зрозуміти логіку людей на кшталт Дживсового дядька Сайрила. Що в біса могло бути смішним у катастрофі, наслідком якої, схоже, стало

повне зникнення двох людських істот (ну, принаймні, половини однієї людської істоти та половини іншої)? Це було за межами мого розуміння. Як на мене, це була одна з найбільших трагедій, про які я коли-небудь чув, і я не маю сумніву, що продовжував би роздумувати над нею ще дуже довго, якби мою увагу не відвернула раптова потреба зробити різкий зигзаг, щоб об'їхати свиню, яка стояла на моєму фарватері.

На мить мені здалося, що на мене чекає доля Ніколса та Джексона, але на щастя виконаний мною швидкий зиг, який супроводжувався вправним загом у виконанні свині, дозволив мені врятуватися, але моє серце тріпотіло, наче спіймана пташка.

Ця близькість до катастрофи справила жахливий ефект на мої нерви. Те, що посеред ночі по дорогах ходять свині, продемонструвало мені ризиковану природу моєї подорожі. Після цього я думав про усілякі інші речі, що могли трапитися з чоловіком, який вирушив у дорогу після заходу сонця на велосипеді без ліхтаря. Зокрема, я згадав ствердження одного свого приятеля, що в певних сільських районах кози мають звичку гуляти впоперек дороги на довжину свого ланцюга, утворюючи таким чином такі пастки, що й людина не вигадась.

Здається, він згадував випадок, що трапився з його другом: велосипед зачепився за козячий ланцюг, тварина протягла того чоловіка за собою сім миль, і після цього він уже ніколи не був таким, як раніше. А ще був один хлопець, який врізався у слона, що залишився після мандрівного цирку.

Отже, беручи все це до уваги, мені здавалося, що того, хто дозволив своїм рідним всупереч здоровому глузду посадити його на велосипед, може спіткати будь-яка катастрофа, про яку напишуть на перших сторінках газет (за винятком можливості бути вкушеним акулою). І мені не соромно зізнатися, що на тій дорозі я натерпівся страху.

Втім, мушу визнати, з козами та слонами все склалося несподівано добре. Дивно, але я не зустрів ні тих, ні інших. Втім, цим позитивні сторони моєї подорожі вичерпуються, бо з будь-якого іншого боку їй важко було б бути ще гіршою.

Окрім безперервної тривоги через необхідність визирати попереду слонів, я був дуже пригнічений гавканням собак, а одного разу я зазнав неприємного шоку, коли подивився на дороговказ і побачив, що на

ньому сидить сова, схожа на мою тітку Агату. Взагалі-то, мій мозок на той час був такий збуджений, що спочатку я вирішив, що то і є тітка Агата, і лише коли розум сказав мені, що це абсолютно не її звичка — залазити на стовпи й сидіти на них — я зміг опанувати себе та подолати цю слабкість.

Коротко кажучи, через усі ці тривоги та через чисто фізичний біль у сідницях, литках і щиколотках, Бертрам Вустер, який кінець-кінцем зліз з велосипеда біля дверей маєтку Кінгхем, був уже зовсім не тим веселим і безтурботним Бертрамом Вустером, франтом з Бонд Стріт і Пікаділлі.

Навіть тому, хто не знав про запланований бал, мало бути очевидно, що сьогодні в Кінгхем Менор ніхто не журиться. У вікнах було світло, у повітрі лунала музика, а коли я наблизився, я почув ще й човгання підшов дворецьких, лакеїв, шоферів, покоївок, прибиральниць, служниць і, безсумнівно, кухарів, що ступали в ритм. Напевно, найкраще цей опис можна завершити, сказавши, що цієї ночі панувала атмосфера гулянки.

Ця оргія відбувалася в одній з кімнат першого поверху, що мала великі вікна на фасаді, і саме до цих великих вікон я й рушив. Оркестр грав щось вельми запальне, і за щасливіших обставин мої ноги мимохіть почали б відбивати ритм. Але на мене чекала важча робота, ніж тупати копитом по посипаній гравієм доріжці.

Мені був потрібен ключ від задніх дверей, і я хотів отримати його негайно.

Оглядаючи тих, хто був усередині, мені не відразу вдалося знайти серед них Сеппінгса. Але згодом він з'явився в полі мого зору, виконуючи в танцзалі якісь страхотливо швидкі па. Я кілька разів покликав його, але його розум був надто зосереджений на цих па, тож лише коли рух у танці наблизив його на відстань простягнутої руки від мене, я звернув на себе його увагу, тикнувши пальцем в його ребра.

Через цей несподіваний тичок він перечепився через ногу партнерки, і повернувся до мене з дуже суворим обличчям. Але коли він упізнав Бертрама, його холодність розтанула, її змінив подив.

— Містере Вустер!

Я не мав настрою для гречних привітань.

— Менше «містере Вустер» і більше ключів від задніх дверей, — коротко сказав я. — Дайте мені ключ від задніх дверей, Сеппінгсе!

Він, схоже, мав певні проблеми з розумінням:

— Ключ від задніх дверей, сер?

— Саме так. Ключ від задніх дверей Брінклі Корта.

— Але ж він у Корті, сер.

Я роздратовано поцокав язиком.

— Спробуйте бути серйозним, мій любий старий дворецький, — сказав я. — Я проїхав дев'ять миль на велосипеді не для того, щоб слухати ваші спроби пожартувати. Він у кишені ваших штанів.

— Ні, сер. Я залишив його містерові Дживсу.

— Ви його... Що?

— Так, сер. Перед тим, як піти. Містер Дживс сказав, що хоче погуляти перед сном у садку. Він мав покласти ключ на підвіконня кухні.

Я тупо дивився на нього. Його очі були ясні, руки не тремтіли. На дворецького, який хильнув оковитої, він не був схожий.

— Тобто весь цей час ключ був у Дживса?!

— Так, сер.

Я більше не міг нічого сказати. Емоції перехопили мій голос. Я розгубився. Але щодо однієї речі в мене не було жодного сумніву. З якоїсь причини, яку мені наразі не збагнути, але яку я обов'язково дізнаюся, як тільки проштовхаю свою пекельну швейну машину по дев'яти милях безлюдної сільської дороги й наблизюсь до нього на відстань удару, Дживс обманював. Знаючи, що будь-якої миті він може вирішити проблему, він залишив тітку Делію та інших ночувати на газоні en déshabille^[20] і, гірше того, спокійно стояв і дивився, як його молодий роботодавець відправився в абсолютно непотрібну вісімнадцятимильну велоподорож.

Я не міг повірити, що він був здатний таке зробити. Його дядько Сайрил — легко. Зі своїм зіпсованим почуттям гумору той дядько Сайрил був цілком спроможний на такі витівки. Але Дживс...

Я сів на велосипед і придушивши крик болю, що мало не зірвався з моїх губ, коли забиті місця торкнулися жорсткого сідла, поїхав назад.

Пам'ятаю, Дживс якось сказав — я вже забув, як спливла ця тема; можливо, він просто висловив своє зауваження, як іноді буває — що пеклу не зрівнятися зі скривдженою жінкою. І до цієї ночі я завжди вважав, що в цій фразі є рація. Сам я ніколи жінок не кривдив, але Понго Твістелтон якось образив свою тітку, просто відмовившись зустріти на вокзалі її сина Джеральда, погодувати його та відвезти до школи, і після цього в його житті не було спокою. Він казав мені, що отримував такі листи, в які неможливо було повірити, доки сам їх не побачиш. А ще — дві суворі телеграми та образлива листівка, на якій був Воєнний Меморіал у Малому Чілбері.

Тож до сьогоднішнього дня, як я вже сказав, я ніколи не сумнівався в правильності цього ствердження. Скривджені жінки на першому місці, а другого місця немає — так мені завжди здавалося.

Але цієї ночі я змінив свою думку. Якщо хочете дізнатися, що ще може прислати пекло окрім фурій, подивіться на хлопця, якого обманом змусили відправитися в довгу та непотрібну нічну поїздку на велосипеді без ліхтаря.

Зверніть увагу на слово «непотрібну». Саме ця особливість цієї подорожі вразила мою душу найсильніше. Тобто, якщо б це була поїздка за лікарем, щоб врятувати хвору дитину, або ж до місцевого пабу, щоб привезти «підкріплення», коли в підвалі вже пусто, ніхто не стрибнув би в сідло скоріше за мене. Але те, що я був змушений пережити таке випробування лише заради хворого почуття гумору свого власного слуги, було занадто, і я всю дорогу злився.

Тож я хочу сказати, що хоча провидіння, яке береже добрих чоловіків, подбало про те, щоб я зміг повернутися додому цілим, окрім сідниць; хоча воно й прибрало з мого шляху всіх кіз, слонів і навіть схожих на тітку Агату сов, все одно Бертрам, який зрештою став на якір біля дверей Брінклі Корт, був похмурий і розлючений. І коли я помітив темний силует, що рушив з ганку мені назустріч, я приготувався відкоркувати все те, що накопичилося в моїх думках.

— Дживсе! — сказав я.

— Це я, Берті.

Голос, що звернувся до мене, струменів наче тепла патока, і хоча я й не відразу збагнув, що його видала Бассет, я зрозумів, що він не належав чоловікові, з яким я прагнув зустрітися віч-на-віч. Бо силует переді мною був одягнений у просту твідову сукню та назвав мене моїм іменем. А Дживс, попри всі його моральні дефекти, нізащо не надів би спідницю й не назвав би мене «Берті».

Хоча це й була, звісно, остання особа, яку я хотів зустріти після довгої ночі в сідлі, я все-таки вшанував її ввічливого вітання.

Настала пауза, під час якої я потирив литки. Свої, звісно.

— То ви зайшли? — сказав я, натякаючи на зміну вбрання.

— О, так. Приблизно через чверть години після того, як ви поїхали, Дживс знайшов ключ від задніх дверей на підвіконні кухні.

— Ха!

— Що?

— Нічого.

— Ви, начебто, щось сказали?

— Ні, нічого.

І я продовжив нічого не казати. Бо цієї миті, як дуже часто траплялося, коли я залишався з цією дівчиною наодинці, розмова знову припинилася. Шепотів нічний вітерець, але не Бассет. Защебетала пташка, але Бертрам навіть не цвірінькнув. Це просто дивовижно, як сама лише її присутність наче стирає з моїх губ слова, а моя присутність — з її. Усе виглядало так, ніби наше сумісне життя після одруження буде схожим на двадцять років серед ченців-трапістів.

— Ви не бачили Дживса? — зміг я нарешті спитати.

— Так, у їдальні.

— У їдальні?

— Він усіх обслуговує. На столі яєчня з беконом, шампанське...

Що ви сказали?

Я нічого не сказав, лише пирхнув. Думка про те, що ці люди безтурботно розважаються в той час, як мене могли тягти по полях кози або зжертти слони, вразила мене як отруєна стріла. Це було схоже на те, що пишуть у книжках про події напередодні Французької Революції: чванлива шляхта в своїх замках безсердечно жерла та пила, тим часом як бідолахи на вулиці страждали від злиднів.

У мої похмурі думки втрутився голос Бассет:

— Берті.

— Агов?

Мовчання.

— Агов? — знову сказав я.

Жодної відповіді. Це було схоже на телефонну розмову, коли ти сидиш біля свого апарата та кажеш: «Алло! Алло!», не знаючи, що співрозмовник на іншому кінці вже пішов пити чай.

Втім, згодом вона знову спливла на поверхню:

— Берті, я маю вам дещо сказати.

— Що?

— Я маю вам дещо сказати.

— Я знаю. Я запитав «Що саме?»

— О, а я подумала, що ви не розчули, що я сказала.

— Я чудово почув, що ви сказали, але не почув те, що саме ви мали мені сказати.

— О, зрозуміло.

— Еге ж.

Отже, з цим ми розібралися. Тим не менш, замість того, щоб продовжити, вона знову зробила паузу. Вона стояла, вертіла пальцями та совала ногою по гравію. Коли ж вона з рештою заговорила, це було дивовижно:

— Берті, ви читаете Теннісона?

— Ні, якщо мене не змушують.

— Ви мені нагадуєте одного з Лицарів Круглого Столу в «Королівських Ідиліях».

Я, звісно, чув про них — Ланцелота, Галахада та усіх інших — але не міг втямити, в чому була схожість. Я подумав, що вона, напевно, мала на увазі когось іншого.

— Що ви маєте на увазі?

— У вас таке велике серце, така чудова душа. Ви такий щедрий, такий безкорисливий, такий лицар. Я завжди вважала вас таким; вважала, що ви один з небагатьох справжніх лицарів, яких я зустрічала.

До біса важко зрозуміти, що можна відповісти, коли хтось лестить вам у таких масштабах. Я пробурмотів «О, справді?» або щось інше в такому ж дусі й сором'язливо потер натерті місця. І знову настало

мовчання, яке переривали лише мої зойки, коли я тер себе надто сильно.

— Берті.

— Агов?

Я почув, як вона наче ковтнула.

— Берті, ви зможете бути лицарем зараз?

— Авжеж. Із задоволенням. Що саме потрібно?

— Я хочу попросити у вас найбільшого. Піддати вас такому випробуванню, якого мало хто зазнає. Я хочу...

Мені це не сподобалося.

— Ну, — із сумнівом сказав я, — я завжди радий догодити, але ж я щойно повернувся з пекельної поїздки на велосипеді, подекуди в мене заціпеніло та болить, особливо... Коротко кажучи, заціпеніло та болить. Якщо вам треба принести щось з другого поверху...

— Ні, ні, ви не розумієте.

— Ні, не розумію.

— О, це так важко... Як мені це сказати?.. Ви не можете вгадати?

— Ні. Щоб мене чорти забрали, якщо можу.

— Берті... Відпустіть мене!

— Але ж я вас не тримаю.

— Звільніть мене!

— Зві...

І тоді я раптом зрозумів. Напевно, це через втому я так довго не міг втелепати.

— Що?

Я похитнувся, і ліва педаль піднялася та вдарила мене по гомілці. Але моя душа була в такому екстазі, що я навіть не скрикнув.

— Звільнити вас?

— Так.

Я не хотів, щоб із цього приводу існувало хоч якесь непорозуміння.

— Тобто, ви хочете все скасувати? Ви все-таки вирішили побратися з Гассі?

— Лише якщо ви будете настільки великодушним, що погодитесь.

— О, я згодний.

— Я пообіцяла вам.

— До дідька обіцянки!

— То ви справді...

— На сто відсотків.

— О, Берті!

Вона хиталася, наче тростинка. Адже це тростинки хитаються, я не переплутав?

— Який благородний лицар! — почув я її бурмотіння.

Оскільки після цього розмовляти вже не було про що, я попросив вибачити мене на підставі того, що трохи забрьохав спину й хотів би наказати своїй покоївці принести мені інший одяг.

— Повертайтеся до Гассі, — сказав я, — та скажіть йому, що все гаразд.

Вона наче гикнула, кинулася вперед і поцілувала мене в чоло. Неприємно, звісно, але, як каже Анатоль, я погоджусь на чорну смугу серед кількох білих. Наступної миті вона вже прожогом бігла до їдальні, а я кинув велосипед у кущі та пішов до сходів.

Немає потреби описувати мій настрій. Його дуже легко уявити. Коли в когось на шії висить зашморг і кат готовий зробити свою справу, аж раптом хтось прискакав галопом на вкритому піною коневі, розмахуючи документом про помилування — це не те. Це й близько не те. Я не знаю, як краще пояснити вам мої почуття, ніж сказати, що коли я почав перетинати залу, я відчував таку глибоку доброзичливість до всіх створінь, що думав досить лагідно навіть про Дживса.

Коли я почав був підійматися сходами, раптове «Агов!» змусило мене обернутися. У залі стояв Таппі. Схоже, його послали в погріб за «підкріпленням», бо під пахвою в нього були дві пляшки.

— Привіт, Берті! — сказав він. — Повернувся? — він весело сміявся. — У тебе такий вигляд, ніби ти зазнав аварії. На тебе що, паровий каток наїхав?

У будь-який інший час я міг би знайти його грубий жарт нестерпним. Але зараз мій настрій був такий піднесений, що я лише махнув рукою та повідомив йому добру новину:

— Таппі, друже, Бассет вийде заміж за Фінк-Ноттла!

— Не пощастило їм обом, скажи?

— Але хіба ти не розумієш? Ти не бачиш, що це означає? Це означає, що Анджела знову вільна, і тобі лише треба правильно зіграти своїми картами...

Він безтурботно зареготав. Я звернув увагу, що колір його шкіри став наче здоровішим. Взагалі-то, я щось таке помітив одразу, коли

зустрів його, але приписав це впливу алкогольних стимуляторів.

— О, божечко! Ти зовсім відстав від часу, Берті. Втім, у цьому нічого дивного, звісно, зважаючи на те, що ти півночі на велосипеді катався. Ми з Анджелою помирилися ще кілька годин тому.

— Що?

— Авжеж. То була лише тимчасова сварка. Усе, що потрібно в таких справах — невеличкі компроміси, трохи розуміння з обох сторін. Ми обговорили все це. Вона забрала назад свої слова про подвійне підборіддя. Я погодився на її акул. Дуже просто. Все було владнано за дві хвилини.

— Але ж...

— Вибач, Берті. Я не можу тут затримуватися та всю ніч балакати з тобою. У їдальні відбувається вельми непогана гулянка, і вони чекають на випивку.

Його заяву підтвердив раптовий крик з названого ним приміщення. Я впізнав (як його не впізнати) голос тітки Делії:

— Глоссопе!

— Агов?

— Мерщій неси вже сюди!

— Вже йду!

— То йди швидше! Йойкс! Усі впер-ред!

— «Ату їх», не кажучи вже про «галопом!» — сказав Таппі. — Твоя тітка дещо задерла носа. Я не знаю всіх подробиць цього діла, але Анатоль начебто звільнявся, але зараз погодився залишитися, а ще твій дядько дав їй чек на її газету. Я не розчув деталі, але її це дуже підбадьорило. Ну, то бувай! Мушу бігти.

Зайве казати, що Бертрам тепер був збитий з пантелику, як ніколи. Я не розумів анічогісінько. Коли я виїжджав з Брінклі Корт, це був уражений горем будинок, повний страждальців, а повернувся я до якогось раю на землі. Це мене бентежило.

Купався я в повній розгубленості. Іграшкове каченя досі було в мильниці, але моїм думкам було не до нього. Так нічого й не второпавши, я повернувся до своєї кімнати, а там був Дживс. І доказом мого замішання є те, що моїми першими словами до нього були не докір, не сувора догана, а розпитування:

— О, Дживсе!

— Добрий вечір, сер. Мене повідомили про ваше повернення. Сподіваюсь, ваша поїздка була приємною?

За будь-яких інших обставин така фраза могла б розбудити в Бертрамі Вустері звіра, але наразі я майже не звернув на неї увагу. Я був рішуче налаштований дізнатися всю правду.

— Але ж, Дживсе, що?

— Сер?

— Що це все означає?

— Ви маєте на увазі, сер...

— Авжеж, я маю щось на увазі! Ти знаєш, про що я говорю. Що тут відбувалося після того, як я поїхав? Тут повний будинок хепіендів!

— Так, сер. Я радий, що мої зусилля не були марними.

— Що значить «твої зусилля»? Невже ти тепер удаватимеш, ніби твій дурний план із пожежним дзвоном має до цього якесь відношення?

— Так, сер.

— Не будь дурнем, Дживсе! То було фіаско.

— Не зовсім, сер. Боюсь, сер, що я був з вами не повністю відвертим, коли пропонував подзвонити в пожежний дзвін. Насправді я не сподівався, що дзвін сам по собі призведе до бажаних наслідків. За моїм планом він мав бути лише, так би мовити, аперитивом до головної страви.

— Ти верзеш нісенітниці, Дживсе.

— Ні, сер. Було важливо, щоб леді та джентльмени вийшли з будинку, а потім залишалися за його межами впродовж достатнього проміжку часу.

— Що ти маєш на увазі?

— Мій план був заснований на психології, сер.

— Яким чином?

— Добре відомим фактом, сер, є те, що ніщо так не зближує людей, які мали нещастя посваритися одне з одним, як сильна спільна неприязнь до когось. У моїй родині, якщо ви мені вибачите таку ілюстрацію, всі сходилися на тому, що під час сварок між родичами достатньо було лише запросити в гості тітку Анні, і всі незгоди між іншими членами родини загоювалися. У взаємній ворожнечі до тітки Анні всі, хто віддалився, майже миттєво відновлювали стосунки. Пам'ятаючи про це, я вирішив, що якщо ви, сер, станете особою,

винною в тому, що леді та джентльмени будуть змушені провести ніч у садку, всі вони відчуватимуть до вас таку сильну неприязнь, що це спільне почуття рано чи пізно об'єднає їх.

Я хотів був заговорити, але він продовжив:

— І саме так усе й сталося. Тепер, як ви бачите, сер, усе добре. Після вашого від'їзду на велосипеді всі ворожі особи так щиро погодилися в своєму ставленні до вас, що крига, так би мовити, розтанула, і незабаром містер Глоссоп ходив під деревами разом із міс Анджелою, розповідав їх анекдоти про ваше навчання в університеті, а вона йому — про ваше дитинство; а тим часом містер Фінк-Ноттл, спираючись на сонячний годинник, зачаровував міс Бассет розповідями про ваші шкільні роки. А місіс Треверс розповідала мосьє Анатолію...

Я згадав, як розмовляти:

— О? — сказав я. — Зрозуміло. І тепер, якщо я не помиляюсь, внаслідок твоєї бісової психології тітка Делія така зла на мене, що мине кілька років, перш ніж я наважусь знову сунути сюди свій ніс. І впродовж цих років, Дживсе, Анатоль кожного вечора готуватиме свої страви...

— Ні, сер. Саме заради того, щоб цього не трапилося, я запропонував, що вам слід поїхати та велосипеді до Кінгхем Менор. Коли я повідомив леді та джентльменам, що знайшов ключ, і вони збагнули, що ви марно поїхали так далеко, їхня ворожість миттєво зникла, її змінила щира веселість. Було дуже багато сміху.

— Сміху, кажеш?

— Так, сер. Боюсь, є можливість, що ви станете об'єктом певної кількості жартів, але не більше. Усе, так би мовити, пробачено.

— О?

— Так, сер.

Я на хвилину замислився.

— Схоже, ти дійсно все виправив.

— Так, сер.

— Таппі та Анджела знову заручені. І Гассі з Бассет. Дядько Том дав гроші на «Будуар міледі». І Анатоль залишається.

— Так, сер.

— Напевно, можна сказати, що добре все, що добре закінчується.

— Дуже доречно, сер.

Я знов замислився.

— Тим не менш, твої методи дещо грубі, Дживсе.

— Неможливо зробити омлет, не розбивши яйця, сер.

Я здригнувся.

— Омлет! А ти, бува, не можеш мені його приготувати?

— Авжеж, сер.

— А до нього ще пів пляшечки чого-небудь?

— Неодмінно, сер.

— То берись до діла, Дживсе, і мерщій!

Я ліг у ліжко та вмовився на подушках. Мушу визнати, що мій справедливий гнів дещо вщухнув. У мене боліло все тіло, від голови до п'ят, а надто посередині, але проти цього було те, що я вже не був заручений з Меделін Бассет. Заради такого блага можна й постраждати. Так, з якого б боку я не подивився на справи, я бачив, що Дживс вчинив добре, і коли він приніс мені замовлене, я зустрів його зі схвальною посмішкою.

На нього моя посмішка не вплинула. Мені його вигляд здався дещо похмурим, і я вирішив обережно запитати:

— Тебе щось турбує, Дживсе?

— Так, сер. Треба було сказати про це раніше, але через сум'яття цього вечора я забув. Боюсь, я виявив недбалість, сер.

— Так, Дживсе? — сказав я, задоволено чавкаючи.

— Це стосовно вашого білого піджака, сер.

Мене пронизав невимовний жах, і я мало не подавився омлетом.

— Мені дуже шкода, сер, але коли я прасував сьогодні, я був необачним і залишив розігрітий прилад на вашому одязі. Боюсь, ви вже не зможете його надіти, сер.

Кімнату заповнила гнітюча тиша.

— Мені дуже шкода, сер.

Визнаю, що на якусь мить мій справедливий гнів знову прокинувся, він розминав свої м'язи та пирхав, але, як ми кажемо на Рив'єрі, *à quoi sert-il?*^[21] Що тепер той справедливий гнів міг змінити?

Ми, Вустери, вміємо визнавати програш. Я засмучено кивнув і наколов ще один шматок омлету.

— Кат із ним, Дживсе.

— Добре, сер.

Примітки

1

Картярська гра.

2

Опорна точка (фр.)

3

Цитата з «Венеціанського купця» Шекспіра.

4

Дживс цитує Шекспіра.

5

Зірка Голівуду 1920–1930-х років.

6

Французький пасажирський потяг класу «люкс», що поєднує Кале (узбережжя Ла-Маншу) з середземноморськими курортами.

7

Битва, що відбулась 25 жовтня 1415 року між французькими та англійськими військами поблизу містечка Азенкур у Північній Франції за часів Столітньої війни.

8

Школа для хлопчиків з роману Ч. Діккенса «Ніколас Ніклбі».

9

«Елегія, написана на сільському кладовищі». Томас Грей, переклад Ясена Колесника.

10

Бодіка (Boudicca) — королева кельтського племені іценів (корінних жителів Британії), яка в 61 році очолила повстання проти римлян.

11

Нав'язлива ідея, одержимість (фр.)

12

Цитата з «Гамлета». Переклад Л. Гребінки.

13

«Макбет». Переклад Бориса Тена.

14

Шотландська страва; баранячий рубець, начинений потрухами зі спеціями.

15

Begorra та Faith and begob — емоційні вигуки, що вважаються властивими ірландцям.

16

Bottle англійською означає «пляшка».

17

Прімо Карнера — італійський боксер, чемпіон у важкій категорії 1933–1934 років.

18

Джиммі Дюранте (1893–1980) — американський співак, піаніст, комік і актор.

19

Ллойд Джордж, Вінстон Черчіль, Стенлі Болдвін — видатні британські політики.

20

Без одягу (фр.)

21

Який сенс? (фр.)